Lokale Inclusie Agenda

Wassenaar

Rapportage

Juni 2023

Inclusionlab

INHOUD

INHOUD 2

INTRODUCTIE 3

LEESWIJZER 6

INPUT VOOR DE UITEINDELIJKE LOKALE INCLUSIE AGENDA 7

WAT IS INCLUSIE? 9

SAMENVATTING RAPPORTAGE LOKALE INCLUSIE AGENDA 11

WERKGROEP LOKALE INCLUSIE AGENDA WASSENAAR 17

Aandachtspunten: 17

THEMA INCLUSIE IN HET ONDERWIJS 18

Aandachtspunten 31

THEMA DE INCLUSIEVE ARBEIDSMARKT 33

Aandachtspunten 44

THEMA INCLUSIE IN CULTUUR, SPORT EN VRIJE TIJD 45

Aandachtspunten 59

THEMA DE INCLUSIEVE BUURT 61

Aandachtspunten 86

THEMA ZORG & WELZIJN IN EEN INCLUSIEVE SAMENLEVING 87

Aandachtspunten 97

THEMA COMMUNICATIE, POLITIEK & DIENSTVERLENING 98

Aandachtspunten 109

Bijlage 1: Input Aandachtspunten Lokale Inclusie Agenda 110

Bijlage 2: Samenvatting Rapportage Lokale Inclusie Agenda in Word 141

Bijlage 3: Routekaart Inclusieve Projecten 163

Bijlage 4: Lijst van afkortingen en begrippen 166

INTRODUCTIE

Het doel van de Lokale Inclusie Agenda

‘Een inclusieve samenleving is een samenleving waaraan iedereen optimaal mee kan doen. Maakt niet uit hoe oud of jong je bent. En wat je culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen ook zijn. Iedereen kan optimaal meedoen op de gewone buurtschool, op de arbeidsmarkt, op club of vereniging, thuis en in de buurt. We heffen belemmeringen voor meedoen voor elk individu op, een voor een. En we leren daarvan, zodat zoveel mogelijk mensen daar profijt van kunnen hebben. In een inclusieve samenleving is iedereen medemaker.’

Hoe inclusief is Wassenaar al? Waar zijn er al mooie inclusieve initiatieven? Welke mensen lopen nog tegen belemmeringen aan in de Wassenaarse samenleving? Hoe zou een inclusief Wassenaar eruit kunnen zien? En wat zouden we anders willen doen? Met deze vragen in gedachten hebben inwoners, organisaties en gemeente het afgelopen jaar, van voorjaar 2022 tot en met voorjaar 2023, van gedachten gewisseld. Inclusionlab faciliteerde het proces en bracht de inzichten van inwoners, organisaties, politici en beleidsadviseurs samen in deze rapportage Lokale Inclusie Agenda.

Rapportage Lokale Inclusie Agenda

In deze rapportage vindt u de mooie voorbeelden van inclusie die er in Wassenaar al zijn. En de knelpunten die inwoners, organisaties en gemeente ervaren in het werken aan een inclusieve samenleving. Ook vindt u een toekomstvisie en aandachtspunten die inwoners en organisaties benoemd hebben.

Uitvoeringsagenda

Als vervolg op deze rapportage zal er een uitvoeringsagenda worden opgesteld. In dat document vindt u per aandachtspunt benoemd aan welke stappen gedacht zijn, de resultaten, het tijdspad, betrokken inwoners en organisaties en coördinatie. De input voor deze uitvoeringsagenda van inwoners, organisaties, en de gemeente vindt u in de bijlage van deze rapportage. Na de werkconferentie op 15 december 2022 zijn verschillende inwoners en organisaties al zelfstandige initiatieven begonnen om met de aandachtspunten aan de slag te gaan.

Wat kun jij doen?

Ben je een inwoner, bedrijf, club, school of maatschappelijke organisatie? Op jouw (interesse)gebied zijn er verschillende mensen bezig met het werken aan een inclusieve samenleving. In de verschillende themahoofdstukken van deze rapportage Lokale Inclusie Agenda kun je daarover lezen. Wil je eens van gedachten wisselen over jouw inclusieve initiatief, samen optrekken of gewoon meer weten? Neem contact op met de met de werkgroep ‘Lokale Inclusie Agenda Wassenaar!’ via: gemeente@wassenaar.nl.

Wat ging vooraf?

De afgelopen jaren hebben er meerdere inspanningen plaatsgevonden op weg naar een inclusieve samenleving in Wassenaar in het kader van het programma 'Iedereen doet mee'. Er is aandacht voor inclusie in het cultuur & sportbeleid. Meer dan zestig locaties in de openbare binnen- en buitenruimten zijn getoetst op toegankelijkheid door de organisatie ongehinderd. En in de woonvisie is aandacht voor de diversiteit aan woonwensen en bijbehorende woonopgaven.

Startnotitie Lokale Inclusie Agenda Wassenaar

Met de Lokale Inclusie Agenda wil Wassenaar de beweging richting de inclusieve samenleving nog meer kracht geven. En alle acties richting de inclusieve samenleving bij elkaar brengen. Zodat helder kan worden geëvalueerd waar Wassenaar nu staat. Zodat we gerichte actie kunnen ondernemen waar nog verbeteringen nodig zijn. De gemeenteraad heeft daarvoor op 22 februari 2022 de 'Startnotitie Lokale Inclusie Agenda Wassenaar 2022 – 2025' vastgesteld. Met een Plan van Aanpak om tot de Lokale Inclusie Agenda van Wassenaar te komen**.**

Wie hebben aan de rapportage Lokale Inclusie Agenda bijgedragen?

De rapportage lokale inclusie agenda is het resultaat van de gedachtewisselingen tussen inwoners, clubs, verenigingen, scholen, bedrijven, buurtinitiatieven, organisaties van zorg & welzijn en de gemeente gezamenlijk. De Werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar is de aanjager van de Lokale Inclusie Agenda. Inclusionlab faciliteerde het proces.

Er zijn vijftig interviews, vijf thematafels en een brede werkconferentie gehouden. Daarin vertelden we als inwoners, organisaties en gemeente over onze ervaringen. We deelden mooie voorbeelden, benoemden we onze knelpunten en formuleerden we een stip op de horizon en aandachtspunten waar we aan willen werken. Tijdens de werkconferentie hebben inwoners, organisaties en gemeente de aandachtspunten nog eens onder de loep genomen en ze op volgorde van belangrijkheid gezet. Welke aandachtspunten zijn het belangrijkst voor een Wassenaar waarin iedereen welkom is? Op grond daarvan maakten de deelnemers aan de werkconferentie een Top 5 (of Top 3). Deze aandachtspunten vind je in de themahoofdstukken van deze rapportage. Ook vind je in deze rapportage een aantal aanvullende aandachtspunten. Deze zijn benoemd op initiatief van individuele inwoners, organisaties en de gemeente. Het resultaat is een mooie set aandachtspunten als input voor ons gesprek ten behoeve van de Lokale Inclusie Agenda. Een gedetailleerde uitwerking van deze aandachtspunten vind je in de bijlage. Op de volgende pagina's kun je lezen hoe deze rapportage is opgebouwd. En je vindt er hoe we straks op basis van de aandachtpunten een uitvoeringsagenda zullen maken.

LEESWIJZER

Wat kun je lezen in deze rapportage Lokale Inclusie Agenda? Op de volgende pagina's vind je uitleg over de toekomstige uitvoeringsagenda als onderdeel van de uiteindelijke Lokale Inclusie Agenda. En een uitleg over wat inclusie nu eigenlijk inhoudt. Vervolgens vind je de samenvatting van de rapportage. In de zes themahoofdstukken kun je verdiepend verder lezen over de mooie voorbeelden, knelpunten en visie op de toekomst:

- Inclusie in het onderwijs
- De Inclusieve arbeidsmarkt
- Cultuur, sport en vrije tijd
- De Inclusieve Buurt
- Zorg & Welzijn in een inclusieve samenleving
- Communicatie, Politiek & Dienstverlening

INPUT VOOR DE UITEINDELIJKE LOKALE INCLUSIE AGENDA

Deze rapportage draagt bij aan de uiteindelijke Lokale Inclusie Agenda. De input ten behoeve van de uitvoeringsagenda van de Lokale Inclusie Agenda van inwoners, organisaties en gemeente vind je terug in de bijlage. Vanuit de gedachte van opgavegericht werken, hebben we voor elk aandachtspunt de volgende vragen gesteld:

- Wat we willen bereiken?
- Welke stappen we zullen zetten?
- Hoe ziet het resultaat eruit?
- Wat is het mogelijke tijdspad (aanzet)?
- Welke inwoners en organisaties willen we betrekken?
- Wie coördineert?
- Welke financiën zijn nodig?

Hoe de uiteindelijke uitvoeringsagenda eruit zal zien, wordt in najaar 2023 besproken. De vergadering van commissie Mens & Maatschappij zal daarin een belangrijke rol vervullen. Meerdere inwoners en organisaties hebben zelf eigen aandachtspunten en ambities voor de Lokale Inclusie Agenda ingebracht. Met hen wordt uiteraard contact opgenomen na de behandeling van de definitieve Lokale Inclusie Agenda.

Na bespreking van de Lokale Inclusie Agenda in najaar 2023 wordt de uitvoeringsagenda opgesteld, waarbij ook aandacht wordt besteed aan monitoring.

Input Lokale Inclusie Agenda in vogelvlucht

Hieronder vind je een voorbeeld van hoe de samenvatting van de Lokale Inclusie Agenda eruit kan komen te zien. Het betreft een voorbeeld.

Thema Inclusief Onderwijs

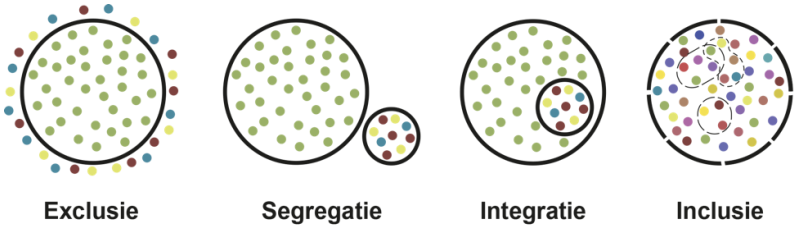
'Bij inclusie in het onderwijs leren alle kinderen samen, maar ieder op het eigen niveau. Het gaat erom een leeromgeving te creëren waar elk kind optimaal kan leren.'

				Monitoren				
	Actiepunten	**Wat willen we bereiken?**	**Welke stappen gaan we zetten?**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**Betrokkenen**
1.	Het organiseren van een gesprek tussen gemeente en onderwijsveld om te onderzoeken om te onderzoeken wat mooie stappen zouden kunnen zijn om samen te werken in inclusie. De gemeente werkt hierbij vanuit het perspectief dat zij steeds kijkt waar zij de beweging richting inclusief onderwijs kan ondersteunen.	• Overeenstemming over Inclusief Onderwijs • Gezamenlijk leren en optrekken naar meer inclusie in het onderwijs.	• Organisatie gesprek met onderwijs over stappen in samenwerking op inclusie. • Workshop & Gedachtenwisseling Sociaal Team (CJG), beleidsadviseurs, Leerplicht, Onderwijshuisvesting. • Scholen die dat willen actief ondersteunen in de vormgeving aan inclusief onderwijs. Waarbij het kan gaan om goed onderwijs a[an] elk k[ind] in de buurt. Of [bijv]oo[rbeeld] samenwerkin[g] tussen de W[e]sse[n]arse [s]cholen waaru[it] elke school e[en] eigu[n] expert[ise] [o]ntwikke[len] G[e]zamenli[jk] in kaart brengen wat dat be[t]ekent voor beleid onderwijshuisvesting. De mogelijke aanpassingen vewerken in het IHP. • Organiseren gedachtewisseling tussen scholen, jongeren, ouders, docenten, schoolbestuurders, samenwerkingsverbanden en gemeente over samen optrekken naar meer inclusie in het onderwijs. • Breed gedragen toekomstvisie Inclusief Onderwijs ontwikkelen, met een inspirerend, haalbaar tussendoel	X				De diversiteit aan opvoeders, scholen (VE, PO, VO), Jeugdteam, aanbieders jeugdhulp, PPO, SWV VO Leiden, SAD, Gemeente, Vluchtelingenwerk, lokale jeugd GGZ, sport. **Coördinatie:** Gemeente: Beleidsadviseurs onderwijs en jeugdhulp. Onderwijs: Afvaardiging schoolbesturen. Gezamenlijke coördinatie op proces.
2.	Als PO en VO scholen, ouders, leerlingen, SAD en gemeente organiseren een gezamenlijk organiseren gesprek, waarin we onze toekomstvisie op inclusief onderwijs ontwikkelen.				X	X	X	
3.	Scholen die dat willen actief ondersteunen in de vormgeving aan inclusief onderwijs. O.a. door beleidsadviseurs, portefeuillehouder, onderwijshuisvesting, sociaal team en waar mogelijk de financiële stromen eenvoudiger inrichten.				X X	X	X	

Concept

WAT IS INCLUSIE?

Inclusie betekent toenemende participatie van elk individu in de samenleving. Een inclusieve samenleving is een samenleving waarin iedereen optimaal kan meedoen. Maakt niet uit wat je leeftijd, culturele achtergrond, gender, inkomen, seksuele voorkeur, talenten of beperkingen zijn. Iedereen kan op een gelijkwaardige manier meedoen in clubs en verenigingen, op de arbeidsmarkt, op school, in de buurt en in de woonomgeving. De samenleving is gebouwd op de interesses en talenten van alle inwoners (Bolsenbroek & Van Houten, 2010).

Inclusie kan worden gezien als de ene pool van een continuüm (lijn), waarvan de andere pool uitsluiting is (Unesco, 2005). Toegepast op bijvoorbeeld onderwijs is er sprake van uitsluiting als kinderen helemaal geen onderwijs volgen. Segregatie gebeurt als kinderen wel onderwijs volgen, maar apart van andere kinderen, bijvoorbeeld in speciale scholen. Van integratie is sprake als individuen worden bijgespijkerd om in een specifieke samenleving, school of werkplek te functioneren. Bij integratie passen enkele mensen zich aan om in een ‘gewone’ setting mee te doen, bijvoorbeeld in de klas op de gewone buurtschool. Bij inclusie gaat het om de omgekeerde beweging. Werken aan een inclusieve samenleving betekent het gezamenlijk vormgeven aan een samenleving, scholen, klassen, wijken, clubs en arbeidsmarkt waar iedereen optimaal kan deelnemen. Je past de samenleving aan, en die ben je met elkaar.

Wat is er nu wettelijk geregeld?

Wat is er nu verplicht vanuit landelijke wet- & regelgeving? Gemeenten zijn verplicht om een Lokale Inclusie Agenda op te stellen. Met een duidelijke omschrijving welke verbeteringen en doelen ze gaan realiseren. En ook binnen welke tijd. In het plan moeten onderwijs, werk, inkomen, vervoer, wonen en leven een plek krijgen. In de wet staat ook opgenomen dat gemeenten hierin samen moeten optrekken met mensen met een beperking (zie WMO, Participatiewet, Jeugdwet & Amendement Van der Staaij en Bergkamp).

Daarnaast is er de algemene Wet gelijke behandeling. Iedereen heeft recht op een gelijke behandeling, ongeacht godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, beperking, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat. De Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen biedt inwoners toegang tot een antidiscriminatievoorziening. Dit geeft inwoners van de gemeente onder meer het recht op

onafhankelijke bijstand bij klachten over discriminatie op basis van bijvoorbeeld cultuur, sekse of hetero- of homoseksualiteit.

Vanaf 1 januari 2017 is toegankelijkheid de norm en ontoegankelijkheid de uitzondering. Dat gaat niet alleen om toegankelijkheid van gebouwen, informatie en communicatie. Maar ook om de toegankelijkheid van onderwijs, arbeid, wonen en vrije woningkeuze, mobiliteit en het aanbod van goederen en diensten zoals horeca, detailhandel en betalingsverkeer. Niet alleen gemeenten moeten hier hun beleid en dienstverlening op aanpassen, maar ook bedrijven en maatschappelijke organisaties. Overheid, gemeenten, organisaties en ondernemers moeten vanaf 1 januari 2017 stapsgewijs werken aan het realiseren deze algemene toegankelijkheid. Dat gaat in twee stappen. Aanpassingen van eenvoudige aard (gemakkelijk te realiseren en tegen lage kosten) moeten direct worden geregeld. Voor aanpassingen van complexe aard (bijvoorbeeld bouwkundige aanpassingen) moet een plan worden gemaakt met een duidelijke einddatum. Dit is uitgewerkt in het Besluit toegankelijkheid van december 2016.

Sinds 1 juli 2018 is er ook het Besluit Digitale toegankelijkheid. Hierin staat dat de gemeente in stappen moet werken aan de toegankelijkheid van haar websites en apps.

Het VN-verdrag

Eén van de aanleidingen voor de Lokale Inclusie Agenda Wassenaar is de ratificatie, in werking treden, van het VN-Verdrag voor de rechten van mensen met een beperking (vanaf nu: VN-verdrag) in Nederland op 14 juli 2016. Veel gemeenten in Nederland grijpen de invoering van dat Verdrag aan als kans om te werken aan een brede inclusieve samenleving. Het is een landelijke opdracht voor gemeenten om het VN-verdrag te vertalen naar een Lokale Inclusie Agenda (integraal plan voor sociaal domein). In elk hoofdstuk worden de meest relevante artikelen van het VN-Verdrag benoemd. De volledige tekst van deze artikelen vind je in het VN-Verdrag via:
https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14

SAMENVATTING RAPPORTAGE LOKALE INCLUSIE AGENDA

Hieronder vind je per thema een afbeelding van de samenvatting van de rapportage van de Lokale Inclusie Agenda. In bijlage 2 is deze samenvatting ook te lezen (b.v. via screenreader).

INCLUSIEVE ARBEIDSMARKT

STIP

Wat we willen bereiken? Elk talent in de Wassenaarse samenleving wordt gewaardeerd. Voor iedereen is er op basis van het eigen talent een reguliere betaalde baan te vinden. We trekken gelijkwaardig op en iedereen hoort erbij. Op de werkvloer is de diversiteit aan culturen, leeftijden, genders, talenten en beperkingen breed vertegenwoordigd. Medewerkers, werkgevers en klanten vormen een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. Werken loont, voor iedereen. En jongeren in Wassenaar kunnen binnen een bedrijf een vak leren.

Voor wie geen eigen vervoer heeft, sluit het openbaar vervoer aan op werktijden van bedrijven binnen en buiten Wassenaar. De loketten en aanspreekpunten voor werk en inkomen zijn op een mooie locatie nabij het centrum. Dat is ook het centrale punt voor vacatures. We organiseren jaarlijks banenmarkten voor alle werkzoekenden en werkgevers. Deze banenmarkten vinden plaats op een gewaardeerde plek in Wassenaar. Door de mediacampagne weet iedereen ervan.

STAPPEN ER NAAR TOE

- In het Inclusief Werkcafé ontmoeten Wassenaarders elkaar, inwoners, werkgevers, arbeidstoeleiders en beleidsmakers. Vijf dagen in de week, gedurende één dagdeel, is er in het centrum van Wassenaar het werkcafé/loket werk & inkomen, een bruisplek voor werkgevers, ondernemers en iedereen die zich wil oriënteren op werk.
- Iedereen die een stap wil zetten op de arbeidsmarkt kan een coach krijgen die meereist gedurende de loopbaan, vrijwillig of professioneel (vgl. IPS).
- Inclusief en outreachend communiceren over werk vinden. Zoals bijvoorbeeld over de banenmarkt/matchingsevent en het loket werk & inkomen in Wassenaar.
- Aanvullende actiepunten ingebracht door inwoners, organisaties en beleidsadviseurs
- Onderzoeken of de Openbaar Vervoer verbindingen voldoende aansluiten op de beroepsbevolking, werktijden, loket werk & inkomen en het werkcafé.

MOOIE VOORBEELDEN

- De Bosrand staat open voor elke werkzoekende die contact opneemt. ‘We gaan altijd in gesprek.’ Ook vanuit Provalu vinden mensen een betaalde baan. We kijken flexibel naar de taalvaardigheid. Zo leren mensen de taal snel op de werkvloer.
- Gamma: ‘Hoe meer diversiteit op de werkvloer hoe beter.’
- Bij een bakker vinden ze het vanzelfsprekend om met een afspiegeling van de samen te werken in het bedrijf.
- Andere ontwikkelingen richting een inclusieve Wassenaarse arbeidsmarkt: Jonge statushouders lopen stage in het restaurant van Duinrell. En er werken diverse statushouders in de thuiszorg.
- Ook goede individuele ondersteuning aan inwoners en medewerkers draagt bij aan de inclusieve arbeidsmarkt in Wassenaar. Bijvoorbeeld de ondersteuning die iemand om uit bed te kunnen komen, of een collega die net iets meer de tijd neemt voor leren, uitleg en samenwerking.
- De Participatiecoach, vluchtelingenwerk, SMOW, Leergeld en de Vrijwilligerscentrale weten elkaar te snel te vinden in het van Heeckerenhuis en kunnen snel schakelen op weg naar inclusieve vrije tijd, vrijwilligerswerk en een reguliere baan.
- Daarnaast zijn er Wassenaarders die mensen via hun netwerk helpen aan een betaalde baan.
- Via het zelfstandigenloket komen inwoners in contact met Wassenaarse ondernemers voor advies en om stappen te zetten naar een eigen onderneming.
- Het Werkgevers Service Punt (WSP) en arbeidstoeleiders doen stap voor stap meer ervaringen op die bijdragen aan een steeds inclusievere arbeidsmarkt.

KNEL PUNTEN

- Werkgevers willen heel graag inclusie op de werkvloer vormgeven, maar missen soms de tijd ervoor.
- Praktische beroepen zijn ondergewaardeerd.
  Mensen die met hun handen willen werken zijn moeilijk te vinden.
- Er zijn relatief te weinig banen aansluitend bij de beroepsbevolking in Wassenaar. Mensen werken bv. in Leiden of Den Haag.
- ‘Als werkgever houden we ook speeddatedagen. Soms zit ik twee dagen klaar en verschijnen er geen mensen, terwijl ze zich wel hebben ingeschreven. Dat komt door de sollicitatieplicht.’
- Op de thematafel werd het organiseren van een banenmarkt in Wassenaar als oplossing genoemd om wel mooie matches te kunnen maken. Er waren meerdere inwoners aanwezig bij de thematafel die niet wisten dat die in het verleden met succes georganiseerd zijn.
- Het is voor veel mensen die gevlucht zijn nauwelijks te bevatten dat ze niet direct mogen werken. Vaak moeten ze afwachten en krijgen ze in de loop van de tijd een bijstandsuitkering.
- Het al in de eerste klas van de middelbare school differentiëren naar niveau. In Amerika of Engeland leren kinderen in het VO veel langer samen.
- Het is moeilijk om jongere werknemers te vinden.
- Kinderen die school haten, wat dan? Is leerplicht de enige uitweg? Of kunnen ze ook aan het werk?
- In sommige branches/winkels is er sprake van een cultuur
  waar je minder makkelijk naar binnen stapt of wordt geholpen.
- Ook met een wél passend vraag en aanbod van mensen is het niet altijd zo dat inclusie vanzelf gaat op de werkvloer. Voor het middenmanagement is het een grote uitdaging. In de commerciële bedrijven van de afgelopen decennia zijn zij verantwoordelijk voor tijd, geld en dus winst behalen. Én tegelijkertijd voor de menselijke kant van de organisatie. Dit betekent grote druk voor hen.
- Bij de gemeente moet je eerst een brug over (in contact komen, juiste indicatie krijgen) om support te krijgen. Ben je de brug over, dan loopt alles goed. Dit geldt op meerdere vlakken. WMO, werk en inkomen, etc...
- Ik heb een Wajong uitkering en kwam in Wassenaar wonen. Ik kreeg geen ondersteuning door het UWV en zit niet in een traject naar werk.
- Als je je vanuit een uitkering oriënteert op ondernemerschap dan moet je direct een stevig plan hebben. Er is dan weinig support.
- Wassenaar hoort bij regio Leidschendam. Dan moet je daarheen voor het sollicitatie café. Dat is voor heel veel mensen die ik spreek een grote drempel. Zij gaan niet.
- Een vrouw huilde ‘Ik moet naar Leidschendam-Voorburg om de papieren voor mijn uitkering te regelen. ‘De bus viel uit en ik moest ook m’n kind voeden.’
- Het dorp is klein. Als je geen auto hebt, kan buiten wassenaar werken, buiten gewone kantoortijden, een grote uitdaging zijn. Bijvoorbeeld DHL.
- Een diverse samenstelling van mensen in een organisatie betekent nog niet altijd dat er een inclusief werkklimaat is. Niet iedereen bij de gemeente ervaart een inclusief werkklimaat.

INCLUSIEVE CULTUUR VRIJE TIJD & SPORT

Cultuur en Sport verbinden

Wassenaarse sport en cultuur verbindt jong en oud. Het rijke culturele leven, de overvloed aan natuur, de prachtig ontworpen parken, tuinen, sportverengingen en gewaardeerde bruisplekken nodigen uit tot ontmoeten en bewegen. We zien en waarderen elkaars talenten, en benutten ze. Iedereen is welkom. Ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, inkomen, culturele achtergrond, talenten en beperkingen. Iedereen die nu nog aan de kant staat, kan meedoen in de reguliere clubs en verenigingen. De combinatiefunctionarissen sport en cultuur zijn daarvoor het aanspreekpunt. Je kunt ze vinden bij Fit in Wassenaar en het Cultuuranker. We denken in mogelijkheden. Samen maken we Wassenaar!

STIP

Welkom

Vanuit noord, oost, zuid, west en het hart van Wassenaar voelen we ons welkom op de ontmoetingsplekken. In de clubs, verenigingen, musea, buurtcentra, theater de Warenar en op evenementenplekken zien we een afspiegeling van onze kustplaats. Er is altijd een groepje te vinden waarmee je op jouw niveau kunt sporten. Of een schildertechniek kunt leren. Of samen een theater of muziekstuk op de planken brengt. We denken steeds breder, zodat steeds meer mensen mee kunnen doen.
Ook het nieuwe sportcomplex is een mooi trefpunt in Wassenaar. Het is voor iedereen toegankelijk, zowel de zaal als de tribune. En het is de plek waar veel clubs en verenigingen samen sporten en kennismaken. Ook mensen van buiten Wassenaar heten we van harte welkom om samen te genieten van evenementen, groen, strand, Wassenaarse kunst en gastvrijheid in de horeca.

We trekken gelijkwaardig op terwijl we samen organiseren

Als inwoners, nieuwkomers, ondernemers, organisaties en gemeente ervaren we steeds meer gezamenlijkheid in de vormgeving aan georganiseerde en niet georganiseerde cultuur, sport & vrije tijd. We steken fysieke en sociale bruggen over, waarbij we elkaar letterlijk en figuurlijk ontmoeten. We ervaren de kracht van inclusieve ontmoeting in de openbare ruimte. Een openbare ruimte die uitnodigt tot een creatieve bijdrage aan je eigen omgeving. Kennis en expertise delen we o.a. in de platforms van Fit in Wassenaar, de buurtcentra en het Cultuuranker

STAPPEN ER NAAR TOE

- **Eén plek met een team waar je terecht kunt voor support bij het inclusief maken van jouw club of vereniging (combinatiefunctionarissen sport & cultuur). Zoals bijvoorbeeld bij het omgaan met een divers team of het regelen van fysieke hulpmiddelen. Denk aan tijdelijk twee trainers voor een sportteam, theatergroep of orkest. Of individuele support bij het wegwijs worden in de club door een professional of maatje.**
- **Inwoners vinden op deze plek ook informatie en advies voor deelname aan cultuur en sport. Ook kunnen mensen met een beperking er terecht voor informatie en assistentie bij gelijkwaardige deelname aan reguliere clubs en verenigingen.**
- **Vanuit deze opzet ook de beweegactiviteiten meepakken in de openbare ruimte en dit professionaliseren door 0,5 FTE beschikbaar te stellen. Dit zijn beweegactiviteiten in de openbare ruimte georganiseerd door o.a. beweegcoaches voor iedereen in de buurt.**
- **Ook het cultuuranker krijgt de benodigde FTE om dit actiepunt te verwezenlijken (combinatiefunctionaris cultuur).**
- **Een eenvoudig handboek vergunningen in Wassenaar, met aandacht voor toegankelijkheid. Onderzoeken of de procedure voor vergunningen voor evenementen etc. eenvoudiger kan. Inwoners en organisaties willen vanaf het begin betrokken zijn bij de ontwikkeling van het nieuwe evenementenbeleid. Fijn als gemeente meehelpt om plan te schrijven waar nodig.**
- **Onderzoeken of het mogelijk is om tot speelruimtebeleid voor alle leeftijden te komen: Van Speeltuin naar beweegtuin voor iedereen.**
- **Fit in Wassenaar deelt handvatten, en organiseert bewustwording, scholing en trainingen over inclusieve cultuur, sporten en bewegen voor alle clubs en verenigingen in Wassenaar (Sport-& Cultuur akkoord).**
- **Vrijwilligerswerk en deelname aan clubs en verenigingen meenemen in de route voor inburgering.**
- **Sportmix organiseren voor alle leeftijden, culturen, talenten en beperkingen. Inwoners komen elke week bij elkaar en proberen verschillende sporten uit. Uitstroom naar een reguliere club is doel, maar geen vereiste.**
- **Sportverenigingen worden gestimuleerd om een recreatief team op te zetten waar elke inwoner kan sporten.**
- **Cultuur inzetten om te verbinden (community building) en rondom de maatschappelijke vraagstukken in Wassenaar.**
- **Concept 'Uitgestelde Koffie' onder de aandacht brengen bij clubs, verenigingen en horeca.**

MOOIE VOORBEELDEN

- **Jill & Jill activiteiten bij O&O waar elk kind welkom is, ongeacht gender, culturele achtergrond, inkomen, talenten en beperkingen. Van disco, bingo, knutselen tot voorleesochtenden.**
- **Blauw Zwart: met meerdere clubs onder één dak, een buurthuis functie, walking voetbal, de club is multicultureel en het terrein is open om zelf op zondag potjes te komen voetballen.**
- **Bij Scouting Van Woesik is iedereen welkom!**
- **Kinderen kunnen op sportsafari in Wassenaar. De sportsafari is een gratis kennismakingsprogramma, waarbij kinderen langs verschillende lokale sportaanbieders kunnen gaan**
- **Via Stichting Leergeld kan elk kind een zwemdiploma halen en meedoen aan verenigingen van cultuur, vrije tijd en sport.**
- **Het Oranjefeest 'Iedereen siddert na die tijd.'**
- **De natuur die Wassenaar rijk is, biedt vele mogelijkheden voor inwoners om samen te bewegen. Het IVN, het Instituut voor Natuureducatie, wil hierin met Fit in Wassenaar optrekken om activiteiten te organiseren, waarbij mensen elkaar kunnen ontmoeten in de natuur.**
- **Door de aandacht voor inclusie en toegankelijkheid in het Sterrenbad, is het niet alleen voor iedereen mogelijk om te zwemmen. Het zwembad is ook nog eens een mooi voorbeeld van inclusief personeelsbeleid.**
- **In de bibliotheek programmeren we voor zowel kinderen, als volwassenen meestal in aansluiting op de actualiteit, op de thema's die leven. De internationale dag van de geschiedenis, Keti Koti, de pride maand.**
- **De Warenar heeft bewust stappen gezet in de toegankelijkheid van het theater, waar dat enigszins financieel lukte. Ook hebben ze geïnvesteerd in een ringleiding, zodat mensen met een auditieve beperking de voorstelling beter kunnen volgen. Ze willen voor elk wat wils programmeren.**
- **Museum Voorlinden geeft voor en achter de schermen een warm welkom voor iedereen. Het is voor iedereen toegankelijk en het is een inclusieve organisatie: 'Ik werk er heel graag!'**
- **Ars & Studium heeft een jeugdgroep en een korting voor mensen met een laag inkomen.**
- **Wassenaar telt wel 10.000 vrijwilligers.**
- **B+C Groepslessen 'Iedereen kan drummen' We helpen wel eens mee een startdrumkit te vinden als mensen een laag inkomen hebben.**
- **Bij het Tri-Team hebben we een manier gevonden waarop je op je eigen snelheid kunt hardlopen en toch met de gehele diversiteit aan mensen samen sporten.**

KNEL PUNTEN

- **Je ziet geen afspiegeling van de samenleving op straat en in de clubs & verenigingen van Wassenaar. Het samengevoel mist.**
- **'Hier wonen achttien mensen en we zijn geen onderdeel van de buurt.**
- **'Hier op de sportschool heb ik gezien dat een meisje genoot van het sporten en trainen. Ze heeft een verstandelijke beperking en kon goed mee in de sport. Alleen de andere sporters lieten telkens merken dat ze niet met haar wilden sporten. Het lag niet aan haar prestaties, ze was alleen anders dan de rest.'**
- **Er wordt niet genoeg gedacht in mogelijkheden. Verhardt de samenleving?**
- **Mensen zijn mondiger 'Not in my backyard'. Daarom is het lastiger om een evenement te organiseren.**
- **Als je iets groots wilt organiseren loop je tegen de gemeente aan. Soms vraag je je af waarvoor je het doet.**
- **Schaatsevenement ging ter ziele door omwonenden.**
- **Dag van Wassenaar was moeilijk te organiseren door vergunningenprocedures.**
- **EHBO-ers zijn vrijwilligers. Eén dag voor het grote evenement bleken er geen EHBO-ers meer te kunnen. Dan staat je grote evenement onder druk.**
- **Clubs en verenigingen hebben veel moeite om genoeg vrijwilligers te vinden 'Ik kan maar 1 uurtje achter de bar.'**
- **Veel culturen kennen de vrijwilligersrol niet.**
- **Veel mensen in Wassenaar zijn vooral landelijk actief.**
- **Als je wilt samenwerken met de gemeente/een evenement/project wil organiseren loop je tegen verschillende zaken aan:**
  - **Veel wisselingen in de gemeentelijke organisatie.**
  - **Plannen worden niet overgedragen (bv. zwangerschapsverlof).**
  - **Plannen halen o.a. de nieuwe coalitie niet.**
  - **Er zijn veel contracten met organisaties.**
  - **Wat vijf jaar geleden nog kon kan niet meer.**
  - **Alles moet afgekaart. Niets mag meer worden aangevoeld.**
  - **Gemeente verwacht bij rellen elders in de gemeente dat de organisatie op het moment zelf BOA's inhuurt.**
- **Nieuwkomers krijgen goede hulp met voedsel, huisvesting en het vinden van werk. Worden ze goed ingeleid in de Nederlandse/Wassenaarse cultuur?**
- **Twijfels bij de nieuwbouw van de sporthal. Is die wel toegankelijk voor iedereen?**
- **Kun je wel meesporten als je een beperking hebt in Wassenaar? Er zijn nauwelijks sportaccommodaties met een toegankelijk toilet.**
- **Mensen ervaren dat er weinig muziekeducatie is in Wassenaar. De muziekeducatie die er is, is mogelijk ook niet zo bekend.**

DE INCLUSIEVE BUURT EN STRAAT

Als inwoners, organisaties en gemeente hebben we echt het gevoel dat we Wassenaar samen maken. We geven de straten, pleinen, parken, bruisplekken, buurtcentra en evenementen zo vorm dat iedereen kan meedoen. Houd je van kunst, de natuur, kaarten, tuinieren, theater, sport, muziek, samen de buurt mooier maken, of iets doen voor elkaar? Voor iedereen is er wel een plek te vinden waar je anderen kunt ontmoeten. Laagdrempelig, gewoon omdat je dezelfde interesses deelt. Ook als je nieuw bent.

STIP

Een toegankelijk groen dorp in balans

Wassenaar is een toegankelijk groen dorp in balans. Waar je kunt genieten van de kastanjes naast de toegankelijke voetpaden voor iedereen die rolt. De openbare ruimte en de gebouwen zijn inclusief vormgegeven. En bij nieuwbouw maken we een mix aan woningen. Voor jong en oud, gezinnen, mensen met en zonder beperking, huurders, kopers en vrije sector door elkaar. Voor iedereen is een betaalbare woning te vinden. Het centrum is een toegankelijke bruisplek vol ontmoeting, waar iedereen zich welkom voelt, kan parkeren, de weg kan vinden en zich vrij kan bewegen. Daarnaast is er om de vijfhonderd meter een voor iedereen toegankelijk toilet.

Jong en oud als medemaker van de buurt

In alles wat we doen, kijken we naar hoe de gehele diversiteit aan inwoners, leeftijd, ongeacht culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen optimaal kan deelnemen. Ook jongeren en ouderen voelen zich medemaker van de buurt. Als inwoners, organisaties en gemeente werken we in partnerschap samen aan maatschappelijke vraagstukken, het organiseren van buurtfeesten of evenementen of het maken van een mooi plan voor de openbare ruimte. Daarbij betrekken we ook de scholen. Zo ervaren kinderen al vroeg hoe het is om samen Wassenaar te maken.

STAPPEN ER NAAR TOE

- We gaan met mensen met een beperking om de tafel, oud en jong, om te inventariseren waar in de openbare ruimte de grootste knelpunten zijn. Deze inventarisatie is erop gericht dat elke Wassenaarder vrij en zelfstandig een leven midden in de samenleving kan vormgeven. In vrije tijd, winkels en andere voorzieningen in de buurt, op het werk en op school. Mensen worden geworven via telefoon en krant. We maken een fasegewijs, haalbaar plan, om deze knelpunten op te lossen. De knelpunten die het meest urgent zijn voor een leven midden in de samenleving, lossen we als eerste op.
- It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl). Zie ook thema: ‘De Inclusieve Buurt’.
- We kijken hoe we elkaar kunnen inspireren om samen onze omgeving vorm te geven. Om ontmoeting te bevorderen willen we de verbinding maken met groen. Door ontmoetingstuinen en het samen onderhouden van openbaar groen (bv boomspiegels).
- We trekken samen met jongeren op om te kijken wat ze zouden willen voor hun buurt of dorp. We stimuleren creativiteit en het opzetten van grotere projecten. Jongeren als medemakers van de samenleving. Mogelijk hoort hier een nieuw fysiek ontmoetingspunt voor jongeren bij.
- Inclusief ontwerp en toegankelijkheid verankeren in leidraad en richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte (Beheersplan Openbare Ruimte), gebouwen en woningen.
- Om de 500 meter een openbaar rolstoeltoegankelijk toilet.

MOOIE VOORBEELDEN

- Hoe kun je inclusie en natuur verbinden? Met die vraag is het IVN in Wassenaar aan de slag gegaan. Bijvoorbeeld met een inclusieve natuurbelevingswandeling of een inclusief natuurpad voor alle zintuigen.
- De Groene Meent inspireert mensen duurzamer te leven met veel aandacht voor inclusie. De boomspiegeldag, Het afvaldieet, de Tuinvogeltelling en de Plantenbieb zijn initiatieven waar elke Wassenaarder een actieve bijdrage aan kan vervullen.
- In het Deylerhuis ontmoeten mensen elkaar bij de buurtsoep.
- De Kinder Kringloop, in een mooi pandje midden in Wassenaar, is een plek waar een mooie diversiteit aan mensen en culturen samenkomt.
- De Stille Kracht Wassenaarse Kringloop is een inwonerinitiatief opgericht met als voornaamste doelstelling: mensen die financieel of sociaal wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken, te helpen.
- Samen-Zijn ’22 stimuleert ontmoeting en vriendschap. Daar komen nu tachtig tot honderd mensen op af. Honderd is de limiet, die is veel sneller bereikt dan gedacht. 75% van de mensen zijn ouder dan 55+. Voor jongeren lijkt het een drempel om er heen te gaan.
- In de oude Time Out Boerderij was er een ontmoetingsplek voor de jongeren die ‘s middags uit school kwamen tot in de avond.
- In januari was er een pizzaparty met jongeren. De opkomst was groot. Er kwamen meer dan vijfenvijftig jongeren. Zowel een binnen- als buitenlocatie voor jongeren is aan bod gekomen, maar ook de omgang met buurtbewoners werd besproken.
- In Wassenaar voelen mensen zich welkom, ook als je hier net komt wonen.
- Iemand met een transgender achtergrond voelde zich direct geaccepteerd. ‘Bij de Albert Heijn, bij de Jumbo, ik kan gewoon door de winkelstraat lopen. In onze straat hebben we goede contacten met de buren. Het is gemoedelijk.
- Met de werkgroep ‘We Zien Elkaar’ is er een handgemaakte regenboogvlag gemaakt. Ter gelegenheid van inclusie en de onderlinge verbinding. De regenboogvlag is onthuld in sporthal De Schulpwei.
- Meerdere mensen die gevlucht zijn geven aan zich echt welkom te voelen in Wassenaar en goed ontvangen. Vluchtelingenwerk trekt actief met nieuwe inwoners op bij het openen van een bankrekening, inschrijving in de gemeente of het vinden van een school, club, huis of werk.
- Toen de eerste Oekraïners aankwamen blonk de Amerikaanse school uit in actie.
- In het Scholen Project Platform Leidschendam-Voorburg ontmoeten kinderen en mensen met een beperking elkaar tijdens ervaringstafels.
- Vanuit het SGW voor Inclusie testen we de toegankelijkheid van winkels, restaurants en aangepaste toiletten. Eén keer in de 6-8 weken gaan we op pad
- In Leiden en Oegstgeest zien we door het centrum heen XL parkeerplaatsen, waarbij je ook met je rolstoel goed uit je auto kunt rollen. Net als in Wassenaar bij de Aldi.
- De Bij-Bus wordt door veel inwoners als zeer welkom ervaren. Ze zijn blij dat die er is, zodat zij op een laagdrempelige wijze vrienden kunnen bezoeken, naar een club, vereniging of ontmoetingspunt gaan, boodschappen kunnen doen of naar de priklocatie gaan.

KNEL PUNTEN

- In de buurthuizen zit vaak een vaste kern. Lastig als je nieuw bent om binnen te stappen. Steeds dezelfde groepjes.
- Het gedrag van mensen wordt opgemerkt als brutaal.
- ‘Mensen aanspreken op gedrag in buurten lukt niet goed. Gedoe in de buurten oplossen!’
- Als je niet kunt zien, kun je zomaar het doelwit zijn van pesterijen uit de buurt.
- ‘Mensen zijn hier afstandelijk. Men is wantrouwig, we zitten in een paradijsje. Mensen zijn vermogend en bang om het kwijt te raken. We laten in Wassenaar niet snel zien wat er leeft.’
- Er zijn zorgen in Wassenaar om drank- en drugsgebruik onder inwoners in zowel zuid als noord.
- ‘Vroeger had je lage heggen. Mensen trokken met elkaar op. We kenden elkaar. Je wist dat er iets aan de hand was met de buurman. Nu staan er schuttingen. Mensen zijn de hele dag aan het werk. Ik zie ze minder en ken ze niet. ‘
- In Kerkehout woont een grote groep oudere Wassenaarders, maar er zijn geen winkelvoorzieningen.
- Uit mijn team zijn meerdere mensen weggegaan omdat ze er niet meer tegen kunnen om met (mondige) inwoners willen werken (grove taal).
- Mensen met een verstandelijke beperking of met psychosociale problematiek worden niet gerespecteerd. Ze worden weggestopt. Hier wordt niet over gesproken. De mensen die hier wonen bij [locatie zorgorganisatie, red.] doen niet mee in de samenleving.
- Iemand ziet de vraag bij ouderen: “Ik ben altijd relevant geweest. Ik zat altijd in commissies en bedrijven. Ik heb nu geen functie meer. Mensen worden regelmatig 100 en vragen zich af, waarom ben ik er eigenlijk nog?’
- Kinderen die nog open en eerlijk zijn worden door hun ouders soms afgeremd bij het stellen van ontwapenende vragen. ‘Waarom draagt u eigenlijk schoenen?’
- Een jongere: ‘Ik zit in de Wajong en ik ontmoet eigenlijk niemand, omdat ik niet werk en niet naar school ga.’
- Statushouder: ‘Ik heb zes maanden geprobeerd iets aan te kaarten bij de woningbouw. Toen mijn Wassenaarse buurman belde, was het binnen twee dagen geregeld.’
- ‘Als het gaat om sociaal contact? Ik kan eigenlijk niemand van mijn vrienden opnoemen bij wie ik naar binnen kan. Bij de een is er een bocht in de gang. Bij de ander staat de kapstok in de weg of een kastje. Ze komen allemaal bij mij langs.’
- De kapper en vele andere basisvoorzieningen zijn niet te bereiken als je gebruik maakt van een rolstoel.
- Het contact met de gemeente loopt niet makkelijk. O.a. rond het gebouw aan de Zonneveldweg, rond de werkgroep bereikbaarheid en rond het gebied Valkenhorst.
- Gemeente gaf niet het goede voorbeeld bij de organisatie van een inwonersbijeenkomst: ‘Sorry het is op de tweede verdieping.’ Ik kon er niet in.
- Gemeente kijk goed naar je openbare ruimte en gebruik je verstand. Onderhoudsnivo D, dan kun je verwachten dat mensen hun huis niet meer goed uit kunnen.
- Het is heel breed. Wat ik mis. De bewegwijzering voor mensen die doof of slechtziend zijn. Hoe is de wegbewijzering in het dorp als je blind bent? Hoe vind je de bibliotheek? Ik denk dat dit beter kan!
- De straten zijn soms moeilijk toegankelijk om ergens te komen door scheve tegels, hoge stoepen, drempels i.p.v. autosluizen, boomwortels, heggen. De basiszaken van toegankelijkheid zijn niet op orde. Hierdoor komen meerdere mensen hun huis niet uit.
- Sommige rotondes zijn nog onveilig en onoverzichtelijk.
- Straatverlichting mist bijvoorbeeld richting Katwijk door het tunneltje.
- Ik vind niet dat we de gemeente achter de kont aan moeten zitten voor elk ontoegankelijk plekje. Ik heb geen zin om elke keer een melding te doen. Ik ben nu gezegend en vaardig met mijn rolstoel.
- Expats zien het nut er niet van in om kennis te maken met de Wassenaarse samenleving. Meestal denken ze dat ze na drie jaar weer weg zijn. Vaak is dat niet zo. Met problemen van dien. Engelstalige kinderen met een beperking vinden bijvoorbeeld geen vervolgopleiding die bij hen past en lopen vast in hun leven.

ZORG EN WELZIJN IN EEN INCLUSIEVE SAMENLEVING

STIP vertrekpunt

Onze ondersteuning draagt eraan bij dat elke inwoner kan meedoen op basis van eigen interesses en talenten. Op school, op de arbeidsmarkt, op clubs en verenigingen, thuis en in de buurt. Ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, culturele achtergrond, inkomen, talenten en beperkingen. Ook degene voor wie dat eerder niet vanzelfsprekend was.

Iedereen kan een gewaardeerde rol vervullen
Het vormgeven aan een leven midden in de samenleving staat centraal. We ondersteunen mensen gewaardeerde rollen te vervullen op de arbeidsmarkt, in onderwijs, reguliere clubs & verenigingen, in het sociale leven en in de buurt. In het bepalen van de ondersteuningsbehoefte stellen we de vraag: 'Wat heb jij nodig om optimaal deel te nemen aan de samenleving?'
Eén loket als toegang tot de samenleving

We kijken naar welke ondersteuning wederzijds kan gebeuren onder collega's, teamgenoten, buren of medeleerlingen. En waar het nodig en mogelijk is om een persoonlijk assistent, ondersteuner, buurtsportcoach of combinatiefunctionaris cultuur in te zetten. Doorlopend, of bij wegwijs worden ter plekke. Hierin nemen we ook onze blik op positieve gezondheid mee. Inwoners kunnen ons vinden via één loket. Dat loket vormt de toegang tot de samenleving. Als organisaties van zorg & welzijn trekken we samen op met inwoners, verenigingen, bedrijven, scholen, en andere maatschappelijke organisaties om dit mogelijk te maken.

STAPPEN ER NAAR TOE

- Ja, ik wil! Met het sociaal team één loket als toegang tot de samenleving gecreëerd. Met alle partijen in het Sociaal Team, en zo mogelijk ook de satellietpartijen, een gezamenlijke inclusieve toekomstvisie maken. Waar gaan we voor? Hoe draagt het sociaal team bij aan een inclusieve samenleving? En wat kan ieders aandeel hierin zijn?
- Welkom Wassenaar. Inventariseren en investeren op de volle breedte van netwerken. Laten zien wat je als organisaties doet. 'Welkom!' Benutten wat er al is. Er zijn relatief veel voorzieningen, clubs en verenigingen maar vaak zijn die er voor een specifieke groep mensen. Dit kunnen we zien als een bron van hulpmiddelen door er breder en beter gebruik van te maken. Dat is goed voor de leden, voor de clubs maar ook voor de nieuwe leden. Dit bevordert een welkome samenleving.
- It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken, zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl).
- Als zorgorganisaties, inwoners en gemeente een platform oprichten om met elkaar te leren, te innoveren en kwesties op te lossen op het gebied van ondersteuning in een inclusieve samenleving.
- Het verspreiden van mooie voorbeelden van een inclusieve wijze van ondersteunen via nieuwsbrieven, en krant.

MOOIE VOORBEELDEN

- Ondersteunen bij de vormgeving van een leven midden in de samenleving vraagt goed kijken naar talenten en interesses. Wat kun jij goed? Wat lijkt je leuk? En mensen stap voor stap ondersteunen om hun eigen doelstellingen te bereiken. We kunnen iets leren van de ondersteuningsvisie van het JIT.
- Gewoon in het team bij de bakker werken, ook als je een verstandelijke beperking hebt. Dat gebeurt in Wassenaar en willen we uitbouwen (begeleid werken).
- Omdat we ondervinden dat de mensen die hier wonen niet echt deel zijn van de buurt, hebben we de buurt naar binnen gehaald. Dat was wat we als Middin, met het weinige personeel en de middelen wél konden doen. We organiseerden een rommelmarkt, het Repair café en een brasserie avond.
- Bij het Bruglokaal kijken we naar interesses en talenten. Waar wil jij je naartoe ontwikkelen? Ook zwemmen we in het recreatiebad op reguliere tijden. Je ziet dat er gezamenlijk spel ontstaat met andere mensen die daar ook zwemmen. Dat is heel erg leuk!
- Mentaal lokaal is een lokaal netwerk dat inwoners laagdrempelig helpt om mentaal gezond te blijven. Iedereen ervaart in het leven periodes dat het leven moeite kost of zelfs het gevoel geeft dat je vastloopt. Dat verschilt van persoon tot persoon. Werken aan je mentale gezondheid zou de normaalste zaak van de wereld moeten zijn. Een belangrijke ontwikkeling is de 'Mentale gymnastiek', lessen op het voortgezet onderwijs.
- De aanpak van Suïcide preventie 'SuNa' in Wassenaar is een voorbeeld voor andere gemeenten.
- SWZ: we ondersteunen mensen zo dat mensen kunnen blijven doen in de buurt wat ze altijd al deden.
- Samen een hobby delen als vacature in de vrijwilligerscentrale.
- Tijdens de buurtschouwen in Den Haag ontdek je als inwoners samen wat er anders kan, zowel sociaal als dat het om de openbare ruimte gaat.
- Er zijn heel veel voorzieningen, clubs en buurthuizen dus maak gebruik van wat er al is!
- De Stille kracht helpt soms mensen snel aan meubilair of financiën om een maand zonder uitkering door te komen.
- Inwoners geven aan dat zij lang moeten zoeken naar de juiste ondersteuning. Maar heb je eenmaal de juiste ondersteuning gevonden, dan gaat het goed in Wassenaar.
- 'Je leert er veel van om als professional eens op te trekken met iemand die een beperking heeft. Alleen naar het toilet gaan is al een ervaring. Wat je dan allemaal tegenkomt!'

KNEL PUNTEN

- We zien geen afspiegeling van de samenleving op straat of in de clubs & verenigingen. Mensen met een (verstandelijke) beperking en ouderen zijn niet goed vertegenwoordigd. Buiten de bewoners van de Bonte Os en het Bruglokaal om, missen we de mensen die wonen bij grote zorgorganisaties.
- Er is een duidelijke behoefte aan mooie plekken in de buurt waar je gewoon even naar binnen kunt lopen. Waar de gehele diversiteit aan inwoners van Wassenaar graag komt. En waar je mogelijk ook iets kunt bijdragen.
- Er zijn weinig toegankelijke ontmoetingspunten waar iedereen kan komen en iedereen zich welkom voelt.
- We zijn allemaal aardig in Wassenaar, maar niet echt. Leiden we een leven van instagram foto's?
- Ik ben 80% procent van mijn tijd bezig met mijn support en voorzieningen regelen.
- Er is schroom bij Wassenaarders om hulp te vragen. Er heerst de overtuiging: Ik moet het zelf doen! Mensen isoleren zichzelf van hulp.
- Vrijwilligers vinden is steeds moeilijker. Mensen doen minder gemakkelijk vrijwilligerswerk, hebben de ervaring het te druk te hebben. (Wel 10.000 vrijwilligers in Wassenaar). Het zijn altijd dezelfde mensen die veel vrijwilligerswerk doen, bijvoorbeeld de mensen bij de Stille kracht, Vrijwilligerscentrale, Sportclubs, SKW, Bijbus, Oranje Vereniging, Ondernemers vereniging, SGW.
- Bij samenwonenden doet vaak een persoon de financiën, de ander heeft er dan vaak geen verstand van. Dat kan bij scheiding of overlijden grote problemen opleveren.
- 40% tot 50% van de vrouwen in Wassenaar heeft geen betaalde baan.
- Eenzaamheid is er in alle Wassenaarse buurten en culturen. Er is veel stille eenzaamheid.
- Er komt te weinig diversiteit aan mensen op informatie avonden over maatschappelijke vraagstukken.
- Kinderen willen dat hun ouders met dementie thuis blijven wonen. Het komt vaak voor dat mensen in de problemen komen als het geld op is.
- Er heerst een taboe op dementie.
- Veel ouderen hebben een heel klein netwerk. Zij blijven achter de voordeur. Een netwerk moet je minimaal opbouwen als je 55, 65 of 70 bent.
- Theoretisch opgeleiden zoeken vaak zelf hulp zonder de gemeente erbij te betrekken. Dat gaat soms goed, maar vaak zoeken mensen de verkeerde hulp, waardoor hun situatie verslechtert.
- Zorgorganisaties vervullen zelf ook een belangrijke rol. Door de grootschaligheid waarmee de zorg nu georganiseerd is (bijvoorbeeld twaalf mensen per appartementencomplex), richten bewoners zich naar binnen, op elkaar. En professionele ondersteuners kunnen zich maar moeilijk losmaken van de routines van een zorginstelling.
- Een belangrijk onderwerp in Wassenaar is de vraag naar één punt, één loket, waar je alle informatie kunt vinden. En waar je ondersteuning kunt aanvragen.
- Het systeem van de overheid werkt niet in acute gevallen: 'Ik ben er morgen niet, dus ik kijk er overmorgen naar!'
- Hulpverleners in Wassenaar vinden dat er iets moet veranderen. Door hoe het nu geregeld is, zit er nog geen goede coördinatie in wie wat oppakt.

INCLUSIEVE POLITIEK, COMMUNICATIE EN DIENSTVERLENING

STIP

Wat we willen bereiken? Dat online en offline communicatie aan de telefoon, balies, in brieven en beleidsstukken, op websites en social media van bedrijven, organisaties en de gemeente voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk zijn. Als gemeente is onze eerstvolgende stap het toegankelijk maken van de brieven. Dan volgt de rest van de communicatie uitingen. We zetten communicatie in voor verandering naar een inclusieve samenleving. En dragen eraan bij dat de gehele diversiteit aan inwoners, positief in beeld gebracht wordt (positieve beeldvorming). De gemeente neemt hierin een voorbeeldrol. Het online en offline loket van publieke zaken, werk & inkomen, WMO & Jeugd, vergunningen en duurzame energie is voor iedereen bereikbaar, toegankelijk en begrijpelijk.

Inspirerend partnerschap tussen inwoners, organisaties en gemeente
De politiek is inclusief en vormt een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. We onderzoeken hoe we onze directe democratie kunnen versterken. Zodat inwoners, organisaties en gemeente gezamenlijk partnerschap ervaren in het vormgeven aan beleid en de openbare ruimte in Wassenaar. En elkaar inspireren tijdens bewoners- en ontwerpavonden, gesprekken op straat en digitale raadpleging. Door inclusie en toegankelijkheid van het proces, wordt de gehele diversiteit aan inwoners in de gelegenheid gesteld hieraan deel te nemen. Daarnaast spreken we elkaar aan als mens of inwoner. Termen als invalide, mindervalide (zoek valide maar eens op in het woordenboek), gehandicapte of cliënt gebruiken we niet meer. Inwoners, organisaties en gemeente trekken samen op, op basis van vertrouwen. En niet op basis van bijvoorbeeld het idee van de frauderende, veeleisende inwoner of de afstandelijke gemeente, die je als inwoner met grof taalgebruik te woord kunt staan.

STAPPEN ER NAAR TOE

- Begrijpelijke brieven vanuit de gemeente. Schrijven in begrijpelijke taal, met zo min mogelijk jargon. Bij gebruik van jargon leggen we dit uit. We hanteren B1 taalgebruik, en zo mogelijk A2 taalgebruik. Bij folders, websites en brieven over schuldhulpverlening en communicatie met statushouders hanteren we A1 taalgebruik.
- Inclusieve informatievoorziening. Inclusie: alle inwoners kunnen de informatie begrijpen die zij ontvangen en kunnen zich erin herkennen.
- Andere naam voor gehandicaptenparkeerkaart.
- Aanvullende actiepunten ingebracht door inwoners, organisaties en beleidsadviseurs
- Oplossen knelpunten inwonerparticipatie.
- Kopje inclusie bij raadsstukken.
- Inzetten van inclusieve communicatie in tekst en beeld als veranderstrategie. In onze teksten en beelden (bv. gemeentegids), een diverse en inclusieve samenleving laten zien. Ook communicatie inzetten voor bewustwording.
- Als inwoners, organisaties & gemeente letten op taalgebruik. Bv. geen mindervalide toilet, gehandicaptenparkeerplaats of cliënt meer, maar inwoner, mensen met een beperking of mensen met een ondersteuningsvraag.

MOOIE VOORBEELDEN

- ‘Na een kop koffiedrinken gebruikt ieder z’n eigen pinpas. Het gaat erg goed bij Broeders, Zonnehof, de visboer, Lien, Hamburgers en bij de Hema. Daar kun je ontspannen afrekenen. En is er ook begrip als het wat langer duurt.’
- Mensen zijn erg te spreken over de dienstverlening van de professionals en vrijwilligers van vluchtelingenwerk.
- De website van de gemeente is toegankelijk vormgegeven. In twee stappen kun je o.a. een paspoort aanvragen, een afspraak maken of een melding doen.
- De Wassenaarse krant wordt enorm goed gelezen. Bijna de helft van de inwoners leest de krant op regelmatige basis. We willen iedereen in de krant hebben. Wassenaarders moeten zich herkennen in de krant.
- Na het verschijnen van het interview over mijn transitie in de Wassenaarse krant, werd ik aangesproken en kreeg ik ook complimenten over m’n nagels, van vrouwen van alle leeftijden.
- Door beleidsstukken inclusief te schrijven wordt de aandacht van de inwoner meer getrokken. De laatste gemeentebegroting van Wassenaar is zodanig geschreven dat voor het voor bijna iedereen goed te lezen en te begrijpen is (B1 taalgebruik).
- Bij de gemeentelijke dienstverlening van Burgerzaken staan inclusiviteit en toegankelijkheid centraal. Een paspoort aanvragen, trouwen, een geboorte aanmelden, een verhuizing doorgeven, parkeerontheffingen aanvragen, je rijbewijs verlengen. De medewerkers van de gemeente stellen gastvrijheid centraal in hun werkwijze.
- Als je eenmaal door de aanvraagprocedure bent voor bijvoorbeeld een huisaanpassing of mobiliteit dan wordt je goed geholpen.
- Als je een losliggende stoeptegel meldt, dan wordt er iets mee gedaan. Alleen niet elke inwoner heeft hier zin in.
- ‘Aan de balie bij de supermarkt word ik gelijkwaardig aangesproken. Niet op straat. Op straat praten ze met m’n broer die naast me staat (rolstoelgebruiker).’
- Om je dienstverlening inclusief en toegankelijk te maken, is het van belang dat elke service zowel via een fysiek loket, als digitaal via een toegankelijke website beschikbaar is. Op dit moment maakt de landelijke overheid het voor veel mensen ingewikkeld om hun zaken te regelen. In Wassenaar is daarvoor het digitaal spreekuur opgericht.

KNEL PUNTEN

- Ik ben niet invalide, ‘lees ongeldig’. Ik ben mens en heb toevallig een beperking. Ik kan enkele dingen niet die een ander misschien wel kan.
- Ik ben 80% procent van m’n tijd/energie bezig met mijn support regelen. Daardoor kan ik 80% minder meedoen in de samenleving. Je kunt er een boek over schrijven.
- Een statushouder: Ik heb zes maanden gewacht op een reactie van de woningbouw. Toen mijn buurman, een geboren Wassenaarder, belde was het binnen twee dagen geregeld.
- De Wassenaarse Krant probeert expats mee te krijgen, omdat zij één derde van inwoners zijn, maar ze reageren niet.
- Ik krijg regelmatig brieven met als enige mogelijkheid dat ik telefonisch contact op moet nemen. In brieven van het ziekenhuis staat bijvoorbeeld: mocht u niet kunnen komen dan moet u telefonisch contact opnemen. Andere opties staan er niet. Dat is lastig als je doof bent.
- Een klussendienst waar ik voor had betaald, kwam niet opdagen. Telefonisch contact opnemen lukt niet als je doof bent.
- De wethouder was op ‘Samen Zijn 2022’ onverstaanbaar. Thuis heb ik een ringleiding.
- Over de banenmarkt in Wassenaar bij Duinrell is wel gecommuniceerd, maar mensen pakken het niet op.
- De bewegwijzering door het dorp, hoe vind ik winkels, raadhuis en uitvalswegen, etc., is onduidelijk.
- Voelt iedereen uit Wassenaar zich welkom bij raadhuis De Paauw? Een aantal mensen vragen zich dat af.
- De vindbaarheid (voor iedereen) van de loketten o.a. voor werk & inkomen en zorg & welzijn is onvoldoende. 1 loket kan een oplossing zijn.
- Inwoners voelen zich niet vertegenwoordigd door de politiek. Ook niet op landelijk niveau. Het is goed dat iedereen zijn of haar stem kan laten horen. Ook als meningen afwijkend zijn. Dat is voorwaarde voor een democratisch proces.
- De gemeente maakt zaken/projecten/beleid kenbaar in de krant en media en hebben dan het gevoel dat ze klaar zijn met de communicatie. ‘We hebben het erover gehad’. Het komt alleen vaak niet aan. Ze bereiken hiermee niet de mensen waar het om gaat. ‘Mensen registreren het niet eens.’ ‘De gemeente verschuilt zich achter de AVG, maar ze moet de straat op.’
- Er zijn veel inspraak trajecten, de centrumvisie, speeltuinen, etc. Het traject is vaak goed, maar er wordt weinig met de inspraak gedaan. Het plan belandt onderop de stapel of in een la. Dat is een groot probleem in Wassenaar. ‘Ik ga me niet meer bemoeien met het beleid. Ik heb het al te vaak gedaan, zonder resultaat.’ Continuïteit van beleid en vertrouwd partnerschap.

WERKGROEP LOKALE INCLUSIE AGENDA WASSENAAR

Als werkgroep 'Lokale Inclusie Agenda Wassenaar' bestaan we een grote diversiteit aan inwoners, scholen, clubs & verenigingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties. We willen echt een mix aan leeftijden, culturen, achtergronden, genders, voorkeuren, inkomens, talenten en beperkingen zijn. De leden van de werkgroep faciliteren samen met de gemeente de uitvoering van de Lokale Inclusie Agenda. De wens van de werkgroep is om zich te organiseren naar de thema's van de Lokale Inclusie Agenda. Voor elk thema zijn minimaal één inwoner en een vertegenwoordigende organisatie aanspreekpunt. Zodat op elk thema verdieping en expertise wordt opgebouwd.

Wat doet de werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar?

De werkgroep denkt mee met inwoners, organisaties en beleidsmakers die inclusie willen verankeren in hun eigen bedrijf, club, school, initiatief, plannen of organisaties. Bijvoorbeeld om van gedachten te wisselen over nieuw beleid over de arbeidsmarkt of over de toegankelijkheid van een nieuwbouwproject. Voor het meedenken met inclusieve initiatieven en projecten kan eventueel gebruik worden gemaakt van de 'De routekaart Inclusieve Projecten' (zie bijlage 3).
Daarnaast is de werkgroep betrokken bij het periodiek actueel houden van de Lokale Inclusie Agenda. In de Lokale Inclusie Agenda staan steeds nieuwe actiepunten opgenomen die we als samenleving en gemeente gaan uitvoeren om de beweging te versterken. Er kan voor worden gekozen om eens in het jaar te rapporteren over de voortgang van de uitvoering van de actiepunten (monitoring). Zo kan de werkgroep samen met de gemeente de uitvoering van de actiepunten coördineren. En inwoners en organisaties verleiden om nieuwe actiepunten op te pakken. Ook kan de werkgroep zelf activiteiten en initiatieven organiseren. De werkgroep maakt een Plan van Aanpak voor hoe zij daaraan werken.
De gemeente heeft bij dit alles een faciliterende rol.

Aandachtspunten:

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken?

1. De Lokale Inclusie Agenda faciliteren, ontwikkelen, uitvoeren en monitoren
2. Meedenken met inclusieve initiatieven en projecten
3. Zelf initiatieven en activiteiten ondernemen
4. Het faciliteren van de werkgroep

THEMA INCLUSIE IN HET ONDERWIJS

‘We willen dat elk kind uit Wassenaar, zoveel als mogelijk, in Wassenaar naar school kan. Kinderen leren hun eigen talent te ontwikkelen in een inspirerende, positieve, groene en veilige omgeving. Vanaf het begin trekt de gehele diversiteit aan kinderen samen op.’

Wat is inclusie in het onderwijs?

Bij inclusie in het onderwijs leren alle kinderen samen, maar ieder op het eigen niveau. Het gaat erom een leeromgeving te creëren waar elk kind optimaal kan leren. Maakt niet uit wat je culturele achtergrond, status, taal, gender, inkomen, talenten en beperkingen zijn. Bij inclusie in het onderwijs kunnen alle kinderen samen naar de gewone buurtschool. Maar het is meer dan dat. Het is een specifieke onderwijsaanpak die met elk soort onderwijs valt te combineren. Waarbij veel aandacht is voor het pedagogisch klimaat. De schoolprestaties van de kinderen worden gebruikt als uitgangspunt om de manier van lesgeven te verbeteren.

Uitgaan van de talenten van kinderen
Het kind wordt niet aangepast aan de school, maar de school wordt aangepast aan alle kinderen. Heel actief wordt gezocht naar manieren om aan te sluiten bij interesses en talenten. Hiermee gaat inclusie in het onderwijs ook verder dan passend onderwijs. Niet alleen omdat elk kind naar de buurtschool kan. Maar ook omdat je de school, met haar manier van lesgeven en de leerdoelen, aanpast aan élk kind. Zo wordt bij binnenkomst aan ieder kind gevraagd wat het wil leren, wat het wil bijdragen aan de school en waar het support bij nodig heeft. In projectonderwijs werken alle kinderen samen, maar vervullen zij afhankelijk van hun eigen leerdoelen, interesses en talenten hun eigen taken (coöperatief leren). Diversiteit wordt gezien als bron van leren, in plaats van iets waar een oplossing voor moet worden gezocht.

Relevante artikelen uit het VN-verdrag

Artikel 24 Inclusie in het onderwijs

Wat betekenen deze artikelen in de praktijk?
Inclusief onderwijs:

- Scholen, cursus & opleidingscentra zijn toegankelijk voor elke inwoner.
- Onderwijs wordt op zodanige wijze vormgegeven dat elk individu optimaal kan leren.

- Alle leerlingen leren samen, maar toch ieder op zijn of haar eigen niveau.

Iedere individuele inwoner kan:

- Regulier onderwijs volgen.
- Scholing & opleiding volgen van eigen keuze.
- Zelf sturing geven aan eigen groei & ontwikkeling.
- Levenslang leren in opleiding, werk & vrije tijd.
- Een door werkgevers erkende startkwalificatie halen.

Uit: De Quickscan Inclusieve Gemeenten

Stip op de horizon

We willen dat elk kind uit Wassenaar, zoveel als mogelijk, in Wassenaar naar school kan. Kinderen leren hun eigen talent te ontwikkelen in een inspirerende, positieve, natuurlijke, groene en veilige omgeving. Vanaf het begin trekt de gehele diversiteit aan kinderen samen op. Elk kind leert op de eigen manier, ook als dat wat anders is dan andere kinderen. Kinderen en gezinnen kunnen kiezen waar zij naar school gaan. Het belang van het kind staat centraal. Onder leerlingen, leerkrachten en docenten is er een open sfeer. We zien dat er verschillen zijn, en dat diversiteit kracht geeft. Ieders talent en ieder beroep wordt gewaardeerd. Kinderen leren bijvoorbeeld, ook in het basisonderwijs, al vroeg met hun handen te werken. Het mooist zou zijn als we gedifferentieerde uitstroomniveaus voor verschillende vakken binnen eenzelfde opleiding of diploma kunnen realiseren. Om inclusie te bevorderen streven we waar nodig en mogelijk naar kleinere klassen of meerdere leerkrachten voor de klas. We werken bewust aan regionale ontkokering en verbinding. Zodat geldstromen optimaal ten goede kunnen komen aan regulier inclusief onderwijs voor elk kind.

Toekomstvisie op inclusief onderwijs

Als scholen voor primair en voortgezet onderwijs, leerlingen, ouders, samenwerkingsverbanden gaan we in gesprek over onze toekomstvisie op inclusief onderwijs. De gemeente ondersteunt dit. In het kader van de Global Goals wil de gemeente eraan bij wil dragen ‘dat alle leerlingen kennis en vaardigheden opdoen voor duurzame ontwikkeling, mensenrechten, culturele diversiteit, wereldburgerschap en zorgen voor kind- en handicapvriendelijke onderwijsfaciliteiten. Zorgen voor goed en inclusief onderwijs en levenslang leren.’ Het realiseren van inclusieve en toegankelijke scholenbouw hoort daar ook bij. De gemeente en de scholen willen daarvoor samen een inclusief programma van eisen opstellen.

Mooie voorbeelden

Scholen staan open voor inclusie
Alle Wassenaarse scholen die meededen aan de interviews staan open voor inclusie. Ze hebben veel kennis en ervaring in huis om een grote diversiteit aan kinderen optimaal onderwijs te bieden. Scholen aan het woord:

‘De leerlingenpopulatie op de school is heel gemengd. De meeste kinderen komen uit de wijken rond de school, zoals Oostdorp, het Weteringpark, het van Polanenpark en de Van Duivenvoordelaan. We hebben in onze groepen kinderen van statushouders, expats, hoogbegaafde leerlingen en leerlingen waarvan ook de ouders en grootouders bij ons op school hebben gezeten. Kortom, we zijn echt een dwarsdoorsnede van de maatschappij en daar zijn we blij mee. Doordat we een mooie mix hebben, ben je niet snel bijzonder in die zin dat je buiten de boot valt. Het vraagt wel veel van het onderwijs, omdat ook de niveaus van kinderen soms ver uit elkaar liggen. Daarom hebben we een uitgebreide structuur waarin kinderen extra hulp of uitdaging kunnen krijgen. In de afgelopen jaren hebben we allerlei verschillende leerlingen voorbij zien komen. Een leerling is na de periode bij ons op school van geslacht veranderd. Er heeft een meisje met Downsyndroom de hele school doorlopen. De kracht voor de groep waarin zij zat, is dat ze echt onderdeel van de groep was. En dat deze kinderen allemaal anders tegen een dergelijke beperking aan zijn gaan kijken.’

‘Het verwijzingspercentage naar speciaal onderwijs is laag in Wassenaar (2,6 % t.o.v. 4,4 in Nederland, red.). Er is een sterke School Advies Dienst (SAD) waar je met vragen rond een leerling terecht kunt.’

‘Op school nemen we elk kind met VMBO-t – VWO-niveau aan, mits we aan de ondersteuningsvraag kunnen voldoen. We gaan het gesprek aan en kijken hoe we het met de nodige aanpassingen kunnen regelen. Als dat nodig is, maken we een specifiek programma, zodat leerlingen eventueel thuis of in het ziekenhuis kunnen studeren. Zo kunnen ook zij hun diploma halen. Er zijn leerlingen met autisme, reuma, hartklachten, diabetes en psychische problemen. We hebben ook een vrij grote groep nieuwe Nederlanders op school. Dat gaat heel goed. We merken wel dat ze naar elkaar toe trekken. Ze herkennen zichzelf in elkaar door de situatie waar ze uit komen. Ze kennen elkaar van de schakelklas, en vinden dan gezamenlijk hun weg op school. Als kinderen die gevlucht zijn gelijk vanaf de brugklas op school komen, gaan ze vanzelfsprekender om met alle andere leerlingen.’

De kracht van alles door elkaar

Wie opgroeit in een diverse school, is meer voorbereid op de diversiteit in de samenleving. Het maakt het later gemakkelijker deel te nemen een divers team op je werk, of om betere besluiten te nemen in leidinggevende posities. Voor kinderen is die diversiteit vaak heel vanzelfsprekend. Scholen in Wassenaar zien de kracht van diversiteit:

‘Daarom zijn wij blij dat ze bij ons wel gemengd in de klas zitten en niet alleen met hoogbegaafden. Zo kunnen ze ook gelijk leren wat er anders is en hoe ze daar mee om kunnen gaan.’

Elk kind heeft talenten, juist op dat talent zetten we in

Hoe kan elk kind beste uit zichzelf halen? Door in te zetten op het talent van het kind. En door een stimulerende leeromgeving te bieden, waarin kinderen, leerkrachten en ouders op een mooie manier met elkaar omgaan. Want je talenten ontwikkelen? Dat doe je als je goed in je vel zit. Een school vertelt:

‘We zien leerlingen voorbijkomen die grote problemen hebben met bijvoorbeeld taalvakken. Omdat ze dyslectisch zijn of een taalstoornis hebben. Maar zij kunnen grote talenten hebben op andere vakgebieden. Wij kijken daarom waar de talenten van de leerlingen liggen en proberen die in te zetten. Een leerling had moeite met sommige vakken, maar kon heel goed tekenen. Zij heeft de tekeningen bij onze schoolregels gemaakt.’

Hoe kan elk kind optimaal leren?
In inclusief onderwijs kan elk kind optimaal leren. Hoe kan je zo lesgeven dat dat mogelijk wordt, ook als je leerlingen sterk van elkaar verschillen? De Wassenaarse scholen die meededen aan de interviews zijn bezig daar stevige expertise op te ontwikkelen. Wat je leert, telt.

‘Veel mensen denken dat de hoogbegaafde kinderen zich wel redden in het onderwijs. In de praktijk hebben deze kinderen echter vaak meer begeleiding nodig, dan leerlingen die moeilijk leren. Zij moeten leren leren. Hun programma moet constant bijgesteld worden om, uitdagend genoeg te blijven. En als het een keer tegenzit, geven ze vaak gefrustreerd op. Deze kinderen moeten vooral leren hoe hun eigen hersenen werken en wat het verschil is met de kinderen die niet hoogbegaafd zijn. Er zijn meerdere specialisten in de school aanwezig voor de begeleiding van deze kinderen. Dankzij onze aanpak hebben we al bij meerdere kinderen kunnen voorkomen dat ze thuiszitter zijn geworden. En hebben we daarnaast ook thuiszitters terug het onderwijs in gehaald.’

De kracht van een enthousiast divers team
Om dit te kunnen doen, heb je een sterk, enthousiast team nodig. En een team dat open staat om even met leerlingen van gedachten te wisselen.

‘De school is toegankelijk ingericht, zodat leerlingen gemakkelijk naar ons toe kunnen stappen. Ook in de docentenkamer weten ze ons te vinden. Af en toe steekt een leerling z’n hoofd om de hoek. Veel jongeren durven ons te mailen als er iets is.’

Daarnaast is met behulp van de coronagelden, schoolmaatschappelijk werk aan diverse scholen toegevoegd. Dat werkt goed. Schoolmaatschappelijk werkers zouden nog meer onderdeel willen zijn van het schoolteam.

Hoe leer je omgaan met diversiteit?
Als docent Engels of Nederlands heb je een vrij vak. Op de middelbare school zetten docenten de lesstof in om diversiteit en inclusie onder de aandacht te brengen van jongeren.

‘De klas las tijdens een les over stijl een column over een moeder met weinig inkomen. Ze werd in het artikel neergezet als iemand die zielig is. Ze had echter ook veel spaargeld. We hebben toen in de les gekeken naar hoe je de schrijfstijl die je inzet van invloed is op de beeldvorming rond mensen.’

Gebeurtenissen in de klas worden aangegrepen om jongeren bewust te maken van diversiteit. En hoe in- en uitsluiting een rol speelt in hun eigen gedrag.

‘In een andere klas zaten twee Syrische jongens in dezelfde klas. De een sprak goed Nederlands, de ander toen nog niet. De laatste jongen werd gepest. Ik heb degenen toen eens gevraagd: ‘Oké, probeer jij dan eens Syrisch te spreken?’ Er was toen gelijk meer begrip. Vaak ontstaat er een reactie uit onbegrip. Iets dat met een goed gesprek op te lossen is. Dit komt als thema ook terug bij de lessen levensbeschouwing, waar begrip voor elkaar en elkaars geloof centraal staan.

Als ouders heb je enorm veel invloed op hoe je kinderen denken over diversiteit
‘Als ouders heb je enorm veel invloed. Kinderen die discrimineren? We merken dat kinderen vaak de visie van hun ouders overnemen. Er zijn niet zoveel kinderen die zelf kritisch zijn op hun mening. Misschien twee kinderen per klas. We hebben daarvoor een voorlichting op school. Stichting IDB stimuleert dat zelf nadenken tijdens de lessen in 4 HAVO/VWO wel, en doen dat echt heel leuk. Zij helpen kinderen hun aannames te onderzoeken en zelf te leren nadenken.’

Binnen het VMBO-t wordt minder gepest dan in HAVO-VWO klassen
‘Als het gaat om het omgaan met anders zijn? Het hangt er vooral vanaf van hoe het kind het draagt. Als je als leerling zegt: ‘Ik ben autist, en dit is wat je krijgt’, dan wordt je geaccepteerd zoals je bent. Als jij lekker in je vel zit, dan gaat het goed. En er zijn leerlingen die zich ervoor schamen. Als je er niet voor uit durft te komen, krijg je vaak moeilijkheden. In de bovenbouw wordt eigenlijk nauwelijks gepest. Pestgedrag komt alleen voor klas 1 en 2 van VMBO-t en klassen 1, 2 en 3 van HAVO-VWO. Dat pakken we aan als het speelt en preventief door Rots en Water in te zetten in alle brugklassen. Op het VMBO-t zit een diversere groep kinderen. Kinderen zijn relaxter, empathischer en gaan veel meer voor de relatie. Zij zitten ook vaak veel meer op het menselijke. Zij zijn het ook altijd die zien dat je je haar geknipt hebt, of nieuwe schoenen hebt. Een VWO-er kan op een eigen eilandje zitten. Het gaat om de lesstof. Zij zijn over het algemeen veel later rijp in relaties en in interesse in de ander.’

LHBTI
‘Er zijn meerdere leerlingen die actief willen worden in de GSA, de Gay Straight Alliance, die we in november starten. Er is veel gedaan op paarse vrijdag op school. In de opstart van de GSA, heb ik interessante gesprekken gehad met leerlingen over religie, tattoos en seksualiteit. In de ene klas stellen leerlingen zich gemakkelijker open dan in de andere klas, vooral in de onderbouw. Het ligt aan de groepsdruk en sociale veiligheid. Eén op één zijn alle leerlingen vaak wel open. Er is een leerling die open praat over haar relatie met haar vriendin. Leerlingen in de omgeving weten het. Ze heeft nog niet aangegeven dat iemand er problemen mee heeft. Een meisje had wel moeite om te kijken hoe het zit met haar geaardheid en hoe het gaat in de toekomst. Ik merk wel dat Homo gebruikt wordt als scheldwoord. En er worden grapjes gemaakt over homo’s of lesbiennes. Nooit rondom mensen die uit de kast gekomen zijn. Dan gebeurt het niet meer. Vorig jaar sprak ik een jongen die vertelde dat er in zijn groepje enkele jongens een stapje achteruit deden toen hij uit de kast kwam. “Vind je mij ook leuk?” Hij was ook lid van de kerk. Daar viel het beter dan

in de vriendengroep op school. Leerlingen blijven wel eens plakken om het hierover te hebben. Wel hebben ze hiervoor minder mogelijkheden dan vroeger. Onze blokken duren soms wel drie uur, daarom zijn er minder leswisselingen.'

'Er is een meisje dat heeft aangegeven heeft graag een jongen te willen worden. Ze heeft het advies gekregen gelijk haar naam te veranderen. Noch onder collega's, noch onder andere leerlingen is het een issue. Je merkt dat kinderen er oké mee zijn. Bepaalde culturele groepen, merk je, hebben er wel wat moeite mee. Het hoort wel bij onze rol als school om leerlingen te leren hier goed mee om te gaan.'

Scholenproject
Twee Wassenaarse inwoners zetten hun expertise in op basisscholen in Leidschendam-Voorburg. Kinderen maken kennis met hoe het is om met een beperking te leven. De twee inwoners zouden hun expertise ook graag in Wassenaar willen inzetten. De eerste contacten zijn daarover al gelegd.

'Ik doe vrijwilligerswerk in Leidschendam-Voorburg vanuit het platform gehandicapten. Dat is een scholenproject voor groep 8. We zitten daar met groepjes kinderen aan tafel. Kinderen krijgen allerlei kleine opdrachtjes. Bij mij aan tafel maken ze een puzzel met hun ogen dicht. Naar aanleiding daarvan gaan we samen in gesprek. Ze vinden het harstikke leuk. Ze rouleren van tafels en doen ook echt goed mee. Ik zou het leuk vinden om in Wassenaar ook zoiets te doen.'

Inzicht in inclusieve scholenbouw
In het kader van het integraal huisvestingsplan zijn scholen en gemeente bewust bezig na te denken over hoe een gebouw een inclusieve leeromgeving het beste kan ondersteunen.

'De gemeente heeft de verantwoording elke veertig jaar een nieuw schoolgebouw neer te zetten. Daarbij vind ik zaken als duurzaamheid en toegankelijkheid heel erg belangrijk. Ik zou geen gangenschool meer bouwen. 'Groepenbouw', gemaakt op ontmoeting. In een gangenschool kun je alleen voor- of achteruit. Niet uitwaaieren in hoeken en elkaar ontmoeten.'

De gemeente wil graag inventariseren hoe een schoolgebouw optimaal kan bijdragen aan inclusief onderwijs, zodat nu en in de toekomst, het schoolgebouw hier geen belemmering voor hoeft te zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de volgende aandachtspunten:

- Toegankelijkheid
- Rust: geen onnodige prikkels (geluid, kleurgebruik, opbergmogelijkheden voor een opgeruimde omgeving)
- Heldere eenheden, kleinschalig gevoel
- Korte looplijnen, ruime doorgangen
- Extra aandacht voor een optimale (flexibele) inzet van de standaard toegekende vierkante meters voor inclusief onderwijs
- Meer kleine ruimtes voor extra ondersteuning, om prikkelarm te kunnen werken of gesprekken te voeren (met ouders of door zorgpartners met leerlingen)

- Flexibele (zorg)ruimtes
- Het huisvesten van (zorg)partners
- De positionering van een rolstoeltoegankelijk toilet centraal in het gebouw
- Klaslokalen op het noorden maken het voor leerlingen gemakkelijker om zich te concentreren (minder schaduwlijnen)
- De inrichting van inclusieve speelruimtes (en bijvoorbeeld de mogelijkheid van oriëntatie op de geur van het groen door kinderen met een visuele beperking)
- Een multifunctionele/ multilevensbeschouwelijke stilteruimte om je even terug te trekken (maar ook om even te bidden, voeten te wassen, levensbeschouwelijke reflectie, etc.).

Knelpunten

Wat ervaren inwoners, scholen, organisaties en gemeente aan knelpunten in de vormgeving aan inclusief onderwijs?

‘Een gewone school is de eerste stap om met elkaar om te kunnen gaan’
In Wassenaar komen veel buitenlandse expatgezinnen wonen. Maar er zijn ook gezinnen die na een lange buitenland ervaring weer terugkomen.

‘We zijn zes jaar weggeweest. We hebben vier jaar in Australië gewoond, een jaar in Engeland en sinds kort zijn we terug in Nederland. We dachten dat voor onze kinderen, twee meiden en een jongen (die anderen zijn 8 en 12) goed zou zijn om in Nederland op te groeien. ‘Achteraf gezien… zijn wij van een koude kermis thuisgekomen in Nederland,’
In Australië was het vanzelfsprekend dat Suzanne met haar broer en zus naar een reguliere school kon gaan. De kinderen waren behulpzaam, ze hoorde erbij, zelfs als ze wat meer aandacht nodig had. In Nederland kwam ze terecht op een reguliere basisschool in groep 4. Ze werd heel negatief benaderd, als zorgkind gezien. We probeerden om naar een andere basisschool in Wassenaar te gaan, maar daar was het budget voor extra hulp op. Nu volgt Suzanne speciaal onderwijs. Er zijn 15 kinderen in de klas met 2 juffen erbij. ‘Ik word er niet goed van, er zijn meer leraren op speciale school dan kinderen.’ ‘Niet reëel voor later’.

We hebben Australië als vergelijkingsmateriaal en weten dat het ook anders kan. Ik zou heel graag een verandering in de samenleving willen zien: ‘Laten we als mensen elkaar niet zo aanspreken’. Nu vragen de kinderen op school de broer en zus van Suzanne: ‘Wat heeft jouw zus?’ Suzanne zit bij een psycholoog vanwege de buitenwereld. Ze moet zichzelf de hele tijd verdedigen, bewijzen. Er zijn zoveel labels. Een gewone school is de eerste stap om gewoon met elkaar om te kunnen gaan.’

In verschillende landen is het normaal dat alle kinderen uit de buurt samen in de klas zitten. Er is vaak simpelweg geen speciaal onderwijs in de buurt. Het onderwijs en het lesprogramma worden zo vormgegeven dat alle kinderen samen kunnen leren, maar toch ieder op het eigen niveau. Hier wordt in het buitenland ook op geïnvesteerd. De volledige diversiteit aan kinderen leert zo vanaf het begin samen optrekken en gebruik maken van elkaars talenten. Precies zoals je dat later ook doet in een team op je werk.

We kunnen niets doen, het geld is op!’

In Nederland is het nog relatief moeilijk om inclusief onderwijs vorm te geven. Er zijn al wel een aantal scholen in Nederland die het doen. Met goede resultaten. Hun ervaring is dat je vooral heel creatief moet zijn met financiële middelen. Het passend onderwijs komt in Nederland, in de praktijk, op de schouders van de leerkracht terecht. In het buitenland wordt het schoolsysteem als geheel aangepakt. En worden scholen en leerkrachten ook in staat gesteld om te veranderen. Ook wordt in het buitenland de financiering zo vormgegeven dat je bijvoorbeeld zo nodig met z’n tweeën voor de klas kan staan. Dat hoeft niets extra’s te kosten, als je de expertise van het speciaal onderwijs in het regulier onderwijs inzet. In Wassenaar lopen scholen en ouders tegen het landelijke onderwijssysteem aan.

‘Mijn jongste kind (8) heeft onder andere een aangeboren gehooraandoening. Als het kind opgroeit kun je pas zien hoe het zich ontwikkelt en hoeveel het kind uiteindelijk kan horen. Nu zit mijn dochter op een reguliere school, maar ze heeft ondersteunende middelen extra nodig. Ze heeft een speciale tafel vanuit Leiden gekregen, die mocht ze meenemen. Ik heb de aanpassingen die mijn dochter nodig heeft aangekaart bij de school. Maar de reactie van de school is: ‘Wij kunnen niets doen, het geld is op’.

De verwijzingen naar speciaal onderwijs zijn in Wassenaar laag, maar de afgelopen tijd licht gestegen. Budgetproblemen vormen in Wassenaar regelmatig een obstakel. Dat komt deels omdat de samenwerkingsregio’s onhandig georganiseerd zijn. Het samenwerkingsverband van de scholen zit bijvoorbeeld in regio Leiden. De Jeugdhulp zit in regio Haaglanden. Kinderen komen daardoor in de knel. Dat mag niet gebeuren. Ook krijgen reguliere scholen 8.500,- euro per leerling. Terwijl het speciaal onderwijs meer extra budgetten per kind kan krijgen, in totaal minimaal 11.500 euro. Landelijk beleid zit inclusie in het onderwijs dus in de weg. (https://balansdigitaal.nl/kennisbank/onderwijs/als-school-niet-goed-gaat/bedrag-per-leerling-voor-passend-onderwijs/). Als scholen en gemeenten willen we iets doen aan het regionaal ontschotten van budgetten en geldstromen. Tijdens de interviews werd ook de vraag gesteld of we de financiën die we nu voor het leerlingenvervoer nodig hebben, ook voor het onderwijs in Wassenaar kunnen inzetten.

Wet- en regelgeving
Niet alleen het bekostigingsbeleid, maar ook andere wet- en regelgeving zit in de weg.

‘Als het gaat om regelgeving? Een meisje heeft een tijdje bij oma gewoond, toen haar moeder in het ziekenhuis lag. Ze wilden hier op school komen. Ze moesten bewijzen dat er geen andere school dichtbij was. Het heeft maanden geduurd. Als ze het stempel speciaal onderwijs had gehad, was het binnen één week geregeld.’

De scholen zijn vaak vol
‘Vier jaar geleden ben ik per toeval in Wassenaar terechtgekomen. Ik ben hier komen wonen vanuit Den Haag. Omdat alle acht basisscholen vol waren, moesten mijn kinderen het eerste jaar naar Den Haag op school. Ik heb bij elke school aangeklopt, zonder resultaat.’

De scholen zijn vaak vol, vertellen ouders en de woningbouwvereniging. Als je naar Wassenaar verhuist, kun je er niet zeker van zijn dat je kinderen ook op school terecht kunnen. Op dit moment wordt op de website van het SAD een overzicht bijgehouden van op welke school en in welke groep nog plek is. Dat maakt het gemakkelijker. Ook werd het idee geopperd, dat gemeente en woningbouwverenigingen de scholen op tijd laten weten dat er nieuwe leerlingen aankomen, omdat er nieuwe woningbouwprojecten gereed zijn.

Lerarentekort
Een groot landelijk vraagstuk, is dat er een lerarentekort is. Een tekort aan medewerkers is op dit moment een knelpunt in meerdere maatschappelijke velden die van belang zijn voor een inclusieve samenleving. Reguliere scholen en scholen die werken aan inclusief onderwijs hebben daar in gelijke mate last van. Er zijn scholen/schoolbesturen in Nederland die ook nu het veranderproces doormaken naar inclusief onderwijs, maar het lerarentekort maakt het wel lastiger.

Onderwijs aansluiting expats

We worden hartelijk ontvangen door Lilian en Iris. Iris (19) is bezig met 3D figuren maken met strijkkralen en laat een paar voorbeelden zien. 'In 2012 zijn we vanuit de Verenigde Staten naar Nederland gekomen, aanvankelijk dus in de 'expat community'. Maar we hebben besloten in Nederland te blijven. Iris luistert en praat mee, een open jonge dame. Zij is bezig een eigen business op te zetten. Overdag doet ze "dog-sitting" en 's Avonds bereid ze "dog-food". Ze heeft daar een cursus voor gedaan. Iris heeft autisme. De kinderen, Iris heeft nog een oudere broer, gingen naar de American School. Daar ging het prima. Maar het internationale onderwijs sluit niet aan op het Nederlandse systeem. Hierdoor is het voor Iris niet mogelijk om vervolgonderwijs te vinden. Het niet beheersen van de Nederlandse taal is voor haar echt een hindernis.'

'Expats zijn een groep die specifieke vragen heeft aan de jeugdhulp. We zien gezinnen waarvan de kinderen maar niet kunnen wortelen. Hoe vaak zijn ze wel niet verhuisd? Veel van hen gaan naar de American School. Kinderen doen soms tien jaar niet mee in de Wassenaarse Samenleving.'

Naar schatting is 20 procent van de Wassenaarse inwoners expat. Veel van hen leven met het idee: 'Over drie jaar gaan we weer weg. Het is voor ons niet zo nodig om onderdeel te worden van de Wassenaarse samenleving.' Kinderen gaan naar de American School. Ze sporten daar ook, en zijn daar actief in theater, kunst en muziek. Ze maken niet tot nauwelijks deel uit van de Wassenaarse samenleving. De American School werkt in hoge mate aan inclusie binnen de school, iets dat zij ook aangeven op hun website. Maar inderdaad. Wat als je leven net iets anders loopt dan verwacht? Als je er als gezin later voor kiest wél in Nederland te blijven? Hebben je kinderen dan dezelfde kans op vervolgonderwijs, werk en een rijk sociaal leven als andere kinderen? Is er juist niet ook iets voor te zeggen om als expats juist wél te integreren in de Nederlandse samenleving? Ook al ben je er maar drie maanden? Omdat het bijdraagt aan een rijkere ervaring en toekomst voor je kinderen?

Als je gevlucht bent

'Ik trek op met een gezin dat gevlucht is. Ze hebben eerst twee jaar in de internationale schakelklas (ISK) gezeten en Nederlands geleerd in een andere gemeente. Nu wonen ze in Wassenaar. We zochten een school voor ze. De scholen wilden dat de kinderen eerst getest werden, voordat ze toegelaten konden worden. De kinderen hebben deze test niet gedaan. Ze zijn uiteindelijk niet in Wassenaar toegelaten. De oudsten hebben nu VMBO-t advies gekregen. Ze zijn competent en doen het prima.'

Er zijn meerdere basisscholen in Wassenaar waar veel kinderen van statushouders op school zitten. Dat gaat goed. Soms worden kinderen echter niet toegelaten. Hoe komt dat? In de interviews wordt door een aantal mensen de wens uitgesproken om de schakelklassen in Wassenaar te organiseren. Zo ontstaat vanaf het begin meer binding met het dorp. En worden ook problemen met vervoer opgelost. Soms zijn er geluiden dat ouders van statushouders de informatie vanuit school niet altijd snappen. Een mededeling op het digiboard is niet voor iedereen begrijpelijk. Hier wordt de wens geuit om deze ouders bewust in de communicatie mee te nemen.

Geen kinderen met een fysieke beperking op school?
‘We hebben ook een collega met één been. Op een goede dag loopt hij op krukken, op een andere dag komt hij in een rolstoel. We hebben op dit moment geen leerlingen met een fysieke beperking. Dat is echt lang geleden. Wel zijn er kinderen met scoliose of reuma. Zij kunnen de trap meestal gewoon opkomen. Het is eigenlijk gek dat we geen kinderen met een fysieke beperking hebben gehad sinds die tijd. We wijzen hier niemand af die hier qua niveau past.’

Waar zijn de middelbare scholieren die gebruik maken van een rolstoel in Wassenaar? In zeventien jaar moeten er minstens enkelen zijn (2,5 op de 1000). Waarom maken zij geen gebruik van het Wassenaarse onderwijs? Het staat er open voor. Waar lopen ouders en leerlingen tegenaan?

Meisjes met autisme vallen uit
‘We hebben soms jongens met autisme die van de Leo Kanner school komen richting het regulier. Bij meisjes wordt autisme vaak laat ontdekt. Zij gaan dan op latere leeftijd van school, ook naar het Leo Kanner. Zij komen dan moeilijker of niet weer terug. We hebben hierover een gesprek gehad met het samenwerkingsverband. Hoe zouden we dit anders kunnen doen, zodat minder meisjes met autisme uitvallen?’

Thuiszitten en voortijdig schoolverlaten
In Wassenaar is er volgens de cijfers van het NJi een hoog percentage van jongeren tussen de 16 – 19 jaar dat geen onderwijs volgt. Het percentage dat wél onderwijs volgt in oktober 2022 is 66 %. Dat is laag in vergelijking met andere gemeenten. Ook het aantal leerlingen dat het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie (mbo 2, vwo, havo) is relatief hoog in vergelijking met andere gemeenten (0.7 %). Hoe zijn deze cijfers te verklaren? En is er extra actie op nodig? Of hebben in Wassenaar relatief veel jongeren een tussenjaar (op reis)? Of is

er iets anders aan de hand? Het percentage leerlingen dat thuiszit (langdurig verzuim), was 0,2 in 2019-2020. Het aantal vrijstellingen van de leerplicht was in 2019-2020 0,2%.

VMBO-kader in Wassenaar
We delen kinderen al heel vroeg in naar werk- en denkniveau het Nederlandse voortgezet onderwijssysteem. Dat zou anders moeten. Vanuit scholen is er de wens om daarnaast weer VMBO-kader aan te bieden in Wassenaar. Zo kunnen mogelijk zo'n honderdvijftig leerlingen weer in hun eigen woonplaats naar school.

'Wat een probleem is, is dat we geen VMBO-kader hebben, en ook geen praktijkonderwijs. Heb je VMBO-kader, dan moet je naar Den Haag of Leiden. Het probleem is dat als je hen wel VMBO-t laat volgen, dat ze dan een faalervaring kunnen oplopen, waar ze nooit meer overheen komen.

Schooladvies
'In Wassenaar zijn ouders het niet altijd eens over het schooladvies. Ouders willen soms VWO, terwijl wij als school het advies Havo geven. Kinderen worden dan faalangstig. Vaak hebben we daarover gesprekken met ouders. Kinderen willen soms ook gewoon timmerman worden.'

'De meest voorkomende vraag binnen de jeugdhulp in Wassenaar? "Mijn kind heeft Havoadvies." Ouders willen graag dat hun kinderen bijgespijkerd worden om naar het VWO te gaan.'

'Veel kinderen voelen zich gefrustreerd & jaloers. Alleen met geld heb je het gemaakt. Ook wordt er als kind van je verwacht dat je minstens naar het VWO gaat. Er is een boek over geschreven door een Wassenaarse: "Havo is geen optie".'

Scholen geven aan dat ouders in Wassenaar het vaak niet eens zijn met het schooladvies dat zij geven. Ook de jeugdhulp ziet veel ouders die aankloppen met de vraag om extra begeleiding om naar het VWO te kunnen. Word je als kind ook gewaardeerd als je het talent hebt om met je handen te werken of bijvoorbeeld juist een groot sociaal talent hebt? Wat doet het met het zelfvertrouwen van kinderen als dat niet gebeurt? Hoe is dit van invloed op de kansen van kinderen? Aan de scholen ligt het niet. Zij willen alle kinderen waarderen.

Jullie kinderen maken geen verschil tussen Kerkehout en Zuid

'Een leerkracht van de school zei een keer: Jullie kinderen maken geen verschil tussen klasgenootjes uit Kerkehout en Zuid.'

'Als je kijkt naar HGC Hockey. Mensen komen aanrijden met een Porsche. Kom je daar met een uitkering, dan mengt dat lastig. Je kunt dit niet voorkomen. Stel dat je kind thuiskomt met de vraag: "Waarom hebben wij geen huis in Zwitserland en waarom krijg ik geen auto op m'n achttiende? Waarom gaan wij geen drie keer op vakantie?" Eén van onze jongens vond dat heel moeilijk. Onze dochters niet.'

‘De kinderen via vluchtelingenwerk gaan meestal naar de scholen in noord. Er zijn ouders die zeggen: “In Zuid passen kinderen uit gezinnen die minder bedeeld zijn, niet tussen de kinderen die skiën”.’

‘Een statushouder alleen zou een buitenbeentje zijn. Je kunt niet meepraten met klasgenoten over wintersport of dure muziekles.’

Het gevoel van sociale ongelijkheid is groot in Wassenaar. Er zijn nog steeds ouders die niet willen dat hun kinderen omgaan met kinderen uit andere buurten. Kinderen leren zo alleen omgaan met kinderen die op hen lijken. Dat staat het vermogen om te gaan met diversiteit en inclusie op latere leeftijd in de weg. Is er in het algemeen iets te doen aan die sociale ongelijkheid in Wassenaar? Zijn er mooie voorbeelden van dorpen en steden die hier effectief iets aan hebben gedaan? In het algemeen kan gesteld worden dat ‘samen dingen doen, samen werken aan een doel’ een mooie manier is om te werken aan langdurige contacten tussen mensen. Zouden interscholaire, langerdurende, projecten op het gebied van toneel, kunst, sport of muziek iets zijn? Waarbij reguliere sport, cultuur en muzieklessen van twee of meer scholen worden gecombineerd tot een project? Dat kan ook samen met de internationale scholen. Dan wordt het gelijk een mooi avontuur. Scholen hebben hier oog voor. En proberen inclusie en diversiteit tussen kinderen juist wel te bevorderen.

Tenslotte kan ook de ouderbijdrage een belemmerende factor zijn voor diversiteit op school. Op een aantal scholen betaal je een paar honderd tot vijftienhonderd euro per jaar.

Aandachtspunten

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken? In volgorde van belangrijkheid:

1. Het organiseren van een gesprek tussen gemeente en onderwijsveld om te onderzoeken wat mooie stappen zouden kunnen zijn om samen te werken in inclusie. De gemeente werkt dan vanuit het perspectief dat zij steeds kijkt waar zij de beweging richting inclusief onderwijs kan ondersteunen die ten goede komt aan het leren van elk kind.

2. Als scholen voor primair en voortgezet onderwijs, ouders, leerlingen, SAD en gemeente een gezamenlijk gesprek organiseren, waarin we onze toekomstvisie op inclusief onderwijs ontwikkelen.

3. Als gemeente scholen actief ondersteunen die willen vormgeven aan inclusief onderwijs. O.a. door beleidsadviseurs, portefeuillehouder, onderwijshuisvesting, sociaal team en waar mogelijk de financiële stromen eenvoudiger in te richten.

4. Inventariseren welke kinderen uit Wassenaar buiten Wassenaar naar school gaan en een onderwijsvraag hebben.

5. De financiële mogelijkheden onderzoeken om met meer leerkrachten voor de klas te staan (o.a. shadow/onderwijsassistent) om inclusief onderwijs te realiseren en tegemoet te komen aan de onderwijsrichtingen van alle kinderen.

6. Ervaringslessen op basisscholen in het omgaan met een diversiteit aan mensen.

7. Thuiszittersaanpak

8. Inclusieve Scholenbouw

9. Reizen tussen culturen. Interscholaire projecten van sport, techniek, samenleving, kunst, theater en/of muziek brengen de diversiteit aan leerlingen met elkaar in contact. Twee of meer scholen uit verschillende buurten werken samen aan een mooi theater, muziek, sport, techniek, kunst of maatschappelijk project binnen de daarvoor gereserveerde uren van het gewone onderwijsprogramma.

THEMA DE INCLUSIEVE ARBEIDSMARKT

'We willen de focus leggen op talenten in de Wassenaarse samenleving. En dat iedereen op basis van dat talent een betaalde reguliere baan kan invullen. Iedereen hoort erbij en we trekken gelijkwaardig op. We willen dat werken loont, voor iedereen.'

Wat is een inclusieve arbeidsmarkt?

Een inclusieve arbeidsmarkt is zodanig ingericht dat iedereen door middel van betaald werk optimaal kan meedoen en bijdragen aan de maatschappij. Iedereen, oud, jong, ongeacht culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen kan tot zijn recht komen door zijn talent in te zetten voor de maatschappelijke of commerciële doelstelling van een bedrijf of organisatie.
Het betekent iets voor hoe we de werkvloer en ondernemerschap vormgeven, voor hoe we geldstromen organiseren en voor hoe we de arbeidsmarkt inrichten. Wie ondersteuning nodig heeft bij het vinden of uitvoeren van werk, kan deze krijgen.

Inclusief werkgeverschap
Vormgeven aan een inclusieve werkvloer betekent vormgeven aan inclusief werkgeverschap. Een inclusieve werkvloer is geen plek waar vooral mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken. Het gaat er juist om dat de werknemers in het bedrijf de diversiteit van de omringende samenleving weerspiegelen.

Relevante artikelen uit het VN-verdrag

Artikel 27 Werk & Werkgelegenheid
Artikel 28 Behoorlijke levensstandaard & sociale bescherming

Wat betekenen deze artikelen in de praktijk?
Inclusieve arbeidsmarkt:

- Er is sprake van een arbeidsmarkt die de diversiteit aan inwoners weerspiegelt. Iedereen kan betaald werk verrichten, aansluitend bij zijn of haar eigen interesses en talenten.
- Bedrijven en organisaties geven vorm aan een werkvloer waar ieder individu optimaal kan bijdragen.

- Iedere inwoner heeft voldoende inkomen om deel te nemen in de samenleving.

Iedere individuele inwoner heeft:

- Betaald werk dat aansluit bij zijn of haar interesses en talenten.
- De kans om door te groeien en naar eigen keuze stappen te zetten in zijn of haar carrière.
- Voldoende inkomen om mee te doen.
- Eigen regie over financiën.
- Recht op eigen bezit.

Uit: De Quickscan Inclusieve Gemeenten

Stip op de horizon:

Wat we willen bereiken? Elk talent in de Wassenaarse samenleving wordt gewaardeerd. Voor iedereen is er op basis van het eigen talent een reguliere betaalde baan te vinden. We trekken gelijkwaardig op en iedereen hoort erbij. Op de werkvloer is de diversiteit aan culturen, leeftijden, genders, talenten en beperkingen breed vertegenwoordigd. Medewerkers, werkgevers en klanten vormen een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. Werken loont, voor iedereen. En jongeren in Wassenaar kunnen binnen een bedrijf een vak leren.

Voor wie geen eigen vervoer heeft, sluit het openbaar vervoer aan op werktijden van bedrijven binnen en buiten Wassenaar. De loketten en aanspreekpunten voor werk en inkomen zijn op een mooie locatie nabij het centrum. Dat is ook het centrale punt voor vacatures. We organiseren jaarlijks banenmarkten voor alle werkzoekenden en werkgevers. Deze banenmarkten vinden plaats op een gewaardeerde plek in Wassenaar. Door de mediacampagne weet iedereen ervan.

Mooie voorbeelden

Er zijn al Wassenaarse bedrijven die mooie stappen zetten richting inclusief werkgeverschap. Tijdens de belrondes voor de thematafels bleek dat veel bedrijven ook geïnteresseerd zijn in het onderwerp. Zij vinden het belangrijk om inclusie op hun eigen werkvloer te realiseren. We horen op de thematafel inclusieve arbeidsmarkt van een manager: ‘Iedereen is welkom en wij ervaren de kracht van diversiteit.’ Een arts uit het ziekenhuis vertelt: ‘In het ziekenhuis zien we alle culturen samenwerken’.

Daarnaast is het zo dat er veel mensen nodig zijn op de arbeidsmarkt. Veel bedrijven en organisaties kampen met personeelstekort.

Het tuincentrum

‘Iedereen, maakt niet uit wat je afkomst, kleur, talent, voorkeur of achtergrond is, iedereen die wil komen werken is welkom. Mits je wilt werken. Het gaat vanzelf, er werkt bij ons echt een diverse groep. Ik hoef er eigenlijk weinig aan te doen. Collega’s zijn vrij open. Iedereen zorgt dat mensen snel opgenomen worden, legt alles goed uit. En er is begrip voor als je het niet in een keer door hebt. We organiseren ook vaak een borrel of een barbecue. En dan gaat ook echt iedereen met elkaar om. Je moet mensen een kans geven, en je niet blindstaren op diploma’s. Kijken wat iemand wél leuk vindt om te doen. Een plek waar

werkgevers en werknemers elkaar ontmoeten in Wassenaar, werkt om elkaar te vinden. We zagen het ook tijdens de thematafel. Een deelnemer aan de thematafel werkt nu bij ons.’

We hebben zowel inwoners, ondernemers als werkgevers gesproken. Wat is er praktisch nodig, zodat iedereen meedoet op de reguliere arbeidsmarkt? Dat kan heel verschillend zijn. Dat kan zijn een laagdrempelige manier om alle vaktermen in het Nederlands te leren. OF Toegang hebben tot een af te sluiten kolfruimte op de werkplek. Het kan zijn het hebben van een collega die net iets meer de tijd neemt voor vragen. Of een collega met wie je samen een baan invult (duobaan of begeleid werken). En er zijn mensen die hulp nodig hebben bij het uit bed komen. Met fysieke assistentie kunnen zij op tijd aangekleed zijn, om de bus te kunnen pakken. Assistentie kan ook nodig zijn als de wekker alleen niet genoeg is. Soms is dit de partner, die je een por geeft. Er zijn ook mensen die hiervoor iemand inhuren met bijvoorbeeld een persoonsgebonden budget (PGB).

Een ICT-er

‘Ik werk bij een ministerie voor 24 uur per week. Van een kennis had ik gehoord dat ze iemand zochten. Met mijn hbo opleiding ben ik toen aangenomen als ondersteunend medewerker database. Ik update de websites, moties en toezeggingen. In mijn eigen woning heb ik support bij het opstaan om met mijn rolstoel op tijd in de bus te zitten.’

De Bakker

‘Onze bakkerij is 90% ambacht en 10% inkoop. Op weinig vierkante meters gebeurt hier ongelofelijk veel. Vroeger heb ik zelf bij een organisatie gewerkt waar mensen support kregen. We vinden het vanzelfsprekend dat we met een afspiegeling van de samenleving samenwerken in ons bedrijf. Rob zat op speciaal onderwijs en werkt nu één dag in de week bij ons. Hij pakt de broodjes in. We hopen dat onze kinderen ook in het bedrijf komen later. Vandaag en morgen helpt onze dochter mee met een actie om koekjes te verkopen in een actie voor stichting ALS. Omdat een buurtgenoot van ons ernstig ziek is. We doen vaker acties met en voor de buurt.’

Behalve dat er mooie voorbeelden zijn van inclusieve werkgevers, zijn er ook andere ontwikkelingen richting een inclusieve Wassenaarse arbeidsmarkt. Jonge statushouders lopen stage in het restaurant van Duinrell. En er werken diverse statushouders in de thuiszorg. Zorgorganisaties en de gemeente hebben daarvoor een pilot opgezet. Daarnaast zijn er Wassenaarders die mensen via hun netwerk helpen een baan te vinden. Via het zelfstandigenloket komen inwoners in contact met Wassenaarse ondernemers voor advies en om stappen te zetten naar een eigen onderneming.

Een ondernemer

'Het hele rijke 'uit de hoogte' Wassenaar is wat weggezakt. Vroeger moest ik als aannemer mijn schoenen uitdoen als ik bij mensen binnenkwam. Dat was niet te doen in mijn vak. Ik werd op m'n plek gezet. Later kreeg ik iemand met een andere culturele achtergrond als collega. Ook die werd geweerd. Ik vertelde inwoners dan dat ik zo niet kon werken, omdat deze collega bij ons team hoort. Ook had ik collega's met een beperking, waarbij het vooral een kwestie is van gelijkwaardig met elkaar omgaan. Zo kun je elkaar supporten. Een vriend van mij vroeg wel eens, 'mijn zoon vindt geen aansluiting op zijn werk'. Dan vond ik een plek waar dat wel gebeurde. Ik heb met veel mensen opgetrokken in het starten van een eigen onderneming. Van een kapper tot een chauffeur. Het succes zit in het geven van complimenten en respect. Dat zie je ook in de sport.'

Camping host

Een statushouder tijdens de thematafel: 'Na mijn periode als seizoenswerker was ik uit de schulden. Ik heb support gehad met hulp van de participatiecoach. Nu werk ik in het Wassenaarse. Mijn kinderen en ik zijn goed geland vanuit Iran.'

Bijna de helft van alle Wassenaarse inwoners is vrijwilliger. Vrijwilligerswerk kan, voor zowel nieuwe als van oorsprong Wassenaarders, aanleiding zijn om over te stappen naar een betaalde baan op de arbeidsmarkt. De vrijwilligerscentrale in het Van Heeckerenhuis is een bruisplek voor matching van vrijwilligers. Mensen met allerlei vragen over vrijwilligerswerk kunnen er terecht. De Participatiecoach, vluchtelingenwerk, SMOW, Leergeld en de Vrijwilligerscentrale weten elkaar te snel te vinden en kunnen snel schakelen op weg naar vrijwilligerswerk, vrije tijd en een reguliere baan. Voor hulp bij geldzaken of schulden kun je terecht bij het SMOW. Daarnaast zijn de fietslessen bij de vrijwilligerscentrale voor veel nieuwkomers een belangrijke schakel om op de pedalen te stappen en zelfstandig naar het werk te fietsen.

Het Werkgevers Service Punt (WSP)

Het Werkgevers Service Punt (WSP) en arbeidstoeleiders doen stap voor stap meer ervaringen op die bijdragen aan een steeds inclusievere arbeidsmarkt. Het WSP ZHC is het aanspreekpunt voor werkgevers over personeelsvraagstukken en inclusief ondernemen. Het WSP ZHC adviseert, inspireert en ondersteunt in de zoektocht naar personeel. Zo adviseert het WSP over de mogelijkheden om kandidaten met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen en gaat met werkgevers in gesprek over de best mogelijke match. Ook kan het WSP informeren en adviseren over de in te zetten regelingen zoals de loonkostensubsidie en de proefplaatsing. Verder biedt het WSP begeleiding op maat tijdens en na de plaatsing van een werkzoekende door bijvoorbeeld het inzetten van de

proefplaatsing of het inzetten van een jobcoach. Hierin trekken ze onder andere ook op met het UWV en andere arbeidstoeleiders. Hulpmiddelen als een aangepast toilet of traplift kunnen individuele medewerkers aanvragen bij het WMO loket.

Met meer tijd en tools ook mensen aan het werk voor wie dat minder vanzelfsprekend is
Op dit moment zijn er veel vacatures en weinig beschikbare mensen die het werk kunnen doen. Mensen hebben een ruime keuze aan werk dat aansluit bij hun talenten en interesses. Waar het lukt een baan te vinden, zijn dit meestal duurzame banen. Uit de beleidsevaluatie integratie en participatiebeleid blijkt dat inwoners positieve ervaringen hebben met de arbeidstoeleiding in Wassenaar. Een knelpunt is wel dat consulenten aangeven dat het beleid zich de afgelopen jaren bewust heeft gericht op de inwoners die snel een baan zouden kunnen vinden. Het uitgangspunt was snelle uitstroom (quick wins). Dat betekent dat mensen die meer kans maken op een betaalde baan meer support krijgen. En omgekeerd: hoe minder vanzelfsprekend de stap naar regulier werk, hoe minder uren support er per inwoner beschikbaar zijn. Bij de mensen die minder gemakkelijk een baan vinden, zit vaak zeker potentie, alleen kunnen zij niet altijd binnen twee jaar al uitstromen naar werk. Zij kunnen vaak al wel een paar uur per week aan de slag. Met goede coaching kan dat worden uitgebreid. Toeleiders zouden graag meer tijd en tools hebben om ook de trajecten te kunnen laten slagen met mensen die meer afstand ervaren van de reguliere arbeidsmarkt.

Wat is een inclusieve werkvloer?

'Zes kenmerken...'

- **Werving, selectie, onboarding & inwerken**: De werknemers in de organisatie weerspiegelen de diversiteit van de omringende samenleving. Mensen met verschillende culturen, talenten, seksuele voorkeuren, genders, leeftijden & beperkingen werken samen.
- **Inclusieve cultuur**: Er is een fijne, open sfeer, waarin iedereen zichzelf kan zijn. En een mooie manier van samenwerken en omgaan met die diversiteit. Gebruik maken van diversiteit, inclusieve gesprekken, besluitvorming, conflictoplossing, actief op zoek naar het andere geluid/minderheidsstandpunt (besluit verbeteren).
- **Inclusief leiderschap**: Ieder kan eigen specifieke talenten, kennis en drijfveren inzetten voor de maatschappelijke en commerciële doelstelling van de organisatie.
- **Inclusief ontwerp & toegankelijkheid:** Het gebouw en de faciliteiten zijn zo ontworpen dat ieder er met plezier, gezond en zelfstandig kan werken en door het gebouw kan bewegen (zoveel als mogelijk).
- **Inclusief organiseren:** Voor iedereen zijn op tijd de juiste hulpmiddelen beschikbaar, zoals flexibele werktijden, een bureaustoel, coaching of support, jobcarving, braille regel, flexibele functiestructuur, een rustige of bruisende werkplek. Aandacht voor een optimale combinatie van werk & thuis, ritme, rust & activiteit.
- **Inclusieve dienstverlening:** De diversiteit in het bedrijf wordt gebruikt om de dienstverlening en/of het product te verbeteren.
- **Inclusieve missie:** Maatschappelijke missie extern en intern. Werken is bijdragen aan elkaars bloei, idealen, ambities en dromen, wederkerig tussen collega's, leidinggevenden en werkgever. Reizen, cursussen volgen, een gezin hebben, een huis kopen, persoonlijke groei, eigen en gezamenlijke maatschappelijke missie.

Knelpunten

In Wassenaar zijn al mooie voorbeelden van inclusieve bedrijven. Ook is er bij bedrijven die nog niet aan de slag zijn, interesse om zich verder in inclusief ondernemerschap te verdiepen. Maar werkgevers ervaren ook nog knelpunten om het allemaal te laten slagen. Twee bedrijfsleiders van grootwinkelbedrijven in het centrum vertellen:

'Een thematafel inclusieve werkvloer? Ik vind het super belangrijk, en het zou ook echt iets voor mij zijn om deel te nemen. Ik zie alleen geen mogelijkheden. We hebben vacatures en veel zieken. Mijn collega's en ik werken ieder al veel meer uren dan eigenlijk kan om alle diensten op te vullen.'

Door personeelstekort was het voor hen niet mogelijk om naar de thematafel te komen. Dat geldt ook voor zorgorganisaties:

'Medewerkers die mensen willen ondersteunen komen meestal uit de Bollenstreek en niet uit Wassenaar zelf. Dit zie ik bij ons en bij de collega organisatie waar ik ook heb gewerkt. We hebben nu veel te weinig personeel.'

Landelijke regelgeving
Ondernemers ervaren ook andere knelpunten. Vaak zitten die in de wet- en regelgeving zelf. Het tuincentrum vertelt:

'Waar we tegenaan lopen? Verschillende mensen die gevlucht zijn, willen graag komen werken. Maar dat mag niet. Heb je iemand die wil komen werken en dan mag het niet. Onder Nederlanders is het kunnen of mogen werken ook niet altijd vanzelfsprekend. Terwijl werk echt een manier is om onder de mensen te zijn.'

Een tolk van Vluchtelingenwerk vertelt: 'Het is voor veel mensen die gevlucht zijn nauwelijks te bevatten dat ze niet direct mogen werken. Vaak moeten ze afwachten en krijgen ze in de loop van de tijd een bijstandsuitkering.' Terwijl statushouders een hoog risico lopen om financieel in de knel te komen.
https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/nieuwsbericht/2022/statushouders-lopen-groter-risico-op-langdurige-financiele-problemen#knelpunten-en-aanbevelingen

Daarnaast worden mooie pogingen tot inclusieve werving & selectie van individuele werkgevers door wet- en regelgeving soms een tijdrovende bezigheid.

Een detailhandel: **'**Ik houd regelmatig speeddatedagen. Soms zit ik twee dagen klaar en verschijnen er geen mensen, terwijl ze zich wel hebben ingeschreven. Het komt vooral door de sollicitatieplicht.'

Deze ervaring wordt door meerdere werkgevers gedeeld. Kunnen we daar gezamenlijk een oplossing voor vinden? Bijvoorbeeld door het weer opnieuw organiseren van banenmarkten in Wassenaar?

En als je nu heel graag wilt werken?
Zit iedereen die dat wil in een traject om een betaalde baan te vinden?

Een inwoner vertelt ‘Ik ben hier zes jaar geleden in Wassenaar komen wonen en heb een Wajong uitkering. Er is niemand die mij helpt een baan te vinden. En ik zou wel willen. Ik heb in het verleden wel gewerkt bij een grote winkelier, maar die wilde in coronatijd niet meer met mij verder.’

Een andere inwoner wil starten als ondernemer: ‘Als je je vanuit een uitkering oriënteert op ondernemerschap dan moet je direct een stevig plan hebben. Er is dan weinig support om dat ook in het Nederlands allemaal te kunnen doen.’ Deze statushouder heeft geen werk én geen support om een eigen bedrijf te starten.

Ondersteuning bij werk
Ook zijn er jongeren die van de middelbare school af komen voor wie het niet gemakkelijk is om vervolgonderwijs of werk te vinden. Ze weten ook vaak niet waar ze terecht kunnen voor hulp.

Een docent Spaans: ‘Mijn dochter (19) is bezig een eigen business op te zetten. Ze houdt van dieren. Overdag doet ze “dog-sitting”, er lopen twee oppashonden (en hun eigen hond) door de kamer. ‘s Avonds bereid ze “dog-food”. Ze heeft daar een cursus voor gedaan. Iris heeft autisme en we hebben voor haar na de Amerikaanse school geen vervolgonderwijs kunnen vinden. Ik help Iris met het opzetten van haar bedrijf, omdat ze daar support bij nodig heeft.

Geen idee waar we nu terecht moeten voor support als dat nodig is. Daarom voel ik me genoodzaakt Iris te blijven helpen. Er is daardoor geen ruimte om bijvoorbeeld zelf werk te vinden. Ik was altijd leraar Spaans, nu werk ik zelf niet. Ik wil Iris ondersteunen. Het niet beheersen van de Nederlandse taal is voor ons echt een hindernis. Ik ben wel vrijwilliger bij Het ontmoetingspunt. Ook heb ik veel voor mijn vader gezorgd die inmiddels overleden is.'

Het is zeer waarschijnlijk dat er meer Wassenaarders zijn, die met dezelfde vragen zitten. Om de ondersteuning bij Werk & Inkomen laagdrempelig en vindbaar te maken, wordt op dit moment het sociaal team ingericht. Met een sterke PR-campagne, die de komende tijd zal lopen.

Hoe vinden we dan wel de juiste match?
Op de thematafel werd het organiseren van een banenmarkt ín Wassenaar als oplossing genoemd om wel mooie matches te kunnen maken. Er waren meerdere inwoners aanwezig bij de thematafel die niet wisten dat die in het verleden met succes georganiseerd zijn.

Een deelnemer van de thematafel vertelt: 'Er worden banenmarkten georganiseerd in Wassenaar. Vorig jaar nog op Duinrell. Ik vind het pijnlijk om te horen dat mensen dat niet weten. Ze zijn niet altijd even goed bezocht.'

We bereiken nog niet alle mensen die zouden willen werken. Hoe kunnen we zo PR maken, dat het wel lukt?

Langzaam naar een ander systeem
Maar ook met een wél passend vraag en aanbod van mensen is het niet altijd zo dat inclusie vanzelf gaat op de werkvloer. We spreken een Wassenaarse HR inclusie adviseur van een groot internationaal bedrijf: 'Bij de directie van bedrijven zie je echt de bereidwilligheid om inclusieve stappen te zetten op de werkvloer. Zij zien de kracht van werken op basis van talenten en interesses. Het is meetbaar en succesvol. Alleen voor het middenmanagement is het een grote uitdaging. In de commerciële bedrijven van de afgelopen decennia zijn zij verantwoordelijk voor tijd, geld en dus winst behalen. Én tegelijkertijd voor de menselijke kant van de organisatie. Dit betekent grote druk voor hen. En dat betekent weinig ruimte voor verschillende belangen. Ik denk wel dat we als bedrijfsleven langzamerhand naar een ander systeem gaan. Want er is vaak al behoorlijk wat draagvlak op de werkvloer. Voor de stappen in de juiste richting zijn mijns inziens nodig: Een inclusieve cultuur, mooie voorbeelden verspreiden, het onder de loep nemen van de werkprocessen, werving, selectie en inwerken, het promotie- en ontslagproces. En ik vind ook dat de gemeentelijke organisatie een afspiegeling van de samenleving zou moeten zijn. Zij kunnen een mooi voorbeeld zijn.'

Inclusief werkklimaat
Een diverse samenstelling van mensen in een organisatie betekent nog niet altijd dat er een inclusief werkklimaat is. Een medewerker van de gemeente vertelt: 'Binnen onze gemeentelijke organisatie is het niet vanzelf dat diversiteit wordt gewaardeerd. Een collega liep door de organisatie om mensen te werven voor een project. Er kwamen racistische reacties. We lopen hier met een team van diverse mensen, maar in de omgang is nog niet iedereen inclusief.'

Openbaar vervoer vanuit Wassenaar
Een inwoner vertelde: ‘Vanuit Wassenaar kun je, als je afhankelijk bent van het openbaar vervoer, niet overal werken in de regio. Bij het DHL distributiecentrum, speelt de bereikbaarheid in de avond- en nachtdiensten een rol. Terwijl meerdere Wassenaarders daar aan de slag zouden willen gaan.’

Ook zijn er mensen de afstand tot voorzieningen voor arbeidstoeleiding, werk en inkomen als een grote drempel ervaren.

‘De uitvoering van Werk -en inkomen Wassenaar ligt bij regio Leidschendam-Voorburg. Dan moet je daarheen voor het sollicitatie café. Dat is voor heel veel mensen die ik spreek een grote drempel. Zij gaan niet. Een vrouw huilde bij de bushalte ‘Ik moet naar Leidschendam-Voorburg om mijn uitkering te regelen. ‘De bus viel uit en ik moest ook m’n kind voeden.’

Wassenaar wil graag naar één loket. Eén plek in het hart van Wassenaar waar je terecht kunt voor werk en inkomen, ook als je nog niet in het systeem van de gemeente zit.

Taal en regels als belemmering om werk op niveau te vinden

‘Ik ben gevlucht en was docent wiskunde in mijn geboorteland. Nu werk ik onder mijn niveau.’

Een arbeidstoeleider: ‘De regels hinderen de hoogopgeleide vluchtelingen om op hun niveau te werken. Zo wordt het diploma van een chemicus op mbo gezet. Gebrek aan taalkennis is daarnaast een belemmering in het vinden van werk. Voor o.a. vluchtelingen is taal niet altijd snel leerbaar vanwege oorlogstrauma’s. Voor de inburgering heb je vanaf 1 juli B1 taalniveau nodig. Zo is dat wettelijk geregeld.’

Het ondernemersklimaat in Wassenaar
Een sterk ondernemersklimaat werkt inclusief werkgeverschap in de hand. De gemeentelijke organisatie kan het ondernemersklimaat flink versterken. En doet dat ook op verschillende vlakken. Op andere vlakken kan het nog beter. Een ondernemer vertelt:

‘Wat de gemeente goed doet voor het ondernemersklimaat is de feestverlichting. Het ziet er altijd gezellig uit. In de onderhoudsplanning van de openbare ruimte kan veel beter rekening gehouden worden met de belangen van ondernemers. Als je winkel door onderhoud een tijd onbereikbaar is, zie je klanten niet meer terug. Wat de gemeente beter kan doen is in de planning rekening houden met verschillen tussen ondernemers. Als het over de koopavond gaat dan verschilt een bakker van een kledingwinkel. Een bakker moet eerst brood bakken om zinvol open te zijn. Een kledingwinkel draait de sleutel om en is er klaar voor. Het centrum van Wassenaar is veel te rustig. Er komen voor de ondernemers te weinig mensen. Dat samen met dat de vastgoedmensen de winkelpanden belachelijk duur maken, maakt het een moeilijk ondernemersklimaat.’

Inclusieve dienstverlening door ondernemers
Een inclusief bedrijf maakt de eigen dienstverlening of product ook inclusief. En gebruikt de diversiteit van het bedrijf om de dienstverlening of het product te verbeteren. Dat dit zijn vruchten afwerpt, dat blijkt.

‘We gaan als groep wel eens koffiedrinken en dan heeft ieder z’n eigen pinpas.
Het gaat erg goed bij Broeders, Zonnehof, bij de visboer, Lien, Hamburgers en ook bij de Hema kun je ontspannen afrekenen. En is er begrip als het wat langer duurt. In de zomermaanden in het hoogseizoen mijden we de supermarkt in de buurt. De rijen voor kassa zijn ellenlang. Dan is geduld ver te zoeken. En het is er heel druk. Je moet sneller kunnen handelen met je pinpas.’

Jij kunt toch ook aan de bak?
En hoe wordt er tegen je aan gekeken als het niet zo gemakkelijk lukt om aan het werk te gaan?

Een communicatie medewerker: ‘Er zijn hier van oudsher Rotterdamse ondernemers die hier de handen uit de mouwen willen steken. Ze hebben een aanpakkers mentaliteit en kijken vanuit hun eigen ervaringen naar mensen die vanuit een andere achtergrond in het leven staan: “Ik werd ook niet geholpen.” Jij kunt toch ook aan de bak? Ze stellen geen vragen. Niet van wat heb jij nodig zodat we het samen nog leuker kunnen maken.’

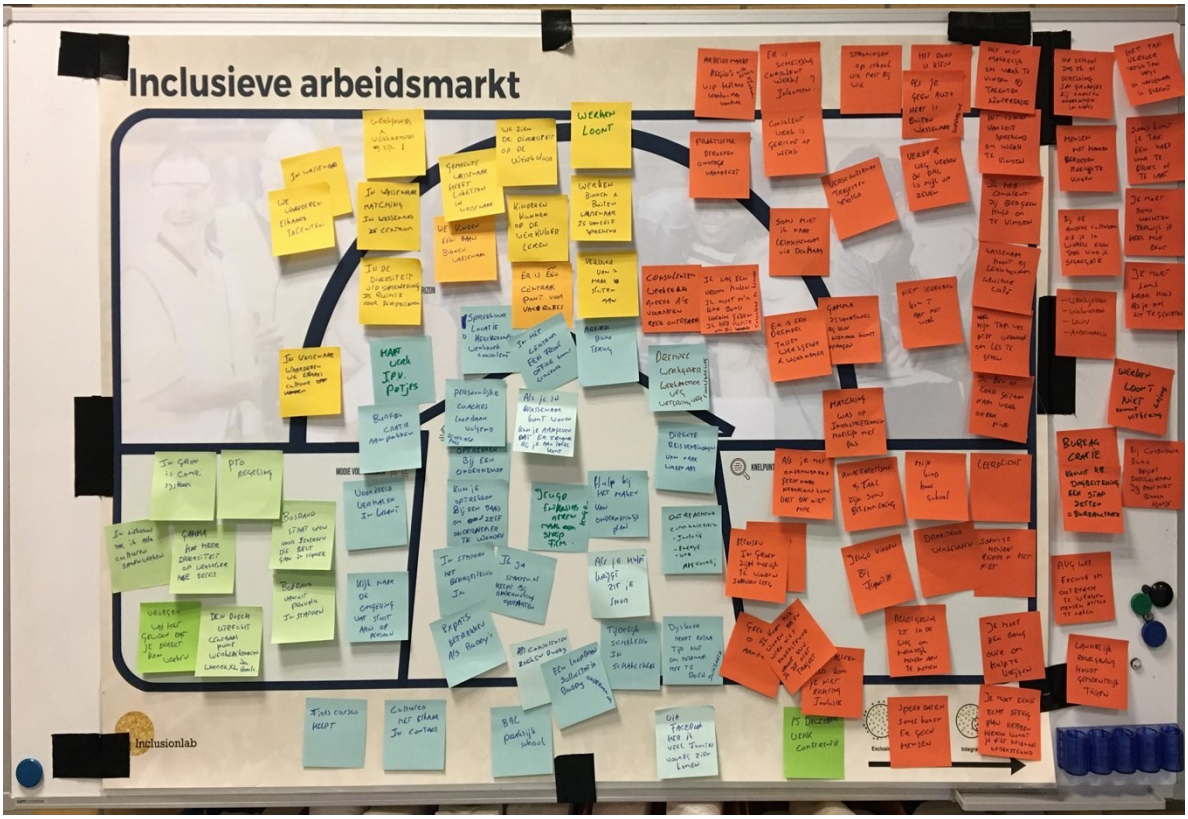
Ook kan het zijn dat je voortijdig moet stoppen. Omdat je gedurende je werkzame leven ziek wordt. Hoe waardig kun je dan zijn?
Een ondernemer: ‘Als ondernemer heb ik veertig jaar mijn bedrijf kunnen leiden. Ik moest stevig in mijn schoenen staan. Zeker met de verantwoordelijkheid voor de mensen in mijn team. Ik wilde aan de Cao’s voldoen, dus moest ik elk jaar innoveren om de inflatiecorrectie op het salaris te kunnen uitbetalen. Ik heb door mijn ziekte eerder afscheid moeten nemen van mijn bedrijf. Ik kon niet meer die stevige basis zijn door mijn reuma. Het is hard om nu aan mijn vrouw te vragen of we geen visite hoeven te ontvangen ’s avonds. Het is voor haar gek om te ervaren. Ik heb nog steeds wel een enorme drive, maar heb nu eerder rust nodig.’

En hoe zit het dan met je inkomen?
Iemand die namens de kerk mensen bezoekt, zegt: ‘Ik zie in Zuid regelmatig dat royaal drankgebruik bij jong en oud niet als problematisch wordt gezien. Het hoort erbij. Maar er is

soms wel degelijk van verslaving sprake. In Noord is drankgebruik misschien vaker met sociale problematiek verbonden. Iemand zit economisch aan de grond of wordt met verlies van een partner geconfronteerd en grijpt dan naar de fles.'

Bij vragen rond inkomen, komen vaak meerdere vraagstukken samen. Ook stichting Leergeld komt dit tegen: 'Soms komen er mensen met een schuldsanering achtergrond. Soms komt iemand met een echtgenoot die het geld heeft uitgegeven door een gokschuld. Veel éénoudergezinnen, soms na een scheiding.'

Heeft iedereen zicht op de eigen financiën?
Wat in Wassenaar daarnaast veel gebeurt is dat bij samenwonenden één persoon vaak de financiën doet. De ander heeft er dan geen verstand van of zicht op. Dat kan bij scheiding of overlijden grote problemen opleveren. 40% tot 50% van de vrouwen in Wassenaar werkt niet en is wat betreft het inkomen dan afhankelijk van de partner.

1. Op de foto: De opbrengst van de thematafel Inclusieve Arbeidsmarkt.

Aandachtspunten

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken? In volgorde van belangrijkheid:

1. In het Inclusief Werkcafé ontmoeten Wassenaarders elkaar, inwoners, werkgevers, arbeidstoeleiders en beleidsmakers. Twee tot vijf dagen in de week, gedurende één dagdeel, is er in het centrum van Wassenaar het werkcafé/loket werk & inkomen, een bruisplek voor werkgevers, ondernemers en iedereen die zich wil oriënteren op werk.

2. Iedereen die een stap wil zetten op de arbeidsmarkt kan een coach krijgen die meereist gedurende de loopbaan, vrijwillig of professioneel (vgl. IPS).

3. Inclusief en outreachend communiceren over werk vinden. Zoals bijvoorbeeld over de banenmarkt/matchingsevent en het loket werk & inkomen in Wassenaar.

4. Onderzoeken of de Openbaar Vervoer verbindingen voldoende aansluiten op de beroepsbevolking, werktijden, loket werk & inkomen en het werkcafé.

THEMA INCLUSIE IN CULTUUR, SPORT EN VRIJE TIJD

‘Als Wassenaarders ervaren we eensgezindheid, iedereen is welkom.’

Wat is inclusieve cultuur, vrije tijd en sport?

Wat nou als elke sportclub, kunstatelier, restaurant, museum of muziekvereniging open staat voor iedereen? Dan ontmoet je veel gemakkelijker nieuwe mensen. En als je elkaar tegenkomt maak je nieuwe vrienden. En kun je gemakkelijk met jouw talent een bijdrage leveren aan de samenleving. De een gaat naar voetbal of de schilderclub. De ander speelt gitaar en geeft een optreden samen met de band. Je ontmoet je vrienden op het strand of in het restaurant.

Meedoen in clubs & verenigingen
Voor iedereen is er wel een gewone, reguliere club te vinden die aansluit bij de eigen interesses en talenten. Samen zijn we sporters, kunstenaars, acteurs, dansers en/of bardienstvrijwilligers. Voorwaarde is natuurlijk dat je naar binnen kunt, en dat de plek zo is ingericht dat je binnen jouw club een gewaardeerde rol kunt vervullen. Ben jij overal welkom met jouw partner? Kun jij bijvoorbeeld in je rolstoel het podium op, een bardienst draaien of docent zijn? Is er op de feestjes ook halal en/of vegetarisch eten? Kun je apart douchen? Is het mogelijk mee te doen als je weinig inkomen hebt?

Relevante artikelen uit het VN-verdrag

Artikel 9 Toegankelijkheid

Artikel 30 Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

Wat betekenen deze artikelen in de praktijk?

- Clubs, verenigingen, horecagelegenheden, evenementen en culturele voorzieningen zijn toegankelijk voor iedereen.
- Clubs, verenigingen, horecagelegenheden, evenementen en culturele voorzieningen zijn erop ingericht dat iedereen optimaal kan deelnemen.
- Clubs en Verenigingen weerspiegelen de diversiteit van alle inwoners.

Iedere individuele inwoner kan:

- Naar eigen voorkeur deelnemen aan clubs, verenigingen, evenementen, kunst & cultuur.
- Gewaardeerde rollen vervullen in diverse netwerken in de samenleving.
- Gebruik maken van culturele voorzieningen en horecagelegenheden op tijdstip van eigen keuze.
- Zich zo zelfstandig mogelijk verplaatsen naar plek en tijdstip van eigen keuze.

Uit: De Quickscan Inclusieve Gemeenten

Stip op de horizon

Cultuur en Sport verbinden

Wassenaarse sport en cultuur verbindt jong en oud. Het rijke culturele leven, de overvloed aan natuur, de prachtig ontworpen parken, tuinen, sportverengingen en gewaardeerde bruisplekken nodigen uit tot ontmoeten en bewegen. We zien en waarderen elkaars talenten, en benutten ze. Iedereen is welkom. Ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, inkomen, culturele achtergrond, talenten en beperkingen. Iedereen die nu nog aan de kant staat, kan meedoen in de reguliere clubs en verenigingen. De combinatiefunctionarissen sport en cultuur zijn daarvoor het aanspreekpunt. Je kunt ze vinden bij Fit in Wassenaar en het Cultuuranker. We denken in mogelijkheden. Samen maken we Wassenaar!

Welkom

Vanuit noord, oost, zuid, west en het hart van Wassenaar voelen we ons welkom op de ontmoetingsplekken. In de clubs, verenigingen, musea, buurtcentra, theater de Warenar en op evenementenplekken zien we een afspiegeling van onze kustplaats. Er is altijd een groepje te vinden waarmee je op jouw niveau kunt sporten. Of een schildertechniek kunt leren. Of samen een theater of muziekstuk op de planken brengt. We denken steeds breder,

zodat steeds meer mensen mee kunnen doen.
Ook het nieuwe sportcomplex is een mooi trefpunt in Wassenaar. Het is voor iedereen toegankelijk, zowel de zaal als de tribune. En het is de plek waar veel clubs en verenigingen samen sporten en kennismaken. Ook mensen van buiten Wassenaar heten we van harte welkom om samen te genieten van evenementen, groen, strand, Wassenaarse kunst en gastvrijheid in de horeca.

We trekken gelijkwaardig op terwijl we samen organiseren
Als inwoners, nieuwkomers, ondernemers, organisaties en gemeente ervaren we steeds meer gezamenlijkheid in de vormgeving aan georganiseerde en niet georganiseerde cultuur, sport & vrije tijd. We steken fysieke en sociale bruggen over, waarbij we elkaar letterlijk en figuurlijk ontmoeten. We ervaren de kracht van inclusieve ontmoeting in de openbare ruimte. Een openbare ruimte die uitnodigt tot een creatieve bijdrage aan je eigen omgeving. Kennis en expertise delen we o.a. in de platforms van Fit in Wassenaar, de buurtcentra en het Cultuuranker

Mooie voorbeelden

Wat zijn al mooie voorbeelden van inclusieve cultuur, vrije tijd en sport waar de afspiegeling van de Wassenaarse samenleving samenkomt? Bij de start van de Lokale Inclusie Agenda werden we al snel geattendeerd op Jill & Jill. Een voorbeeld van een écht inclusief initiatief.

Jill & Jill
Elke maand een activiteit waar elk kind tussen 5 en 13 jaar welkom is. Dat is het uitgangspunt. En een enkele keer doen ook de 16 jarigen mee. Van disco, bingo, knutselen tot een voorleesochtend voor de kleintjes. Elk kind kan meedoen, ongeacht gender, culturele achtergrond, inkomen, talenten en beperkingen.

‘We zijn klein begonnen met een klein budget. Vereniging O&O gaf ons de speelruimte om het gewoon te proberen. Rustig ontdekken hoe we het zo kunnen organiseren, dat alle kinderen kunnen shinen. Vanuit de ervaring met onze eigen kinderen zijn we gaan kijken hoe we de activiteiten inclusief kunnen vormgeven. Onze PR via de krant werkte niet, omdat kinderen en ouders beter te bereiken waren via facebook. Voor nu houden we contact via Messenger. We willen graag onze ervaringen delen. Via de werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar staan we open om samen op te trekken en ook andere mensen te helpen om hun club of initiatief inclusief vorm te geven.’

Sportsafari
‘Kinderen kunnen op sportsafari in Wassenaar. De sportsafari is een gratis kennismakingsprogramma, waarbij kinderen langs verschillende lokale sportaanbieders

kunnen gaan. Alle kinderen in de leeftijd van 4-12 jaar zijn welkom, ongeacht op welke school je zit, wat je culturele achtergrond is of het inkomen van het gezin. Zo zijn we al langs geweest bij judo, golf, handbal en Qi Gong.'

Blauw Zwart
Praten we met Wassenaarders over inclusieve voorbeelden, dan zegt bijna iedereen dat je bij Blauw Zwart moet zijn.

Iemand uit het bestuur zegt daarop: 'We hebben nu zo'n 700 voetballende leden. Het is een mooie gemengde club, waar alle leeftijden en culturen samen komen. Jeugd, senioren, en ouderen in het wandelvoetbal. Ik ben zelf tien jaar trainer geweest, van jongensteams, meisjesteams en van de selectie. En er zijn ook veel andere activiteiten. Veel andere verenigingen maken gebruik van de plek. En woensdag middag komen er een aantal ouderen bij elkaar in ons clubhuis. We zijn echt een buurthuis van de toekomst.'

Een andere inwoner vertelt: 'Soms zie je kinderen van nieuwkomers op de voetbalclub echt worden opgenomen in het team. Na een tijdje zie je ze ineens van het schoolplein af lopen met een teamgenoot om samen ergens te gaan spelen in de buurt.'

Ben je lid van een club of een vereniging, dan maak je gemakkelijker vrienden. Ook is er de kans dat je dan opeens ook je andere talenten kunt inzetten. Door een rol te vervullen binnen je club, als medeorganisator van een feest, fotograaf van het clubblaadje of als scheidsrechter of penningmeester. Zo rol je soms letterlijk van de ene in de andere rol.

Van speler naar organisator
Een bestuurslid van een sportclub: 'Op onze club is er een speler die zich inzet voor zijn geboorteland. De selectie heeft op zijn initiatief 1000,- euro voor een weeshuis opgehaald. Dat is echt iets heel moois.'

Hoe geef je de activiteiten binnen jouw club of initiatief inclusief vorm?
Bij sport en spel kun je er natuurlijk voor zorgen dat je zo'n spel bedenkt dat iedere week iemand anders kan winnen. Bij de scouting bestaat daar al een wat langere traditie in. Elke week een spel waar andere talenten en vaardigheden voor nodig zijn. Ook het Triteam heeft er een manier op gevonden. In drie snelheidsgroepen trainen ze samen, zodat er voor iedereen die wil hardlopen een aansluitende groep is.

'En als we hardlopen, halen de snelsten na aankomst bij de finishlijn, de rest van de groep op. Zo blijft de groep ten alle tijde bij elkaar. Ook is het Triteam een vereniging waar het plezier boven de prestatie staat, maar waar een prestatie behalen ook tot de mogelijkheden behoort.'

De oprichting van een recreantenteam dat toegankelijk is voor iedereen behoort ook tot de mogelijkheden. Zo kun je op een laagdrempelige manier samen sporten in een team. Of je nu man, vrouw bent of binair, wat je culturele achtergrond, leeftijd of sportniveau ook is. En ongeacht of je gebruik maakt van een rolstoel. Relatief kleine clubs kunnen zo topsport met echte inclusiviteit verbinden.

Inclusieve feestjes
Je feestjes inclusief organiseren, dat is iets waar bij verschillende clubs en vereniging aandacht voor is.
‘Bij onze vereniging zijn er natuurlijk ook de feestjes. Dan zorgen we ervoor dat er iets is dat jongens met een moslim achtergrond ook eten. Vaak komen ze dan wel even langs, maar zijn ze ook snel weer weg.’

Toegankelijkheid
De toegankelijkheid van je club is een andere vereiste. Dat geldt voor de nieuwe en de te renoveren sportaccommodaties. Maar ook voor de culturele activiteiten die we in Wassenaar organiseren.

Een inwoner vertelt: ‘Een vriendin en ik zijn filmliefhebbers. Zij komt regelmatig vanuit Amsterdam om samen met mij in de bieb een film te kijken. Zij komt hier dan ook graag, omdat ze makkelijk zelfstandig rollend zo vanuit de auto de zaal in kan. Daarna eten we vaak nog iets bij La Casita. Op beide locaties kan ze gebruik maken van het XL toilet.’

Theater Warenar: ‘We hebben bewust stappen gezet in de toegankelijkheid van ons theater, waar dat enigszins financieel lukte. Mensen kunnen rollend in de grote theaterzaal komen op de begane grond. Ook hebben we geïnvesteerd in een ringleiding, zodat mensen met een auditieve beperking de voorstelling beter kunnen volgen. Er zijn landelijk mooie voorbeelden van hoe we met gebarentaal en audiodescriptie voorstellingen voor meer mensen toegankelijk maken. In de toekomst blijven we kijken naar de mogelijkheden om hierin nog vanzelfsprekender in te voorzien.’

Ars en Studium: een vrijplaats
Daarnaast is het natuurlijk een pré om laagdrempelige vrijplaatsen te organiseren. Dat kan op het gebied van natuur, sport, maar ook op het gebied van kunst en cultuur. Ars en Studium is daar een erg mooi voorbeeld van. Ook als je weinig inkomen hebt, kun je deelnemen.

‘In de studiegroepen schilderen, tekenen, boetseren, etsen is ruimte voor elke beginner tot gevorderde ongeacht achtergrond of talent. Ongehinderd heeft het gebouw in 2017 positief getest op toegankelijkheid. Volwassen leden, die aantoonbaar gebruik maken van een maatschappelijke participatieregeling van de gemeenten Wassenaar of Voorschoten, krijgen 50% korting.’

In Nederland zijn bovendien mooie voorbeelden van inclusieve kunstcollectieven waarin een grote diversiteit aan kunstenaars vertegenwoordigd is.

De Bibliotheek, ook zo’n laagdrempelige ontmoetingsplek
De bibliotheek is een inclusieve ontmoetingsplek bij uitstek. Een boek lenen, een kopje thee, de krant lezen, of je huiswerk maken. Ook voor als je gewoon even een rustmoment in de week nodig hebt.

‘Onze bibliotheek is de huiskamer voor alle Wassenaarders. We zien hier iedereen binnenkomen, met welke achtergrond of leeftijd dan ook. We werken met 240 vrijwilligers. Zij doen de uitleen, de voorleesmomenten, zij draaien de films, doen klusjes, het digitaal spreekuur, de taalmaatjes en het taalcafé. De bibliotheek huisvest ook het VVV.’

Inclusief programmeren
Daarnaast vraagt inclusieve kunst en cultuur een inclusieve programmering. Activiteiten organiseren aantrekkelijk voor de gehele diversiteit aan inwoners.

‘In ons theater De Warenar willen we voor elk wat wils programmeren. Van populair cabaret, moderne dans, klassiek toneel voor de kenner, een Pubquizz voor de hele familie, tot een voorstelling over lhbti+. Daarnaast hebben Orkest Excelsior, De Amerikaanse school, Het Adelbert en het Rijnland hard gewerkt aan de Dickenskerstvoorstelling in 2020. Iedereen kon meedoen. Bij de repetities hebben we goed gekeken naar wat iedereen kon. Die talenten en ingrediënten gebruikten we in de voorstelling. Superleuk om te doen! Een aantal jongeren vroegen het jaar erop, “Gaan we weer wat doen?”

‘In de bibliotheek programmeren we voor zowel kinderen, als volwassenen meestal in aansluiting op de actualiteit, op de thema’s die leven. De internationale dag van de geschiedenis, Keti Koti, de pride maand. Als we iets extra’s doen, probeer ik budget bij partners te vinden. Zoals nu in de vitaliteitsmaand, werken we samen met Fit in Wassenaar. Of we werken samen met bijvoorbeeld nationaal park Hollandse Duinen.’

Het Sterrenbad: Inclusief zwemmen én organiseren
Door de aandacht voor inclusie en toegankelijkheid in het Sterrenbad, is het voor iedereen mogelijk om er te zwemmen. Daarnaast heeft het zwembad nog eens een mooi voorbeeld van inclusief personeelsbeleid.

Recreatie, baantjes zwemmen, waterpolo, zwemles, reddingzwemmen en zwangerschapszwemmen. Van prematuur in de buik van je moeder, tot aan 110, in het Sterrenbad is iedereen van harte welkom. Samen zwemmen staat hier centraal. In de organisatie werkt een grote diversiteit aan mensen.

‘Diversiteit in het team is één van de speerpunten van het aanname beleid vanuit HR. Bezoekers met uiteenlopende achtergronden herkennen zich in het personeel. Inclusie en ook toegankelijkheid staan hoog in het vaandel. Er is een lift, zodat iedereen in en uit het water kan komen om samen gelijkwaardig te spelen en sporten. Voor kinderen in Wassenaar is er de mogelijkheid om het A diploma te halen, ongeacht achtergrond en inkomen. Zo komen alle leeftijden, genders, culturen, mensen met en zonder verstandelijke en/of fysieke beperking samen. Voor de fysieke toegankelijkheid zijn ook diverse hulpmiddelen aanwezig. Er staat braille op de kluisjes. En er is niet alleen een tillift bij het bad, maar ook een tillift in de extra grote kleedkamer.’

Museum Voorlinden is inclusief, natuurlijk vooral voor de liefhebbers…
Museum Voorlinden is een totaalbelevenis van kunst, natuur en architectuur. Een divers team verzorgt de tentoonstellingen voor en achter de schermen. Er werken ook mensen met een beperking. Een medewerker is aanwezig bij de thematafel en vertelt dat hij er graag werkt.

‘Museum Voorlinden is een fijne inclusieve werkplek.’

Als je een beperking hebt, kun je gratis iemand meenemen die je assisteert. De toegankelijkheid voor de mensen die zich rollend verplaatsen is ook goed geregeld. Loopfietsen en handbikes zijn omwille van de veiligheid van de kunstwerken niet toegestaan. Als mensen alléén aankomen in de auto, dan komt er op afspraak een leenrolstoel bij de auto (borg €50). Alle informatie over toegankelijkheid staat helder en uitgebreid op de website. Zodat je goed weet wat je kunt verwachten. Samen met de SAD, de gemeente en de basisscholen heeft museum Voorlinden daarnaast een Cultuureducatie programma. Alle kinderen van groep 4 en 7 bezoeken het museum en hebben een verwerkingsles op school. Een van de doelen van dit cultuureducatieprogramma is kansengelijkheid.

Natuur, openbare ruimte & bewegen
De natuur die Wassenaar rijk is, biedt vele mogelijkheden voor inwoners om samen te bewegen. Het IVN, het Instituut voor Natuureducatie, wil hierin met Fit in Wassenaar optrekken om activiteiten te organiseren waarbij mensen elkaar kunnen ontmoeten in de

natuur. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een natuurbelevingswandeling. Er zijn ook particuliere initiatieven voor een inclusiever Wassenaar zoals stichting Muilwijk Ooms die in 2019 samen met SGW voor Inclusie strandrolstoelen heeft gefinancierd.
Daarnaast sporten meer mensen buiten de sportvereniging om. De populariteit van ongeorganiseerde sporten zoals hardlopen, wielrennen en inline skaten neemt toe. Er zijn bijvoorbeeld wandel- of fietsgroepjes die samen trainen voor een speciaal evenement. De coronapandemie heeft dit versterkt. Ook zijn urban sports, zoals pump track, free running, skateboarden, e.d. populair. Al deze sporten maken gebruik van de openbare ruimte. Dit vraagt om aanpassingen en voorzieningen die de openbare ruimte beweegvriendelijker maken.

Fit in Wassenaar
Wassenaar geeft uitvoering aan het sport- en preventieakkoord via Fit in Wassenaar.
Fit in Wassenaar werkt samen met lokale partners uit verschillende sectoren (onderwijs, zorg en welzijn, maatschappelijke organisaties) aan gezonde leefstijl activiteiten voor alle inwoners van 0 tot 100 jaar. Voorbeelden zijn de Sportsafari, de Sportproeverij en het mentale Power Programma. Fit in Wassenaar werkt zo aan een inclusieve sport & cultuur en wil hier met anderen de komende tijd nog verdere stappen in zetten.

Subsidiebeleid
In het huidige subsidiebeleid voor o.a. cultuur, vrije tijd & sport, staat dat subsidie primair bedoeld is voor ‘of moet ten goede komen aan de Wassenaarse samenleving. Activiteiten dienen algemeen toegankelijk te zijn.’ In najaar 2023 wordt gestart met de voorbereiding voor nieuw subsidiebeleid voor de periode 2025 – 2028. In het algemene deel van het subsidiebeleid staan verplichtende uitgangspunten voor alle subsidies binnen de gemeente. Mogelijk ligt daar een kans voor (betere) inbedding van inclusie. Daarbij is het van belang dat organisaties ook raad en daad (advies en middelen) kunnen krijgen.

Sporten, kunst en muziek maken, ook als je weinig geld hebt
Stichting Leergeld helpt gezinnen die dat nodig hebben bij het financieren van zwemles, sport voor hun kinderen. Gewoon samen naar de korfbal, hockey en voetbal. Er zijn ook kinderen die kiezen voor een muziekinstrument. Tijdens de thematafel vertelt een docent drums: ‘Bij muziekschool B+C hebben we wel eens meegekeken, zodat iemand goedkoop via via een startersdrumkit kon aanschaffen.’ De organisatie ‘Leergeld’ is klein en kent de gezinnen persoonlijk. Het motto van Leergeld staat op een poster bij de ingang van het kantoor in de van Heeckerenstraat: ‘Laat alle kinderen meedoen! Want nu meedoen is straks meetellen!’ Alle kinderen in Wassenaar kunnen het zwemdiploma A halen, daarna worden ze gestimuleerd iets anders te kiezen in sport of cultuur. ‘We kennen enkele grote talenten, waarbij het leuk is om hen te blijven volgen.’ Vanaf 10 jaar helpt Leergeld de ingeschreven kinderen met de aanschaf van een fiets en de laptop voor het middelbaar onderwijs.

Meedoen is meetellen ook voor 18+
Met de participatie regeling kunnen ook volwassenen met een maximaal inkomen tot 110% van de bijstandsnorm een aanvraag doen voor het meedoen aan sport en/of cultuur. De regeling is wat moeilijk te vinden, via de website van Leidschendam-Voorburg. Een link met uitleg op de website van gemeente Wassenaar lijkt een logische stap.

Knelpunten

Wat ervaren inwoners, clubs & verenigingen, organisaties en gemeente aan knelpunten in de vormgeving aan inclusieve cultuur, vrije tijd & sport?

Wat als je overal buiten valt?
Het Lokaal Sportakkoord: 'Wassenaar scoort positief bij het percentage inwoners dat lid is van een sportvereniging: 37% (landelijk 28%).' Maar wat als je overal buiten valt? Wassenaar biedt veel mogelijkheden om deel te nemen aan clubs, verenigingen en buurtinitiatieven, waar mensen op een gemakkelijke manier betrokken kunnen zijn bij de samenleving. Mensen met een beperking en ook veel ouderen die wonen bij de grote zorgorganisaties nemen hier nauwelijks deel aan. Zij staan buiten de rest van de samenleving.

'Hier wonen achttien mensen en we zijn geen onderdeel van de buurt. In 2015 heeft de overheid te veel bezuinigd. De verantwoordelijkheid kwam op het bord van de gemeente terecht. Voor mensen is hier weinig vertier. Eén iemand gaat met zijn vader naar de fitness. Iemand gaat om maandagavond dansen in Katwijk. En iemand rijdt paard in een groep voor mensen met een beperking. De rest van de mensen gaat niet naar clubs & verenigingen.'

Veel mensen ervaren dat Wassenaar nog niet volledig open is voor iedereen. Ook mensen met een beperking nemen weinig deel aan de clubs & verenigingen van Wassenaar, omdat we dit niet gewend zijn. En omdat er door een tekort aan personeel weinig assistentie is voor hen. Hier laten we veel kansen liggen.

Parallel gescheiden werelden
Een sportschoolhouder vertelt: ‘Hier op de sportschool heb ik gezien dat een meisje genoot van het sporten en trainen. Ze heeft een verstandelijke beperking en kon goed mee in de groep. Alleen de andere sporters lieten telkens merken dat ze niet met haar wilden sporten. Het lag niet aan haar prestaties, ze was alleen anders dan de rest. Op den duur verloor ze het van de negatieve bevestiging en bleef ze thuis. Wat ik ook zie onder Wassenaarders op de sportschool: Ik heb hier twee banken staan, links en rechts. Ze komen binnen en gaan zitten op de bank bij de mensen die ze kennen uit hun buurt. Daar zit noord, daar zit zuid. Gescheiden werelden lijken het wel. Wel blijft iedereen hier komen, ze willen gewoon híer trainen.’

Naar de sportschool
Een voorlichtster op scholen: ‘Ik had een periode fysiotherapie nodig. Aansluitend wilde ik graag naar de sportschool in de buurt. De fysio heeft toen onderzocht waar ik goed terecht zou kunnen met mijn visuele beperking. Er was geen sportschool in Wassenaar waar ik kon sporten. Zoveel is hiervoor niet voor nodig, maar toch. Ik moet nu op zoek in Leiden of Den Haag.’

Niet vaak het gevoel Wassenaar zijn we samen
Op straat en tijdens evenementen zien we bijna nooit de afspiegeling van Wassenaar samenkomen. Of hebben we het gevoel van Wassenaar samen te beleven. Tijdens interviews en themabijeenkomsten is dit wat veel mensen vertellen. Wassenaarders leven gesegregeerd, ook in de vrije tijd. Iemand vertelt: ‘Ook bij de hockeyclubs zie je niet vanzelfsprekend de afspiegeling van de samenleving. En bij sommige golfclubs heb je nog ballotagecommissies en koop je je eigen aandeel in de club.’

Een andere inwoner: ‘Als ik Sassenheim met Wassenaar vergelijk zie ik daar veel meer eensgezindheid. In Wassenaar lijkt van oudsher een verdeelde cultuur door geld en inkomen. Er verandert wel iets. Vroeger liepen de hockeyers roepend langs het voetbalveld: “Je ouders lopen zeker achter de vuilniswagen!” Ik merk dit nu dus wel minder. Er zijn meer en meer inwoners die na jarenlang werken overal komen, waar eerder alleen mensen met een groot vermogen kwamen.’ Hoe kunnen we dit versterken?’

Expats
Wat hieraan bijdraagt is dat we in Wassenaar een grote expat community hebben. Veel van hen doen nauwelijks mee in de Wassenaarse samenleving. Zij hebben hun eigen clubs. Een Amerikaans gezin vertelt: ‘Over drie jaar zijn we weer weg.’ Maar in onze gemeente is er onder inwoners en gemeente een gedeelde wens: ‘Laat de expats vooral meedoen. Eénderde van ons dorp doet nu nauwelijks mee.’ Er worden door expats echter ook drempels ervaren.

‘Mijn dochter wilde heel graag hockeyen bij een Wassenaarse Club, maar de trainer weigerde rustig uitleg te geven over enkele spelregels en het fluiten. Als ouder was het ook niet makkelijk om aan de zijlijn te staan tussen de mensen die ik niet verstond.’ Hoe kunnen we ervoor zorgen dat expats optimaal kunnen deelnemen aan het Wassenaarse club en verenigingsleven? En hoe kunnen we hen stimuleren dat te doen? Wat is daarvoor nodig? Het is van belang hierover in gesprek te gaan.

Mensen zijn behulpzaam, maar…
Iets anders waar meer aandacht voor mag zijn is hoe we mensen met een beperking assisteren om echt mee te kunnen doen. Hoe kunnen we dat doen als club-, team- of orkestleden onder elkaar? Misschien kunnen we hier een keer een workshop over organiseren.
Een oud ICT medewerkster: ‘Ik ben laatst een keer bij Samen - Zijn ‘22 geweest. Maar de wethouder was onverstaanbaar. En voor de Bingo ben ik te traag omdat ik eerst moet kijken welk nummer wordt afgeroepen, terwijl anderen direct op hun bingokaart kunnen kijken en tegelijk luisteren. Er was wel een mevrouw die hulp aanbood door mijn kaart bij te houden. Als je zelf laat zien dat je hulp nodig hebt, dan zijn mensen behulpzaam, maar standaard niet. Als ik in de trein zit, vraag ik iemand: ‘Als er een oproep is, waarschuw mij.’ Dan doen ze dat.’

Inclusief besluiten nemen binnen je club
Het sociale leven in clubs en verenigingen is ontzettend belangrijk. Inclusie gaat over het samen vormgeven daarvan. Over elkaar assisteren om optimaal deel te nemen. En over samen besluiten nemen. Hoe doe je dat op een inclusieve manier?
'Ik zat ook een tijdlang op koor. Mensen gingen hier onderling met elkaar mailen. Soms zetten ze dingen op de mail die ze waarschijnlijk anders hadden bedoeld. De éne is het ermee eens en de ander niet. Op een gegeven moment is de dirigent opgestapt en 37 van de 80 leden bleven over.’

Mensen zijn vooral voor zichzelf bezig
Er zijn clubs in Wassenaar daar gaat het heel goed. Maar je ziet ook dat veel verenigingen worden getrokken door een heel klein clubje mensen. Hoe kunnen we oog hebben voor de mensen die van alles in de organisatie doen? En ook inclusief zijn naar hen? Het kan heel leuk zijn om samen de energie in de club te brengen.

Een sportclub: ‘Het is vooral lastig om mensen te vinden die wat willen doen in de club. Er zijn nu twintig mensen die ongelooflijk veel doen. Het zijn elke keer dezelfde. Als die mensen het leuk willen blijven vinden, dan moet er wel iets veranderen. Probeer bijvoorbeeld maar eens vijf teams compleet te maken aan het begin van het jaar. Het hek moet worden gerepareerd, de kleding van de selectie gewassen. De bardienst gedraaid. Mensen lijken vooral met zichzelf bezig. Parkeren hun kinderen bij de club. Terwijl we het clublidmaatschap laag kunnen houden door als vrijwilligers samen de energie erin te steken.’

‘Ik zie weinig vrijwilligers aan het werk: Wil jij meehelpen? Vraag ik wel eens. ‘Nee, ik heb het te druk!’ Vaak hebben de mensen die veel kunnen het druk.’

Daarnaast is voor verschillende mensen vrijwilligerswerk helemaal niet zo bekend. We

kunnen onderzoeken of we tijdens de inburgering mensen zowel kennis kunnen laten maken met sport en cultuur binnen een club, als het vrijwilligerswerk bij de clubs en verenigingen.

Veel mensen zijn vooral landelijk actief
Een bijkomend punt is dat veel mensen in Wassenaar vooral landelijk actief zijn.

Een cultuurliefhebber vertelt: 'Voor sommige mensen is het weinig vanzelfsprekend naar het theater te gaan. Bijvoorbeeld omdat ze een laag inkomen hebben, of weinig interesse in theater. Andere Wassenaarders komen regelmatig in de Warenar. Voor enkelen is het vanzelfsprekender om voor een voorstelling naar Den Haag of Amsterdam te gaan of zelfs even naar Londen te vliegen.' Iemand vertelt: 'Die mensen zijn vaak meer landelijk georiënteerd in hun werk en in hun vrije tijd.'

Moeilijke periode sportverenigingen
Veel sportverenigingen maken vanaf 2020 een moeilijke periode door. De afgelopen drie jaar hebben verenigingen te maken gehad met de gevolgen van corona en hoge energieprijzen. Door de coronapandemie daalden de kantine-inkomsten door langdurige sluitingen. Sponsoren haakten af en inwoners zochten naar alternatieve sporten, zoals hardlopen, wielrennen, skaten of wandelen. Nu corona afgelopen is, blijkt een afname van vrijwilligers een uitdaging voor veel verenigingen. De oorlog in Oekraïne heeft effect op hoge energielasten. Veel verenigingen moeten maatregelen nemen om hun begroting sluitend te maken. Door deze knelpunten staat de betaalbaarheid van de sport en vitaliteit van een aantal verenigingen onder druk. Ook bestaat bij clubs & verenigingen de behoefte aan ondersteuning bij het aanvragen van subsidies en vergunningen. De Vrijwilligerscentrale en het Sportcontact trekken hierin samen met de verenigingen op. De Verenigingen geven aan dat de regelgeving steeds lastiger wordt en dat er meer ondersteuning nodig is.

Clubs & verenigingen ontmoeten elkaar
We zijn met 10.000 vrijwilligers in Wassenaar. Je zou kunnen zeggen dat bijna de helft van alle Wassenaarders betrokken is in de samenleving. Daaronder zijn een paar stevige organisatoren. We zien ze telkens terugkomen in de verschillende clubs, verenigingen, stichtingen, organisaties en in de politiek. Tijdens de Quickscan en thematafel kwam ondanks deze stevige kern van organisatoren, naar boven, dat er onderling nauwelijks verdiepende relaties zijn tussen de clubs en verenigingen. Terwijl landelijk en op de thematafel blijkt, dat clubs & verenigingen veel van elkaar kunnen leren. Iemand merkte op: 'Clubs en verenigingen zijn gesegregeerd.'
De beleidsadviseur sport vertelde: 'Landelijk is er ook een tendens. Mensen starten een eigen club als ze het gevoel hebben dat ze zijn buitengesloten.'
Tijdens de thematafel cultuur vrije tijd en sport waardeerden de aanwezige clubs, verenigingen, ondernemers, organisaties en gemeente dat ze elkaar ontmoetten. De meesten zagen elkaar voor de eerste keer.

Samen Wassenaar maken: evenementen organiseren

Een winkelier vertelt ‘Het “samengevoel” is er niet in Wassenaar. Een prachtig ijsevenement heeft verlies geleden. Na twee jaar hebben de initiatiefnemers toch geprobeerd het door te zetten op een andere locatie. Bewoners kwamen toen in opstand over geluidsoverlast. Ik merk dat bewoners uit de buurt soms niet eens accepteren dat hun auto verderop staat. De politiek vindt het ook lastig. Bij vergunningen gaat het om de vinkjes die goed staan. Ondertussen wordt de politiek bestookt en wordt er gelobbyd. De politiek neemt geen standpunt in en wil het minst gedoe met inwoners. De Puur Natuur Markt past in deze tijd en haalt ook andere mensen naar Wassenaar. Bewoners klagen dat er te veel mensen op af komen. ‘Nee hoor hier geen markt’.’

In de afgelopen jaren zijn er inwoners afgehaakt in het organiseren van mooie evenementen. En er haken medewerkers van de gemeente af, die steeds moeten omgaan met ‘mondige’ inwoners (lees: intimiderend taalgebruik). Voor een inclusief Wassenaar is het van groot belang dat we de ervaring hebben dat we als inwoners, organisaties en gemeente Wassenaar sámen maken. Ook de evenementen. Dat gevoel is er nu nog niet. Hoe gaan we daar verandering in brengen? Ook het volgende fragment illustreert dit.

Het gevoel dat je tegenover de gemeente zit, in plaats van samen
Een inwoonster: 'Voor ons is de kermis hét moment van het jaar. Hier kijken we als gezin het hele jaar naar uit.'

Een organisator: 'Met een basis van acht families organiseren we als Oranjevereniging de feestweek en de kermis. We willen een feestweek organiseren waar elke Wassenaarder welkom is. We hadden o.a. een geluidsarm moment georganiseerd. Toen zag ik een boom van een vent zo genieten! Tijdens de zomervakantie werken we tien dagen volop aan de feestweek. En de rest van het jaar werken we ernaartoe. Het is een zware dobber, omdat we tegen veel zaken aanlopen. De vergunning is elk jaar een flink dossier met een groot aandeel veiligheid. Ik moet ook regelmatig vrij nemen van m'n werk om overdag met de ambtenaar aan tafel te zitten. We hebben meer het gevoel dat we tegenover de ambtenaar zitten, dan dat we samen een mooi evenement neer zetten. In de feestweek werden er de afgelopen jaren andere festiviteiten georganiseerd door horecaondernemers. Ik vind het erg leuk dat ze deze evenementen organiseren, maar doe het op een ander moment. Zoals het nu gaat zet het de kermis onder druk. Omdat het de vraag is of de opbrengst van de kermis voldoende is om door te kunnen gaan. Ik heb dit vaak aangekaart bij de gemeente. Het is vijf voor twaalf. Ik weet niet hoe lang de organisatoren van de Oranjevereniging dit nog vol kunnen houden.'

Tijdens de interviews, thematafel en werkconferentie horen we een terugkerend signaal. Als je iets groots wilt organiseren loop je tegen de gemeente aan, soms vragen grote organisatoren zich af waar ze het nog voor doen. Hieronder enkele uitspraken:

- 'De dag van Wassenaar was moeilijk te organiseren door de vergunningenprocedures.'
- 'We hadden het heel lang van tevoren aangevraagd. Maar één dag voor het grote evenement bleken er geen EHBO-ers meer te kunnen. Dan staat je grote evenement onder druk.'
- De Smaak van Wassenaar was zes jaar op het veld voor de Paauw. Nu moeten we het veld huren, vuilnis zaken regelen en politie vragen. Allemaal zaken waar je voor moet betalen.
- 'Wat vijf jaar geleden nog kon kan nu niet meer. Alles moet afgekaart. Niets mag meer worden aangevoeld.'
- 'De Gemeente verwacht dat wij als evenementorganisatoren op het moment zelf BOA's inhuren bij rellen elders in de gemeente. Dat is niet te doen als inwonerinitiatief. Achteraf hebben allerlei ondernemers het moeten sponsoren.'
- Smaakvol wassenaar is door soortgelijke problemen uiteindelijk ook gestopt. Het evenement waar net als bij de kermis, de drie delen van Wassenaar, Kerkehout, Zuid en Noord samen zijn.
- 'Er zijn veel wisselingen in de gemeentelijke organisatie. Plannen worden niet overgedragen (bv. zwangerschapsverlof). Of plannen halen de nieuwe coalitie niet.'
- 'Het lijkt wel of de gemeente tegen ons werkt in plaats van met ons. We doen het toch als inwoners voor inwoners? Waarom kan de gemeente niet naast ons staan. We stoppen er al veel tijd in als vrijwilligers, met budget voor het event zelf. In andere gemeenten zien we veel meer samenwerking, daar staat de burgemeester

voor de veiligheid. Hier komt alles op het bordje van de organisatoren. Een groot deel van ons budget gaat op aan veiligheid. ‘

- ‘Soms spreken we beleidsadviseurs die na jaren bij gemeente Wassenaar niet eens weten waar we als club/vereniging zitten. Je kunt ons niet missen. Dan fiets je als medewerker toch door Wassenaar en zorg je dat je weet waar je het over hebt?’

Dit steeds terugkerende geluid wijst op een ernstige situatie. Het van groot belang dat we hier gerichte actie op ondernemen.

Aandachtspunten

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken? In volgorde van belangrijkheid:

1. Eén plek met een team waar je terecht kunt voor support bij het inclusief maken van jouw club of vereniging (combinatiefunctionarissen sport & cultuur). Zoals bijvoorbeeld bij het omgaan met een divers team of het regelen van fysieke hulpmiddelen. Denk aan tijdelijk twee trainers voor een sportteam, theatergroep of orkest. Of individuele support bij het wegwijs worden in de club door een professional of maatje. Ook Het Cultuuranker vervult hierin een rol (combinatiefunctionaris cultuur).

2. Inwoners vinden op deze plek ook informatie en advies voor deelname aan cultuur en sport. Ook kunnen mensen met een beperking er terecht voor informatie en assistentie bij gelijkwaardige deelname aan reguliere clubs en verenigingen.

3. Vanuit deze opzet ook de beweegactiviteiten meepakken in de openbare ruimte en dit professionaliseren. Dit zijn beweegactiviteiten in de openbare ruimte georganiseerd door o.a. beweegcoaches voor iedereen in de buurt.

4. Een eenvoudig handboek vergunningen in Wassenaar, met aandacht voor toegankelijkheid. Onderzoeken of de procedure voor vergunningen voor evenementen etc. eenvoudiger kan. Inwoners en organisaties willen vanaf het begin betrokken zijn bij de ontwikkeling van het nieuwe evenementenbeleid.

5. Onderzoeken of het mogelijk is om tot inclusief speelruimtebeleid voor alle leeftijden te komen: Van Speeltuin naar beweegtuin voor iedereen.

6. Fit in Wassenaar deelt handvatten, en organiseert bewustwording, scholing en trainingen over inclusieve cultuur, sporten en bewegen voor alle clubs en verenigingen in Wassenaar (Sport-& Cultuur akkoord).

7. Beweegactiviteiten in de openbare ruimte organiseren met beweegcoaches voor iedereen in de buurt.

8. Sportmix organiseren voor alle leeftijden, culturen, talenten en beperkingen. Inwoners komen elke week bij elkaar en proberen verschillende sporten uit. Instroom naar een reguliere club is doel, maar geen vereiste.

9. Sportverenigingen stimuleren om een recreatief team op te zetten waarin elke inwoner kan sporten.

10. Vrijwilligerswerk en deelname aan clubs en verenigingen meenemen in de route voor inburgering.

11. Cultuur inzetten om te verbinden (community building) en rondom de maatschappelijke vraagstukken in Wassenaar.

12. Concept ‘Uitgestelde Koffie’ onder de aandacht brengen bij clubs, verenigingen en horeca.

13. Verenigingsondersteuning die helpt bij wetgeving, vergunningen, sponsoring en inclusie

THEMA DE INCLUSIEVE BUURT

’ Als inwoners, organisaties en gemeente hebben we echt het gevoel dat we Wassenaar samen maken. Voor iedereen is er wel een plek waar je anderen kunt ontmoeten. Laagdrempelig, gewoon omdat je dezelfde interesses deelt. Ook als je nieuw bent.’

Wat is wonen in een inclusieve buurt?

Wat is jouw ideale buurt? Wil jij een buurt met een open podium, of een plek waar je kunt skateboarden? Wil je meebouwen aan een duurzame wijk waar een grote diversiteit aan mensen in één buurt kan wonen? Wil je een woonomgeving waar mensen elkaar aanspreken? Een plek waar alle kinderen samen spelen en als vanzelf, spelenderwijs ontdekken wat anders en hetzelfde is?

Je maakt hem samen

Mensen in de inclusieve buurt maken hem samen. Een inclusieve buurt kenmerkt zich door inclusief ontwerp en toegankelijkheid van de buitenruimte. Iedereen kan op tijdstip van eigen keuze van en naar de winkel, de plaatselijke horeca, skatebaan of de natuur in om even tot rust komen. Mensen uit de buurt kunnen bij elkaar op bezoek komen, doordat de benedenverdieping van woningen toegankelijk is voor iedereen. Culturen gaan vanzelfsprekend met elkaar om. En je kunt er zijn wie je bent en kiezen wie je liefhebt. Er is ruimte voor ontmoeting en een fijne, open sfeer. Bovendien zijn er in een inclusieve wijk buurtinitiatieven die aansluiten bij de interesses en talenten van alle inwoners in de wijk. Als dit niet voorhanden is, kunnen buurtinitiatieven erop gericht zijn dit te realiseren. Gezamenlijke actie is een van de best werkzame bestanddelen voor de versterking van de relaties in de wijk.

Woningtypen

Een inclusieve buurt kenmerkt zich ook door een divers huizenaanbod: sociale huur en koop door elkaar en zo veel mogelijk aanpasbaar zodat iedereen er kan wonen. Het is de bedoeling dat er door de realisatie van verschillende woningtypen er een mix ontstaat van mensen met diverse inkomens en achtergronden.

Eigen regie
Mensen hebben de regie over hun eigen leven. En kunnen zelf bepalen wanneer ze opstaan en naar een eetafspraak gaan. Ze kunnen kleur geven aan hun eigen huis en hebben invloed op de samenstelling van het huishouden. Of ze rommel maken of elke dag schoonmaken. En of ze uitgebreid koken of een pizza met de brommer laten komen. Als iemand hier ondersteuning bij nodig heeft, dan draagt deze bij aan een leven midden in de samenleving. Op een gewone reguliere plek, waar iedereen graag woont.

Relevante artikelen uit het VN-verdrag

Artikel 9 Toegankelijkheid
Artikel 19 Zelfstandig wonen en deel uit maken van de maatschappij.
Artikel 30 Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

Wat betekenen deze artikelen in de praktijk?
De inclusieve buurt:

- Publieke ruimte, gebouwen, winkels en natuur zijn fysiek, functioneel en sociaal toegankelijk voor iedereen.
- Buurtinitiatieven zijn gebouwd op de talenten en interesses van alle inwoners in de buurt.
- De woonomgeving draagt optimaal bij aan participatie van alle inwoners in de maatschappij.
- Het woningaanbod weerspiegelt de behoeften van de gehele diversiteit aan inwoners in de gemeente.
- Nieuwe woningen zijn levensloopbestendig en toegankelijk.
- De inrichting van de buurt draagt bij aan ontmoeting tussen mensen.

Iedere individuele inwoner kan:

- Gebruik maken van de voorzieningen in de buurt op tijdstip van eigen keuze: natuur, winkels, openbare ruimte en gebouwen.
- Voor iedereen toegankelijke buurtinitiatieven ontplooien. Daarvoor zijn middelen beschikbaar in de wijk.
- Zeggenschap hebben over zijn of haar directe leefomgeving/publieke ruimte in de buurt.
- Kiezen waar en met wie hij of zij wil wonen.
- Wonen op een plek midden in de samenleving.
- Zijn of haar eigen huishouden runnen en keuzes maken voor zijn of haar eigen levensritme.
- Dezelfde keuzen maken met betrekking tot de woonomgeving als anderen.
- Wonen in een diverse leefomgeving.
- Bij andere inwoners op bezoek.

Uit: De Quickscan Inclusieve Gemeenten

Stip op de horizon

Als inwoners, organisaties en gemeente hebben we echt het gevoel dat we Wassenaar samen maken. We geven de straten, pleinen, parken, bruisplekken, buurtcentra en evenementen zo vorm dat iedereen kan meedoen. Houd je van kunst, de natuur, kaarten, tuinieren, theater, sport, muziek, samen de buurt mooier maken, of iets doen voor elkaar? Voor iedereen is er wel een plek te vinden waar je anderen kunt ontmoeten. Laagdrempelig, gewoon omdat je dezelfde interesses deelt. Ook als je nieuw bent.

Een toegankelijk groen dorp in balans
Wassenaar is een toegankelijk groen dorp in balans. Waar je kunt genieten van de kastanjes naast de toegankelijke voetpaden voor iedereen die rolt. De openbare ruimte en de gebouwen zijn inclusief vormgegeven. En bij nieuwbouw maken we een mix aan woningen. Voor jong en oud, gezinnen, mensen met en zonder beperking, huurders, kopers en vrije sector door elkaar. Voor iedereen is een betaalbare woning te vinden. Het centrum is een toegankelijke bruisplek vol ontmoeting, waar iedereen zich welkom voelt, kan parkeren, de weg kan vinden en zich vrij kan bewegen. Daarnaast is er om de vijfhonderd meter een voor iedereen toegankelijk toilet.

Jong en oud als medemaker van de buurt
In alles wat we doen, kijken we naar hoe de gehele diversiteit aan inwoners, leeftijd, ongeacht culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen optimaal kan deelnemen. Ook jongeren en ouderen voelen zich medemaker van de buurt. Als inwoners, organisaties en gemeente werken we in partnerschap samen aan maatschappelijke vraagstukken, het organiseren van buurtfeesten of evenementen of het

maken van een mooi plan voor de openbare ruimte. Daarbij betrekken we ook de scholen. Zo ervaren kinderen al vroeg hoe het is om samen Wassenaar te maken.

Mooie voorbeelden

Er zijn een aantal mooie laagdrempelige buurtinitiatieven in Wassenaar met mooie kansen voor inclusie. Zoals Jill & Jill Kids, de buurtsoep, het taalcafé, De groene Meent, De Kringloopwinkels en De Stille Kracht. In een inclusief buurtinitiatief trekken inwoners gelijkwaardig op, op basis van gedeelde interesses en talenten. Iedereen kan een gewaardeerde rol vervullen, het eigen talent inzetten en iets bijdragen.

Jill & Jill
Wil je weten hoe je in jouw club of initiatief alle kinderen ongeacht achtergronden, talenten en beperkingen welkom kunt heten? Ga eens kijken bij Jill & Jill kids.

‘Sinds kort zijn we begonnen met Jill & Jill kids. Leuke woensdagmiddagen voor kinderen van 0 tot 13 jaar, waarin we knutselen, een carnavalsdisco organiseren, cupcakes bakken of een voorleesochtend houden voor de kleintjes. We zijn in mei pas begonnen, en vrij snel daarna deden er al veertig kinderen van allerlei culturen uit de buurt mee met de kinderdisco. Je kunt ons vinden op facebook. We zijn dit gaan organiseren, omdat we ontdekten dat er eigenlijk niks voor onze kinderen is. Onze kinderen zijn net wat anders dan andere kinderen, waardoor niet iedereen het gemakkelijk vindt om met ze om te gaan. Daardoor kunnen ze maar moeilijk een plek vinden op de clubs & verenigingen in Wassenaar. Bij ons gaat het prima en kan elk kind uit Wassenaar terecht.’

IVN en De Groene Meent
Hoe kun je inclusie en natuur verbinden? Met die vraag is het IVN in Wassenaar aan de slag gegaan. Inwoners van Wassenaar zijn trots op de unieke natuur in Wassenaar. Liefde voor de natuur is iets dat veel mensen in Wassenaar delen. Initiatieven om de verbinding tussen mens en natuur te versterken kunnen daarom een belangrijke bron van inclusie zijn. Denk bijvoorbeeld aan inclusieve natuurbelevingswandelingen of een inclusief natuurpad voor alle zintuigen.

Het IVN: ‘Het IVN gelooft dat als mensen weer meer in contact staan met de natuur zij hier enerzijds gelukkiger en gezonder van worden en anderzijds beter voor diezelfde natuur gaan zorgen. Groen en natuur weer terugbrengen in ‘het systeem’ is dan ook de kern van onze uitdaging. Hoe gaat IVN de komende jaren mens en natuur verbinden? We werken aan een natuur inclusieve samenleving waar de natuur onderdeel uitmaakt van het dagelijks leven: van crèche tot verpleegtehuis. We streven naar een structureel effect op de verbinding tussen mens en natuur. Met onze natuurbelevingsactiviteiten door heel Nederland brengen we de natuur dichtbij. In de samenwerking met partners ontwikkelen we een groeiende beweging, waarin alle Nederlanders kunnen leren over en bijdragen aan groen en natuur in hun leefomgeving.’

Het Wassenaarse initiatief ‘De Groene Meent’ sluit hierbij aan. Zij belicht nog een ander aspect van de relatie tussen mens en natuur. De Meent is eigenlijk een heel inclusief begrip. Het gaat om een stuk grond, gebouw, kennis of software dat je op een gelijkwaardige manier deelt met alle inwoners, de zogenoemde ‘Commons’. Wikipedia is daar een mooi voorbeeld van.

‘Wij houden onze meent, en daarmee bedoelen we de Aarde, graag groen. Dit doen we door lokaal, in Wassenaar, activiteiten te organiseren die daaraan bijdragen en door inwoners te inspireren om groener te leven.’

De Groene Meent inspireert mensen duurzamer te leven en streeft daarbij De Global Goals na. Daarin is ook veel aandacht voor inclusie. De boomspiegeldag, Het afvaldieet, de Tuinvogeltelling en de Plantenbieb zijn initiatieven waar elke Wassenaarder een actieve bijdrage aan kan vervullen. En er zijn vast nog veel meer creatieve manieren te verzinnen om inclusie en duurzaamheid aan elkaar te verbinden.

Buurtsoep
Veel mensen zijn actief in de kerk of een ander levensbeschouwelijk genootschap. De ontmoeting tussen verschillende levensvisies kan een bron van inspiratie zijn, en van verbindende initiatieven in de samenleving.

‘We hebben voor de naam Buurtkerk gekozen, omdat we onderdeel van de samenleving willen zijn. Elke zondag om 10.15u staat de koffie/thee klaar en is iedereen van harte welkom. We starten met elkaar te ontmoeten. Van daaruit krijgt de ochtend vorm. We zingen met elkaar, daarna pakken we er een stoel bij. Niet in de bekende rijtjes, maar gezellig bij elkaar en door elkaar. De ene keer is er een spreker, de andere keer ruimte voor gesprek en gebed. Of we gaan gezamenlijk met de kinderen lekker kliederen of iets heel anders. Daarnaast organiseren we activiteiten waar iedereen welkom is, ongeacht religie of geloof. In juni, drie maanden geleden, zijn we begonnen met de ‘buurtsoep’. Het is op de laatste zondag van de maand, iedereen uit de buurt en uit Wassenaar is welkom. Er zijn elke keer meer mensen die zich aansluiten.’

Twee bijzondere Kringloopwinkels
Misschien heeft elk dorp in Nederland wel een kringloopwinkel. Maar die uit Wassenaar hebben een heel bijzondere ontstaansgeschiedenis. De Kinder Kringloop, in een mooi pandje midden in Wassenaar, is 25 jaar geleden ontstaan vanuit alle Wassenaarse Peuterscholen.

Het is een plek waar een mooie diversiteit aan mensen en culturen samenkomt. De Stille Kracht Wassenaarse Kringloop is onderdeel van ‘De Stille Kracht’, een inwonerinitiatief opgericht met als voornaamste doelstelling: mensen die financieel of sociaal wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken, te helpen. Daarnaast worden er kerstpakketten gemaakt voor mensen die weinig te besteden hebben. En is er het initiatief Samen-Zijn ’22.

‘Met “Samen-Zijn ’22 stimuleren we ontmoeting en vriendschap. Daar komen nu al tachtig tot honderd mensen op af. Honderd is de limiet, die is veel sneller bereikt dan gedacht. 75% van de mensen zijn ouder dan 55+. Voor jongeren lijkt het een drempel om er heen te gaan. Er is een vast stramien. Een lezing, iets leren, bingo en muziek. Er is ook een hapje en een drankje voor iedereen. Het gaat er echt om dat mensen die zich wat alleen voelen, kunnen genieten.’

10.000 Vrijwilligers actief in Wassenaar
Wassenaar heeft zo’n 10.000 vrijwilligers in Wassenaar. Bij de sportclubs, de Oranjevereniging, De Stichting Gehandicapten voor Inclusie, de Ondernemersvereniging, het taalcafé, De Bijbus, De Klussendienst, het Repaircafé of de SKW. In Wassenaar zijn het juist ook veel jongeren die actief zijn. Er is de vrijwilligerscentrale met een online vacaturebank. Daarnaast ondersteunt de vrijwilligerscentrale andere organisaties bij het vinden en behouden van vrijwilligers. Waar we in Wassenaar wel tegenaan lopen is dat mensen minder gemakkelijk vrijwilligerswerk doen. Mensen hebben de ervaring het te druk te hebben. Daarom heeft een werkgroep van zeven jonge vrijwilligers nagedacht over het vrijwilligerswerk van de Toekomst. Dat is een mooie handreiking geworden.

Oostdorp
In Wassenaar zijn er een aantal heel actieve buurtverenigingen. Vaak zijn ze heel hecht en hebben ze een langere geschiedenis. Een inwoner vertelt:

‘Oostdorpers zijn heel trots op hun wijk. Er is veel saamhorigheid onder de oude bewoners. Mensen staan voor de buren klaar. Je kunt hier gewoon vragen: Hé jôh, kun je even helpen? Samen schoonmaken, een bardienst draaien. O&O is een hechte buurtvereniging.
Als je hier nieuw komt wonen dan is het handig om een afwachtende houding te hebben. Eerst geduldig afwachten en dan pas je eigen geluid.’

Ontmoetingspunten in de buurt
Elkaar kunnen ontmoeten is een van de pijlers van een inclusieve samenleving. De ontmoetingspunten Sophieke, Willibrord, De Peppel, Oosthof, De Plataan, gefaciliteerd door het SVZ en SMOW vervullen hierin een belangrijke rol.

‘Ontmoetingspunt Sophieke is de plek waar mensen elkaar dagelijks ontmoeten, een kopje koffie drinken, aan activiteiten deelnemen en een hapje kunnen eten. Vanuit het Ontmoetingspunt kun je gemakkelijk naar de markt, een (bos) wandeling maken of een doorsteek maken naar de winkelstraat. Het is goed bereikbaar voor iedereen. Vanuit het ontmoetingspunt worden leuke gezamenlijke activiteiten georganiseerd zoals Muzikale Verhalen, stoel yoga of aquarellen.’

Vanuit inclusie is ook de vraag: Hoe zouden we deze plekken van ontmoeting nog meer kunnen verbinden? Zodat generaties echt het gevoel krijgen dat zij iets voor elkaar kunnen betekenen? Handwerkprojecten of tuinprojecten voor meerdere generaties, naar voorbeeld van Granny’s Finest bijvoorbeeld (maar dan inclusief ouderen als designer of model), verhalenprojecten waarbij oud en jong elkaar verhalen vertellen, samenwerken met fotografen om mooie plekken in Wassenaar te fotograferen. Een tentoonstelling organiseren. Een oudere die veel weet over houtverbindingen, koppelen aan iemand die houdt van meubels maken via de vrijwilligerscentrale. Je kunt het zo gek niet bedenken.

‘Zo werd bijvoorbeeld een project van de bibliotheek in samenwerking met de scholen om kinderen uit groep 3 voor te laten lezen aan ouderen in het Sophieke huis enorm gewaardeerd.’

Wanneer generaties met elkaar optrekken op basis van wederkerigheid en wederzijdse interesses en talenten, worden mensen een bron van inspiratie, kennis en vaardigheden voor elkaar. Dat vraagt ook het creëren van aantrekkelijke ontmoetingsplekken waar iedereen graag komt. Waar mensen bij elkaar komen op basis van gezamenlijke interesses, zoals natuur, handwerken, tuinen, cultuur, literatuur, techniek of beeldende kunst.

Als je gevlucht bent

‘Ik heb me hier heel welkom gevoeld toen ik hier in Wassenaar in het Asielzoekerscentrum kwam wonen. Ik ontmoette al snel een aantal Nederlanders die mijn vrienden zijn geworden. Zij hebben me echt van harte geholpen. Zij zeiden: ‘Ga naar school, gelijk.’ Toen ben ik in Leiden op school gegaan. En heb ik kunnen studeren. Ze hebben toen ook nog mijn studie betaald. Hier ben ik ontzettend dankbaar voor. Ze hebben mij geholpen, nu help ik anderen die gevlucht zijn.’

Meerdere mensen die gevlucht zijn geven aan zich echt welkom te voelen in Wassenaar. Mensen voelen zich echt goed ontvangen. Vluchtelingenwerk trekt actief met nieuwe inwoners op bij het openen van een bankrekening, inschrijving in de gemeente of het vinden van een school, club, huis of werk. Er zijn meerdere bedrijven waar mensen met veel plezier werken. Ben je al een tijdje op de rit, en wil je een volgende stap in je leven nemen? Dan merk je dat mensen die gevlucht zijn nog wel tegen drempels aanlopen. Vind je dan zelfstandig de juiste informatie? Als je nieuw bent, hoe maak je contact met anderen in het buurtcentrum? Ook is het soms best een grote stap om met de bus naar Leidschendam-Voorburg te gaan om werk of een uitkering te regelen.

LHBTI in Wassenaar

Een inwoner: ‘Als ik in Amsterdam ben, stap ik direct vanuit de autodeur de kroeg in. Enkele jongeren uit de buurt moeten mij daar niet zien. Anders wordt de boel van binnen verbouwd. In Wassenaar werd ik direct geaccepteerd. Bij de Albert Heijn, bij de Jumbo, ik kan gewoon door de winkelstraat lopen. In onze straat hebben we goede contacten met de buren. Die hebben kinderen. Het is gemoedelijk en je hoeft hier niet om je heen te kijken. Ook met de Amerikaanse buren klikt het goed. We hebben elkaars telefoonnummer. Van vrouwen van allerlei leeftijden krijg ik complimenten over m’n nagels. Onlangs werd ik in het ziekenhuis opgenomen voor een volgende stap in mijn transitie om vrouw te worden. En mensen vragen vol interesse hoe het met me gaat.’

.

Een inwoner: ‘Toen ik met mijn vorige mannelijke partner trouwde, stond de hele straat vol met paarden. De hele buurt was er. Het was echt een prachtig feest. Ik ben zelf, ook in clubs en verenigingen nooit tegen iets aangelopen in Wassenaar als het gaat om mijn seksuele voorkeur.’

Werkgroep We Zien Elkaar: ‘Met de werkgroep ‘We Zien Elkaar’ is er een handgemaakte regenboogvlag gemaakt. Ter gelegenheid van inclusie en de onderlinge verbinding. De regenboogvlag is onthuld in sporthal De Schulpwei. Uiteindelijk komt de Regenboogvlag in de nieuwe sporthal te hangen. Het doel van werkgroep ‘We Zien Elkaar’ is het verbeteren van het geluk van de mensen zelf en dat van hun omgeving. Het streven is dat iedereen mee kan doen in Wassenaar.’

Jezelf kunnen zijn en houden van wie je wilt. Dat kan in Wassenaar. De mensen die we gesproken hebben voelen zich echt op hun gemak. We hebben geen onderzoek kunnen doen naar hoe ouderen dat ervaren die in een verpleeg- of verzorgingshuis wonen. Landelijk voelen ouderen zich vaak gedwongen terug de kast in, omdat zij acceptatie missen bij medebewoners en medewerkers. Het is van belang om hier aandacht voor te blijven houden. Ook hebben we nog geen zicht op wat mensen met andere culturele achtergronden ervaren. Of jongeren in de clubs en verenigingen van Wassenaar.

Residentie Parkzicht
Voor een inclusieve samenleving is gemengd wonen essentieel. Zo komen mensen elkaar tegen op straat of in de gemeenschappelijke ruimte van een appartementen complex. En wordt het gewoon om met een diversiteit aan mensen om te gaan. Opgroeien in een gemengde wijk vergroot onder andere kansen van kinderen. Waar je wieg staat maakt uit.

‘In Residentie Parkzicht worden ca 400 tot 425 appartementen gerealiseerd. Dat worden zowel koop- als huurappartementen (in de vrije en sociale sector) in verschillende grootte. Er wordt aandacht geschonken aan ruimten waar collectief gebruik van kan worden gebruikt en waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Op de projectlocatie komen daarom ook ruimten met een publiek karakter. Zoals ontmoetingsruimten, flexplekken of ruimte om te sporten.

Onder andere de Rijksmonumenten zijn daar een uitstekende locatie voor.' Van website 'Residentie Parkzicht' februari 2023.

Testen van toegankelijkheid van winkels, restaurants, aangepaste toiletten
Inmiddels zijn er meer dan zestig locaties in de openbare binnen- en buitenruimte getoetst op toegankelijkheid door de organisatie Ongehinderd. Onder deze locaties zijn scholen, musea, natuurgebieden, horeca, buurtcentra, sportverenigingen, culturele instellingen, parkeerplaatsen, flats, en gezondheidscentra. Per locatie staat in de app van ongehinderd in detail aangegeven welke faciliteiten er aanwezig zijn, zoals de toegankelijkheid van het betaalautomaat, een rolstoeltoilet, hellingbaan, toegankelijkheid voor hulphonden. Ook inwoners & bezoekers kunnen locaties toetsen. Dat gebeurt voor een groot deel door het SGW voor Inclusie:

'Vanuit het SGW voor Inclusie testen we de toegankelijkheid van winkels, restaurants en aangepaste toiletten. Eén keer in de 6-8 weken gaan we op pad.'

Ook heeft het SGW voor Inclusie eind 2022 het initiatief genomen voor een gele attentiekaart die je aan een fiets, foutgeparkeerde auto, bord of ander obstakel op de weg kunt hangen: 'Houdt de doorgang vrij. Ook voor mij!' Zo worden inwoners en ondernemers erop geattendeerd dat iemand er echt niet door kon. Dit is een belangrijk initiatief. En kan mogelijk ook in een bewustwordingscampagne van de gemeente met borden langs de weg een mooi vervolg krijgen. Let er wel op dat mensen echt op een mooie gewaardeerde manier worden neergezet in tekst en beeld. Een mooi initiatief is verder de strandrolstoelen die door diverse bedrijven en sponsors gerealiseerd zijn. Eindelijk met je gezin naar het strand kunnen. Dat is heel wat waard.
Een laatste belangrijk onderwerp voor het SGW voor Inclusie is de toegankelijke toiletten. Bij Restaurant La Casita, De Baron, De Warenar, Museum Voorlinden, de buurthuizen en de Bibliotheek zijn bijvoorbeeld een aangepast XL toilet beschikbaar. Maar bij een heleboel horecagelegenheden nog niet. Dat betekent dat mensen niet met hun vrienden bij jou kunnen komen eten.

De bij-Bus
De bij-Bus wordt door veel inwoners als zeer welkom ervaren. Ze zijn blij dat die er is, zodat zij op een laagdrempelige wijze vrienden kunnen bezoeken, naar een club, vereniging of ontmoetingspunt gaan, boodschappen kunnen doen of naar de priklocatie gaan.

'De bij-Bus is een vrijwilligersinitiatief dat in 1986 is gestart door twee inwoners. Iedereen van vijfenvijftig jaar en ouder, en ook mensen met een beperking met een abonnement, kunnen mee. Van de drie bussen is er één geschikt voor mensen die gebruik maken van een rolstoel. Er is drie tot vier keer per week een rit waarbij iemand gebruik maakt van een rolstoel. De bij-Bus heeft veel gulle sponsors gehad. Zo was het mogelijk om de laatste bus aan te schaffen.

De bij-Bus heeft op dit moment vijf mensen die de telefoon opnemen en de reizen registreren. Dit heeft gevolgen voor de bereikbaarheid. Tussen 9:00u en 12:00u kun je een rit aanmelden. De bij-Bus hoopt dat dit zo snel mogelijk kan tussen 9:00u en 17:00u.
Er zijn vijfentwintig chauffeurs. Soms zijn er vrijwillige chauffeurs die wachten op een priklocatie, zodat je ook direct terug kunt. Soms moeten mensen twee uur wachten. De bij-Bus gaat niet naar ziekenhuis Westeinde. De bij-Bus zou te lang onderweg zijn. Voor een enkele rit is dat anderhalf uur. Het aantal ritten en de lengte van de ritten die de bij-Bus nu kan garanderen is afhankelijk van het aantal vrijwilligers. Het ANWB initiatief automaatje rijdt wel van en naar het Westeinde ziekenhuis. De bij-Bus is door de jaren heen gefuseerd met het SMOW die een aantal jaren ook vervoer organiseerden binnen Wassenaar.'

De bij-Bus wordt gewaardeerd door inwoners. We hebben diverse mensen gesproken die er gebruik van maken. Wel wordt de vraag gesteld waarom er geen mensen met een ernstige beperking mee kunnen. En dat de bij-Bus niet in de avonduren rijdt, voor bijvoorbeeld een theatervoorstelling. Wat ook lastig is, is om naar de dokter te gaan. De bij-Bus moet je van tevoren bespreken. 'Als ik vandaag naar de dokter moet, moet ik veel heen en weer bellen om vervoer te regelen.' Is hier mogelijk iets op te vinden?

Knelpunten

Wat ervaren inwoners, buurtinitiatieven en buurtverenigingen, organisaties en gemeente aan knelpunten in de vormgeving aan een inclusieve buurt?

Inclusie en toegankelijkheid van de openbare ruimte
Een inwoner: 'Ik ben 85 en woon al een tijdje in dit verzorgingshuis. Mijn kinderen en kleinkinderen komen vaak langs. Ik heb daar veel geluk mee! Mijn zoon woont in het buitenland. Er wonen hier meer mensen op de gang, maar ik kom hen eigenlijk nauwelijks tegen. Soms ga ik wel eens naar beneden, naar de ontmoetingsruimte, dat is wel gezellig. Maar ook een beetje saai. Ik ging met mijn vriendin ook regelmatig naar de knutselmiddagen van de Zonnebloem, dat was erg leuk. Mijn vriendin en ik deden veel samen. Nu zien we elkaar nog maar weinig, omdat ik niet naar haar kan toekomen. En zij kan ook niet meer zo gemakkelijk bij mij langs. Enkele maanden geleden ben ik gevallen. Ik heb mijn knie gebroken. Daar ben ik nog steeds van aan het herstellen. Ik kan inmiddels goed lopen met mijn rollator. Maar het is hobbelig buiten door de scheefliggende stoeptegels. Sinds ik mijn knie heb gebroken durf ik daarom eigenlijk niet meer naar buiten. Dat maakt dat het voor mij eigenlijk niet meer hoeft, verder leven.'

Een inwoner: 'Wassenaar is niet slecht als je aanpassingen wilt voor mobiliteit en je huis. In mijn eigen huis voel ik me niet zo beperkt. Maar die rót trottoirtegels. Losse tegels. En in het dorp zijn de wandelpaden hobbelig door de boomwortels. Diverse rolstoelparkeerplekken zijn levensgevaarlijk. Je moet met je rolstoel soms je auto uit, dichtbij een kruispunt. Bij het Deijlerhuis moet je tussen twee palen door naar een verlaagde stoep. Als je met de auto naar de HEMA gaat, dan staat het daar bomvol fietsen. De HEMA is een goede voorziening, maar de weg ernaartoe is verschrikkelijk. Er is haast niet te rijden. Zoals de Molenstraat, die hobbelt enorm.'

Een inwoner: 'Een betegeld fietspad met tegels die aflopen, dan rijd je met je rollator zomaar de plomp in. Hier is niet nagedacht.'

Een inwoner: ‘In Leiden en Oegstgeest zijn er door het centrum heen XL parkeerplaatsen, waarbij je ook met je rolstoel goed uit je auto kunt rollen. Net als in Wassenaar bij de Aldi.’

Een inwoner: ‘De straten zijn soms moeilijk toegankelijk om ergens te komen door scheve tegels, hoge stoepen, drempels in plaats van autosluizen, boomwortels, heggen waar je niet langs kunt. De basiszaken van toegankelijkheid zijn niet op orde. Hierdoor komen meerdere mensen hun huis niet uit.’

In de interviews, thematafels en werkconferentie hebben we zorgvuldig stil gestaan bij inclusie en toegankelijkheid van de openbare ruimte. Onder andere de losliggende stoeptegels worden als een belemmering ervaren. Soms komen mensen letterlijk hun huis niet uit, waardoor zij de zin in hun bestaan verliezen. Dit is een ernstige situatie. Het is van belang als gemeente samen met inwoners de grootste knelpunten in kaart te brengen, die mensen belemmeren naar hun werk, vrienden, winkels, school, club of vereniging te gaan.

Onveiligheid op straat
Een jongere vertelt: ‘Mijn zusje fietst wekelijks naar haar sportclub door het tunneltje richting Katwijk. Ze vindt dat best eng, ook omdat er geen licht is.’

Ook zijn er een aantal onveilige punten aan de orde gekomen. Sommige rotondes zijn nog onveilig en onoverzichtelijk, door bijvoorbeeld hoge begroeiing. Vanuit een rolstoel zie je dan bijvoorbeeld niet of er auto’s aankomen.

Toegankelijke winkels en horeca
Een inwoner: ‘Heel veel winkels zijn niet toegankelijk. Dat ligt niet aan de normale inrichting van de winkels, want die is in de meeste winkels wel in orde. Maar het ligt aan de tijdelijke stellingen die ze er vervolgens bij zetten. Met kerst heb je de kerstspullen, met Pasen de paasspullen, etc. Het kan er best staan, maar ze zetten het scheef. Ook buiten. Ze zetten soms de borden buiten ook op plekken die maken dat je er niet langs kan. Als het gaat om restaurants: Bij Zebedeus, Me Gusta, de Strandtenten, La Casita en Bijhorst kan je naar binnen. Maar alleen bij La Casita is er een aangepast toilet.’

Een inwoner: ‘Het grootste deel van de winkels is toegankelijk, als ik mijn portemonnee nodig heb om te betalen, vraag ik iemand van het winkelpersoneel. Dat gaat eigenlijk altijd goed. De restaurants zijn minder goed toegankelijk. Ik kan met

mijn rolstoel naar binnen, maar er is geen ruimte onder de tafels. Ik heb zelf niet echt behoefte aan uitgaan, en kan mijn vrienden elders ontmoeten.'

Een inwoner: **'**De kapper en vele andere basisvoorzieningen zijn niet te bereiken als je gebruik maakt van een rolstoel. Bijvoorbeeld omdat er een treetje in het pand zit.'

Mogelijk kan er een keer aandacht aan worden besteed op een avond van 'Winkelen in Wassenaar. Ook zou een 'kleine winkel aan winkel folder campagne met tips' kunnen helpen om hier aandacht voor te vragen.

Geleidelijnen
Een inwoner: 'Ik heb altijd iemand nodig die me helpt om boodschappen te doen. Een keer moest mijn geleidehond voor een knipbeurt naar de trimsalon. Ik mocht toen niet in de trimsalon blijven. En moest iemand regelen met wie ik even het centrum in kon gaan.'

Een inwoner: 'Hoe is de wegbewijzering in het dorp als je blind bent? Hoe vind je de bibliotheek? Ik denk dat dit beter kan!'

Misschien kan er met een aantal mensen die blind of slechtziend zijn geïnventariseerd worden wat er verbeterd kan worden in de bewegwijzering op straat, zodat zij nog meer bewegingsvrijheid hebben.

Inclusie en toegankelijkheid van de openbare gebouwen
Van belang is om bij bewonersavonden altijd op een toegankelijke locatie te zitten. Met een aangepast toilet, en zonder statafels. Met een rolstoel is het niet mogelijk om over de tafelrand van een statafel heen te kijken. Bij de organisatie van de Lokale Inclusie Agenda merkten we dat toegankelijke locaties niet altijd gemakkelijk te vinden waren.

Een inwoner: 'De gemeente gaf niet het goede voorbeeld bij de organisatie van een bijeenkomst: "Sorry, het is op de tweede verdieping." Ik kon er niet in.'

Inclusief spelen
Speelplekken waar elk kind kan spelen. Waar ieder kind welkom is. Waar de diversiteit aan culturen, achtergronden en talenten elkaar ontmoet. En waar je ook als grootouder met een rolstoel of rollator met je kleinkind naartoe kunt. Stichting Gehandicapten Wassenaar (SGW) heeft alle vijfenvijftig Wassenaarse speelplekken bezocht. Elke speelplek heeft de SGW beoordeeld op inclusiviteit en toegankelijkheid volgens een vaste lijst van criteria. Voor elke speelplek zijn dat onder meer de volgende criteria: Voelt elk kind zich 100% welkom op de speelplek? Voelt het zich veilig, of wordt er gepest? Is 70% van de speeltoestellen bereikbaar voor iemand met een beperking? En is 50% van de speeltoestellen ook bespeelbaar voor elk kind? Stimuleert de plek ontmoeting en samen kunnen spelen? Het blijkt dat er twee speelplekken in Wassenaar volledig toegankelijk is. Dat zijn speelplekken zonder speeltoestellen: een hockeyveldje en een basketbalveld. De SGW heeft tot doel minimaal 1-3 speelplekken inclusief en toegankelijk te maken. En deze plekken te vermelden op de website van de gemeente.

Meerdere gemeenten hebben daarnaast het beleid speeltuinen aan te passen op inclusie en toegankelijkheid naar behoefte van de omringende kinderen. Zodat alle kinderen uit de buurt samen kunnen spelen. Ook kan er een plan worden gemaakt om in de loop van de jaren, volgens de onderhoudsplanning, alle speelplekken inclusief en toegankelijk te maken. Hierbij kan bovendien worden gedacht aan goedkopere zogenoemde ravotplekken (natuurlijk spelen).

Gemengd wonen
In de woonvisie is aandacht voor de diversiteit aan woonwensen van Wassenaarse inwoners. En wat dat betekent voor nieuwe bouwplannen. Aandachtspunt is wel o.a. het voorkomen van clustering van doelgroepen door het mengen van woningtypen op bouwlocaties. Een erg mooi voorbeeld dat al genoemd is, is het plan voor Residentie Parkzicht. Het is belangrijk om in de planning van woningen, oog te houden voor het voorkomen van segregatie. Daarnaast zijn er in Nederland erg mooie voorbeelden van plekken waar mensen met ondersteuning door een zorgorganisatie met een kleine groep van zes á zeven mensen een gewoon huis in de buurt delen. De bewoners huren het huis van de wooncorporatie, zodat het niet meer nodig is om zorgkosten in te zetten voor het in stand houden van vastgoed (wonen & zorg worden gescheiden). Op diverse plekken in Nederland is dit gebeurd. De financiën die overblijven bij de verkoop van vastgoed worden vaak in een innovatiefonds gestopt. En gebruikt om inclusie in de samenleving te bevorderen. In kleine groepjes bij elkaar wonen geeft veel meer ruimte voor meedoen in de samenleving.

Een professional: ‘Onze zorgorganisatie ondersteunt achttien mensen in dit gebouw. En wij zijn geen onderdeel van de buurt. In de samenleving weten ze niet hoe ze met hen om moeten gaan.’

Een zorgorganisatie: ‘Mensen met een verstandelijke beperking of met psychosociale problematiek worden niet gerespecteerd. Ze worden weggestopt. Hier wordt niet over gesproken. De mensen die hier wonen bij [locatie zorgorganisatie, red.] doen niet mee in de samenleving.’

Wanneer meer dan zes mensen met ondersteuning bij elkaar wonen, zien de buren je als een zorgorganisatie. Met als gevolg dat er veel minder contact is met de buurt. Gewoon omgaan met de buren en lid zijn van de samenleving zit er dan veel minder in (zie themahoofdstuk 'Zorg & Welzijn in een Inclusieve Samenleving.'). Hoe kunnen we dit voorkomen in Wassenaar?

Bij je vrienden op bezoek
Een inwoner: 'Als het gaat om sociaal contact? Ik kan eigenlijk niemand van mijn vrienden opnoemen bij wie ik naar binnen kan. Bij de een is er een bocht in de gang. Bij de ander staat de kapstok in de weg of een kastje. Ze komen allemaal bij mij langs.'

Ook is het van belang bij de nieuwbouw van woningen aanpasbaar en levensloopbestendig te bouwen. Zodat buren, ook mensen die gebruik maken van een rolstoel, bij elkaar op bezoek kunnen. En misschien ook eens de planten kunnen water geven als de buren op vakantie zijn.

De sociale cohesie in de buurten is sterk, maar wat als je er nog niet bij hoort?
Buurthuizen? Ze zijn er wel, maar zomaar meedoen kan niet. In de buurten zelf is de sociale cohesie vaak sterk. Maar in de interviews, thematafels en werkconferentie hebben we mensen gesproken die maar moeilijk een voet tussen de deur krijgen. Voor inclusie is het van belang dat we openstaan voor nieuwelingen. Hoe kunnen we hen ook welkom heten? Inwoners aan het woord:

'Bij ons in het buurthuis hebben we een dag georganiseerd voor de hele buurt. Iedere organisator van een reguliere activiteit in het buurthuis kon zich presenteren. Iemand die nog nooit in het buurthuis geweest was, probeerde mee te doen met een groepje dat aan het kaarten was. Dit was al een groepje dat al langer bestond. Het lukte niet. Wat opviel, is dat het als nieuweling ook op deze dag heel moeilijk was om aan te sluiten bij bestaande groepjes. Dit is eigenlijk symbolisch voor het in Wassenaar is. Bestaande groepjes blijven bij elkaar en het is heel moeilijk om erbij te komen.'

'Ik ben zes jaar geleden in Wassenaar komen wonen. Soms voel ik me alleen, en dan ga ik naar een winkel om een praatje te maken. Vroeger was er een videotheek die echt een prachtige buurtfunctie vervulde. Ik ging er vaak heen, even iets drinken. Ik zou heel graag vrienden maken in Wassenaar. Maar ik zou niet weten hoe.'

'Mensen zijn hier afstandelijk. Men is wantrouwig, ze zitten in een paradijsje. Ze zijn vermogend en bang om het kwijt te raken. Ze laten in Wassenaar niet snel zien wat er leeft.'

'In Wassenaar Zuid? De voordeur zit op slot. De achterdeur hoef je al helemaal niet te proberen. Alles is op afspraak. We zijn hier best wel privé.'

'Eenzaamheid is er in alle Wassenaarse buurten en culturen. Er is veel stille eenzaamheid.'

Werken aan openheid van buurten is noodzakelijk voor een inclusieve samenleving. Maar ook voor het voorkomen van eenzaamheid. Het aantal mensen dat zich op regelmatige basis

eenzaam voelt is hoog in Nederland. Ook in Wassenaar (48,5 % in 2020, ernstige eenzaamheid 10%, zie website RIVM).

Lage heggen
Er worden oplossingen genoemd door inwoners. Een daarvan is lage heggen.
Een inwoner aan het woord: ‘Vroeger had je lage heggen. Mensen trokken met elkaar op. We kenden elkaar. Je wist dat er iets aan de hand was met de buurman. Nu staan er schuttingen. Mensen zijn de hele dag aan het werk. Ik zie ze minder en ken ze niet. Bij mij mogen de kinderen nog steeds een snoepje. Wel eerst aan mama vragen. De ouderen die hier nog komen wonen die komen de deur niet meer uit. Maar als bij de buurvrouw de gordijnen dicht blijven, dan check ik wel of het goed gaat.’

Plekken waar iedereen zich prettig voelt
Een andere is het creëren van creatieve bruisplekken in de buurt waar je gewoon kunt binnenlopen. Dat kan op de bestaande binnen- en buitenplekken in de buurt. Het belangrijkste is dat ze uitnodigend zijn voor nieuwelingen. Dat zij wegwijs worden gemaakt in het buurthuis en worden geïntroduceerd bij de andere mensen.

Een professional: ‘Het begrip toegankelijkheid moet worden uitgebreid, dat het meer is dan alleen de drempel. Dat kunnen rustige plekken zijn waar iedereen zich prettig voelt, maar ook buurthuizen en sportclubs.’

Wassenaar zijn we samen
Wassenaar zijn we samen is een beweging die hier werk van maakt. Voor een inclusief Wassenaar is het ten eerste van belang dat nieuwelingen worden verwelkomd. Dat buurthuizen bruisplekken van de buurt worden en blijven. Als dat gelukt is gaat het er tweede om dat buurten elkaar inspireren. Zodat er linken tussen de buurten ontstaan en de

buurtgrenzen worden overschreden. Dan kun je Wassenaar samen maken. Dat kan door het slim vormgeven van mooie gezamenlijke projecten.

Jongeren als medemakers van Wassenaar
Een jongere: 'Ik ben met mijn ouders gevlucht uit Syrië. Wat ik graag zou willen is dat er iets voor de jongeren is. Een plek waar we elkaar kunnen ontmoeten.'

Een inwoner: 'Vroeger had de jeugd een plek in Time Out, een verbouwde boerderij. Daar waren jongerenwerkers tot in de avond. Daar kwam iedereen. Ook kinderen die thuis geen kop thee hadden als zij 's middags uit school kwamen. De gemeente heeft de boerderij voor €1,- verkocht. En heeft toen voor 1,2 miljoen een ander pand verbouwd. Dat werkte niet. Er kwamen nauwelijks jongeren op af. Nu is het geen jongerenplek meer. Het jongerenwerk is nu bereikbaar van 9:00-17:00 uur. En er zijn twee JOP plekken in Kerkehout en aan de dr. Mansveltkade. Ik weet niet of jullie ze bezocht hebben maar twee RVS schuilhutten moeten de Wassenaarse jeugd helpen? Zijn ze gemaakt samen met de jongeren? Dat daar een en ander gesloopt wordt, begrijp ik wel. Immers jongeren kunnen hun verhaal niet kwijt en worden bespied met een BouWatch camera. Ze laten vervolgens de schuilhutten voor wat het is en gaan een oprijpad verder en de tribune van de plaatselijke voetbal vereniging, de Hema of het Burchtplein gebruiken als hang plek. Nogmaals de jeugd heeft de toekomst, maar ze moeten wel gehoord worden.'

Een ouder: 'Voor de jongere jongeren, van dertien tot vijftien is er eigenlijk niks in Wassenaar. Zij kunnen nog niet uit in Leiden. Dat is te ver. Zij moeten elkaar ook kunnen ontmoeten.'

Het gevoel is dat er te weinig met en voor de jongeren is. Laagdrempelige ontmoetingsplekken zijn belangrijk. Maar vooral ook, dat jongeren zelf kunnen meebouwen aan hun eigen buurt. Wat zijn hun interesses en talenten, wat zouden zij willen leren? Wat hebben zij andere mensen te bieden? Wat raakt hen zo dat ze wel actie willen ondernemen? Samen met jongeren optrekken, als co-designers van hun eigen wijk. Zodat zij het gevoel krijgen dat ze invloed kunnen hebben op hoe de wereld eruitziet, dat zij de wereld kunnen maken. Jongeren zijn zelf in de lead.

Vlak voor de jaarwisseling 2022 - 2023 kreeg de gemeente een brief van een aantal ouders. De wens was om te bespreken wat er te doen is in Wassenaar voor jongeren. Samen met jongeren, ouders, jongerenwerk, JIT, boa's en collega's van gemeente Wassenaar zijn er twee avonden georganiseerd. Eentje waar zowel ouders als jongeren aanwezig waren. En op dinsdag 17 januari was er een pizzaparty met de jongeren zelf. De opkomst hiervan was groot. Er kwamen meer dan vijfenvijftig jongeren. Zowel een binnen- als buitenlocatie voor jongeren is aan bod gekomen, maar ook de omgang met buurtbewoners werd besproken. De uitkomsten van deze avond zijn erg waardevol. Jongeren zijn gelijk actief aan de slag gegaan.

Waarom ben ik er eigenlijk nog?
Een predikant: ‘Ik zie wel de vraag bij ouderen: “Ik ben altijd relevant geweest. Ik zat altijd in commissies en bedrijven. Ik heb nu geen functie meer. Mensen worden regelmatig 100 en vragen zich af, waarom ben ik er eigenlijk nog? Ben ik nog van nut? Mag ik nog meedoen? De kerkdienst wordt gestreamd, je vrienden zijn er niet meer. Je echtgenoot is weg, de kinderen zijn uitgevlogen naar het buitenland. In andere culturen wonen generaties met elkaar. Wassenaarse ouderen blijven positief en ze klagen niet, blijven geïnteresseerd en hebben geen zelfbeklag. Ze proberen hun contacten te behouden. In coronatijd heb ik geen stijging van psychische problematiek gezien onder ouderen. Er wordt echt naar elkaar om gekeken.’

Een professional: ‘Nu is er ook het idee. Als je ouder bent, dan is het toch allemaal een beetje hetzelfde? Dan kun je toch ook in hetzelfde verpleegtehuis? Soms huilen ze iets harder.’

Een chauffeur: ‘Van de oudere mensen zijn hier een grote groep eenzaam. Mensen kennen me op de bus. Rijd maar even voorbij mijn huis hoor. Ik rijd nog wel een rondje mee!’

In Wassenaar is er aandacht voor ouderen. Dat zie je in de mensen die bij ouderen betrokken zijn en in de initiatieven die er zijn. Wat overblijft is de vraag die wordt gesteld: ‘Ben ik nog van nut? Ik ben altijd relevant geweest, en heb nu geen functie meer. Een generatie die zich nutteloos voelt. Kunnen we hier iets aan doen? Kunnen we als ouderen een gewaardeerde rol blijven vervullen voor andere generaties? Naast het zorgen voor de

kleinkinderen? Hoe organiseren we dat? Hoe maken we ook daarin meer de verschuiving van ‘goed zorgen voor elkaar’ naar ‘samen dingen ondernemen op basis van interesses en talenten?’

Van belang is daarnaast oog te houden voor ouderenmishandeling. Het SMOW organiseert trainingen voor het signaleren hiervan.

Een professional: ‘In Wassenaar denk ik dat er hier ouderenmishandeling speelt. Ik denk dat ik het wel zie.’

Stenen door de ruiten
Als je niet kunt zien, kun je zomaar het doelwit zijn van pesterijen uit de buurt.

Een inwoner: ‘Ik heb niet zulke hele leuke buren. Een tijd geleden gooiden een aantal kinderen stenen door de ruiten. Of sneeuwballen, dat weet ik niet. De ouders zeiden er niks van en lieten kinderen gewoon lopen. Toen ze klein waren liepen kinderen nog in hun luier buiten. Ik heb wel eens de politie gebeld, toen ze eieren naar binnen hadden gegooid. Iemand zag wie het waren. De politie vroeg: Wat voor straf moet ik ze geven. Ik zei: ‘Laat ze eerst de rommel maar eens opruimen.’ Een jongen moest van zijn moeder een bloemetje brengen en zijn excuus aanbieden. Verder heb ik er niks meer van gehoord. Ik zeg niks meer tegen ze. Ik negeer ze. Dat voelt vervelend.’

Als expat in Nederland
Veel Wassenaarders willen graag kennismaken met de internationals in hun eigen dorp. Maar veel expats zien het nut er niet van in om kennis te maken met de Wassenaarse samenleving. ‘We zijn over drie jaar alweer weg.’ Hoe lossen we dit op? Inwoners (expats) aan het woord:

‘Ik ben niet in contact met anderen uit Wassenaar. Ik werk af en toe als vrijwilliger bij vluchtelingenwerk in Wassenaar en heb mijn contacten in Amsterdam. In Amsterdam heb ik gewerkt als vrijwilliger bij musea, tentoonstellingen en als fotograaf. Op woensdag avond ga ik nog steeds naar Amsterdam om te voetballen. Vanwege het internationale karakter van Amsterdam hoef ik de taal niet te leren om hier te kunnen werken en contacten te leggen. Ik weet niet wat er in Wassenaar gebeurt. In Amsterdam en in andere grote steden heb je de mogelijkheid om Engelstaligen te ontmoeten via een Meet App. In Wassenaar heb ik dit nog niet ontdekt. Het zou prettig zijn om in contact te komen met Wassenaarders, want reizen is moeilijk. Ik heb een oom in Leiden met een familie en ik voel me goed geïntegreerd in de Nederlandse samenleving.’

‘Ik woon met mijn man en mijn twee zoons (7 en 9) sinds november 2021 in Wassenaar in een vrijstaand koophuis. We zijn naar Nederland verhuisd vanuit Amerika, omdat mijn man in de olie- en gasindustrie werkt. Nu zit hij in Den Haag. We zijn in Wassenaar terechtgekomen, net als veel andere expats, vanwege de Amerikaanse School die een Amerikaans curriculum toepast. Het aantal expats is toegenomen in de afgelopen jaren in Wassenaar. Ik heb een kennis die 20 jaar geleden vanuit Amerika hier terecht is gekomen. Die kennis zegt dat ze de afgelopen jaren veel mensen Engels hoort praten als je rondloopt in het dorp. Ik reis met mijn man en zoons al een aantal jaar rond de wereld. Toen we in Wassenaar kwamen wonen, kwam een van de Nederlandse buren langs. Die heeft zich

voorgesteld en alleen maar gevraagd, wanneer hun spullen zouden aankomen. Meer niet. Ik kom uit Californië waar ik veel gastvrijheid ervaar. Hier groeten een aantal mensen, anderen niet: ‘Het is wat het is.’ Ik zoek verder geen contact met de buren. Ik ontmoet anderen via de school van mijn zoons. Ik heb niet echt behoefte om in contact te komen met Nederlanders.

‘Ik vermoed dat inclusie er niet is in Wassenaar. Culturen zoeken elkaar op.’

Ook hebben Wassenaarders moeite aansluiting te vinden met mensen met andere culturele achtergronden. Terwijl zij soms krachtige pogingen wagen.

Een buurtvereniging vertelt: **‘**Er zijn mensen tussen gekomen met multiculturele achtergronden. We hebben ze geprobeerd te betrekken bij het buurtfeest, door bij ze langs te gaan. Dit heeft niet gewerkt. De bestuursleden waren oud en sloten minder aan bij de nieuwe culturen. Als je nu jongere mensen laat flyeren en aanbellen, dan maakt het misschien nog kans.’

Een inwoner: ‘Er zijn zorgen dat mensen van boven de vijftig met andere culturele achtergronden vaak thuiszitten. Wat gebeurt er als hun kinderen de deur uit zijn? Er is aarzeling om mee te doen vanwege de taal en de andere ervaringswereld. Ook de jongeren trekken vooral met elkaar op.’

Een inwoner: ‘Statushouders komen binnen, willen bij elkaar blijven als groep. En zich niet met de lokale gemeenschap mengen.’

Een inwoner: ‘Statushouders hebben de kinderen thuis. Moeder blijft thuis. Kinderen gaan naar het Sterrenbad. Ze zijn vriendelijk. Maar ze kennen de codes niet. Mensen zijn bot als je de codes niet kent. In het Engels zeg je: ‘You must come over sometime. En dan bedoelen ze dat je direct welkom bent. Een Nederlander pakt direct de agenda.’

Vinden we het wel best om als internationale en oorspronkelijke Wassenaarders naast elkaar te leven? Of blijft er toch iets wringen? In het hoofdstuk over Inclusief Onderwijs is de suggestie gedaan om te reizen tussen culturen, door middel van gezamenlijke projecten van toneel, sport, muziek of techniek tussen de gezamenlijke scholen. Samen dingen doen door een gezamenlijk doel, blijft de beste manier om verbinding te leggen tussen mensen. Samen de opvang van Oekraïense vluchtelingen regelen. Samen zorgen voor het openbaar groen in de buurt. Zijn er dingen te bedenken die zowel internationals, als oorspronkelijke Wassenaarders raken? Hoe zou het zijn om het de inwoners op buurtniveau te vragen? En de focus wat dit betreft op de buurt te leggen? De ABCD methode, zoals ook uitgelegd in het boek 'Bruisen, Brouwen, Binden' van Heleen van Praag, biedt hiervoor aanknopingspunten.

Over de brug
Eigenlijk geldt hetzelfde voor de bewuste brug.
Een inwoner: 'Wassenaar is niet alleen een rijke gemeente. Dat zijn bepaalde buurten. De gemeente bestaat van oudsher uit twee delen. Over de brug [Bij het Rijnlands Lyceum, red.] wonen de rijken, aan deze kant de arbeiders in "de rooie buurt".'

Een inwoner: **'**Mensen uit zuid organiseren zaken op landelijk niveau. Gaan ook naar Nationaal theater. Mensen uit Noord organiseren dingen plaatselijk. Statushouders mengen niet met zuid, wel met andere inwoners. Het verschil tussen noord en zuid? Hoe ouder je wordt hoe minder je er last van hebt. Kinderen onder de twaalf ook niet. Tussen de dertien en de twintig? Welke tas heb jij? Waar sport jij? Wanneer ga je skiën?'

Het onderscheid wordt wel gevoeld. Veel mensen hebben het er over in de interviews. Mensen uit noord en zuid komen elkaar nauwelijks tegen. Sommigen vertellen nog over hoe het vroeger was.

Een ondernemer: **'**Het hele rijke is wel weggezakt, nu niet meer zo arrogant. Ik moest als aannemer m'n schoenen uitdoen. Dat was niet te doen in mijn werk. Soms moest ik handschoenen aan. Ik werd op m'n plek gezet. Er kwam een Indische man bij mij werken. Die werd geweerd. Toen zei ik, dan kan ik niet werken. Hij hoort bij ons team. Als ze overstag gingen, dat was wat!

Inwoners en ondernemers zoeken naar manieren om alle Wassenaarders met elkaar in contact te brengen.

Een inwoner: 'In de zomer is er Pleinmuziek op zondag. Daar komen veel mensen op af. Of rijk en minder rijk zich daar mengen is niet te zeggen.'

Een ondernemer: 'De ontbijttafels op Koningsdag zijn wel een groot succes. En toen er een Coverband uit Den Haag was, zag ik alle inwoners van Wassenaar samen!'

Het kan dus wel. Als we de segregatie tussen oorspronkelijke en nieuwe Wassenaarders, tussen ‘Noord en Zuid’ op willen heffen, zullen we er werk van moeten maken. En niet opgeven, tot we echt resultaat zien. ‘If it doesn’t go right, go left.’ Het zal een project van jaren zijn. Maar zeker zullen er dan dingen bereikt worden.

Wassenaar sámen maken
Voorwaarde is dat we als inwoners, organisaties en gemeente het gevoel hebben Wassenaar samen te maken. Dat gevoel is er nu nog niet.

Een ondernemer: ‘Alleen het samen gevoel is er niet. Een prachtig ijsevenement heeft verlies geleden. Toch na twee jaar hebben de initiatiefnemers geprobeerd het door te zetten op een andere locatie. Bewoners kwamen toen in opstand over geluidsoverlast. De Puur Natuur Markt past in deze tijd en haalt ook andere mensen naar Wassenaar. Bewoners klagen dat er te veel mensen op af komen. ‘Nee hoor hier geen markt’. Dat zie je ook met het centrum beeldkwaliteitsplan. Inwoners, winkeliers, horecaondernemers en gemeente hebben er zes jaar aan gewerkt. De handen waren op elkaar. De mensen die het plan on hold hebben gezet, hebben geen idee.’

Een organisator: ‘Vroeger organiseerden we praalwagens bij de voetbal en de hockey. We hadden direct de vergunning. De ambtenaren woonden in Wassenaar. In Wassenaar zit je nu tegenover de ambtenaar.’

Een inwoner: ‘Bij Auberge De Kievit zouden zeventig vluchtelingen worden opgevangen. Het was bijna klaar en dan gaat het toch niet door.’

Een organisator: ‘Wij hadden vanaf dat moment een box naast de postduivenvereniging. Ze hebben hem later naast de containerboxen gezet aan de andere kant van de sporthal. Dan ontstaat er ineens het probleem dat het pachtcontract afloopt op het terrein bij de Kieviten. Dan zijn we weer 12.000 euro verder om de containers weer te verplaatsen.’

Wat kan het vertrouwen in de samenwerking tussen inwoners, organisatie en gemeente herstellen? Gaat het om zeggen wat je doet, en doen wat je zegt? En daar alleen bij overmacht van afwijken? Gaat dat om het gevoel van gezamenlijk partnerschap in ‘Wassenaar sámen maken’? Met vanuit de gemeente helderheid met welk beleid, kaders, wet- en regelgeving rekening gehouden moet worden? Op dit moment geven inwoners aan niet altijd te weten met welke redenen de uiteindelijke besluiten worden genomen.

Zeggenschap over de eigen leefomgeving
Dat geldt ook voor inwonersparticipatie trajecten in de verschillende buurten. De mate waarin mensen invloed ervaren op hun eigen leefomgeving, werkt door in het gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid bij de buurt. En daarmee op de binding tussen buurtbewoners. Én het gevoel dat je samen van de buurt een mooie plek kunt maken. Binding in de buurt is een voorwaarde voor inclusie.

Een inwoner: ‘Gemeente, jullie hebben een inspraaktraject gehouden over het gebouw aan de Zonneveldweg. En uiteindelijk hebben de buurtbewoners geen inspraak gehad in de bestemming die het nu heeft. Er was een comité opgericht, er zat veel geld in het gebouw. Met boven de scouting Willibrord en dure douches. Het pand is nu verkocht en de binnenkant weer opgebouwd. De gemeente had het idee van inspraak en een multifunctioneel gebouw. Nu komen er mensen met verslavingsproblematiek. We moesten het verleden loslaten met een pand waar mensen hun hart en ziel in hadden gestopt en waar ze naar school waren geweest. Langzaam komt de loop weer terug naar de Mansveldkade na corona.’

Een inwoner: ‘Ik ben ook lid van een werkgroep geweest over de bereikbaarheid van Wassenaar over het kruispunt en het openbaar vervoer. Allemaal tekeningen en geeltjes en kleurtjes. Komt er een nieuwe raad en is het hele plan omgedraaid.’

Een ondernemer: ‘We hebben over het gebied Valkenhorst drie jaar om tafel gezeten. De wethouder vertelde dat hij niet over zijn termijn heen ging tekenen. Nu met nieuwe raad en coalitie zit alles in de prullenbak. Wat dat betreft is het vertrouwen een beetje weg.’

De winkeliers
Het gebrek aan het gevoel van sociale samenhang weerspiegelt zich onder de winkeliers in Wassenaar.

Een ondernemer: ‘Ondernemers dragen wel heel veel bij. Het is niet zo dat ondernemers gemakkelijk bij elkaar binnenlopen, of dat zij vaak iets met elkaar organiseren. Vroeger hadden we de winkeliersvereniging, en hadden we twee keer per jaar algemene leden vergadering. Nu hebben we een centrummanager en zijn we georganiseerd in een stichting. Dat betekent wel dat we minder samenhang hebben met elkaar. Er zijn ook veel winkeliers

die van buiten Wassenaar komen. Het is wel zo dat iedereen elkaar kent. Als de nood aan de man is, staat iedereen klaar om iets te doen. Er is bijvoorbeeld een appgroep onder winkeliers. Als winkeliers wel eens ongure types tegenkomen, dan wordt er gelijk melding van gemaakt.'

Een ondernemer: 'De winkeliers hier zijn individualistisch. Iedereen zette rommel buiten de deur. Totdat er nieuw uitstallingsbeleid kwam. Wassenaar reserveerde 50.000 euro en nu hebben de winkeliers borden met dezelfde vormgeving. Ze dachten dat mensen elkaar onderling zouden aanspreken. Nu zie je soms toch weer borden erbij van de prijsvechters. Het is geen eenheid.'

Een klein winkeltje in Kerkehout
In Kerkehout wordt een klein winkeltje gemist. En plek waar je koffie kunt drinken op een klein terras, en waar je wat dagelijkse boodschappen kunt halen. Vooral voor de ouderen de buurt zou dit een uitkomst zijn. En maakt het dat ze langer gezond kunnen bewegen en elkaar tegenkomen op straat. Is er een ondernemer of een groep buurtbewoners te vinden die het aandurft? Inwoners vertellen:

'Het zou mooi zijn als er een klein winkeltje is waar je wat boodschappen kunt halen, of een klein koffietentje op de hoek, of alles in één. Dat zou mensen meer bij elkaar kunnen brengen.'

In Kerkehout woont een grote groep oudere Wassenaarders, maar er zijn geen winkelvoorzieningen.'

Ik heb geen enkele kans om een sociale huurwoning te vinden
Natuurlijk is de woningcrisis een landelijk probleem. Het effect is dat inwoners geen gelijke toegang hebben tot een eigen woning. Inwoners aan het woord.

‘Mijn zoon woont nog bij mij op zijn zesentwintigste, want hij heeft geen enkele kans om een sociale huurwoning te krijgen.’

‘Ik heb zelf op straat gestaan na een scheiding en m’n baan verloren. Ik ben op papier ingeschreven blijven staan in Nederland en heb toen met de uitkering tijdelijk in het buitenland een woning gehuurd. Daar kon ik prima een huisje vinden.’

Hoewel de meeste Wassenaarders het positief vinden dat er statushouders in Wassenaar zijn komen wonen, wordt er als het gaat om woningen een probleem gevoeld.

‘Hier in Oostdorp hoor je ook wel eens het geluid. Mijn kinderen willen een huurwoning, maar die komen er niet door. En die andere medelanders krijgen het wel.’

Drank- en drugsgebruik
Er zijn zorgen in Wassenaar om drank- en drugsgebruik onder inwoners. Welke oorzaak heeft dit? Wat speelt er onder jongeren dat zij naar drank- en drugs grijpen? Professionals vertellen:

‘Ik maak me zorgen om mensen die een dubbele klap hebben gekregen. Bijvoorbeeld psychische problematiek, verslaving. Ik kom ermee in aanraking. In zuid kom je tegen dat ze heel goed kunnen zuipen. In noord verliezen mensen hun baan of hun partner. Dan zie je dat drank snel voor grote problemen zorgt. In noord is de huisarts er ook bij betrokken.’

‘Wassenaar zuid is een drugswalhalla. Drank en drugsgebruik onder jongeren wordt gedoogd. De politie durft niet altijd wat te doen. Er is veel geld voor Advocaten van de ouders.’

Hebben organisaties voldoende middelen om bij te dragen aan een krachtige inclusieve beweging?
In de interviews geven meerdere organisaties op het gebied van cultuur en welzijn aan dat zij te weinig subsidies krijgen om hun gewone taken te doen. En dat zij er steeds taken bij krijgen. Professionals vertellen:

‘De gemeente doet de subsidiekraan steeds verder dicht en er gaat geld naar externe bureaus. Wij moeten het als organisatie steeds meer zelf zien te rooien. We krijgen dus geen uren om hieraan mee te werken en hieraan bij te dragen. Zo nu ook deze Lokale Inclusie Agenda. We worden gevraagd om mee te denken en we krijgen er geen extra uren voor.’

‘Ik had weinig tijd om echt de diepte in te gaan. De subsidie aan de organisatie ligt ruim onder het landelijke gemiddelde. Gemeente Wassenaar zit in de top 15 gemeenten met hoogste eigen inkomsten, maar in de top 15 gemeenten met de laagste subsidie. Je moet roeien met de riemen die je hebt. Eerst je wettelijke taken. Als we iets extra’s doen, probeer ik budget bij partners te vinden.’

Aandachtspunten

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken? In volgorde van belangrijkheid:

1. Als gemeente met mensen met een beperking om de tafel, oud en jong, om te inventariseren waar in de openbare ruimte de grootste knelpunten zijn. Deze inventarisatie is erop gericht dat elke Wassenaarder vrij en zelfstandig een leven midden in de samenleving kan vormgeven. In vrije tijd, winkels en andere voorzieningen in de buurt, op het werk en op school. Mensen worden geworven via telefoon en krant. We maken een fasegewijs, haalbaar plan, om deze knelpunten op te lossen. De knelpunten die het meest urgent zijn voor een leven midden in de samenleving, lossen we als eerste op.

2. It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl). Zie ook thema: ‘De Inclusieve Buurt’.

3. Elkaar inspireren om samen onze omgeving vorm te geven. Om ontmoeting te bevorderen willen we de verbinding maken met groen. Door ontmoetingstuinen en het samen onderhouden van openbaar groen (bv boomspiegels).

4. Samen optrekken met jongeren om te kijken wat ze zouden willen voor hun buurt of dorp. Creativiteit stimuleren en het opzetten van grotere projecten. Jongeren als medemakers van de samenleving. Mogelijk hoort hier een nieuw fysiek ontmoetingspunt voor jongeren bij.

5. Inclusief ontwerp en toegankelijkheid verankeren in leidraad en richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte (Beheersplan Openbare Ruimte), gebouwen en woningen.

6. Om de 500 meter een openbaar rolstoeltoegankelijk toilet.

THEMA ZORG & WELZIJN IN EEN INCLUSIEVE SAMENLEVING

'Onze ondersteuning draagt eraan bij dat elke inwoner kan meedoen op basis van eigen interesses en talenten. Op school, op de arbeidsmarkt, op clubs en verenigingen, thuis en in de buurt,'

Wat is zorg & welzijn in een inclusieve samenleving?

Hoe kun jij een leven opbouwen midden in de samenleving onder eigen regie? Op school, op de arbeidsmarkt, op de sport, muziek of theaterclub, thuis, en in de buurt? Dat is waar het bij ondersteuning gericht op inclusie om gaat. Je ondersteunt inwoners, en de mensen om hen heen, het eigen leven vorm te geven op basis van hun eigen interesses en talenten. Op gelijke voet met anderen en met gebruik van gewone reguliere voorzieningen. Support is afgestemd op alle culturen, leeftijden, inkomens, genders en voorkeuren.

De vormgeving aan een inclusief leven staat centraal
Bij de vormgeving van support en het bepalen van de ondersteuningsbehoefte (indicatie) is de leidende vraag: 'Welke ondersteuning heb jij nodig om optimaal deel te nemen aan de samenleving? Hoe kun je jouw talenten en interesses laten spreken? En op basis daarvan een gewaardeerde rol in de samenleving vervullen? Of je nu kortdurende support krijgt van het sociaal team, of langdurige support van een zorg- of welzijnsorganisatie. Bij support hebben mensen zelf de regie over de ondersteuning. In plaats van dat het aanbod van organisaties leidend is.

Support gericht op inclusie helpt mensen niet alleen bij hun problemen, maar stelt talenten en interesses centraal in de vormgeving aan het gewone leven. Met vrienden, in de buurt, met klasgenootjes of collega's op school of werk, thuis en op de sportclub of vereniging. Support richt zich op het netwerk. En voorkomt dat familie en vrienden onevenredig belast worden. Zodat ook de mensen die support bieden een leven kunnen leiden gebaseerd op hun eigen interesses en talenten.

Support midden in de samenleving, daar waar je leeft, woont, werkt of leert
In een inclusieve samenleving vindt de meeste ondersteuning plaats gewoon tussen collega's, clubgenoten, medescholieren, buurtbewoners als onderdeel van het leven zelf. Het gaat niet om samen zorgen, maar om samen ondernemen. Samen werken, naar school gaan, spelen, bouwen, muziek maken en voetballen. Is er extra professionele ondersteuning nodig? Dan brengen we die daar waar de mensen zijn, op het werk, thuis, in de buurt, op de sportclub of op school. In plaats van dat mensen naar de zorg/ondersteuning toe moeten komen. Mensen hoeven niet hun eigen dorp of buurt uit. Ook niet als het specialistische ondersteuning betreft.

Relevante artikelen uit het VN-verdrag

Artikel 12 Gelijkheid voor de wet
Artikel 14 Vrijheid en veiligheid van de persoon
Artikel 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij
Artikel 21 Vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie
Artikel 22 Respect voor privacy
Artikel 26 Habilitatie en revalidatie

Wat betekenen deze artikelen in de praktijk?

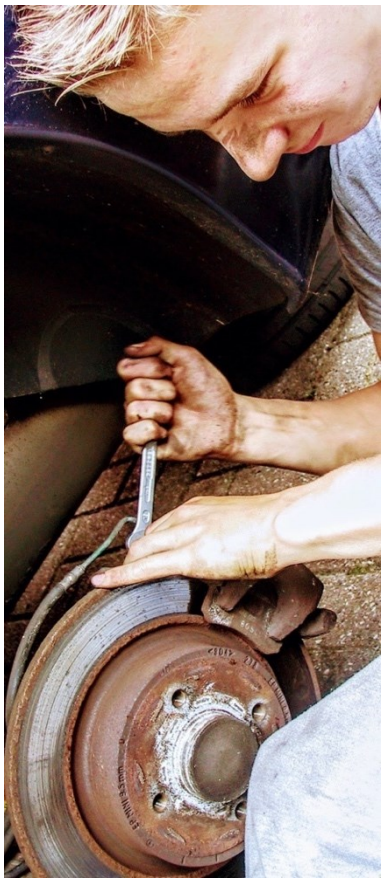
- Support is erop gericht dat elke inwoner optimaal kan deelnemen aan d samenleving, op school, op het werk, in vrije tijd of thuis in de buurt. De supportbehoefte wordt vastgesteld op basis van wat jij nodig hebt om die optimale deelname voor elkaar te krijgen.
- Support is erop gericht dat elke inwoner de regie kan voeren over zijn of haar eigen leven op alle levensterreinen.
- Support is erop gericht dat elke inwoner op gelijke voet kan deelnemen aan de samenleving en een zo groot mogelijke zelfstandigheid kan bereiken.
- Support is erop gericht dat elke inwoner de regie kan voeren en zeggenschap kan uitoefenen over zijn eigen leven op alle levensterreinen.
- Support wordt gegeven op de plekken waar de inwoner is, thuis, op school, op het werk, op het sportveld of bij de vereniging.
- Support respecteert de privacy van de persoon.

Elke individuele inwoner:

- Heeft toegang tot de ondersteuning, hulpmiddelen, persoonlijke assistentie die hij of zij nodig heeft om op gelijke voet mee te doen in de samenleving.
- Heeft de regie over de eigen ondersteuning.
- Is op gelijke voet met anderen in alle aspecten van het leven wils & handelingsbekwaam.
- Heeft de mogelijkheid om zelf vorm te geven aan vriendschappen, relaties, gezinsleven en seksualiteit.
- Heeft het recht op vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie op gelijke voet met anderen.
- Heeft de mogelijkheid zowel ondersteuning te geven als te ontvangen.

Uit: De Quickscan Inclusieve Gemeenten.

Stip op de horizon

Onze ondersteuning draagt eraan bij dat elke inwoner kan meedoen op basis van eigen interesses en talenten. Op school, op de arbeidsmarkt, op clubs en verenigingen, thuis en in de buurt. Ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, culturele achtergrond, inkomen, talenten en beperkingen. Ook degene voor wie dat eerder niet vanzelfsprekend was.

Iedereen kan een gewaardeerde rol vervullen
Het vormgeven aan een leven midden in de samenleving staat centraal. We ondersteunen mensen gewaardeerde rollen te vervullen op de arbeidsmarkt, in onderwijs, reguliere clubs & verenigingen, in het sociale leven en in de buurt. In het bepalen van de ondersteuningsbehoefte stellen we de vraag: 'Wat heb jij nodig om optimaal deel te nemen aan de samenleving?'

Eén loket als toegang tot de samenleving
We kijken naar welke ondersteuning wederzijds kan gebeuren onder collega's, teamgenoten, buren of medeleerlingen. En waar het nodig en mogelijk is om een persoonlijk assistent, ondersteuner, buurtsportcoach of combinatiefunctionaris cultuur in te zetten. Doorlopend, of bij wegwijs worden ter plekke. Hierin nemen we ook onze blik op positieve gezondheid mee. Inwoners kunnen ons vinden via één loket. Dat loket vormt de toegang tot de samenleving. Als organisaties van zorg & welzijn trekken we samen op met inwoners, verenigingen, bedrijven, scholen, en andere maatschappelijke organisaties om dit mogelijk te maken.

Mooie voorbeelden

Wat hebben inwoners en organisaties in de interviews en thematafels genoemd als mooie voorbeelden?

Een baan op de arbeidsmarkt
Een gewaardeerde rol in de samenleving vervullen. Dat geeft het leven betekenis. In Wassenaar zijn een aantal erg mooie voorbeelden van mensen die met ondersteuning werken op de gewone arbeidsmarkt. Zorgorganisatie Philadelphia vertelt:

'Iemand die hier woont werkt bij de Dirk van de Broek op de broodafdeling. En iemand anders werkt in de activiteitenbegeleiding in een verpleeghuis. Dat gaat erg goed.'

Een zorgorganisatie vertelt: 'Er is één persoon die samen met een persoonlijk ondersteuner/assistent een dag per week werkt bij bakker Kaptein. Ze doen samen het werk dat die dag gedaan moet worden. Lichaamstaal zegt soms zoveel meer dan woorden. Je moet sommige mensen langer kennen. Dan weet je bij één beweging of geluid al wat ze graag willen. Ondernemers kunnen er echt voor openstaan. Dan gaan ze het gewoon proberen. We kennen elkaar van het 'Beursvloer' evenement.'

Het JIT
Ondersteunen bij de vormgeving van een leven midden in de samenleving, vraagt goed kijken naar talenten en interesses. Wat kun jij goed? Wat lijkt je leuk? En mensen stap voor stap ondersteunen om hun eigen doelstellingen te bereiken. Samen met iemand het leven vormgeven zoals iedereen dat doet. Inclusief ondersteunen vraagt doorzettingsvermogen. Niet opgeven. En soms voor mensen door het vuur gaan. We kunnen iets leren van de ondersteuningsvisie van het JIT.

'Vanuit het JIT trekken we op met jongeren die vastlopen. In een traject van drie maanden werken we samen aan de eigen doelstellingen van de jongere rond werk, inkomen, het vinden van een huis, sociale relaties of criminaliteit. De jongere doet het zelf, maar de coaches gaan wel samen met de jongere door het vuur. Na drie maanden kijken we opnieuw. Net zo lang tot het lukt.'

Dan halen we de buurt naar binnen!
Wat kun je met de weinige middelen en personeel wél doen? Een zorgorganisatie vertelt:
'Omdat we ondervinden dat de mensen die hier wonen niet echt deel zijn van de buurt, hebben we de buurt naar binnen gehaald. Dat was wat we als Middin, met het weinige personeel en de middelen wél konden doen. We organiseerden een rommelmarkt, het Repair café en een brasserie avond. Een restaurant maakt een drie gangen menu en buurtbewoners kwamen eten. Zo ontstonden mooie contacten. Omdat de kartrekker uitviel en het team het niet droeg, hebben we het, ook vanwege corona, stop moeten zetten.'

Kijken naar talenten en interesses. Waar wil jij je naartoe ontwikkelen?
'Bij het Bruglokaal kijken we naar interesses en talenten. Waar wil jij je naartoe ontwikkelen? Ook zwemmen we in het recreatie bad op reguliere tijden. Je ziet dat er gezamenlijk spel ontstaat met andere mensen die daar ook zwemmen. Dat is heel erg leuk!'

Als je eenmaal de juiste ondersteuning gevonden hebt, dan gaat het goed in Wassenaar
Inwoners geven aan dat zij lang moeten zoeken. Maar heb je eenmaal de juiste ondersteuning gevonden, dan gaat het goed in Wassenaar.
'Ik heb lang moeten zoeken om de juiste ondersteuning te vinden. Het feit dat ik niet kan zien, maakt dat nog ingewikkelder. Maar nu ik die gevonden heb, gaat het heel erg goed. Ik krijg hulp bij mijn administratie en huishouden. En ik ga samen met iemand boodschappen doen.'

'Nu krijg ik WMO ondersteuning en daar ben ik heel dankbaar voor. Mensen verwachten dat je alles zelf kan doen, maar vanwege allerlei gezondheidsklachten lukt het me niet die verantwoordelijkheid in mijn eentje te dragen. De WMO ondersteuners hebben korte lijntjes naar instanties.'

'Als je hulpmiddelen nodig hebt, dan zit het wel goed in Wassenaar. In mijn huis tot mijn hek kan ik me goed bewegen. Maar op de stoep, daar begint het. Die rót trottoirtegels.'

Mentaal Lokaal
Mentaal lokaal is een lokaal netwerk dat inwoners laagdrempelig helpt om mentaal gezond te blijven.
‘Iedereen ervaart in het leven periodes dat het leven moeite kost of zelfs het gevoel geeft dat je vastloopt. Hoe en wanneer dat is, verschilt van persoon tot persoon. Werken aan je mentale gezondheid zou de normaalste zaak van de wereld moeten zijn. We willen mensen helpen om mentale problemen aan te pakken als die zich voordoen. Hiervoor ontwikkelen we allerlei tools, wegwijzers en ontmoetingsplekken. Zoals de uitgestippelde wandelroutes in de natuur van Wassenaar, die je aanmoedigen om te reflecteren op je eigen situatie en verhaal. Ook ontdekken we landelijk dat er steeds meer jongeren aanlopen tegen psychische problemen. Daarom zijn we met de Wassenaarse Scholen begonnen met ‘Mentale gymnastiek’ Een nieuw en vast onderdeel, waarin kinderen leren over levensvaardigheden en weerbaarheid. Het helpt kinderen bij het omgaan met de uitdagingen van het leven. En de gedachten en emoties die ze daarbij hebben.’

SuNa Wassenaar
De aanpak van Suïcide preventie in Wassenaar is een voorbeeld voor andere gemeenten. Een inwoner vertelt: ‘Vaak gebeurt het bij suïcidepogingen, dat je bij een crisisteam komt. Op een gegeven moment komt het praatje: “Het valt nu wel mee, je hebt het overleefd.” Dan wordt de zorg overgeleverd aan de huisarts. Deze heeft geen kennis en kunde. Mijn huisarts heeft toen SuNa gebeld voor suïcidenazorg. Zij hebben me begeleid. Ik heb toen met haar allerlei oefeningen gedaan uit een zelfhulpboek van SuNa. De begeleiding van mijn casemanager heeft gemaakt dat ik er nog ben.’

Knelpunten

Wat ervaren inwoners, organisaties en gemeente aan knelpunten in de vormgeving aan inclusieve support?

Wat als je overal buiten valt?
Clubs & verenigingen en buurtinitiatieven zijn bij uitstek de plekken waar mensen op een laagdrempelige manier kunnen deelnemen aan de samenleving. Mensen met een beperking en ook ouderen die wonen bij de grote zorgorganisaties nemen hier nauwelijks deel aan. Zij staan buiten de rest van de samenleving. Meerderen benoemen het gevoel Wassenaar nog niet echt open staat voor iedereen. Daarnaast zijn mensen van jongs af aan niet gewend om deel te nemen aan de samenleving. En het is moeilijk daar wat aan te doen. Want personeelstekort bij zorgorganisaties is een groot probleem.

Een zorgorganisatie: ‘Hier wonen achttien mensen en we zijn geen onderdeel van de buurt. In 2015 heeft de overheid te veel bezuinigd. De verantwoordelijkheid kwam op het bord van de gemeente terecht. Voor mensen is hier weinig vertier. Eén iemand gaat met zijn vader naar de fitness. Iemand gaat op maandagavond dansen in Katwijk. En iemand rijdt paard in een groep voor mensen met een beperking. De rest van de mensen gaat niet naar clubs &

verenigingen. We vouwen servetten voor Van der Valk en brengen het langs. En sommige mensen vinden het leuk om in het centrum hier vlakbij een kop koffie te drinken. Anderen voelen zich er minder op hun gemak. Zij kunnen niet alles. Bang dat ze hun pincode moeten opzeggen. Je kunt het vaak zien als er iets is met mensen. Bij deze mensen niet. In de samenleving weten ze niet hoe ze hiermee om moeten gaan. We zien dat er een nog een boel kan gebeuren: Vooral acceptatie. Soms hoor je ook mensen die denken dat mensen met een beperking agressief zijn. 'Durf jij daar te werken?' Vragen ze dan. Vaak praten mensen met mij in plaats van met diegene met wie ik door de stad loop: "Wil ze smurfenijs?" Er moeten ruimtes zijn waar je laagdrempelig binnen kunt lopen. Waar iemand tegen je zegt. Ga even zitten en doe je jas uit. Dan kunnen de mensen die hier wonen echt andere Wassenaarders ontmoeten.'

Een andere zorgorganisatie: 'Je vindt bijna geen personeel meer. Regelmatig is er maar één persoon op 25 mensen. Andere buurtbewoners vinden het soms ingewikkeld als zij hen tegenkomen op straat. Waar dat door komt? Status is belangrijk om erbij te horen. En dat je de goede kleding hebt. Ouders vinden het vaak ingewikkeld dat hun kinderen een beperking hebben. Personeel is in Wassenaar moeilijk te vinden. Ook bij Florence komt het personeel uit de bollenstreek, niet uit Wassenaar zelf. Een vrouw van eind 20 begin 30 gaf aan: 'Dit is mijn plek niet meer.' Ik wil gewoon zelfstandig functioneren. Werken, clubs, verenigingen. Ik wil gezien gehoord worden en erbij horen. Deze support kunnen wij niet bieden. We hebben met elkaar een plek gezocht.'

Vrijwilliger mee?
'Jaarlijks vragen we aan mensen 'Wat zou je willen? Waar word jij blij van? En hoe kunnen we je daarbij begeleiden?' Meedoen, familie, je woonplek, hobby's dat soort dingen bespreken we dan. Als iemand zegt: "Ik zou wel eens een dagje Arnhem willen doen." Of: "Ik wil naar de dierentuin." Dan denken wij: Kunnen we een vrijwilliger vinden die meekan?
Ik moet zelf wel eens met de auto apart komen naast een collega die werkt. Daarnaast zijn er niet zoveel vrijwilligers, en kan ook niet iedereen met een vrijwilliger op stap. Broers en zussen komen meestal pas in beeld als de ouders wegvallen. Ouders willen broers en zussen niet belasten. Ze hebben vroeger vaak ook minder aandacht gehad. Het zou echt heel mooi zijn als mensen spontaan naar het buurthuis of naar het strand kunnen.'

Een visie ontwikkelen op zorg & welzijn in een inclusieve samenleving
Natuurlijk is hier sprake van een groot probleem op landelijk niveau. Mensen met een beperking nemen nauwelijks deel aan de samenleving, omdat we dit niet gewend zijn. En omdat medewerkers, door personeelstekort, moeten constateren dat het ze niet lukt hier iets aan te doen. Kunnen we hier lokaal iets aan doen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat elke inwoner van Wassenaar een gewaardeerde rol in de samenleving kan vervullen? Dat inwoners samen dingen ondernemen op basis van gedeelde interesses en talenten? Het is van belang dat zorg & welzijnsorganisaties en gemeente in Wassenaar hierop een goede visie ontwikkelen. En op wat een mooie rol van zorg & welzijn in een inclusieve samenleving zou kunnen zijn.

Bruisplekken in de buurt waar je gewoon even naar binnen kunt lopen
Er is een duidelijke behoefte aan mooie plekken in de buurt waar je gewoon even naar binnen kunt lopen. Waar de gehele diversiteit aan inwoners van Wassenaar graag komt. En waar je mogelijk ook iets kunt bijdragen. Kunnen we de bestaande buurtcentra versterken om dat mogelijk te maken? Wat is er verder nog nodig? Het handboek ‘Bruisen, brouwen, Binden’ van Heleen van Praag kan hier mooie handvatten bieden.

Samen een hobby delen
Ook zijn er andere initiatieven waarop we kunnen aansluiten. De vrijwilligerscentrale heeft vacatures staan voor bijvoorbeeld een maatje om een hobby te delen. Matching vindt plaats op gedeelde interesses en talenten. Dit zijn bij uitstek goede initiatieven. Belangrijk voor deelname aan de samenleving is dat deze initiatieven niet groepsgewijs, maar individueel plaatsvinden. Daarnaast is er meer nodig. Zetten we in op combinatiefunctionarissen (buurtsportcoaches) sport & cultuur? Zodat zij clubs & verenigingen ondersteunen inclusief

te worden? En samen optrekken met individuele mensen om op basis van hun interesses en talenten een mooie club of vereniging te vinden? Kan MEE hier een grotere rol vervullen, zodat kinderen vanaf het begin een start maken in het lokale verenigingsleven?

Met kleinschaligheid maak je een leven midden in de samenleving echt mogelijk
Daarnaast vervullen zorgorganisaties zelf ook een belangrijke rol. Door de grootschaligheid waarmee de zorg nu georganiseerd is (bijvoorbeeld twaalf mensen per appartementencomplex), richten bewoners zich naar binnen, op elkaar. En professionele ondersteuners kunnen zich maar moeilijk losmaken van de routines van een zorginstelling. Uit mooie voorbeelden en onderzoek uit binnen- en buitenland blijkt dat het optimaal is om met niet meer dan 5 of 6 mensen bij elkaar te wonen. Zo wordt het mogelijk een gewoon leven te leiden, zoals iedereen dat in een eigen woongroep, huishouden of gezin kan doen. De een gaat naar voetbal, werk, naar het café om vrienden te ontmoeten. De ander naar theater, z'n opleiding, of doet de catering bij de natuurgidsencursus in het buurtcentrum. Uit goede voorbeelden in Nederland blijkt dat het financieel mogelijk is om voor mensen met een ernstige beperking overdag voortdurend 1 op 1 ondersteuning te organiseren en 's nachts een slaapdienst (zie bv. FleuRoJa). Zo wordt een leven midden in de samenleving écht mogelijk.

80% van mijn energie gaat op aan het regelen van voorzieningen. Waar ben ík gebleven?
Een inwoner: 'Het is een starre brij. Tachtig procent van mijn energie gaat op aan het regelen van voorzieningen. In augustus had ik een nieuw kabeltje en twee nieuwe voorbanden van mijn rolstoel nodig. Ik wacht daarop sinds 8 augustus. Het kabeltje dat ik nu gekregen heb, is verkeerd. Als het gaat om PGB: We hebben een nieuw portaal, ik heb nu voor het eerst digitaal m'n zaken geregeld. Ik moet mijn factuur van SWZ (thuiszorg) uploaden. Ik ben daar vier keer een half uur mee bezig geweest. Omdat ze nu niet alle gegevens hebben, is de factuur afgekeurd. Het kost zoveel energie, dat ik denk: waar ben ík gebleven.'

Een aantal inwoners met een beperking uit Wassenaar hebben in hun dagelijks leven veel voorzieningen nodig. Zoals woningaanpassingen, schoonmaakhulp, een nieuw kabeltje voor de rolstoel, planning van afspraken, assistentie bij het uit bed komen 's ochtends, het bellen van, en wachten op, de taxi. Door hoe de samenleving nu in elkaar zit, zijn zij een te groot deel van hun dagelijks leven bezig hun ondersteuning te regelen. Voor een aantal van hen geldt, dat zij daardoor nauwelijks aan een eigen leven, clubs & verenigingen, vrienden, laat staan werk, toekomen. Dit vormt een groot obstakel voor inclusie. Van belang is om met deze inwoners samen te gaan zitten om te kijken hoe deze regeldruk zo klein mogelijk kan worden gehouden. En om de nodige maatregelen te treffen, zodat zij optimaal deel kunnen nemen aan de samenleving.

Informatie vinden
Een belangrijk onderwerp in Wassenaar is de vraag naar één punt, één loket, waar je alle informatie kunt vinden. En waar je ondersteuning kunt aanvragen. Deze vraag komt in de interviews en thematafels van de Lokale Inclusie Agenda veel naar voren. Met de inzet van het sociaal team wordt dat binnenkort gerealiseerd. Belangrijk is dat ook de bewegwijzering naar dit ene loket perfect in orde is. Zodat echt iedereen het kan vinden. Inwoners en professionals vertellen:

‘Nu krijg ik WMO-ondersteuning en daar ben ik heel dankbaar voor. Als je ondersteuning nodig hebt, dan weet je niet waar je informatie moet zoeken voor buurthuis, huisarts etc. ‘Ik heb een persoon nodig die ondersteuning biedt, niet een folder.’

‘We moeten het gemakkelijker maken: 1 telefoonnummer, 1 chatfunctie, 1 toegangsportaal voor voorzieningen.’

Aanvragen
En als je dat loket hebt gevonden, is het van belang dat de regels en voorwaarden helder zijn. Zo weet je gelijk waar je aan toe bent. Inwoners aan het woord:

‘Ik liep vast: als je iets aanvraagt, blijkt aan het eind van het proces dat je niet aan de volwaarden voldoet, alles is ingewikkeld, hopeloos. Nu durf ik geen aanvragen meer te doen. Laat maar zitten’.

‘Mijn ervaring is: iedereen wijst naar elkaar als het over hulpmiddelen gaat, bv. ook bij zwemlessen, je weet niet bij wie je moet zijn. De regels en voorwaarden zijn ingewikkeld en dikwijls pas je er niet in, en dan kan het niet. Ik heb wel een hele positieve ervaring met Stichting Leergeld. Mijn zoon kon met de financiële ondersteuning Diploma A halen.’

Wie pakt de leiding?
Hulpverleners in Wassenaar vinden ook dat er iets moet veranderen. Door hoe het nu geregeld is, zit er nog geen goede coördinatie in wie wat oppakt. In het Sociaal Team moet dat anders.

‘Eén loket is belangrijk. Niet in elke wijk. Anders krijg je weer die versnippering. En uiteindelijk wordt er niks mee gedaan. Zoals bij het CJG. We hebben wekelijks overleg, dan zijn alle partijen bij elkaar. Dan is er een plan, en dan is er niemand die de leiding pakt en vraagt: wie gaat dit en dit doen? Dat betekent dat mensen niet geholpen worden, en problemen groter worden.’

Landelijk blijkt dat sociale teams die werken met ‘één huishouden, één plan en één regisseur’ goed te werken. Zij stellen de ondersteuningsbehoefte vast op basis van de vraag: ‘Wat heb jij nodig om optimaal deel te nemen aan de samenleving?’ Deze wijkteams zijn gemakkelijk te vinden in een buurthuis of andere creatieve bruisplekken in de gemeente. Zij geven kortdurende ondersteuning, en volgen iemand daarna voor een periode van drie jaar met af en toe een gesprek. Zo voorkom je dat iemand voor wie bijvoorbeeld de vaste begeleiding niet werkt, later tussen wal en schip, of zelfs in een crisis belandt.

Het systeem van de overheid werkt niet: ‘Ik ben er morgen niet, dus ik kijk er overmorgen naar!’
Maar soms vallen inwoners daadwerkelijk tussen wal en schip. Dat is een groot probleem in Nederland. Gelukkig is er in Wassenaar het inwonersinitiatief ‘De stille kracht.’ ‘Het Krachtfonds biedt hulp aan inwoners van Wassenaar die door omstandigheden in een noodsituatie zijn geraakt en waar (wettelijke) voorzieningen niet (tijdig) voorzien in deze hulp**.’** Een inwoner vertelt:

‘Ik zag armoe. Iemand werkt gewoon, maar heeft geen geld voor een koekenpan of koelkast. De wethouder kreeg het ook niet voor elkaar. Deze inwoner had tien euro te veel verdiend voor hulp vanuit de overheid. Een andere vrouw sliep niet. Haar vloer moest worden vervangen. Maar ze had te veel spullen staan. We hebben die mevrouw toen opgehaald met de auto. Iemand ging met haar op pad, leuke dingen doen. De vloer is toen gelegd. Iemand anders zorgde dat alles bij terugkomst weer op z’n plek stond.
Een andere vrouw met twee kinderen kwam uit het blijf van m’n lijf huis in Wassenaar wonen. Zij moest borg, en voor de eerste keer huur, betalen. Dat kreeg ze niet voor elkaar. In zeven dagen hebben we het huis toen ingericht. Ik kom haar nog wel eens tegen. Eén grote glimlach. Het gaat heel goed met het gezin. Het systeem van de overheid loopt niet. Als je in de armoe zit, moet je vierentwintig keer vertellen dat je in armoe zit. Het is van belang dat er één loket is. Daarnaast zitten er twee mensen op sociale zaken, die alles moeten doen. Een urgent dossier blijft op het bureau liggen: “Ik ben er morgen niet, dus ik kijk er overmorgen naar!” Ik zou het me niet kunnen voorstellen zo te willen werken.’

Met een relatief kleine investering komen inwoners door het Krachtfonds weer op de rails. Een investering die veel kleiner is, dan wanneer het echt mis zou gaan.
Daarnaast wordt ook de vraag gesteld: Hebben wij in Wassenaar voldoende oog voor de situaties die echt urgent zijn? Staan we dan ook gelijk klaar? Of zijn we er niet op tijd en laten we de situatie verslechteren of in een crisis belanden? In welke gevallen doen we dat goed? En wanneer niet? Zo kan het van belang zijn eens door onze oogharen ook in het algemeen naar individuele gevallen te kijken. Misschien lopen meerdere mensen wel aan tegen dezelfde grenzen van het systeem. En zijn er overstijgende kwesties die we, in de beweging van casuïstiek naar kwestuïstiek, op een ander niveau op kunnen pakken. Zodat er een heleboel individuele inwoners tegelijk worden geholpen. Dit is een van de doelen van het Sociaal Team. Als er vraagstukken zijn die over zorg én veiligheid gaan, zet het sociaal team de Lokale kamer zorg & veiligheid in.

Mijn partner heeft dementie
Een professional: ‘Dementie is een taboe in Wassenaar. Het is lijden voor mensen als je niet kunt delen wat er aan de hand is. Hoe bereik je mensen? We geven handreikingen. Er is een wandelgroep in Wassenaar voor inwoners en hun naasten. Juist ook om met vrienden en familie (mantelzorgers) in contact te komen. We organiseren het Alzheimer Café. Daarvan hebben we de naam veranderd naar Het Odense Café, anders komen mensen niet. Daarnaast vragen Wassenaarders in het algemeen niet gemakkelijk hulp.’

Bij dit soort kwesties, wanneer het gaat om taboes, kan het interessant zijn om op een laagdrempelige manier juist de rest van de samenleving aan te pakken. Via theater of themabijeenkomsten voor verenigingen van sport & cultuur. Of door de (online) trainingen van 'Samen Dementievriendelijk' onder de aandacht te brengen van horeca, winkels, banken, kappers, clubs en vrijwilligers. Ook de aanleg van een dementievriendelijk buurtpad naar het centrum kan uitkomst bieden.

Mijn huisarts heeft een grindpad en twee voordeuren.
Een inwoner: 'Ik kom met mijn rolstoel onmogelijk naar binnen bij de huisarts. Mijn huisarts heeft een grindpad en twee voordeuren die ik open moet duwen.'
Huisartsen weten veel van Wassenaarders. Om mensen goed te kunnen helpen, is het belangrijk dat zij weten dat Wassenaar werkt aan een inclusieve samenleving. Zo kunnen zij bijdragen aan het benoemen van overstijgende kwesties. En daarnaast ook inventariseren hoe zij hun eigen praktijk nog inclusiever kunnen maken. Mogelijk kan hier een keer een huisartsenbijeenkomst aan worden gewijd.

Aandachtspunten

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken? In volgorde van belangrijkheid:

1. Ja, ik wil! Met het sociaal team één loket als toegang tot de samenleving creëren. Met alle partijen in het Sociaal Team, en zo mogelijk ook de satellietpartijen, een gezamenlijke inclusieve toekomstvisie maken. Waar gaan we voor? Hoe draagt het sociaal team bij aan een inclusieve samenleving? En wat kan ieders aandeel hierin zijn?

2. Welkom Wassenaar. Inventariseren en investeren op de volle breedte van netwerken. Laten zien wat je als organisaties doet. 'Welkom!' Benutten wat er al is. Er zijn relatief veel voorzieningen, clubs en verenigingen maar vaak zijn die er voor een specifieke groep mensen. Dit kunnen we zien als een bron van hulpmiddelen door er breder en beter gebruik van te maken. Dat is goed voor de leden, voor de clubs maar ook voor de nieuwe leden. Dit bevordert een welkome samenleving.

3. It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken, zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl).

4. Als zorgorganisaties, inwoners en gemeente een platform oprichten om met elkaar te leren, te innoveren en kwesties op te lossen op het gebied van ondersteuning in een inclusieve samenleving.

5. Het verspreiden van mooie voorbeelden van een inclusieve wijze van ondersteunen via nieuwsbrieven, en krant.

THEMA COMMUNICATIE, POLITIEK & DIENSTVERLENING

‘De politiek is inclusief en vormt een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. We onderzoeken hoe we onze directe democratie kunnen versterken. Zodat inwoners, organisaties en gemeente gezamenlijk partnerschap ervaren in het vormgeven aan beleid en de openbare ruimte in Wassenaar.’

Wat is inclusieve communicatie, politiek & dienstverlening?

Hoe kun je communicatie, politiek & dienstverlening zo vormgeven dat het uitnodigend is voor iedereen? En iedereen mee kan doen? Of het nu gaat om een kleine dienst aan de balie van de bibliotheek, de supermarkt, een helpdesk, een paspoort of uitkering aanvragen, informatie over afvalheffingen, inspraak of bewonersavonden.

Inclusieve communicatie betekent begrijpelijke taal gebruiken in brieven, in toespraken en op inwonersbijeenkomsten, aan de balie, telefoon, op websites, in foldermateriaal, in beleid en op social media. Niet overal hoeven aangeven of je man of vrouw bent. Even de tijd nemen als je de taal niet spreekt. Herkent iedereen zich in de foto's op de website? Daarnaast is gebarentaal bij grote evenementen en een voorleesfunctie op de website van belang. Inclusief communiceren betekent ook de inclusieve samenleving zichtbaar maken in tekst en beeldmateriaal. Door de gehele diversiteit van de samenleving zo af te beelden, dat mensen zich gewaardeerd voelen. Daarbij is het belangrijk om na te denken over hoe we mensen benaderen en aanspreken.

In de politiek gaat het erom dat iedereen kan stemmen, en zich verkiesbaar kan stellen. En dat je in je politieke werk zo met elkaar optrekt dat iedereen een bijdrage kan leveren vanuit het eigen specifieke talent. Met elkaar stukken doornemen, standpunten verhelderen, elkaar coachen, elkaar stimuleren bij het nemen van eigen initiatief, de vergadering zo vormgeven dat iedereen het kan volgen, kunnen mooie manieren zijn om dat voor elkaar te krijgen.

Relevante artikelen uit het VN-verdrag

Artikel 8 Bevordering van bewustwording
Artikel 9 Toegankelijkheid
Artikel 21 Vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie
Artikel 29 Participatie in het politieke en openbare leven

Wat betekenen deze artikelen in de praktijk?

- Dienstverlening in bedrijven, organisaties, winkels en gemeenten staat open voor alle inwoners met hun vragen. Online en offline communicatie zijn uitnodigend voor iedereen.
- Communicatie, berichtgeving en informatie in brieven aan de balie en aan de telefoon, (social) media, foldermateriaal, websites, crisiscommunicatie en evenementen zijn begrijpelijk voor iedereen.
- Organisaties, bedrijven, winkels en gemeenten zetten communicatie in voor bewustwording en gedragsverandering gericht op de inclusieve samenleving.
- In contact met inwoners houden bedrijven, winkels, clubs verenigingen, organisaties en de gemeente de toegankelijkheid van zowel fysiek contact als digitale dienstverlening optimaal.
- Er is sprake van een omgeving waarin iedere inwoner effectief en ten volle kan participeren in het uitoefenen van openbare functies.
- Iedereen kan volledig participeren in het politieke en openbare leven, met inbegrip van het recht in het geheim zijn of haar stem uit te brengen of verkozen te worden.

Elke individuele inwoner kan:

- Gebruik maken van de online en offline dienstverlening van bedrijven, organisaties en gemeente.
- De informatie begrijpen in brieven, aan de balie, telefoon, op websites, foldermateriaal en op (social) media. Er wordt gedacht aan (gebaren)tolken en audiodescriptie bij grote evenementen/films/crisiscommunicatie en een voorleesfunctie op de website.
- Gebruik maken van de informatievoorziening en communicatiekanalen.
- Zich herkennen in de communicatie uitingen in tekst en beeld (bv. leeftijden, culturele achtergronden, gender, etc.).
- In het geheim zijn of haar stem uitbrengen bij verkiezingen. En hierbij de nodige support en informatie ontvangen.
- Zich verkiesbaar stellen en verkozen worden.
- Effectief openbare functies bekleden.
- Deelnemen in, of het initiatief nemen tot, organisaties die zijn of haar belangen vertegenwoordigen.

Uit: De Quickscan Inclusieve Gemeenten.

Stip op de horizon

Wat we willen bereiken? Dat online en offline communicatie aan de telefoon, balies, in brieven en beleidsstukken, op websites en social media van bedrijven, organisaties en de gemeente voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk zijn. Als gemeente is onze eerstvolgende stap het toegankelijk maken van de brieven. Dan volgt de rest van de communicatie uitingen. We zetten communicatie in voor verandering naar een inclusieve samenleving. En dragen eraan bij dat de gehele diversiteit aan inwoners, positief in beeld gebracht wordt (positieve beeldvorming). De gemeente neemt hierin een voorbeeldrol. Het online en offline loket van publieke zaken, werk & inkomen, WMO & Jeugd, vergunningen en duurzame energie is voor iedereen bereikbaar, toegankelijk en begrijpelijk.

Inspirerend partnerschap tussen inwoners, organisaties en gemeente
De politiek is inclusief en vormt een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. We onderzoeken hoe we onze directe democratie kunnen versterken. Zodat inwoners, organisaties en gemeente gezamenlijk partnerschap ervaren in het vormgeven aan beleid en de openbare ruimte in Wassenaar. En elkaar inspireren tijdens bewoners- en ontwerpavonden, gesprekken op straat en digitale raadpleging. Door inclusie en toegankelijkheid van het proces, wordt de gehele diversiteit aan inwoners in de gelegenheid gesteld hieraan deel te nemen. Daarnaast spreken we elkaar aan als mens of inwoner. Termen als invalide, mindervalide (zoek valide maar eens op in het woordenboek), gehandicapte of cliënt gebruiken we niet meer. Inwoners, organisaties en gemeente trekken samen op, op basis van vertrouwen. En niet op basis van bijvoorbeeld het idee van de frauderende, veeleisende inwoner of de afstandelijke gemeente, die je als inwoner met grof taalgebruik te woord kunt staan.

Mooie voorbeelden

Wat is er al aan mooie voorbeelden op het gebied van communicatie, politiek en dienstverlening in Wassenaar? Inwoners, organisaties en medewerkers van de gemeente vertellen.

Melding doen
Inwoners ervaren de website van de gemeente als toegankelijk. Een inwoner:
‘Omdat Wassenaar nog veel stappen te maken heeft in inclusie, had ik het niet verwacht. Maar voordat je er erg in hebt wordt je melding, bijvoorbeeld over een loszittende stoeptegel, opgelost.’

Op de website van de gemeente Wassenaar kun je binnen een paar klikken op een overzichtelijke pagina een melding doen voor verschillende dingen. Een daarvan is een melding voor de openbare ruimte. Inwoners geven aan dat een melding maken zichzelf wijst, en dat deze meldingen serieus worden genomen. Ook geven inwoners aan dat de rest van de website toegankelijk is vormgegeven:

'De rest van de website van de gemeente is ook toegankelijk vormgegeven. In twee stappen kun je een paspoort aanvragen, een afspraak maken of een melding doen.'

Wassenaar heeft een gemeentebegroting in begrijpelijke taal
Door beleidsstukken inclusief te schrijven wordt de aandacht van de inwoner meer getrokken. Een erg mooi en uniek voorbeeld is dat de laatste gemeentebegroting van Wassenaar zodanig is geschreven dat voor het voor bijna iedereen goed te lezen en te begrijpen is (B1 taalgebruik). Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van infographics in beleidsstukken. De midterm review (dorpsvisie) van november 2020 is op deze manier begrijpelijk en inspirerend vormgegeven. Een volgende stap is dat de review ook als wordbestand of pdf met screenreader kan worden gelezen door mensen met een visuele beperking.

De Wassenaarse Krant
De Wassenaarse krant wordt enorm goed gelezen. Bijna de helft van de inwoners leest de krant op regelmatige basis. Daar wordt ook hard aan gewerkt.

'Omdat we de spiegel van de gemeenschap zijn, willen we iedereen in de krant hebben. Wassenaarders moeten zich herkennen in de krant. De achterbuurvrouw die haar heup heeft verdraaid en even niks kan. Zij spreekt een collega en doet haar verhaal. De mensen om haar heen herkennen zich in het verhaal. Het gaat erom dat de krant echt van de gemeenschap is. Wat ons nog niet goed lukt is dat ook de Wassenaarse expats zich in de krant herkennen.'

Hoe word je aangesproken?
Er zijn mooie voorbeelden van inclusieve dienstverlening door ondernemers. Ondernemers die je gelijkwaardig aanspreken. Iets dat eigenlijk normaal zou moeten zijn. Een inwoner vertelt:
'Aan de balie bij de supermarkt word ik gelijkwaardig aangesproken. Niet op straat. Op straat praten ze met m'n broer die naast me staat (rolstoelgebruiker).'

Een zorgorganisatie: 'We gaan als groep wel eens koffiedrinken en dan heeft ieder z'n eigen pinpas. Het gaat erg goed bij Broeders, Zonnehof, bij de visboer, Lien, Hamburgers en bij de Hema kun je ontspannen afrekenen. En is er begrip als het wat langer duurt. In de zomermaanden in het hoogseizoen mijden we de supermarkt in de buurt. De rijen voor kassa zijn ellenlang. Dan is geduld ver te zoeken. En het is er heel druk. En je moet sneller kunnen handelen met je pinpas.'

Vluchtelingenwerk
Op de thematafel zijn nieuwe Wassenaarders erg te spreken over de dienstverlening van vluchtelingenwerk. Vluchtelingenwerk helpt mensen die in Wassenaar komen wonen de eerste zaken in het complexe Nederland te regelen. Ze wijzen nieuwelingen de weg in hun

nieuwe woonplaats. Letterlijk én figuurlijk. Dan gaat om het regelen van de inschrijving in de gemeente, het invullen van formuleren, rechtsbescherming, inburgering, taalondersteuning, clubs en verenigingen, inkomen en arbeidstoeleiding.

Het digitaal spreekuur in de bibliotheek
Om je dienstverlening inclusief en toegankelijk te maken, is het van belang dat elke service zowel via een fysiek loket, als digitaal via een toegankelijke website beschikbaar is. Op dit moment maakt de landelijke overheid het voor veel mensen ingewikkeld om hun zaken te regelen. In Wassenaar is daarvoor het digitaal spreekuur opgericht.

Een vrijwilliger van Het Digitaal Spreekuur: 'Het Digitaal spreekuur is op dinsdag van 14:00 tot 16:00 uur. Mensen staan soms in de rij. Ze komen met hun telefoon, tablet of computer om knelpunten op te lossen. Mensen die binnenkomen verschillen in leeftijd, culturele achtergrond, gender, inkomen, talent of beperking. En ik kom bij de mensen thuis. Ouderen, soms ook jongeren. Hoe kom je digitaal in contact met het ziekenhuis? Hoe sluit je een verzekering af? En hoe upload je de rekeningen van de tandarts? Hoe ga je om met je bankgegevens en login? We bieden support bij het veilig internetten en geven informatie over cookies en fishing en dergelijke zaken. Bij de ABN AMRO of Rabobank hebben mensen regelmatig moeite hun bankzaken te regelen. Op veel plekken heb je een DigiD nodig. Mensen hebben moeite met een QR of SMS code. Voor sommigen is het niet te doen. Wachtwoorden managen is lastig. Een wachtwoord uit het woordenboek is in tien seconden te kraken. Naast alle wachtwoorden heb je digitaal 'spoofing.' Sorry opa ik heb een nieuwe telefoon gekocht. Kun je 1200 euro overmaken? Of de bank belt dat de pincode wordt gewijzigd, of mensen hun oude pincode even willen geven.
Bij het overlijden van mensen is er tegenwoordig ook een digitaal nalatenschap. We ondersteunen mensen bij deze zoektocht. We komen hier allerlei zaken tegen, zoals ziekenhuisrekeningen, een gekoppeld mobiel telefoonnummer aan accounts en veel wachtwoorden die achterhaald moeten worden bij het eventueel afmelden van de overleden persoon. In de bibliotheek hebben we aparte bijeenkomsten over Digisterker en vitaler. Over hoe neem je contact op met het ziekenhuis. Bij de collega's in Katwijk lopen ze de deur plat. Hier niet. Klopt het dat dit een taboe is? Er is veel informatie te vinden op seniorweb.nl en op de site van digisterker.'

Gemeentelijke dienstverlening
Ook bij de gemeentelijke dienstverlening van Burgerzaken staan inclusiviteit en toegankelijkheid centraal. Een paspoort aanvragen, trouwen, een geboorte aanmelden, een verhuizing doorgeven, parkeerontheffingen aanvragen, je rijbewijs verlengen. De medewerkers van de gemeente stellen gastvrijheid centraal in hun werkwijze.

Een medewerker van de gemeente: 'Wie staat er voor me en hoe benader ik deze persoon? Het team kan goed schakelen en is divers qua cultuur en achtergrond. Daardoor kunnen we goed met de diversiteit aan inwoners overweg.'

Als het gaat om de dienstverlening voor de WMO zijn inwoners ook tevreden. Niet over de aanvraagprocedure, maar wel over hoe je daarna geholpen wordt:

‘Als je eenmaal door de aanvraag procedure bent voor bijvoorbeeld een huisaanpassing of mobiliteit, dan word je goed geholpen.’

Knelpunten

Inwoners, organisaties en gemeente ervaren ook knelpunten in de vormgeving aan inclusieve communicatie, politiek en dienstverlening.

Inwonerparticipatie
In een inclusieve samenleving kan de gehele diversiteit aan inwoners meebeslissen, mee ontwerpen en meewerken aan de vormgeving van hun eigen buurt of dorp. Hoe geef je een inwonersbijeenkomst zo vorm dat ook echt iedereen, ongeacht culturele achtergrond, taal, inkomen, seksuele voorkeur, talenten en beperkingen volop input kan leveren? Er worden de laatste tijd veel van dit soort inwonerparticipatie trajecten georganiseerd. Waarin inwoners, organisaties en gemeente samen vormgeven aan verkeer, de openbare ruimte, speeltuinen of de natuur van Wassenaar. De trajecten zelf worden als heel positief ervaren. Maar het resultaat komt er vaak niet. Dat betekent dat meerdere inwoners hebben gezegd af te haken.

‘Er zijn veel inspraak trajecten, de centrumvisie, speeltuinen, etc. Er wordt weinig met de inspraak gedaan. Het plan komt onderop de stapel, wordt on hold gezet of belandt in een la.

Dat is een groot probleem in Wassenaar. Ik ga me niet meer bemoeien met het beleid. Ik heb het al te vaak gedaan, zonder resultaat.'

'Ik ben ook lid van een werkgroep geweest over de bereikbaarheid van Wassenaar. Over het kruispunt en het openbaar vervoer. Allemaal tekeningen en geeltjes en kleurtjes. Komt er een nieuwe raad en is het hele plan omgedraaid.'

'Dat zie je ook met het centrum beeldkwaliteitsplan. Inwoners, winkeliers, horecaondernemers en gemeente hebben er zes jaar aan gewerkt. De handen waren op elkaar. De mensen die het plan on hold hebben gezet, hebben geen idee. De stenen lagen al klaar om te beginnen met bouwen. Recent heeft de politiek gekeken of ze de stenen weer konden verkopen. Blijkt die verkoop niet zomaar te gaan. Ook is de ambtenaar die het traject heeft begeleid weggegaan. Die stenen zullen er uiteindelijk wel in gaan. Dat lijkt me een goede zaak. Ze zullen eenheid brengen in de Luifelbaan en de Langstraat.'

'Ik merk dat ze ons in Wassenaar wel voor vol nemen. Als boer maken we een meerjarenplanning en dit loopt wel lastig naast de politiek. Met een nieuwe raad en coalitie verandert telkens alles. Alles kan dan ineens weer heel anders uitpakken. We hebben over het gebied Valkenhorst drie jaar om tafel gezeten. De wethouder vertelde dat hij niet over zijn termijn heen ging tekenen. Nu met nieuwe raad en coalitie zit alles in de prullenbak. Wat dat betreft is het vertrouwen een beetje weg.'

'Een poosje geleden hebben we als inwoners meegedacht met de speeltuin bij ons in de buurt. Er lag een heel mooi nieuw ontwerp. Vervolgens horen we er al een tijd niks meer van, en is er niks meer mee gedaan.'

Elke buurt of wijk is uniek. Beleidskeuzes en de mate waarop inwoners invloed ervaren op hun omgeving, hebben invloed op het welzijn van mensen. Daarom is het belangrijk om te horen wat er in de wijk of buurt speelt. En actief met inwoners en organisaties samen te werken als medemakers van hun buurt. Samen een nieuw buurtinitiatief tot stand brengen. Of een nieuw ontwerp voor de openbare ruimte, gebouw of ander inspirerend idee. De inwonersparticipatie trajecten die er de afgelopen tijd zijn gedaan, zijn een mooie stap. De diversiteit aan inwoners, ondernemers en organisaties die betrokken zijn bij de Lokale Inclusie Agenda zijn tevreden over hun betrokkenheid bij de totstandkoming van de plannen. Echter, als het plan er eenmaal ligt, en er een nieuwe politieke situatie komt, hebben inwoners het gevoel dat er weinig mee wordt gedaan. Daardoor kan het vertrouwen in de politiek of de gemeente als geheel afnemen. Dit is een ernstige situatie. Hoe kunnen inwoners, organisaties, ambtenaren en politiek weer het gevoel krijgen dat zij Wassenaar samen maken?

Inclusieve communicatie

Een inwoner: ‘Ik kan goed overweg met internet. Maar ik krijg regelmatig brieven van organisaties met als enige mogelijkheid van contact: bellen. Eerder deed mijn man dat voor mij. Nu moet ik dat zelf doen, maar hoe? Wat er beter kan in Wassenaar is rekening houden met niet goed horenden.’

Het (non) verbaal kunnen communiceren is een groot goed in het leven, maar in sommige situaties is dit niet vanzelfsprekend. Er zijn bijvoorbeeld 1,5 miljoen mensen in Nederland die doof of slechthorend zijn. 300.000 mensen hebben een visuele beperking wat inhoudt dat zij niet goed of helemaal niks meer kunnen zien. En 3,1 miljoen mensen heeft moeite met lezen en schrijven. Ook met een lichamelijke beperking is niet elke vorm van communicatie even vanzelfsprekend. De communicatie tussen bedrijven, organisaties, gemeente en inwoners is van essentieel belang. Hoe geven we communicatie met bedrijven, de gemeente, social media, loketfuncties, brieven, toespraken en besluitvormingstrajecten en campagnes zo vorm dat iedereen er optimaal mee uit de voeten kan? Een chat- of whatsappfunctie of een emailadres bij bedrijven en organisaties kan erg helpen om dit mogelijk te maken.

Thuis in Wassenaar

‘Thuis in Wassenaar’ is een handige website die je snel wegwijs maakt in Wassenaar. Er staan leuke creatieve en sportieve activiteiten in, maar ook waar je meldingen kunt doen over je eigen buurt bij politie of gemeente. We hebben gemerkt dat nog niet alle actieve wijk & buurtverenigingen erin staan. Ook is de website nog niet bij elke inwoner bekend.

‘Een eerste stap naar een inclusiever Wassenaar is volgens mij een “boekje” met alle informatie voor de burgers in begrijpelijke taal. Dat mist nu. Hoeft misschien niet fysiek, zou ook digitaal kunnen.’

Wassenaarse krant zoekt expats
‘Wij willen graag dat alle Wassenaarders zich herkennen in de krant. Het lukt ons niet om de expats aan het woord te laten. We hebben een international section gehad. We probeerden ze mee te krijgen. Ze vormen een derde van de inwoners Wassenaar. Vaak hebben ze wel Nederlandse vrienden. Sommigen lezen wel Nederlands, de anderstaligen bereiken we nu niet. Ook de Amerikaanse school. Ze hebben wel activiteiten, maar wij weten het niet. We hebben de rubriek gehad met de ambassadeurs van de landen. We hebben ze allemaal geïnterviewd en in de krant geplaatst. Maar expats reageren niet. En toch geven we niet op!’

Regeldruk
Een inwoner: ‘Ik ben 80% procent van m’n tijd/energie bezig met mijn support regelen. Daardoor kan ik 80% minder meedoen in de samenleving. Je kunt er een boek over schrijven’

Een aantal inwoners met een beperking uit Wassenaar hebben in hun dagelijks leven veel voorzieningen nodig. Zoals woningaanpassingen, schoonmaakhulp, een nieuw kabeltje voor de rolstoel, planning van afspraken, assistentie bij het uit bed komen ’s ochtends, het bellen van en wachten op de taxi. Door hoe de samenleving nu in elkaar zit, zijn zij een te groot deel van hun dagelijks leven bezig hun ondersteuning te regelen. Hoe kunnen we onze dienstverlening zo aanpassen dat deze regeldruk zo klein mogelijk kan worden gehouden?

Beeldvorming rond mensen
‘Aan de balie bij de supermarkt word ik gelijkwaardig aangesproken. Niet op straat. Op straat praten ze met m’n broer die naast me staat (rolstoelgebruiker).’

Een professional: ‘Vaak praten mensen met mij in plaats van met diegene met wie ik door de stad loop: “Wil ze smurfenijs?”’

Van meerdere Wassenaarders met een beperking hebben we gehoord dat zij nog niet altijd door iedereen gelijkwaardig worden aangesproken op straat. Soms op kinderlijke toon. Daar moet wat aan veranderen. Inwoners, organisaties en gemeente kunnen veel doen om te stimuleren dat mensen gelijkwaardig met elkaar omgaan. Dat kan door in de communicatie gebruik te maken van inclusieve foto’s, mooie voorbeelden, PR campagnes, media uitingen die bewust bijdragen verandering richting een inclusieve samenleving. En door de gehele diversiteit aan mensen op een gewaardeerde manier, in gewaardeerde rollen, af te beelden. Daardoor gaat het publiek gaat nadenken: ‘Ja, we zijn allemaal verschillend. Maar iedereen is ook gewoon zoals jij en ik.’ Daarnaast lever je een flinke bijdrage als je let op je taalgebruik in gesprekken, persberichten, toespraken, regelingen, brieven & social media en borden op straat. Spreek mensen altijd aan hoe je zelf ook aangesproken zou willen worden. Geen beste dames en heren, maar beste inwoners of geachte reiziger. Géén cliënt, géén gehandicapte, géén ervaringsdeskundige, begeleider, invalide, MIVA, rolstoeler, gehandicaptenparkeerplaats. Wél inwoner, mensen met een beperking, rolstoelgebruiker, assistentie, rolstoeltoegankelijk toilet, parkeerplaats voor scootmobiels, etc.

Minderheidsstandpunt
Het is goed dat iedereen zijn of haar stem kan laten horen. Ook als meningen afwijkend zijn. Dat is voorwaarde voor een democratisch proces. Er is in Nederland sprake van veel kritiek op de landelijke overheid. We hebben ook een aantal mensen gesproken in Wassenaar die zich niet herkennen in het huidige politieke klimaat.

'Ik word soms bij inspraakavonden letterlijk de mond gesnoerd, omdat mijn mening afwijkend is. Dan wordt de microfoon uit mijn handen getrokken en word ik helemaal niet aan het woord gelaten.'

'Volgens mij zou je moeten zorgen voor een veilige leefomgeving. Waarbij volgens mij ook hoort dat je als vrijwilliger kan uitspreken wat er mis is in je gemeente en waar het beleid zal moeten worden aangepast.'

'Ik heb een omgekeerde vlag in de tuin. Ik vind het niet goed hoe de overheid nu met de boeren omgaat. Landbouw heeft te maken met de eerste levensbehoefte van mensen.'

Een ondernemer: 'Ik vind het politieke systeem niet werken. Mensen herkennen zich nauwelijks meer voor honderd procent in één politieke partij of stroming. Het beleid dat met de regerende partijen wordt gevormd is vanuit enkele perspectieven, met heel veel lobbywerk een compromis, waarbij er winnaars en verliezers zijn. Ik zie zelfs beleid en uitvoering in Nederland, waar 60 % van de bevolking het niet mee eens is. Het is niet meer van deze tijd. Als samenleving hebben we zoveel mogelijkheden om samen tot een plan te komen dat voor iedereen win-win is. Ik stel voor dat we een uitvoerende regering hebben, waarbij inwoners bepalen. En dat we beleid samen maken. Zoals in IJsland. Daar is de grondwet geschreven met een afspiegeling van inwoners. In het schrijfproces waren telkens openbaar toegankelijke feedback rondes op internet. De regering heeft dit hele document opgepakt en is er mee aan het werk gegaan.'

Een gezonde inclusieve democratie zoekt ook het minderheidsstandpunt op. Er kan actiever worden gezocht naar samenwerking met andersdenkenden. Dat kan door middel van vormen van inclusieve besluitvorming die op dit moment beschikbaar zijn, zoals in de deep democracy beweging of de sociocratie. Dat zijn methodes van besluitvorming waarbij je met alle deelnemers het besluit zo aanpast, dat het voor de mensen die er anders over denken (minderheidsstandpunt) ook werkbaar is (een gemeenschappelijke basis of common ground zoeken).

Inclusieve politiek
Politici en professionals aan het woord: 'De gemeenteraad is het hoogste orgaan van een gemeente. Als gemeente is het essentieel om het goede voorbeeld te geven naar de burgers toe. Een "witte mannen" cultuur heerste er lang in de gemeenteraad vanuit de perspectief van de inwoners. Het is positief dat er steeds meer vrouwen de politiek in wassenaar betreden. Dat er nu een commissielid is die een beperking heeft, is een goede zaak om nog meer de afspiegeling van de maatschappij te zijn.'

'Ik denk dat we een afspiegeling van de samenleving zijn. Vanuit alle kanten van het dorp zitten mensen in de raad. We gaan goed met elkaar om. Verder zouden we bij alle

raadsstukken een kopje inclusie moeten hebben, maar dan moet je als ambtenaar wel weten wat het is.’

‘Er waren vrouwonvriendelijke opmerkingen bij raadsvergaderingen. Die zijn wel naar buiten gekomen.’

‘Als ik binnen kom bij raadsvergaderingen word ik als een koning behandeld. Er wordt altijd gekeken of ik met mijn rolstoel bij de microfoon kan komen.’

Is de gemeenteraad een afspiegeling van Wassenaar? Als het gaat om de verschillende buurten is dat goed geregeld zeggen verschillende raadsleden. Leeftijden variëren, en ook zitten er sinds kort mensen met een beperking in de politiek. Wat we nog minder terug zien, is de culturele diversiteit van Wassenaar. Met zo’n internationale gemeenschap zou dit voor de hand liggen. Ook zou gekeken kunnen worden of mensen met verstandelijke beperking of psychische problematiek politiek actief zouden kunnen worden. Daar zijn in Nederland mooie voorbeelden van. Natuurlijk is het van belang dat er ook sprake is van inclusieve omgangsvormen in het gemeentebestuur. Op dit moment loopt er een onderzoek naar de bestuurscultuur en bejegening in college en raad. Dit naar aanleiding van de afscheidsspeech van Wethouder Klaver-Bouman. Van belang is de uitkomsten mee te nemen in de verdere vormgeving aan inclusieve politiek in Wassenaar.

Van belang is daarnaast dat bij de renovatie van raadhuis De Paauw goed gekeken wordt waar de toegankelijkheid van het gebouw versterkt kan worden.

‘We hebben voor gebruikers van een rolstoel een schuine oprit om bij de ingang van het gemeentehuis te komen. Als deze te steil is, dan kunnen mensen aan de achterkant komen om hier via de lift naar de eerste verdieping te gaan. Als we aan een nieuw pand denken dan moeten we opnieuw kijken naar de toegankelijkheid.’

Bij de gemeente komt niet iedereen
Voelt iedereen zich welkom bij raadhuis De Paauw? Een aantal mensen vragen zich dat af.

‘De Paauw is voor heel veel mensen ‘een ver van mijn bed show’. De nieuwjaarsreceptie is voor heel Wassenaar op de Paauw, maar ik zie al 20 jaar dezelfde mensen. Kijk maar naar de foto’s in de krant van de afgelopen jaren. Als ik vraag ga jij daar heen? Nee, dat is voor mij te elitair, krijg ik dan als antwoord. Het gemeentekantoor is meer eigen omdat je er toch moet zijn.’

Bij de werkconferentie Lokale Inclusie Agenda, merkten we dat er toch een diversiteit aan mensen op af kwam. Dat was nadat we veel bijeenkomsten elders in Wassenaar hebben gehouden. Hoe kan De Paauw voor een grotere diversiteit mensen een fijne plek worden om te zijn?

Aandachtspunten

Wat zijn de aandachtspunten waar we als inwoners, organisaties en gemeente aan willen werken? In volgorde van belangrijkheid:

1. Begrijpelijke brieven vanuit de gemeente. Schrijven in begrijpelijke taal, met zo min mogelijk jargon. Bij gebruik van jargon leggen we dit uit. We hanteren B1 taalgebruik, en zo mogelijk A2 taalgebruik. Bij folders, websites en brieven over schuldhulpverlening en communicatie met statushouders hanteren we A1 taalgebruik.

2. Inclusieve informatievoorziening. Inclusie: alle inwoners kunnen de informatie begrijpen die zij ontvangen en kunnen zich erin herkennen.

3. Andere naam voor gehandicaptenparkeerkaart.

4. Oplossen knelpunten inwonerparticipatie.

5. Kopje inclusie bij raadsstukken.

6. Inzetten van inclusieve communicatie in tekst en beeld als veranderstrategie. In onze teksten en beelden (bv. gemeentegids), een diverse en inclusieve samenleving laten zien. Ook communicatie inzetten voor bewustwording.

7. Als inwoners, organisaties & gemeente letten op taalgebruik. Bv. geen mindervalide toilet, gehandicaptenparkeerplaats of cliënt meer, maar inwoner, mensen met een beperking of mensen met een ondersteuningsvraag.

Bijlage 1: Input Aandachtspunten Lokale Inclusie Agenda

Tijdens de thematafels en de werkconferentie hebben inwoners, organisaties, raadsleden en beleidsadviseurs gebrainstormd over de aandachtspunten. In de werkconferentie hebben zij de aandachtspunten geprioriteerd. Wat gaat nu echt verschil maken voor een inclusieve samenleving in Wassenaar? Ook is er bij diverse aandachtspunten input opgehaald voor actieplannen. Zodat, als de Lokale Inclusie Agenda er eenmaal is, inwoners, organisaties en gemeente gelijk aan de slag kunnen met het realiseren ervan. Hieronder vind je de input voor deze aandachtspunten en actieplannen, per thema. De actieplannen worden na het gesprek in commissie Mens & Maatschappij verder compleet gemaakt en geactualiseerd.

Aandachtspunten Werkgroep Lokale Inclusie Agenda & Gemeente

Actiepunten	**1. De Lokale Inclusie Agenda aanjagen, ontwikkelen, uitvoeren en monitoren** **2. Meedenken met inclusieve initiatieven en projecten** **3. Zelf initiatieven en activiteiten ondernemen** **4. Het faciliteren van de werkgroep**
Wat willen we bereiken?	• Een sterke beweging richting de inclusieve samenleving in scholen, bedrijven, clubs & verenigingen, buurten, maatschappelijke organisaties in gemeente Wassenaar. • Een inclusief DNA, denken en doen in gemeentelijke organisatie en samenleving. • Bijdragen aan gelijkwaardigheid en inclusieve beeldvorming in gemeente Wassenaar.
Welke stappen gaan we zetten	• Het organiseren van minimaal vier Werkgroepbijeenkomsten per jaar. • Contacten leggen met initiatieven en projecten in samenleving en gemeente. • Meedenken met, en ondersteunen van, initiatieven en projecten • Coördineren uitvoering actiepunten Lokale Inclusie Agenda • Monitoring actiepunten Lokale Inclusie Agenda. • Actualiseren Lokale Inclusie Agenda
Wat is het resultaat?	• Uitgevoerde actiepunten • Vier werkgroepbijeenkomsten per jaar. • Inclusieve initiatieven en projecten uit samenleving en gemeente • Periodieke actualisatie Lokale Inclusie Agenda
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2027

	• Evaluatie en vervolg: najaar 2027.
Wie zijn betrokken?	Gemeente.
Wie coördineren?	Gemeente.
Financiën	• N.t.b.

Aandachtspunten Inclusief Onderwijs

Actiepunten	**1. Het organiseren van een gesprek tussen gemeente en onderwijsveld om te onderzoeken wat mooie stappen zouden kunnen zijn om samen te werken in inclusie. De gemeente werkt dan vanuit het perspectief dat zij steeds kijkt waar zij de beweging richting inclusief onderwijs kan ondersteunen die ten goede komt aan leren van elk kind.** **2. Als PO en VO scholen, ouders, leerlingen, SAD en gemeente een gezamenlijk gesprek organiseren, waarin we onze toekomstvisie op inclusief onderwijs ontwikkelen.** **3. Als gemeente scholen actief ondersteunen die willen vormgeven aan inclusief onderwijs. O.a. door beleidsadviseurs, portefeuillehouder, onderwijshuisvesting, sociaal team en waar mogelijk de financiële stromen eenvoudiger in te richten.**
Wat willen we bereiken?	• Overeenstemming over Inclusief Onderwijs • Gezamenlijk leren en optrekken naar meer inclusie in het onderwijs.
Welke stappen gaan we zetten	• Organisatie gesprek met onderwijs over stappen in samenwerking op inclusie. • Workshop & Gedachtenwisseling Sociaal Team (CJG), beleidsadviseurs, Leerplicht, Onderwijshuisvesting. • Scholen die dat willen actief ondersteunen in de vormgeving aan inclusief onderwijs. Waarbij het kan gaan om goed onderwijs aan elk kind in de buurt. Of om bijvoorbeeld samenwerking tussen de Wassenaarse scholen waarbij elke school een eigen expertise ontwikkelt. • Gezamenlijk in kaart brengen wat dat betekent voor beleid onderwijshuisvesting. De mogelijke aanpassingen verwerken in het IHP. • Organiseren gedachtewisseling tussen scholen, jongeren, ouders, docenten, schoolbestuurders, samenwerkingsverbanden en gemeente over samen optrekken naar meer inclusie in het onderwijs. • Breed gedragen toekomstvisie Inclusief Onderwijs ontwikkelen, met een inspirerend, haalbaar tussendoel voor over drie jaar.

	• Resulterend in enkele gezamenlijke initiatieven.
Wat is het resultaat?	• Breed gedragen toekomstvisie Inclusief Onderwijs. Met een inspirerend, haalbaar tussendoel voor over twee jaar. • Ontwikkeling en uitvoering gezamenlijke initiatieven gericht op inclusie in het onderwijs.
Tijdspad	• Start: winter 2023 • Looptijd tot: najaar 2026 • Evaluatie en vervolg: najaar 2026
Wie zijn betrokken?	De diversiteit aan opvoeders, scholen (VE, PO, VO), Jeugdteam, aanbieders jeugdhulp, PPO, SWV VO Leiden, SAD, Gemeente, Vluchtelingenwerk, lokale jeugd GGZ, sport.
Wie coördineren?	Gemeente: Beleidsadviseurs onderwijs en jeugdhulp. Onderwijs: Afvaardiging schoolbesturen. Gezamenlijke coördinatie op proces.
Financiën	• N.t.b.

Actiepunt	**4. Inventariseren welke kinderen uit Wassenaar buiten Wassenaar naar school gaan en een onderwijsvraag hebben.**
Wat willen we bereiken?	• Inventarisatie.
Welke stappen gaan we zetten	• Uitzoeken welke soorten onderwijsvragen zijn er die buiten Wassenaar worden ingezet. • In kaart brengen welke kinderen buiten Wassenaar onderwijs volgen. • In kaart brengen wat zij nodig hebben om onderwijs te volgen in hun eigen buurt. • In kaart brengen welke aanpassing elke partij moet doen. • Vanuit de jeugdhulpregio wordt deze inventarisatie gedaan. Wanneer deze gereed is, bespreken met de betrokken partijen.
Wat is het resultaat?	• Overzicht creëren verschillende soorten onderwijsvragen.
Tijdspad	• De wens van de scholen is dit punt als eerste op te pakken. Vóór punt 1 – 3. • Start: najaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: najaar 2024 • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	Gemeente – jeugdzorg, samenwerkingsverband Leiden, SAD, basisscholen, scholen voor voortgezet onderwijs.
Wie coördineren?	Jeugdhulp regio Haaglanden Gemeente: Beleidsadviseurs onderwijs en jeugd.

Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**5. De financiële mogelijkheden onderzoeken om met meer leerkrachten voor de klas te staan (o.a. shadow/onderwijsassistent) om inclusief onderwijs te realiseren en tegemoet te komen aan de onderwijsrichtingen van alle kinderen.**
Wat willen we bereiken?	• Elk kind kan leren, ongeacht de eigen ontwikkeling. We willen alle hindernissen weghalen.
Welke stappen gaan we zetten	• Verkennen mooie voorbeelden in Nederland (co-teaching). Ook in het licht van het lerarentekort. • Regionale en lokale geldstromen in kaart brengen die inclusief onderwijs kunnen bevorderen dan wel belemmeren. • Hulpbronnen binnen en buiten de school in kaart brengen die leren mogelijk maken. • In kaart brengen waar kinderen buiten de boot vallen door belemmeringen in geldstromen. • Belemmeringen in geldstromen oplossen, PvA maken en uitvoeren.
Wat is het resultaat?	• Méér mensen, materialen en middelen zijn inzetbaar in en rond de school dan aanvankelijk voor mogelijk werd gehouden. Een goede samenwerking tussen de SWV's, SAD, besturen, scholen, jeugdhulp, de verschillende gemeentelijke domeinen, fondsen, ondernemers, wijkorganisaties en betrokken inwoners om leergemeenschappen te ondersteunen met menskracht en middelen.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	Twee inwoners uit de werkgroep willen af en toe meedenken. Een grote diversiteit aan inwoners 25+ en leerlingen 8 – 25 ongeacht hun ontwikkeling, SWV/besturen, leerkrachten, scholenbouw/architecten, ervaringsdeskundigen.
Wie coördineren?	Beleidsadviseurs onderwijs en jeugd.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**6. Ervaringslessen op basisscholen in het omgaan met een diversiteit aan mensen.**
Wat willen we bereiken?	• Kinderen gaan op een vertrouwde manier open het gesprek aan met de volledige diversiteit aan inwoners in Wassenaar. Ongeacht leeftijd, culturele

	achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen. • Kinderen kunnen verschillende perspectieven in hun inzichten over de wereld meenemen. • Kinderen doen een positieve ervaring op in het kennismaken met diversiteit. • Kinderen kunnen het begrip gelijkwaardigheid toepassen in het omgaan met anderen.
Welke stappen gaan we zetten	• Voorbereiding en afspraken door Onderwijs & Werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar. • Pilotlessen ontwikkelen en organiseren. • Evaluatie pilotlessen • Ontwikkelen lessen als vast onderdeel van curriculum.
Wat is het resultaat?	• Vier pilotlessen • Ervaringslessen zijn vast onderdeel van het curriculum van basis & voortgezet onderwijs.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2027 en verder. • Evaluatie en vervolg: voorjaar 2024
Wie zijn betrokken?	Leden Werkgroep Lokale Inclusie Agenda, Scholen (PO & VO), SAD.
Wie coördineren?	Leden Werkgroep Lokale Inclusie Agenda, SAD.
Financiën	Onkosten inclusie

Actiepunt	**7. Thuiszittersaanpak**
Wat willen we bereiken?	• Geen enkele leerling tot 16 jaar wordt vrijgesteld van de leerplicht of uitgeschreven van onderwijs. • Elke jongere verlaat het onderwijs met een startkwalificatie (mbo, havo of vwo diploma).
Welke stappen gaan we zetten	• Inventarisatie van thuiszitters en de oorzaken van thuiszitten. Zo mogelijk wegnemen van algemene belemmeringen (kwesties) voor het volgen van onderwijs (van casuïstiek naar kwestuïstiek). • Onderzoeken van mogelijke oplossingsrichtingen, zoals een vervroegde, preventieve inzet van de plaatsingstafel, in plaats van curatief, zoals nu gebeurt.
Wat is het resultaat?	• Elk kind van 4 – 16 jaar volgt onderwijs. • Elke jongere verlaat het onderwijs met een startkwalificatie.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: voorjaar 2025 en verder.

	• Evaluatie en vervolg: voorjaar 2025
Wie zijn betrokken?	Gemeente, samenwerkingsverbanden, SAD, basisscholen, scholen voor voortgezet onderwijs.
Wie coördineren?	Gemeente, samenwerkingsverbanden
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**8. Inclusieve Scholenbouw**
Wat willen we bereiken?	• In de scholenbouw wordt rekening gehouden met (de mogelijkheid van) inclusief onderwijs, zodat nu en in de toekomst het gebouw hier geen belemmering voor hoeft te zijn. • Bij (renovatie van) bestaande scholen wordt onderzocht wat mogelijk is om de scholen (bouwkundig) aan te passen om inclusief onderwijs te faciliteren.
Welke stappen gaan we zetten	• Inhoudelijke inventarisatie van de wijze waarop een scholenbouw inclusie in het onderwijs kan bevorderen. • Bij renovatie en nieuwbouw (vlgs planning IHP) maken gemeente en school een plan voor een inclusief schoolgebouw, passend bij het onderwijsconcept en de wensen van de school, en beschikbare middelen.
Wat is het resultaat?	• Schoolgebouwen zijn geschikt om inclusief onderwijs te kunnen bieden.
Tijdspad	• Inhoudelijke inventarisatie, inclusief input scholen, voorjaar 2024. • Realisatie volgt de planning voor renovatie en nieuwbouw uit het Integraal Huisvestingsplan (IHP).
Wie zijn betrokken?	Gemeente, scholen (PO & VO), schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, SAD.
Wie coördineren?	Gemeente, schoolbesturen.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**9. Reizen tussen culturen. Interscholaire projecten van sport, techniek, samenleving, kunst, theater en/of muziek. Twee of meer scholen werken samen aan een mooi theater, muziek, sport, techniek, kunst of maatschappelijk project binnen de daarvoor gereserveerde uren van het gewone onderwijsprogramma.**
Wat willen we bereiken?	• Kinderen gaan op een vertrouwde manier open het gesprek aan met de volledige diversiteit aan inwoners

	in Wassenaar. Ongeacht leeftijd, culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen. • Kinderen kunnen verschillende perspectieven in hun inzichten over de wereld meenemen. • Kinderen doen positieve ervaringen op in het samenwerken met de diversiteit aan andere kinderen in Wassenaar. • Kinderen kunnen het begrip gelijkwaardigheid toepassen in het omgaan met anderen.
Welke stappen gaan we zetten	• Inventariseren welke scholen interesse en mogelijkheden hebben voor deze samenwerking. • Inventariseren praktische haalbaarheid project, beschikbare docenten en middelen, fietsafstand, groep 7 of 8 PO? Klas 2 of 3 VO? • Organiseren twee pilotprojecten. • Evaluatie en aanpassen aanpak. • Verbreding naar meer scholen en projecten.
Wat is het resultaat?	• Twee Interscholaire projecten
Tijdspad	• Start: Najaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024.
Wie zijn betrokken?	Gemeente, Scholen, SAD, Werkgroep Lokale Inclusie Agenda.
Wie coördineren?	In overleg met de scholen.
Financiën	N.t.b.

Aandachtspunten Inclusieve Arbeidsmarkt

Actiepunt	**1. In het Inclusief Werkcafé ontmoeten Wassenaarders elkaar, inwoners, werkgevers, arbeidstoeleiders en beleidsmakers.**
Wat willen we bereiken?	• Twee tot vijf dagdelen in de week is er in het centrum van Wassenaar het werkcafé, een bruisplek voor werkgevers, ondernemers en iedereen die zich wil oriënteren op werk. • Iedereen is welkom ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, culturele achtergrond, taalvaardigheid, levensvisie, talent, beperking en vakgebied. • Alle vacatures van ondernemend Wassenaar en omgeving vinden we in één fysieke en digitale kaartenbak. • We delen ook de leerwerkplekken, werkervaringsplekken, stageplekken proefplekken. • Werkzoekenden in Wassenaar kunnen zich hier vrijwillig ook inschrijven ongeacht regeling/uitkering of geen uitkering. Daarmee heeft iedereen een kans op een baan.
Welke stappen gaan we zetten	• We betrekken de politiek en de gemeentelijke organisatie (Cliëntenraad). • Klein beginnen • Aftrap bij Ondernemend Wassenaar met Inclusief Ondernemers Café. Hierin halen we op wat werkgevers belangrijk vinden en wat er nog nodig is. • De Vacatures opzoeken op de websites van werkgevers en in de krant • Een multomap met vacatures vullen, daarna digitaal sociale kaart site aanhaken (Beleidsadviseur sociaal domein) • Ruimte zoeken: Bijvoorbeeld: Bibliotheek, Zwembad • Subsidie aanvraag huur en andere kosten. • Betrekken Wassenaarse Krant • Mogelijk verbinding zoeken met Dress voor Success. • Bekijken welke andere actiepunten kunnen aansluiten in dit café (bijvoorbeeld aandacht voor digitale vaardigheden, taalvaardigheid, ondernemersbuddies, aanspreekpunt: waar kan ik terecht voor…) • We kijken met de mensen mee in het vervoer. Bijvoorbeeld door meerdere inwoners en vervoer te

	koppelen t.a.v. een aantal vacatures op een locatie buiten Wassenaar.
Wat is het resultaat?	• Tien mensen per jaar vinden een baan ongeacht situatie. • Er is een Fysieke kaartenbak (de Werkbank) • Digitale kaartenbak in de webomgeving van de sociale kaart • Vacatureplek in de Wassenaarse Krant • Onder andere voorbeelden delen en informatie over Open Hiring, Job Carving, Harry Training etc…. • Mensen hebben support bij het vinden van een baan en hebben evt. support bij het solliciteren, maken CV en brief. Dress for succes (Leiden). • Inclusieve Arbeidsmarkt in Wassenaar
Tijdspad	• Start: Pilot voorjaar 2023 • Evaluatie en vervolg: voorjaar 2024 (cyclus van een jaar).
Wie zijn betrokken?	Vrijwilligerscentrale, Ondernemend Wassenaar, gemeente Wassenaar, WSP Voorschoten-Leidschendam, UWV, Vluchtelingenwerk, Bruglokaal, Wassenaarse Krant, Fonds Wassenaar. Werkgevers die betrokken (willen) zijn: Gamma Wassenaar Tuincentrum de Bosrand Jumbo Wassenaar Provalu L’ Ami
Wie coördineren?	Nog afstemmen.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**2. Iedereen die een stap wil zetten op de arbeidsmarkt kan een coach krijgen die meereist gedurende de loopbaan (vgl. aanpak IPS, https://www.werkenmetips.nl/wat-is-ips/).**
Wat willen we bereiken?	• Iedereen is welkom ongeacht leeftijd, gender seksuele voorkeur, culturele achtergrond, taalvaardigheid, levensvisie, talent, beperking en vakgebied. • Of je nu start, een opleiding doet, je als zelfstandige aan de slag wilt, een kleine of grote carriérestap wilt maken of na je pensioen zin hebt in een nieuwe uitdaging. Starters en ervaren inwoners worden aan elkaar gekoppeld en trekken gelijkwaardig op met elkaar op weg naar werk en tijdens de loopbaan.

	• Ook mensen die een onderneming willen starten trekken op met een Wassenaarse ondernemer die o.a. meehelpt bij het maken van een ondernemingsplan.
Welke stappen gaan we zetten	• We starten met het werkcafé (zie stap 1 van deze uitvoeringsagenda) en starten vervolgens dit proces op. • Een coördinator vinden • Financiering vinden • Een plan maken met gebruik van goede voorbeelden uit Nederland. • We gebruiken het Wassenaarse netwerk met o.a. ondernemend Wassenaar.
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	• Start: Pilot najaar 2023 • Evaluatie en vervolg: voorjaar 2024 (cyclus van een jaar).
Wie zijn betrokken?	WSP/UWV en Vrijwilligerscentrale
Wie coördineren?	WSP en Toeleider
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**3. We communiceren inclusief en outreachend over werk vinden (bv. banenmarkt/matchingsevent, loket werk & inkomen in Wassenaar.**
Wat willen we bereiken?	• Elke Wassenaarder weet dat die welkom is op de Wassenaarse Arbeidsmarkt. • Wassenaarse werkgevers laten zien dat ze open staan voor iedereen en hoe dat vorm krijgt. • Wassenaarders inspireren elkaar in inclusief werkgeverschap en hoe je elkaar kunt vinden. Over het kijken naar talenten en interesses en het inzetten hiervan. Met deze PR zetten we de inclusieve beweging nog verder op de kaart in Wassenaar. Het inspireert op het inclusief lerend organiseren en veranderen. • Inwoners en werkgevers weten door middel van goede communicatie wat er plaatsvindt om een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren (banenmarkten, matching events, werkcafé, loket werk en inkomen).
Welke stappen gaan we zetten	• We inspireren Wassenaarse bedrijven en werkzoekenden met goede voorbeelden van een inclusieve werkvloer. • We publiceren een reeks aan voorbeeldverhalen over inclusief werkgeverschap in de krant en social media.

	Hier gaat het zowel over werkgevers als werkzoekenden die een baan hebben gevonden. Zo informeren we gelijk over waar je terecht kunt. • We gebruiken het Wassenaarse netwerk. met o.a. ondernemend Wassenaar, de Wassenaarse Krant (PR)
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	• Start: Pilot najaar 2023 • Evaluatie en vervolg: voorjaar 2024 (cyclus van een jaar).
Wie zijn betrokken?	Gemeente, Cliëntenraad, WSP Voorschoten-Leidschendam? UWV?, Wassenaarse ondernemers, Wassenaarse Krant.
Wie coördineren?	Gemeente, Cliëntenraad, WSP Voorschoten-Leidschendam?, Werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**4. Onderzoeken of de OV verbindingen voldoende aansluiten op de beroepsbevolking, werktijden, loket werk & inkomen en het werkcafé.**
Wat willen we bereiken?	• Iedereen die in en om Wassenaar werkt kan gebruik maken gewaardeerd (openbaar) vervoer. Aansluitend op de werktijden en op tien minuten vanuit huis.
Welke stappen gaan we zetten	• Gemeente Wassenaar gaat intern kijken hoe ze dit kunnen oppakken. Evt. in gesprek met provincie en de andere stakeholders van openbaar vervoer.
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	• Hangt af van het overleg tussen beleidsadviseurs gemeente, provincie en OV stakeholders in verkeer overleg.
Wie zijn betrokken?	Beleidsadviseur verkeer in Wassenaar.
Wie coördineren?	Gemeente Wassenaar en de werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar.
Financiën	(n.t.b.)

Aandachtspunten Cultuur, vrije tijd & sport

Actiepunt	**1. Eén plek met een team waar je terecht kunt voor support bij het inclusief maken van jouw club of vereniging. Zoals bijvoorbeeld bij het omgaan met een divers team of het regelen van fysieke hulpmiddelen. Denk aan tijdelijk twee trainers voor een sportteam, theatergroep of orkest. Of individuele support bij het wegwijs worden in de club door een professional of maatje.** **2. Inwoners vinden op deze plek informatie en advies voor deelname aan cultuur en sport. Ook kunnen mensen met een beperking er terecht voor informatie en assistentie bij gelijkwaardige deelname aan reguliere clubs en verenigingen.** **3. Vanuit deze opzet ook de beweegactiviteiten meepakken in de openbare ruimte en dit professionaliseren door 0,5 FTE beschikbaar te stellen. Ook het cultuuranker krijgt dan de benodigde FTE om dit actiepunt te verwezenlijken.**
Wat willen we bereiken?	• Clubs en verenigingen vinden gemakkelijk hulp bij de vormgeving aan een inclusieve club of vereniging. • Fit in Wassenaar en het Cultuuranker ondersteunen bij inclusievraagstukken en zijn hiervoor beschikbaar (cf. Cultuurnota 2021, steviger verbindingsrol Cultuuranker). • 13 regelingen rond sport, gezondheid en preventie komen in een brede SPUK. Dit geeft kansen om over een langere periode maatschappelijke impact te maken door deelname aan deze regelingen. Sport en bewegen biedt niet alleen plezier, het heeft ook preventieve waarden en kan bijdragen aan diverse maatschappelijke doelen.
Welke stappen gaan we zetten	• Budget voor uitvoering • Aanstellen drie extra combinatiefunctionarissen • Kennis en mooie voorbeelden verzamelen elders in het land. • Mensen persoonlijk benaderen om deel te nemen aan clubs & verenigingen in Wassenaar. • Werkgroep betrekken • Visie en uitgangspunten inbrengen
Wat is het resultaat?	Clubs en verenigingen in Wassenaar geven vorm aan inclusieve cultuur, vrije tijd & sport. Het wordt steeds

	vanzelfsprekender dat iedereen gelijkwaardig meedoet, op basis van eigen talenten en interesses, in het reguliere club & verenigingsleven.
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Fit in Wassenaar, CultuurAnker, Beleidsadviseurs sport en cultuur, Van Woesik, Jill&Jill (inspiratie), FondsWassenaar
Wie coördineren?	Fit in Wassenaar (verbinden/ondersteunen), Cultuuranker, Beleidsadviseur Sport, Beleidsadviseur Cultuur, Scouting, BplusC, Jill& Jill (organisatoren met inclusieve ervaringen)
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**4. Een eenvoudig handboek vergunningen in Wassenaar, met aandacht voor toegankelijkheid. Onderzoeken of de procedure voor vergunningen voor evenementen etc. eenvoudiger kan. Inwoners en organisaties willen vanaf het begin betrokken zijn bij de ontwikkeling van het nieuwe evenementenbeleid. Fijn als gemeente meehelpt om plan te schrijven waar nodig.**
Wat willen we bereiken?	• In Wassenaar kunnen inwoners en organisaties laagdrempelig een evenement organiseren. Ten behoeve van ontmoeting en verbinding. • In Wassenaar vinden we inclusie vanzelfsprekend bij de organisatie van evenementen. We nemen dit mee bij de vergunning aanvraag. • Inspirerende samenwerking en gedeeld eigenaarschap tussen inwoners, organisaties en gemeente bij de organisatie van evenementen.
Welke stappen gaan we zetten	• Ontmoeting organiseren tussen inwoners, organisatie en gemeente. • Inventariseren vraagstukken. • Beleidsstuk • Haalbare kaders • Evenementen agenda tbv beveiliging • Praktisch draaiboek
Wat is het resultaat?	• Meer inwoners en organisaties willen evenementen organiseren, omdat het makkelijker is om een vergunning te krijgen. Meer ontmoeting en verbinding in de Wassenaarse samenleving. • Evenementen worden toegankelijker. • Partnerschap tussen inwoners, organisaties en gemeente.
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Oranjevereniging, Spelenderwijs, Gemeente. We vragen: Organisatoren evenementen, 15 van Wassenaar, Avond 4-daagse, Oranjevereniging, Poldercross, Gemeente,

	Horeca, EHBO, Politie, Sportcontact, Vrijwilligerscentrale, Stichting Spelenderwijs
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**5. Onderzoeken of het mogelijk is om tot inclusief speelruimtebeleid voor alle leeftijden kunnen komen: Van Speeltuin naar beweegtuin voor iedereen.**
Wat willen we bereiken?	• Vanuit sportakkoord straks naar integraal speelplan binnen de gemeente
Welke stappen gaan we zetten	•
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Fit in Wassenaar
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**6. Fit in Wassenaar deelt handvatten, en organiseert bewustwording, scholing en trainingen over inclusieve cultuur, sporten en bewegen voor alle clubs en verenigingen in Wassenaar (Sport-& Cultuur akkoord).**
Wat willen we bereiken?	•
Welke stappen gaan we zetten	•
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Fit in Wassenaar
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**7. Beweegactiviteiten in de openbare ruimte organiseren met beweegcoaches voor iedereen in de buurt**
Wat willen we bereiken?	• Mensen bewegen en sporten en als het even lukt met elkaar samen. • Enkele momenten in de week verdeeld over Wassenaar • Een beweegcoach speelt in op de mensen die komen aanlopen en kijkt samen met deze deelnemers naar de wens van het moment. Samenspel gericht op ontmoeting is pré.

	• Eerst op de trapveldjes en openbare ruimte die er nu is. Later samen met gemeente kijken wat er extra is aan te vullen met materialen.
Welke stappen gaan we zetten	• We kijken naar de mooie voorbeelden zoals Vitality Leiden. • Kunnen we starten met vrijwilligers om de beweging op gang te brengen? • Op zoek naar middelen en buurtsportcoaches+
Wat is het resultaat?	• Wassenaar ontmoet elkaar in de buurten en in de openbare ruimte • Mensen van jong tot oud hebben de handvatten en tools om samen of alleen te sporten in de buurt. • Mensen vinden elkaar om samen te bewegen en sporten
Tijdspad	• Voorjaar 2023 kijken naar de mogelijkheden. • Eind zomer 2023 Pilot
Wie zijn betrokken?	SGW voor Inclusie, SMOW, Fit in Wassenaar.
Wie coördineren?	Samen bekijken wie. Fit in Wassenaar neemt initiatief.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**8. Sportmix organiseren voor alle leeftijden, culturen, talenten en beperkingen. Inwoners komen elke week bij elkaar en proberen verschillende sporten uit. Uitstroom naar een reguliere club is doel, maar geen vereiste.** **9. Sportverenigingen stimuleren om een recreatief team op te zetten waarin elke inwoner kan sporten.**
Wat willen we bereiken?	•
Welke stappen gaan we zetten	•
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Fit in Wassenaar
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**10. Vrijwilligerswerk en deelname aan clubs en verenigingen meenemen in de route voor inburgering**
Wat willen we bereiken?	•
Welke stappen gaan we zetten	•
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Vrijwilligerscentrale? En sportcontact?

Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**11. Cultuur inzetten om te verbinden (community building) en rondom de maatschappelijke Vraagstukken in Wassenaar.**
Wat willen we bereiken?	• We maken samen Wassenaarse cultuur • We kennen elkaars talenten en expertise • Wassenaarse inwoners,clubs, verenigingen, sport, cultuur en vrije tijd weten elkaar te vinden. • Grote vraagstukken
Welke stappen gaan we zetten	• We gaan oriënteren om vanuit het cultuuranker een community project te organiseren. • Orientatie voor de beschikbare uren • Oriëntatie op stakeholders • Brainstorm community project • Financiële situatie in beeld brengen • Plan maken en zo nodig indienen bij fonds
Wat is het resultaat?	• Een community building project waarbij de inwoners, clubs en verenigingen elkaar ontmoeten en elkaars talenten ontdekken en hierbij de samen Wassenaarse vraagstukken oppakken.
Tijdspad	• Cultuur • 2023 is een oriëntatiejaar met stakeholders
Wie zijn betrokken?	Cultuuranker, evt. Fit in Wassenaar, (Werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar, B+C, Ars&Studium, Kunstclub, Vrijwilligerscentrale, Participatiecoach, O&O, Buurtvereniging Kerkehout, Groene Meent, IVN, Scholen, o.a. ook de Amerikaanse school
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**12. Concept Uitgestelde koffie onder de aandacht brengen bij clubs, verenigingen en horeca.**
Wat willen we bereiken?	•
Welke stappen gaan we zetten	•
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Inwoner
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**13. Verenigingsondersteuning die helpt bij wetgeving, vergunningen, sponsoring en inclusie**
Wat willen we bereiken?	• Een verenigingsadviseur die beschikbaar is voor de clubs en verenigingen om met hen op te trekken (ook juist in de avonduren) • Verenigingen krijgen het wat makkelijker. De druk op vrijwilligers wordt minder.
Welke stappen gaan we zetten	• Vereniging adviseur opnemen in sportakkoord
Wat is het resultaat?	• De vereniging zijn ontlast op de vergunningsvraagstukken en regelgeving en zijn ondersteund ook tijdens de vakanties en avonduren, op de momenten waarop de vrijwilligers tijd hebben en de activiteiten plaatsvinden
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	Vrijwilligerscentrale? Vraag aan Sportcontact? Combinatiefunctionarissen?
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Aandachtspunten De Inclusieve Buurt

Actiepunt	**1. Als gemeente met mensen met een beperking om de tafel, oud en jong, om te inventariseren waar in de openbare ruimte de grootste knelpunten zijn. Deze inventarisatie is erop gericht dat elke Wassenaarder vrij en zelfstandig een leven midden in de samenleving kan vormgeven. In vrije tijd, winkels en andere voorzieningen in de buurt, op het werk en op school. Mensen worden geworven via telefoon en krant. We maken een fasegewijs, haalbaar plan, om deze knelpunten op te lossen. De knelpunten die het meest urgent zijn voor een leven midden in de samenleving, lossen we als eerste op.**
Wat willen we bereiken?	• De gemeentelijke organisatie krijgt zicht op (on)toegankelijkheid. • Knelpunten worden opgelost.
Welke stappen gaan we zetten	• De beleidsadviseurs bellen om het plan te activeren • Het onderwerp regelmatig bespreken in CoCo-overleg. • Contact leggen en opbouwen met inwoners voor wie toegankelijkheid van belang is • Stilstaan bij representativiteit van gesprekspartners (Sporters, mensen met een licht verstandelijke beperking). • Strategie voor de aanpak bepalen: alles wat je tegenkomt of afgebakend gebied en/of combineren met groenplan • De wijkmanager wil met de mensen in de wijken aan de slag voor de inventarisatie. Maar gaat dit pas doen als de organisatie zo is voorbereid dat issues ook echt worden opgepakt.
Wat is het resultaat?	• Ordening van toegankelijkheidsissues op: morgen aan te pakken, realiseerbaar op korte termijn en op wat langere termijn. Concrete, tastbare issues die ook realiseerbaar zijn
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	Mensen die problemen ervaren met de inrichting Openbare Ruimte: SGW, Bruglokaal, Beleidsadviseurs openbare ruimte, IVN (natuur), Wijkmanager en gemeentecollega's (via MT).
Wie coördineren?	Beleidsadviseur Openbare Ruimte
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**2. It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl).**
Wat willen we bereiken?	• Bruisende buurtplekken creëren waar iedereen graag komt. Waar mensen samen komen op basis van gedeelde interesses en talenten. We spraken over het boekje 'bruisen, brouwen, binden' en hoe daar bijvoorbeeld in Deventer aan is gewerkt. Andere voorbeelden werden ook genoemd.
Welke stappen gaan we zetten	• Voorbeeld Goes opzoeken (raadslid) • Brede buurtschouw met politiek, inwoners en dienstverlening • Groen • Samen optrekken: cocreatief en bottom up.
Wat is het resultaat?	• Halen en brengen
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	Beleidsadviseurs sociaal domein, Raadslid, SGW voor Inclusie, Wijkmanagers, Sociaal Team Wassenaar
Wie coördineren?	Dit moet over de volle breedte worden aangepakt (zie resultaat) en eventuele coördinatoren kunnen dan ook het beste over die breedte worden aangeleverd.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**3. Elkaar inspireren om samen onze omgeving vorm te geven. Om ontmoeting te bevorderen willen we de verbinding maken met groen. Door ontmoetingstuinen en het samen onderhouden van openbaar groen (bv boomspiegels).**
Wat willen we bereiken?	• Bevorderen van sociale cohesie tussen inwoners met natuur-interesse
Welke stappen gaan we zetten	• Op pad in Backershage met inwoners • Het combineren van het "tegelwippen" met het persen van stoeptegels uit kroos. Een overmaat aan kroos schijnt een probleem te zijn in Wassenaar. Het gaat om het vervangen van stoeptegels door kroostegels.

	• Contact met Mentaal Lokaal over mogelijke samenwerking in 'Loslopen'. Een reflectieve natuurbelevingswandeling die iedereen aanspreekt.
Wat is het resultaat?	• Backershage is schoner dan vroeger • Meer aanvragen van rondleidingen.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	IVN, Team communicatie en Team groenbeheer
Wie coördineren?	IVN (verbinder)
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**4. Samen optrekken met jongeren op om te kijken wat ze zouden willen voor hun buurt of dorp. Creativiteit stimuleren en het opzetten van grotere projecten. Jongeren als medemakers van de samenleving.**
Wat willen we bereiken?	• Inspirerend opgroeien voor elke jongere in Wassenaar. • Een ontmoetingspunt waar jongeren laagdrempelige wijze kunnen samenkomen (JOP). • Jongeren zijn creatieve medemakers van Wassenaar.
Welke stappen gaan we zetten	• Samen te bepalen met de jongeren in Wassenaar
Wat is het resultaat?	• Te bepalen door de jongeren. • Een wél werkende JOP.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	Jongeren, ouders, **scholen, clubs en vrije tijdsorganisaties, jongerenwerkers, gemeente** en jeugdhulp.
Wie coördineren?	2 Jongerenwerkers en 2 beleidsadviseurs
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**5. Inclusief ontwerp en toegankelijkheid verankeren in leidraad en richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte, gebouwen en woningen in het beheersplan.**
Wat willen we bereiken?	• Inclusief ontwerp en toegankelijkheid van openbare ruimte, gebouwen en woningen. • Inwoners, een inclusieve afspiegeling van de samenleving, gelijk vanaf het begin aan de tekentafel

	van een nieuw project. Samen werken vanuit een gezamenlijke visie op inclusie. • Gemixt wonen op mooie gewaardeerde plekken: jong & oud, sociale huur & koop, met & zonder beperking, oude & nieuwe Wassenaarders wonen door elkaar. • Gemeente, projectontwikkelaars, ontwerpers en aannemers nemen inclusief ontwerp en toegankelijkheid gelijk vanaf het begin mee in het project. • We ontwerpen de plek zo, dat er gebeurt wat we willen dat er gebeurt (sociale architectuur). En we nemen de omgeving hierbij mee.
Welke stappen gaan we zetten (incl. tijdspad)	• De komende tijd ontwikkelen we aanvullende richtlijnen voor de inclusieve en toegankelijke inrichting van openbare binnen- en buitenruimten en de bouw van woningen. • Vaststellen richtlijnen inclusief ontwerp inrichting openbare ruimte, gebouwen en woningen. • Verankering inclusief ontwerp en toegankelijkheid in beheersplan en draaiboeken projecten. • Inclusief ontwerp en toegankelijkheid worden meegenomen in initiatiefase projecten (projectinitiatieformulier). • We nemen architecten en ontwikkelaars mee in deze werkwijze. • Volgens de woonvisie worden de nieuwe woningen flexibel en levensloopbestendig gebouwd. Hier worden tussen ontwikkelaars, wooncorporaties en gemeente afspraken over gemaakt. Zodat ook mensen met een beperking er kunnen wonen.
Tijdspad	Start: najaar 2024 Richtlijnen: voorjaar 202 Verankering: najaar 2022 Toolbox & Training: najaar 2022 Evaluatie en vervolg: voorjaar 2023
Wie zijn betrokken?	Gemeente, projectontwikkelaars, architecten, aannemers, Werkgroep Lokale Inclusie Agenda Wassenaar en inwoners.
Wie coördineren?	Beleidsadviseurs openbare ruimte
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**6. Om de 500 meter een rolstoeltoegankelijk openbaar toilet. Inzichtelijk gemaakt via de HogeNood App**
Wat willen we bereiken?	•
Welke stappen gaan we zetten	•
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Aandachtspunten Zorg & Welzijn in een Inclusieve Samenleving

Actiepunt	**1 Ja, ik wil! Met het sociaal team één loket als toegang tot de samenleving creëren. Met alle partijen in het Sociaal Team, en zo mogelijk ook de satellietpartijen, maken een gezamenlijke inclusieve toekomstvisie. Waar gaan we voor? Hoe draagt het sociaal team bij aan een inclusieve samenleving? En wat kan ieders aandeel hierin zijn?**
Wat willen we bereiken?	• Een akkoord waarbij commitment aan onze gezamenlijke doelstellingen het vertrekpunt is. • Een inclusief leven midden in de samenleving van elke inwoner. Daar is welzijn, ondersteuning en zorg in Wassenaar op gericht. De persoon houdt de regie over het eigen leven. We handelen alsof we al in de gewenste situatie zijn: Een inclusieve samenleving. • We verweven positieve gezondheid in onze werkwijze. • We zetten zoveel mogelijk in op hulpbronnen, hulpmiddelen en voorzieningen in die er in Wassenaar al zijn. Nieuw aanbod zetten we in als bestaand aanbod aantoonbaar niet voldoet (bv. logeeraanbod als respijtzorg). Het gaat om samen leven. Hierbij creëren we eigenaarschap van inwoners, organisaties en ambtenaren. • We zetten in op een stevigere samenwerking met buurthuizen en servicepunten, en stimuleren het outreachend werken van het sociaal team en andere partijen. Zo houden we de toegang dicht bij de inwoners, in de buurten en wijken.
Welke stappen gaan we zetten	• Verder opbouwen en borgen van het Sociaal Team Wassenaar voor alle de toegangen voor het sociaal domein. • We zorgen dat het Sociaal Team Wassenaar vindbaar is voor elke inwoner. • Monitoren van de ontwikkeling van het Sociaal Team en bijsturen waar nodig • Zorgdragen voor 1 regisseur vanuit het Sociaal Team per huishouden • Als sociaal team een gezamenlijke toekomstvisie en werkwijze ontwikkelen voor ondersteuning in een inclusieve samenleving. Met hefbomen voor inclusie (bv werken aan gewaardeerde rollen). Hiervoor

	worden een aantal inspiratiebijeenkomsten voor het nieuwe sociaal team georganiseerd. • Ook worden er dergelijke inspiratiebijeenkomsten georganiseerd over positieve gezondheid
Wat is het resultaat?	• Inwoners vervullen gewaardeerde rollen op school, op het werk, op clubs & verenigingen, thuis en in de buurt. • Eén digitaal/fysiek loket als toegang tot de samenleving. Dicht bij waar inwoners komen en gaan. • Het sociaal team heeft een werkwijze die optimaal bijdraagt aan een inclusieve samenleving in Wassenaar.
Tijdspad	• Start: Najaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: najaar 2023 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2023
Wie zijn betrokken?	Organisaties van zorg & welzijn in Wassenaar, Gemeente, clubs & verenigingen, buurtcentra, etc. Het moet nog veel breder gedragen worden over de volle breedte van (de voorzieningen in) de samenleving
Wie coördineren?	Nog afstemmen.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**2. Welkom Wassenaar. Inventariseren en investeren op de volle breedte van netwerken. Laten zien wat je als organisaties doet. 'Welkom!'**
Wat willen we bereiken?	• Een welkome samenleving voor iedereen. Buurtcentra, clubs & verenigingen staan open voor alle Wassenaarders. Het is prettig wonen en leven in Wassenaar voor alle inwoners. • Benutten wat er al is. Er zijn relatief veel voorzieningen, clubs en verenigingen maar vaak zijn die er voor een specifieke groep mensen. Dit kunnen we zien als een bron van hulpmiddelen door er breder en beter gebruik van te maken. Dat is goed voor de leden, voor de clubs maar ook voor de nieuwe leden. Dit bevordert een welkome samenleving.
Welke stappen gaan we zetten	• Inventariseren op de volle breedte van netwerken en laten zien wat je als organisaties doet. 'Welkom!' • Zien wat er mogelijk is door partijen aan elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld zou het 'niet betalen van contributie' aan de voetbalclub een teken kunnen zijn van financiële problemen. Dit kan ook een probleem

	worden van de zorgverzekering, de aansluitingen nutsvoorzieningen, woningcorporaties en vooral voor inwoners zelf. Daar ligt het risico op armoede en schuldsanering etc. We verbinden de partijen, zodat de lijnen kort zijn. Mogelijk kunnen sportverenigingen ook plekken zijn waar het Loket te vinden is.
Wat is het resultaat?	• Elke inwoner is welkom in de buurten, buurtcentra, initiatieven, culturele clubs & sportverenigingen in Wassenaar.
Tijdspad	• Start: najaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2023
Wie zijn betrokken?	Sociaal Team, Buurtcentra, Gemeente, SMOW, Clubs en Verenigingen, Fit in Wassenaar, Raadslid, Beleidsadviseur Sociaal Domein, SGW voor Inclusie (alle aanwezigen bij themasessie).
Wie coördineren?	Nog afstemmen. Dit moet over de volle breedte worden aangepakt (zie resultaat) en eventuele coördinatoren kunnen dan ook het beste over die breedte worden aangeleverd.
Financiën	Hoe kunnen we de beschikbare gelden beter verdelen en inzetten? Bijvoorbeeld door gestapelde financiering op wijkniveau? Mogelijk kunnen de SPUK-gelden t.a.v. de sociale basis hier vanaf 2024 voor ingezet kunnen worden.

Actiepunt	**3. It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl).**
Wat willen we bereiken?	• Bruisende buurtplekken creëren waar iedereen graag komt. Waar mensen samen komen op basis van gedeelde interesses en talenten. We spraken over het boekje ‘bruisen, brouwen, binden’ en hoe daar bijvoorbeeld in Deventer aan is gewerkt. Andere voorbeelden werden ook genoemd.
Welke stappen gaan we zetten	• Voorbeeld Goes opzoeken (raadslid) • Brede buurtschouw met politiek, inwoners en dienstverlening • Groen • Samen optrekken: cocreatief en bottom up.
Wat is het resultaat?	• Halen en brengen
Tijdspad	• Start: voorjaar 2024

	• Eerste resultaten: najaar 2024 • Looptijd tot: najaar 2025 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2025
Wie zijn betrokken?	Beleidsadviseurs Sociaal Domein, SGW voor Inclusie, Fit in Wassenaar, Wijkmanagers, Sociaal Team Wassenaar
Wie coördineren?	Dit moet over de volle breedte worden aangepakt (zie resultaat) en eventuele coördinatoren kunnen dan ook het beste over die breedte worden aangeleverd.
Financiën	In eerste instantie reguliere middelen. Waar dat blijkt nodig te zijn, nog te begroten extra budget

Actiepunten	**4. Als zorgorganisaties, inwoners en gemeente een platform oprichten om met elkaar te leren, te innoveren en kwesties op te lossen op het gebied van ondersteuning in een inclusieve samenleving.** **5. Het verspreiden van mooie voorbeelden van een inclusieve wijze van ondersteunen via nieuwsbrieven, en krant.**
Wat willen we bereiken?	• Iedereen die ondersteuning heeft in gemeente Wassenaar, heeft een leven midden in de samenleving onder eigen regie op basis van eigen interesses en talenten. • Eigen regie en gelijkwaardigheid voor alle inwoners van Gemeente Wassenaar. • Een gezamenlijke visie op ondersteuning in een inclusieve samenleving door inwoners, organisaties en gemeente. • Never give up: Het criterium voor inclusie is ademen. Ook al heeft iemand een ernstig meervoudige beperking of stevige gedragsproblemen, een leven midden in de samenleving is altijd mogelijk. Op het moment dat onze creativiteit ernstig op de proef wordt gesteld, zoeken we net zo lang tot we de oplossing gevonden hebben. Zo nodig leren we hierbij van nationale en internationale voorbeelden. • We oriënteren ons op een organisatiewijze, waardoor mensen als zij van de ene regeling in de andere terecht komen, kunnen blijven rekenen op continuïteit in inclusieve support. • Duurzaam leren door gezamenlijk optrekken in de aanpak van kwesties. • Nieuwe werkwijzen ontwikkelen gericht op inclusie in de samenleving.

	• Evt: Gezamenlijke kwaliteitsrichtlijnen ontwikkelen gericht op een inclusieve wijze van ondersteunen.
Welke stappen gaan we zetten	• Organiseren 1 inspiratiebijeenkomst voor alle organisaties van zorg & welzijn per jaar met gezamenlijke visieontwikkeling, workshops en het benoemen van gezamenlijke vraagstukken. Organiseren van groepjes rondom vraagstukken. Gedachtenwisseling over vervolg, voorjaar 2024. • Plannen vervolgbijeenkomsten met o.a. als onderwerpen: verzamelen mooie voorbeelden, uitwisseling praktijkvoorbeelden gericht op inclusie, ontwikkelen kwaliteitsmonitor, investeren in mensen vs geldstromen, etc,. • Evt: Ontwikkelen richtlijnen ondersteuning in een inclusieve samenleving, najaar 2025.
Wat is het resultaat?	• Gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering actiepunten voor ondersteuning gericht op een inclusieve samenleving. • Zichtbare verbeteringen in het leven van mensen. • Mooie voorbeelden van ondersteuning gericht op een leven midden in de samenleving. Ook bij complexe ondersteuning. • Gezamenlijke richtlijnen ondersteuning in een inclusieve samenleving, najaar 2025.
Tijdspad	Start: voorjaar 2024 Eerste resultaten: najaar 2024 Looptijd tot: najaar 2025 en verder. Evaluatie en vervolg: najaar 2025
Wie zijn betrokken?	Organisaties van zorg & welzijn, gemeente, inwoners.
Wie coördineren?	Vanuit Sociaal team: Vanuit 2 zorgorganisaties:
Financiën	• Tijdsinvestering initiatiefgroep: 10 uur p.p. • Facilitator platform, vormgeving bijeenkomsten (gezamenlijke financiering gemeente & zorgorganisaties?)(inclusief werving): 40 uur per bijeenkomst. • Facilitators 2 trajecten (idem?): 2 x 50 uur + inzet zorgorganisaties. • Er is landelijk budget beschikbaar voor afbouw van separatie/isolatie.

Aandachtspunten Communicatie, Politiek & Dienstverlening

Actiepunt	**1. Begrijpelijke brieven vanuit de gemeente.**
Wat willen we bereiken?	• We schrijven in begrijpelijke taal, met zo min mogelijk jargon. Bij gebruik van jargon leggen we dit uit. • We hanteren B1 taalgebruik, en zo mogelijk A2 taalgebruik. Bij folders, websites en brieven over schuldhulpverlening en communicatie met statushouders hanteren we A1 taalgebruik. • Het doel van de mail of brief staat in de allereerste alinea, met een heldere uitleg van de stappen die worden gevraagd van inwoners en organisaties. • Inwoners voelen zich meer gehoord, begrepen en volwaardig • Er is vertrouwen in de overheid
Welke stappen gaan we zetten	• We vragen de formulieren brigade om een presentatie bij de vrijwilligerscentrale aan gemeente ambtenaren en gerelateerde organisaties. • Inwoners vragen om de goede voorbeelden te benoemen en de problemen in kaart te brengen. • Alle betrokken organisaties doordringen van nut en noodzaak. We willen draagvlak creëren. • Een cursus schrijven van openbare documenten op B1-niveau organiseren.
Wat is het resultaat?	• Begrijpelijk taalgebruik in brieven en brochures
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: najaar 2023 • Looptijd tot: najaar 2024 en verder. • Evaluatie en vervolg: najaar 2024
Wie zijn betrokken?	SMOW, Formulierenbrigade, ambtenaren, gemeenteraad en gemeentesecretaris, inwoners betrekken die suggesties kunnen doen (Werkgroep Lokale Inclusie Agenda), specifieke rechter die vonnissen begrijpelijk maakt vragen om tips, Werk en Inkomen.
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**2. Inclusievere informatievoorziening**
Wat willen we bereiken?	• Inclusie: alle inwoners kunnen de informatie begrijpen die zij ontvangen en kunnen zich erin herkennen.

Welke stappen gaan we zetten	• Taalmaatjes inclusiever: meer culturen en achtergronden binnen de taalmaatjes. • Toegankelijkheid checken van bibliotheek en buurthuizen. • Plekken die veel mensen trekken, aanschrijven (vertaal boeken, vrouwen groepen, sportverenigingen, scholen, taalmaatjes). • Motie schrijven
Wat is het resultaat?	• We bieden informatie in meerdere talen aan, zowel linguïstisch als cultureel.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: voorjaar 2025 en verder. • Evaluatie en vervolg: voorjaar 2025
Wie zijn betrokken?	
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**3. Andere naam voor gehandicaptenparkeerkaart**
Wat willen we bereiken?	• Inclusief Parkeerbeleid
Welke stappen gaan we zetten	• Onderzoeken of verandering van naam invalide parkeerplaats naar vergunninghouder categorieën wettelijk mag. • Kijken of het mogelijk is om benaming in openbare ruimte aan te passen zonder de wet aan te passen. • Verwerken in beleid nieuwe aanvragen. • Motie schrijven • Zo nodig pilot i.v.m. wettelijke regelruimte.
Wat is het resultaat?	• Aanduiding invalide parkeerplaats wordt onderdeel parkeren vergunninghouder.
Tijdspad	• Start: voorjaar 2023 • Eerste resultaten: voorjaar 2024 • Looptijd tot: voorjaar 2025 en verder. • Evaluatie en vervolg: voorjaar 2025
Wie zijn betrokken?	Raadsleden, Beleidsadviseur verkeer/parkeren, communicatie adviseur, ambtenaren, aanvragers vergunningen, inwoners die vergunningen hebben, parkeerbeleid.
Wie coördineren?	Raadslid.
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	4. Oplossen knelpunten inwonerparticipatie
Wat willen we bereiken?	N.t.b.
Welke stappen gaan we zetten	• •
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	5. Kopje inclusie bij raadsstukken
Wat willen we bereiken?	N.t.b.
Welke stappen gaan we zetten	• •
Wat is het resultaat?	•
Tijdspad	•
Wie zijn betrokken?	
Wie coördineren?	
Financiën	N.t.b.

Actiepunt	**6. Inzetten van inclusieve communicatie in tekst en beeld als veranderstrategie. In onze teksten en beelden (bv. gemeentegids), laten we een diverse en inclusieve samenleving zien. Ook zetten we communicatie in voor bewustwording.** **7. Als inwoners, organisaties & gemeente letten we op ons taalgebruik. Bv. geen mindervalide toilet, gehandicaptenparkeerplaats of cliënt meer, maar inwoner, mensen met een beperking of mensen met een ondersteuningsvraag.**
Wat willen we bereiken?	• Mensen kijken naar elkaar met een inclusieve, gelijkwaardige blik.
Welke stappen gaan we zetten	• Een inhoudelijk teammoment van het team communicatie wijden aan inclusieve communicatie als veranderstrategie. • Aan de hand van voorbeelden inventariseren wat we al doen qua inclusieve communicatie in tekst en beeld. En waar verbeterpunten liggen. • Samen opdenken over een door een communicatieadviseur ingebracht project. Dat gezamenlijk inclusief omdenken. Hoe kun je deze

	communicatie (campagne) zo vormgeven dat die bijdraagt aan een inclusieve samenleving? • Met elkaar inventariseren wat nu achterliggende principes zijn waarlangs je je communicatie inclusief omdenkt/anders vormgeeft. • Deze principes omwerken naar een intranet-bericht/stukje voor de toolkit over inclusief communiceren. • Mogelijk de organisatie van een workshop over inclusief communiceren voor mensen van gemeente en andere organisaties.
Wat is het resultaat?	• Een lijstje ontwerpprincipes voor inclusieve communicatie • Een intranet-bericht/stuk voor de toolkit over inclusief communiceren.
Tijdspad	Start: voorjaar 2022 Eerste resultaten: voorjaar 2022 Looptijd tot: najaar 2022 Evaluatie en vervolg: najaar 2022
Wie zijn betrokken?	Team communicatie en andere geïnteresseerden.
Wie coördineren?	Team communicatie:
Financiën	N.t.b.

Bijlage 2: Samenvatting Rapportage Lokale Inclusie Agenda in Word

INCLUSIEF ONDERWIJS

Stip
We willen dat elk kind uit Wassenaar, zoveel als mogelijk, in Wassenaar naar school kan. Kinderen leren hun eigen talent te ontwikkelen in een inspirerende, positieve, groene en veilige omgeving. Vanaf het begin trekt de gehele diversiteit aan kinderen samen op. Elk kind leert op de eigen manier, ook als dat wat anders is dan andere kinderen. Kinderen en gezinnen kunnen kiezen waar zij naar school gaan. Het belang van het kind staat centraal. Onder leerlingen, leerkrachten en docenten is er een open sfeer. We zien dat er verschillen zijn, en dat diversiteit kracht geeft. Ieders talent en ieder beroep wordt gewaardeerd. Kinderen leren bijvoorbeeld, ook in het basisonderwijs, al vroeg met hun handen te werken. Het mooist zou zijn als we gedifferentieerde uitstroomniveaus voor verschillende vakken binnen eenzelfde opleiding of diploma kunnen realiseren. Om inclusie te bevorderen streven we waar nodig en mogelijk naar kleinere klassen of meerdere leerkrachten voor de klas. We werken bewust aan regionale ontkokering en verbinding. Zodat geldstromen optimaal ten goede kunnen komen aan regulier inclusief onderwijs voor elk kind.

Toekomstvisie op inclusief onderwijs
Als scholen voor primair en voortgezet onderwijs, leerlingen, ouders, samenwerkingsverbanden gaan we in gesprek over onze toekomstvisie op inclusief onderwijs. De gemeente ondersteunt dit. In het kader van de Global Goals wil de gemeente eraan bij wil dragen ‘dat alle leerlingen kennis en vaardigheden opdoen voor duurzame ontwikkeling, mensenrechten, culturele diversiteit, wereldburgerschap en zorgen voor kind- en handicapvriendelijke onderwijsfaciliteiten. Zorgen voor goed en inclusief onderwijs en levenslang leren.’ Het realiseren van inclusieve en toegankelijke scholenbouw hoort daar ook bij. De gemeente en de scholen willen daarvoor samen een inclusief programma van eisen opstellen.

Mooie voorbeelden

- Meerdere scholen staan open voor inclusie. Ze hebben veel kennis en ervaring in huis om een grote diversiteit aan kinderen optimaal onderwijs te bieden.
- Wie opgroeit in een diverse school, is meer voorbereid op de diversiteit in de samenleving. Voor kinderen is die diversiteit vaak heel vanzelfsprekend. Scholen in Wassenaar zien de kracht van diversiteit.
- Elk kind heeft talenten. Wij kijken daarom waar de talenten van de leerlingen liggen en proberen die in te zetten.
- Er zijn meerdere specialisten in de school aanwezig voor de begeleiding van de kinderen. De expertise die zij opdoen, wordt ingezet voor alle kinderen op school.

- We ervaren de kracht van een enthousiast divers team dat open staat om even met leerlingen van gedachten te wisselen.
- Als docent Engels of Nederlands heb je een vrij vak. Op de middelbare school zetten docenten de lesstof in om diversiteit en inclusie onder de aandacht te brengen van jongeren.
- Het IDB stimuleert zelf nadenken tijdens de lessen in 4 HAVO/VWO om hun aannames te onderzoeken en zelf te leren nadenken
- In VMBO-t houdt het pestgedrag op in de 2e klas. Kinderen zijn vaak op relationeel vlak eerder volwassen, dan kinderen op HAVO/ VWO.
- Er is veel gedaan op paarse vrijdag op school. In de opstart van de Gay Straight Alliance, zijn er interessante gesprekken geweest met leerlingen over religie, tattoos en seksualiteit.
- Twee Wassenaarse inwoners zetten hun expertise in op basisscholen in Leidschendam-Voorburg. Kinderen maken kennis met hoe het is om met een beperking te leven.
- In het kader van het integraal huisvestingsplan zijn scholen en gemeente bewust bezig na te denken over hoe een gebouw een inclusieve leeromgeving het beste kan ondersteunen.

Knelpunten

- Het gevoel van sociale ongelijkheid is groot in Wassenaar. Er zijn nog steeds ouders die niet willen dat hun kinderen omgaan met kinderen uit andere buurten. Kinderen leren zo alleen omgaan met kinderen die op hen lijken.
- Onze dochter ging in Australië naar de buurtschool met andere kinderen kan. In Wassenaar aangekomen werd ze op de buurtschool negatief benaderd.
- De verwijzingen naar speciaal onderwijs zijn in Wassenaar laag, maar de afgelopen tijd licht gestegen. Budgetproblemen vormen in Wassenaar regelmatig een obstakel.
- Het passend onderwijs komt in Nederland, in de praktijk, op de schouders van de leerkracht terecht. In het buitenland wordt de financiering zo vormgegeven dat je bijvoorbeeld zo nodig met z'n tweeën voor de klas kan staan. Ook andere wet- en regelgeving zit in de weg. Recent komt daar ook het lerarentekort bij.
- De scholen zijn vaak vol. Als je naar Wassenaar verhuist, kun je er niet zeker van zijn dat je kinderen ook op school terecht kunnen.
- Het internationale onderwijs sluit niet aan op het Nederlandse systeem.
- Kinderen uit een gezin dat gevlucht is hebben de eerste twee jaar in de internationale schakelklas (ISK) gezeten. Ze zijn uiteindelijk niet in Wassenaar toegelaten.
- Meisjes met autisme vallen vaker helemaal uit in vergelijking met jongens die tijdelijk naar speciaal onderwijs gaan.

- In Wassenaar is er volgens de cijfers van het NJi een hoog percentage van jongeren tussen de 16 – 19 jaar dat geen onderwijs volgt.
- We delen kinderen al heel vroeg in naar werk- en denkniveau in het Nederlandse voortgezet onderwijssysteem.
- Er zijn veel verschillende schoolsoorten, VMBO 1,2,3, kader, TL, Havo, Renn4, speciaal. Kinderen krijgen heel snel het gevoel: jij bent niet goed genoeg.
- In Wassenaar zijn ouders het niet altijd eens over het schooladvies. Ouders willen soms VWO, terwijl wij als school het advies Havo geven. Kinderen worden dan faalangstig.
- Als je examen doet moet je alle vakken op het zelfde niveau doen. Kinderen met een atypisch profiel zijn de dupe.
- Er is geen VMBO-Basis & Kader in Wassenaar. Kinderen moeten naar Katwijk, Den Haag of Leiden.
- Kinderen zijn de dupe van het feit dat Wassenaar onderdeel is van verschillende regio's met een lappendeken aan geldstromen. De ligging van Wassenaar is ongunstig. Bestuurlijk bij Den Haag en qua Passend Onderwijs bij Leiden.

Stappen er naar toe

- Het organiseren van een gesprek tussen gemeente en onderwijsveld om te onderzoeken wat mooie stappen zouden kunnen zijn om samen te werken in inclusie. De gemeente werkt dan vanuit het perspectief dat zij steeds kijkt waar zij de beweging richting inclusief onderwijs kan ondersteunen die ten goede komt aan leren van elk kind.
- Als PO en VO scholen, ouders, leerlingen, SAD en gemeente een gezamenlijk gesprek organiseren, waarin we onze toekomstvisie op inclusief onderwijs ontwikkelen.
- Als gemeente scholen actief ondersteunen die willen vormgeven aan inclusief onderwijs. O.a. door beleidsadviseurs, portefeuillehouder, onderwijshuisvesting, sociaal team en waar mogelijk de financiële stromen eenvoudiger in te richten.
- Inventariseren welke kinderen uit Wassenaar buiten Wassenaar naar school gaan en een onderwijsvraag hebben.
- De financiële mogelijkheden onderzoeken om met meer leerkrachten voor de klas te staan (o.a. shadow/onderwijsassistent) om inclusief onderwijs te realiseren en tegemoet te komen aan de opleidingsniveaus van alle kinderen.
- Ervaringslessen op basisscholen in het omgaan met een diversiteit aan mensen.
- Aanvullende actiepunten ingebracht door inwoners, organisaties en beleidsadviseurs
- Thuiszittersaanpak
- Inclusieve Scholenbouw
- Reizen tussen culturen. Interscholaire projecten van sport, techniek, samenleving, kunst, theater en/of muziek brengen de diversiteit aan leerlingen met elkaar in

contact. Twee of meer scholen uit verschillende buurten werken samen aan een mooi theater, muziek, sport, techniek, kunst of maatschappelijk project binnen de daarvoor gereserveerde uren van het gewone onderwijsprogramma.

INCLUSIEVE ARBEIDSMARKT

Stip
Wat we willen bereiken? Elk talent in de Wassenaarse samenleving wordt gewaardeerd. Voor iedereen is er op basis van het eigen talent een reguliere betaalde baan te vinden. We trekken gelijkwaardig op en iedereen hoort erbij. Op de werkvloer is de diversiteit aan culturen, leeftijden, genders, talenten en beperkingen breed vertegenwoordigd. Medewerkers, werkgevers en klanten vormen een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. Werken loont, voor iedereen. En jongeren in Wassenaar kunnen binnen een bedrijf een vak leren.

Voor wie geen eigen vervoer heeft, sluit het openbaar vervoer aan op werktijden van bedrijven binnen en buiten Wassenaar. De loketten en aanspreekpunten voor werk en inkomen zijn op een mooie locatie nabij het centrum. Dat is ook het centrale punt voor vacatures. We organiseren jaarlijks banenmarkten voor alle werkzoekenden en werkgevers. Deze banenmarkten vinden plaats op een gewaardeerde plek in Wassenaar. Door de mediacampagne weet iedereen ervan.

Mooie voorbeelden

- De Bosrand staat open voor elke werkzoekende die contact opneemt. ‘We gaan altijd in gesprek.’ Ook vanuit Provalu vinden mensen een betaalde baan. We kijken flexibel naar de taalvaardigheid. Zo leren mensen de taal snel op de werkvloer.
- Gamma: ‘Hoe meer diversiteit op de werkvloer hoe beter.’
- Bij een bakker vinden ze het vanzelfsprekend om met een afspiegeling van de samen te werken in het bedrijf.
- Andere ontwikkelingen richting een inclusieve Wassenaarse arbeidsmarkt: Jonge statushouders lopen stage in het restaurant van Duinrell. En er werken diverse statushouders in de thuiszorg.
- Ook goede individuele ondersteuning aan inwoners en medewerkers draagt bij aan de inclusieve arbeidsmarkt in Wassenaar. Bijvoorbeeld de ondersteuning die iemand om uit bed te kunnen komen, of een collega die net iets meer de tijd neemt voor leren, uitleg en samenwerking.
- De Participatiecoach, vluchtelingenwerk, SMOW, Leergeld en de Vrijwilligerscentrale weten elkaar te snel te vinden in het van Heeckerenhuis en kunnen snel schakelen op weg naar inclusieve vrije tijd, vrijwilligerswerk en een reguliere baan.
- Daarnaast zijn er Wassenaarders die mensen via hun netwerk helpen aan een betaalde baan.
- Via het zelfstandigenloket komen inwoners in contact met Wassenaarse ondernemers voor advies en om stappen te zetten naar een eigen onderneming.
- Het Werkgevers Service Punt (WSP) en arbeidstoeleiders doen stap voor stap meer ervaringen op die bijdragen aan een steeds inclusievere arbeidsmarkt.

Knelpunten

- Werkgevers willen heel graag inclusie op de werkvloer vormgeven, maar missen soms de tijd ervoor.
- Praktische beroepen zijn ondergewaardeerd.
  Mensen die met hun handen willen werken zijn moeilijk te vinden.
- Er zijn relatief te weinig banen aansluitend bij de beroepsbevolking in Wassenaar.
  Mensen werken bv. in Leiden of Den Haag.
- 'Als werkgever houden we ook speeddatedagen. Soms zit ik twee dagen klaar en verschijnen er geen mensen, terwijl ze zich wel hebben ingeschreven. Dat komt door de sollicitatieplicht.'
- Op de thematafel werd het organiseren van een banenmarkt ín Wassenaar als oplossing genoemd om wel mooie matches te kunnen maken. Er waren meerdere inwoners aanwezig bij de thematafel die niet wisten dat die in het verleden met succes georganiseerd zijn.
- Het is voor veel mensen die gevlucht zijn nauwelijks te bevatten dat ze niet direct mogen werken. Vaak moeten ze afwachten en krijgen ze in de loop van de tijd een bijstandsuitkering.
- Het al in de eerste klas van de middelbare school differentiëren naar niveau. In Amerika of Engeland leren kinderen in het VO veel langer samen.
- Het is moeilijk om jongere werknemers te vinden.
- Kinderen die school haten, wat dan? Is leerplicht de enige uitweg? Of kunnen ze ook aan het werk?
- In sommige branches/winkels is er sprake van een cultuur
  waar je minder makkelijk naar binnen stapt of wordt geholpen.
- Ook met een wél passend vraag en aanbod van mensen is het niet altijd zo dat inclusie vanzelf gaat op de werkvloer. Voor het middenmanagement is het een grote uitdaging. In de commerciële bedrijven van de afgelopen decennia zijn zij verantwoordelijk voor tijd, geld en dus winst behalen. Én tegelijkertijd voor de menselijke kant van de organisatie. Dit betekent grote druk voor hen.
- Bij de gemeente moet je eerst een brug over (in contact komen, juiste indicatie krijgen) om support te krijgen. Ben je de brug over, dan loopt alles goed. Dit geldt op meerdere vlakken. WMO, werk en inkomen, etc…
- Ik heb een Wajong uitkering en kwam in Wassenaar wonen. Ik kreeg geen ondersteuning door het UWV en zit niet in een traject naar werk.
- Als je je vanuit een uitkering oriënteert op ondernemerschap dan moet je direct een stevig plan hebben. Er is dan weinig support.
- Wassenaar hoort bij regio Leidschendam. Dan moet je daarheen voor het sollicitatie café. Dat is voor heel veel mensen die ik spreek een grote drempel. Zij gaan niet.
- Een vrouw huilde 'Ik moet naar Leidschendam-Voorburg om de papieren voor mijn uitkering te regelen. 'De bus viel uit en ik moest ook m'n kind voeden.'

- Het dorp is klein. Als je geen auto hebt, kan buiten wassenaar werken, buiten gewone kantoortijden, een grote uitdaging zijn. Bijvoorbeeld DHL.
- Een diverse samenstelling van mensen in een organisatie betekent nog niet altijd dat er een inclusief werkklimaat is. Niet iedereen bij de gemeente ervaart een inclusief werkklimaat.

Stappen er naar toe

- In het Inclusief Werkcafé ontmoeten Wassenaarders elkaar, inwoners, werkgevers, arbeidstoeleiders en beleidsmakers. Vijf dagen in de week, gedurende één dagdeel, is er in het centrum van Wassenaar het werkcafé/loket werk & inkomen, een bruisplek voor werkgevers, ondernemers en iedereen die zich wil oriënteren op werk.
- Iedereen die een stap wil zetten op de arbeidsmarkt kan een coach krijgen die meereist gedurende de loopbaan, vrijwillig of professioneel (vgl. IPS).
- Inclusief en outreachend communiceren over werk vinden. Zoals bijvoorbeeld over de banenmarkt/matchingsevent en het loket werk & inkomen in Wassenaar.
- Aanvullende actiepunten ingebracht door inwoners, organisaties en beleidsadviseurs
- Onderzoeken of de Openbaar Vervoer verbindingen voldoende aansluiten op de beroepsbevolking, werktijden, loket werk & inkomen en het werkcafé.

INCLUSIEVE CULTUUR VRIJE TIJD & SPORT

Stip

Cultuur en Sport verbinden

Wassenaarse sport en cultuur verbindt jong en oud. Het rijke culturele leven, de overvloed aan natuur, de prachtig ontworpen parken, tuinen, sportverengingen en gewaardeerde bruisplekken nodigen uit tot ontmoeten en bewegen. We zien en waarderen elkaars talenten, en benutten ze. Iedereen is welkom. Ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, inkomen, culturele achtergrond, talenten en beperkingen. Iedereen die nu nog aan de kant staat, kan meedoen in de reguliere clubs en verenigingen. De combinatiefunctionarissen sport en cultuur zijn daarvoor het aanspreekpunt. Je kunt ze vinden bij Fit in Wassenaar en het Cultuuranker. We denken in mogelijkheden. Samen maken we Wassenaar!

Welkom

Vanuit noord, oost, zuid, west en het hart van Wassenaar voelen we ons welkom op de ontmoetingsplekken. In de clubs, verenigingen, musea, buurtcentra, theater de Warenar en op evenementenplekken zien we een afspiegeling van onze kustplaats. Er is altijd een groepje te vinden waarmee je op jouw niveau kunt sporten. Of een schildertechniek kunt leren. Of samen een theater of muziekstuk op de planken brengt. We denken steeds breder, zodat steeds meer mensen mee kunnen doen.
Ook het nieuwe sportcomplex is een mooi trefpunt in Wassenaar. Het is voor iedereen toegankelijk, zowel de zaal als de tribune. En het is de plek waar veel clubs en verenigingen samen sporten en kennismaken. Ook mensen van buiten Wassenaar heten

we van harte welkom om samen te genieten van evenementen, groen, strand, Wassenaarse kunst en gastvrijheid in de horeca.

We trekken gelijkwaardig op terwijl we samen organiseren
Als inwoners, nieuwkomers, ondernemers, organisaties en gemeente ervaren we steeds meer gezamenlijkheid in de vormgeving aan georganiseerde en niet georganiseerde cultuur, sport & vrije tijd. We steken fysieke en sociale bruggen over, waarbij we elkaar letterlijk en figuurlijk ontmoeten. We ervaren de kracht van inclusieve ontmoeting in de openbare ruimte. Een openbare ruimte die uitnodigt tot een creatieve bijdrage aan je eigen omgeving. Kennis en expertise delen we o.a. in de platforms van Fit in Wassenaar, de buurtcentra en het Cultuuranker.

Mooie voorbeelden

- Jill & Jill activiteiten bij O&O waar elk kind welkom is, ongeacht gender, culturele achtergrond, inkomen, talenten en beperkingen. Van disco, bingo, knutselen tot voorleesochtenden.
- Blauw Zwart: met meerdere clubs onder één dak, een buurthuis functie, walking voetbal, de club is multicultureel en het terrein is open om zelf op zondag potjes te komen voetballen.
- Bij Scouting Van Woesik is iedereen welkom!
- Kinderen kunnen op sportsafari in Wassenaar. De sportsafari is een gratis kennismakingsprogramma, waarbij kinderen langs verschillende lokale sportaanbieders kunnen gaan
- Via Stichting Leergeld kan elk kind een zwemdiploma halen en meedoen aan verenigingen van cultuur, vrije tijd en sport.
- Het Oranjefeest ‘Iedereen siddert na die tijd.’
- De natuur die Wassenaar rijk is, biedt vele mogelijkheden voor inwoners om samen te bewegen. Het IVN, het Instituut voor Natuureducatie, wil hierin met Fit in Wassenaar optrekken om activiteiten te organiseren, waarbij mensen elkaar kunnen ontmoeten in de natuur.
- Door de aandacht voor inclusie en toegankelijkheid in het Sterrenbad, is het niet alleen voor iedereen mogelijk om te zwemmen. Het zwembad is ook nog eens een mooi voorbeeld van inclusief personeelsbeleid.
- In de bibliotheek programmeren we voor zowel kinderen, als volwassenen meestal in aansluiting op de actualiteit, op de thema’s die leven. De internationale dag van de geschiedenis, Keti Koti, de pride maand.
- De Warenar heeft bewust stappen gezet in de toegankelijkheid van het theater, waar dat enigszins financieel lukte. Ook hebben ze geïnvesteerd in een ringleiding, zodat mensen met een auditieve beperking de voorstelling beter kunnen volgen. Ze willen voor elk wat wils programmeren.
- Museum Voorlinden geeft voor en achter de schermen een warm welkom voor iedereen. Het is voor iedereen toegankelijk en het is een inclusieve organisatie: ‘Ik werk er heel graag!’

- Ars & Studium heeft een jeugdgroep en een korting voor mensen met een laag inkomen.
- Wassenaar telt wel 10.000 vrijwilligers.
- B+C Groepslessen 'Iedereen kan drummen' We helpen wel eens mee een startdrumkit te vinden als mensen een laag inkomen hebben.
- Bij het Tri-Team hebben we een manier gevonden waarop je op je eigen snelheid kunt hardlopen en toch met de gehele diversiteit aan mensen samen sporten.

Knelpunten

- Je ziet geen afspiegeling van de samenleving op straat en in de clubs & verenigingen van Wassenaar. Het samengevoel mist.
- 'Hier wonen achttien mensen en we zijn geen onderdeel van de buurt.
- 'Hier op de sportschool heb ik gezien dat een meisje genoot van het sporten en trainen. Ze heeft een verstandelijke beperking en kon goed mee in de sport. Alleen de andere sporters lieten telkens merken dat ze niet met haar wilden sporten. Het lag niet aan haar prestaties, ze was alleen anders dan de rest.'
- Er wordt niet genoeg gedacht in mogelijkheden. Verhardt de samenleving?
- Mensen zijn mondiger 'Not in my backyard'. Daarom is het lastiger om een evenement te organiseren.
- Als je iets groots wilt organiseren loop je tegen de gemeente aan. Soms vraag je je af waarvoor je het doet.
- Schaatsevenement ging ter ziele door omwonenden.
- Dag van Wassenaar was moeilijk te organiseren door vergunningenprocedures.
- EHBO-ers zijn vrijwilligers. Eén dag voor het grote evenement bleken er geen EHBO-ers meer te kunnen. Dan staat je grote evenement onder druk.
- Clubs en verenigingen hebben veel moeite om genoeg vrijwilligers te vinden 'Ik kan maar 1 uurtje achter de bar.'
- Veel culturen kennen de vrijwilligersrol niet.
- Veel mensen in Wassenaar zijn vooral landelijk actief.
- Als je wilt samenwerken met de gemeente/een evenement/project wil organiseren loop je tegen verschillende zaken aan:
    - Veel wisselingen in de gemeentelijke organisatie.
    - Plannen worden niet overgedragen (bv. zwangerschapsverlof).
    - Plannen halen o.a. de nieuwe coalitie niet.
    - Er zijn veel contracten met organisaties.
    - Wat vijf jaar geleden nog kon kan niet meer.
    - Alles moet afgekaard. Niets mag meer worden aangevoeld.

    - Gemeente verwacht bij rellen elders in de gemeente dat de organisatie op het moment zelf BOA's inhuurt.
- Nieuwkomers krijgen goede hulp met voedsel, huisvesting en het vinden van werk. Worden ze goed ingeleid in de Nederlandse/Wassenaarse cultuur?
- Twijfels bij de nieuwbouw van de sporthal. Is die wel toegankelijk voor iedereen?
- Kun je wel meesporten als je een beperking hebt in Wassenaar? Er zijn nauwelijks sportaccommodaties met een toegankelijk toilet.
- Mensen ervaren dat er weinig muziekeducatie is in Wassenaar. De muziekeducatie die er is, is mogelijk ook niet zo bekend.

Stappen er naar toe

- Eén plek met een team waar je terecht kunt voor support bij het inclusief maken van jouw club of vereniging (combinatiefunctionarissen sport & cultuur). Zoals bijvoorbeeld bij het omgaan met een divers team of het regelen van fysieke hulpmiddelen. Denk aan tijdelijk twee trainers voor een sportteam, theatergroep of orkest. Of individuele support bij het wegwijs worden in de club door een professional of maatje.
- Inwoners vinden op deze plek ook informatie en advies voor deelname aan cultuur en sport. Ook kunnen mensen met een beperking er terecht voor informatie en assistentie bij gelijkwaardige deelname aan reguliere clubs en verenigingen.
- Vanuit deze opzet ook de beweegactiviteiten meepakken in de openbare ruimte en dit professionaliseren door 0,5 FTE beschikbaar te stellen. Dit zijn beweegactiviteiten in de openbare ruimte georganiseerd door o.a. beweegcoaches voor iedereen in de buurt.
- Ook het cultuuranker krijgt de benodigde FTE om dit actiepunt te verwezenlijken (combinatiefunctionaris cultuur).
- Een eenvoudig handboek vergunningen in Wassenaar, met aandacht voor toegankelijkheid. Onderzoeken of de procedure voor vergunningen voor evenementen etc. eenvoudiger kan. Inwoners en organisaties willen vanaf het begin betrokken zijn bij de ontwikkeling van het nieuwe evenementenbeleid. Fijn als gemeente meehelpt om plan te schrijven waar nodig.
- Onderzoeken of het mogelijk is om tot speelruimtebeleid voor alle leeftijden te komen: Van Speeltuin naar beweegtuin voor iedereen.
- Fit in Wassenaar deelt handvatten, en organiseert bewustwording, scholing en trainingen over inclusieve cultuur, sporten en bewegen voor alle clubs en verenigingen in Wassenaar (Sport-& Cultuur akkoord).
- Vrijwilligerswerk en deelname aan clubs en verenigingen meenemen in de route voor inburgering.
- Sportmix organiseren voor alle leeftijden, culturen, talenten en beperkingen. Inwoners komen elke week bij elkaar en proberen verschillende sporten uit. Uitstroom naar een reguliere club is doel, maar geen vereiste.

- Sportverenigingen worden gestimuleerd om een recreatief team op te zetten waar elke inwoner kan sporten.
- Cultuur inzetten om te verbinden (community building) en rondom de maatschappelijke vraagstukken in Wassenaar.
- Concept ‘Uitgestelde Koffie’ onder de aandacht brengen bij clubs, verenigingen en horeca.

DE INCLUSIEVE BUURT EN STRAAT

Stip
Als inwoners, organisaties en gemeente hebben we echt het gevoel dat we Wassenaar samen maken. We geven de straten, pleinen, parken, bruisplekken, buurtcentra en evenementen zo vorm dat iedereen kan meedoen. Houd je van kunst, de natuur, kaarten, tuinieren, theater, sport, muziek, samen de buurt mooier maken, of iets doen voor elkaar? Voor iedereen is er wel een plek te vinden waar je anderen kunt ontmoeten. Laagdrempelig, gewoon omdat je dezelfde interesses deelt. Ook als je nieuw bent.
Een toegankelijk groen dorp in balans
Wassenaar is een toegankelijk groen dorp in balans. Waar je kunt genieten van de kastanjes naast de toegankelijke voetpaden voor iedereen die rolt. De openbare ruimte en de gebouwen zijn inclusief vormgegeven. En bij nieuwbouw maken we een mix aan woningen. Voor jong en oud, gezinnen, mensen met en zonder beperking, huurders, kopers en vrije sector door elkaar. Voor iedereen is een betaalbare woning te vinden. Het centrum is een toegankelijke bruisplek vol ontmoeting, waar iedereen zich welkom voelt, kan parkeren, de weg kan vinden en zich vrij kan bewegen. Daarnaast is er om de vijfhonderd meter een voor iedereen toegankelijk toilet.
Jong en oud als medemaker van de buurt
In alles wat we doen, kijken we naar hoe de gehele diversiteit aan inwoners, leeftijd, ongeacht culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, inkomen, talenten en beperkingen optimaal kan deelnemen. Ook jongeren en ouderen voelen zich medemaker van de buurt. Als inwoners, organisaties en gemeente werken we in partnerschap samen aan maatschappelijke vraagstukken, het organiseren van buurtfeesten of evenementen of het maken van een mooi plan voor de openbare ruimte. Daarbij betrekken we ook de scholen. Zo ervaren kinderen al vroeg hoe het is om samen Wassenaar te maken.

Mooie voorbeelden

- Hoe kun je inclusie en natuur verbinden? Met die vraag is het IVN in Wassenaar aan de slag gegaan. Bijvoorbeeld met een inclusieve natuurbelevingswandeling of een inclusief natuurpad voor alle zintuigen.
- De Groene Meent inspireert mensen duurzamer te leven met veel aandacht voor inclusie. De boomspiegeldag, Het afvaldieet, de Tuinvogeltelling en de Plantenbieb zijn initiatieven waar elke Wassenaarder een actieve bijdrage aan kan vervullen.
- In het Deylerhuis ontmoeten mensen elkaar bij de buurtsoep.
- De Kinder Kringloop, in een mooi pandje midden in Wassenaar, is een plek waar een mooie diversiteit aan mensen en culturen samenkomt.
- De Stille Kracht Wassenaarse Kringloop is een inwonerinitiatief opgericht met als voornaamste doelstelling: mensen die financieel of sociaal wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken, te helpen.
- Samen-Zijn ’22 stimuleert ontmoeting en vriendschap. Daar komen nu tachtig tot honderd mensen op af. Honderd is de limiet, die is veel sneller bereikt dan gedacht. 75% van de mensen zijn ouder dan 55+. Voor jongeren lijkt het een drempel om er heen te gaan.

- In de oude Time Out Boerderij was er een ontmoetingsplek voor de jongeren die ‘s middags uit school kwamen tot in de avond.
- In januari was er een pizzaparty met jongeren. De opkomst was groot. Er kwamen meer dan vijfenvijftig jongeren. Zowel een binnen- als buitenlocatie voor jongeren is aan bod gekomen, maar ook de omgang met buurtbewoners werd besproken.
- In Wassenaar voelen mensen zich welkom, ook als je hier net komt wonen.
- Iemand met een transgender achtergrond voelde zich direct geaccepteerd. ‘Bij de Albert Heijn, bij de Jumbo, ik kan gewoon door de winkelstraat lopen. In onze straat hebben we goede contacten met de buren. Het is gemoedelijk.
- Met de werkgroep ‘We Zien Elkaar’ is er een handgemaakte regenboogvlag gemaakt. Ter gelegenheid van inclusie en de onderlinge verbinding. De regenboogvlag is onthuld in sporthal De Schulpwei.
- Meerdere mensen die gevlucht zijn geven aan zich echt welkom te voelen in Wassenaar en goed ontvangen. Vluchtelingenwerk trekt actief met nieuwe inwoners op bij het openen van een bankrekening, inschrijving in de gemeente of het vinden van een school, club, huis of werk.
- Toen de eerste Oekraïners aankwamen blonk de Amerikaanse school uit in actie.
- In het Scholen Project Platform Leidschendam-Voorburg ontmoeten kinderen en mensen met een beperking elkaar tijdens ervaringstafels.
- Vanuit het SGW voor Inclusie testen we de toegankelijkheid van winkels, restaurants en aangepaste toiletten. Eén keer in de 6-8 weken gaan we op pad
- In Leiden en Oegstgeest zien we door het centrum heen XL parkeerplaatsen, waarbij je ook met je rolstoel goed uit je auto kunt rollen. Net als in Wassenaar bij de Aldi.
- De Bij-Bus wordt door veel inwoners als zeer welkom ervaren. Ze zijn blij dat die er is, zodat zij op een laagdrempelige wijze vrienden kunnen bezoeken, naar een club, vereniging of ontmoetingspunt gaan, boodschappen kunnen doen of naar de priklocatie gaan.

Knelpunten

- In de buurthuizen zit vaak een vaste kern. Lastig als je nieuw bent om binnen te stappen. Steeds dezelfde groepjes.
- Het gedrag van mensen wordt opgemerkt als brutaal.
  ‘Mensen aanspreken op gedrag in buurten lukt niet goed. Gedoe in de buurten oplossen!’
- Als je niet kunt zien, kun je zomaar het doelwit zijn van pesterijen uit de buurt.
- ‘Mensen zijn hier afstandelijk. Men is wantrouwig, we zitten in een paradijsje. Mensen zijn vermogend en bang om het kwijt te raken. We laten in Wassenaar niet snel zien wat er leeft.’
- Er zijn zorgen in Wassenaar om drank- en drugsgebruik onder inwoners in zowel zuid als noord.

- ‘Vroeger had je lage heggen. Mensen trokken met elkaar op. We kenden elkaar. Je wist dat er iets aan de hand was met de buurman. Nu staan er schuttingen. Mensen zijn de hele dag aan het werk. Ik zie ze minder en ken ze niet. ‘
- In Kerkehout woont een grote groep oudere Wassenaarders, maar er zijn geen winkelvoorzieningen.
- Uit mijn team zijn meerdere mensen weggegaan omdat ze er niet meer tegen kunnen om met (mondige) inwoners willen werken (grove taal).
- Mensen met een verstandelijke beperking of met psychosociale problematiek worden niet gerespecteerd. Ze worden weggestopt. Hier wordt niet over gesproken. De mensen die hier wonen bij [locatie zorgorganisatie, red.] doen niet mee in de samenleving.
- Iemand ziet de vraag bij ouderen: “Ik ben altijd relevant geweest. Ik zat altijd in commissies en bedrijven. Ik heb nu geen functie meer. Mensen worden regelmatig 100 en vragen zich af, waarom ben ik er eigenlijk nog?’
- Kinderen die nog open en eerlijk zijn worden door hun ouders soms afgeremd bij het stellen van ontwapenende vragen. ‘Waarom draagt u eigenlijk schoenen?’
- Een jongere: ‘Ik zit in de Wajong en ik ontmoet eigenlijk niemand, omdat ik niet werk en niet naar school ga.’
- Statushouder: ‘Ik heb zes maanden geprobeerd iets aan te kaarten bij de woningbouw. Toen mijn Wassenaarse buurman belde, was het binnen twee dagen geregeld.’
- ‘Als het gaat om sociaal contact? Ik kan eigenlijk niemand van mijn vrienden opnoemen bij wie ik naar binnen kan. Bij de een is er een bocht in de gang. Bij de ander staat de kapstok in de weg of een kastje. Ze komen allemaal bij mij langs.’
- De kapper en vele andere basisvoorzieningen zijn niet te bereiken als je gebruik maakt van een rolstoel.
- Het contact met de gemeente loopt niet makkelijk. O.a. rond het gebouw aan de Zonneveldweg, rond de werkgroep bereikbaarheid en rond het gebied Valkenhorst.
- Gemeente gaf niet het goede voorbeeld bij de organisatie van een inwonersbijeenkomst: ‘Sorry het is op de tweede verdieping.’ Ik kon er niet in.
- Gemeente kijk goed naar je openbare ruimte en gebruik je verstand. Onderhoudsnivo D, dan kun je verwachten dat mensen hun huis niet meer goed uit kunnen.
- Het is heel breed. Wat ik mis. De bewegwijzering voor mensen die doof of slechtziend zijn. Hoe is de wegbewijzering in het dorp als je blind bent? Hoe vind je de bibliotheek? Ik denk dat dit beter kan!
- De straten zijn soms moeilijk toegankelijk om ergens te komen door scheve tegels, hoge stoepen, drempels i.p.v. autosluizen, boomwortels, heggen. De basiszaken van toegankelijkheid zijn niet op orde. Hierdoor komen meerdere mensen hun huis niet uit.
- Sommige rotondes zijn nog onveilig en onoverzichtelijk.

- Straatverlichting mist bijvoorbeeld richting Katwijk door het tunneltje.
- Ik vind niet dat we de gemeente achter de kont aan moeten zitten voor elk ontoegankelijk plekje. Ik heb geen zin om elke keer een melding te doen. Ik ben nu gezegend en vaardig met mijn rolstoel.
- Expats zien het nut er niet van in om kennis te maken met de Wassenaarse samenleving. Meestal denken ze dat ze na drie jaar weer weg zijn. Vaak is dat niet zo. Met problemen van dien. Engelstalige kinderen met een beperking vinden bijvoorbeeld geen vervolgopleiding die bij hen past en lopen vast in hun leven.

Stappen er naar toe

- We gaan met mensen met een beperking om de tafel, oud en jong, om te inventariseren waar in de openbare ruimte de grootste knelpunten zijn. Deze inventarisatie is erop gericht dat elke Wassenaarder vrij en zelfstandig een leven midden in de samenleving kan vormgeven. In vrije tijd, winkels en andere voorzieningen in de buurt, op het werk en op school. Mensen worden geworven via telefoon en krant. We maken een fasegewijs, haalbaar plan, om deze knelpunten op te lossen. De knelpunten die het meest urgent zijn voor een leven midden in de samenleving, lossen we als eerste op.
- It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl). Zie ook thema: ‘De Inclusieve Buurt’.
- We kijken hoe we elkaar kunnen inspireren om samen onze omgeving vorm te geven. Om ontmoeting te bevorderen willen we de verbinding maken met groen. Door ontmoetingstuinen en het samen onderhouden van openbaar groen (bv boomspiegels).
- We trekken samen met jongeren op om te kijken wat ze zouden willen voor hun buurt of dorp. We stimuleren creativiteit en het opzetten van grotere projecten. Jongeren als medemakers van de samenleving. Mogelijk hoort hier een nieuw fysiek ontmoetingspunt voor jongeren bij.
- Inclusief ontwerp en toegankelijkheid verankeren in leidraad en richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte (Beheersplan Openbare Ruimte), gebouwen en woningen.
- Om de 500 meter een openbaar rolstoeltoegankelijk toilet.

Stip

Onze ondersteuning draagt eraan bij dat elke inwoner kan meedoen op basis van eigen interesses en talenten. Op school, op de arbeidsmarkt, op clubs en verenigingen, thuis en in de buurt. Ongeacht leeftijd, gender, seksuele voorkeur, culturele achtergrond, inkomen, talenten en beperkingen. Ook degene voor wie dat eerder niet vanzelfsprekend was.

Iedereen kan een gewaardeerde rol vervullen

Het vormgeven aan een leven midden in de samenleving staat centraal. We ondersteunen mensen gewaardeerde rollen te vervullen op de arbeidsmarkt, in onderwijs, reguliere clubs & verenigingen, in het sociale leven en in de buurt. In het bepalen van de ondersteuningsbehoefte stellen we de vraag: 'Wat heb jij nodig om optimaal deel te nemen aan de samenleving?'

Eén loket als toegang tot de samenleving

We kijken naar welke ondersteuning wederzijds kan gebeuren onder collega's, teamgenoten, buren of medeleerlingen. En waar het nodig en mogelijk is om een persoonlijk assistent, ondersteuner, buurtsportcoach of combinatiefunctionaris cultuur in te zetten. Doorlopend, of bij wegwijs worden ter plekke. Hierin nemen we ook onze blik op positieve gezondheid mee. Inwoners kunnen ons vinden via één loket. Dat loket vormt de toegang tot de samenleving. Als organisaties van zorg & welzijn trekken we samen op met inwoners, verenigingen, bedrijven, scholen, en andere maatschappelijke organisaties om dit mogelijk te maken.

Mooie voorbeelden

- Ondersteunen bij de vormgeving van een leven midden in de samenleving vraagt goed kijken naar talenten en interesses. Wat kun jij goed? Wat lijkt je leuk? En mensen stap voor stap ondersteunen om hun eigen doelstellingen te bereiken. We kunnen iets leren van de ondersteuningsvisie van het JIT.
- Gewoon in het team bij de bakker werken, ook als je een verstandelijke beperking hebt. Dat gebeurt in Wassenaar en willen we uitbouwen (begeleid werken).
- Omdat we ondervinden dat de mensen die hier wonen niet echt deel zijn van de buurt, hebben we de buurt naar binnen gehaald. Dat was wat we als Middin, met het weinige personeel en de middelen wél konden doen. We organiseerden een rommelmarkt, het Repair café en een brasserie avond.
- Bij het Bruglokaal kijken we naar interesses en talenten. Waar wil jij je naartoe ontwikkelen? Ook zwemmen we in het recreatiebad op reguliere tijden. Je ziet dat er gezamenlijk spel ontstaat met andere mensen die daar ook zwemmen. Dat is heel erg leuk!
- Mentaal lokaal is een lokaal netwerk dat inwoners laagdrempelig helpt om mentaal gezond te blijven. Iedereen ervaart in het leven periodes dat het leven moeite kost of zelfs het gevoel geeft dat je vastloopt. Dat verschilt van persoon tot persoon. Werken aan je mentale gezondheid zou de normaalste zaak van de wereld moeten zijn. Een belangrijke ontwikkeling is de 'Mentale gymnastiek', lessen op het voortgezet onderwijs.

- De aanpak van Suïcide preventie ‘SuNa’ in Wassenaar is een voorbeeld voor andere gemeenten.
- SWZ: we ondersteunen mensen zo dat mensen kunnen blijven doen in de buurt wat ze altijd al deden.
- Samen een hobby delen als vacature in de vrijwilligerscentrale.
- Tijdens de buurtschouwen in Den Haag ontdek je als inwoners samen wat er anders kan, zowel sociaal als dat het om de openbare ruimte gaat.
- Er zijn heel veel voorzieningen, clubs en buurthuizen dus maak gebruik van wat er al is!
- De Stille kracht helpt soms mensen snel aan meubilair of financiën om een maand zonder uitkering door te komen.
- Inwoners geven aan dat zij lang moeten zoeken naar de juiste ondersteuning. Maar heb je eenmaal de juiste ondersteuning gevonden, dan gaat het goed in Wassenaar.
- ‘Je leert er veel van om als professional eens op te trekken met iemand die een beperking heeft. Alleen naar het toilet gaan is al een ervaring. Wat je dan allemaal tegenkomt!’

Knelpunten

- We zien geen afspiegeling van de samenleving op straat of in de clubs & verenigingen. Mensen met een (verstandelijke) beperking en ouderen zijn niet goed vertegenwoordigd. Buiten de bewoners van de Bonte Os en het Bruglokaal om, missen we de mensen die wonen bij grote zorgorganisaties.
- Er is een duidelijke behoefte aan mooie plekken in de buurt waar je gewoon even naar binnen kunt lopen. Waar de gehele diversiteit aan inwoners van Wassenaar graag komt. En waar je mogelijk ook iets kunt bijdragen.
- Er zijn weinig toegankelijke ontmoetingspunten waar iedereen kan komen en iedereen zich welkom voelt.
- We zijn allemaal aardig in Wassenaar, maar niet echt. Leiden we een leven van instagram foto’s?
- Ik ben 80% procent van mijn tijd bezig met mijn support en voorzieningen regelen.
- Er is schroom bij Wassenaarders om hulp te vragen. Er heerst de overtuiging: Ik moet het zelf doen! Mensen isoleren zichzelf van hulp.
- Vrijwilligers vinden is steeds moeilijker. Mensen doen minder gemakkelijk vrijwilligerswerk, hebben de ervaring het te druk te hebben. (Wel 10.000 vrijwilligers in Wassenaar). Het zijn altijd dezelfde mensen die veel vrijwilligerswerk doen, bijvoorbeeld de mensen bij de Stille kracht, Vrijwilligerscentrale, Sportclubs, SKW, Bijbus, Oranje Vereniging, Ondernemers vereniging, SGW.
- Bij samenwonenden doet vaak een persoon de financiën, de ander heeft er dan vaak geen verstand van. Dat kan bij scheiding of overlijden grote problemen opleveren.

- 40% tot 50% van de vrouwen in Wassenaar heeft geen betaalde baan.
- Eenzaamheid is er in alle Wassenaarse buurten en culturen. Er is veel stille eenzaamheid.
- Er komt te weinig diversiteit aan mensen op informatie avonden over maatschappelijke vraagstukken.
- Kinderen willen dat hun ouders met dementie thuis blijven wonen. Het komt vaak voor dat mensen in de problemen komen als het geld op is.
- Er heerst een taboe op dementie.
- Veel ouderen hebben een heel klein netwerk. Zij blijven achter de voordeur. Een netwerk moet je minimaal opbouwen als je 55, 65 of 70 bent.
- Theoretisch opgeleiden zoeken vaak zelf hulp zonder de gemeente erbij te betrekken. Dat gaat soms goed, maar vaak zoeken mensen de verkeerde hulp, waardoor hun situatie verslechtert.
- Zorgorganisaties vervullen zelf ook een belangrijke rol. Door de grootschaligheid waarmee de zorg nu georganiseerd is (bijvoorbeeld twaalf mensen per appartementencomplex), richten bewoners zich naar binnen, op elkaar. En professionele ondersteuners kunnen zich maar moeilijk losmaken van de routines van een zorginstelling.
- Een belangrijk onderwerp in Wassenaar is de vraag naar één punt, één loket, waar je alle informatie kunt vinden. En waar je ondersteuning kunt aanvragen.
- Het systeem van de overheid werkt niet in acute gevallen: 'Ik ben er morgen niet, dus ik kijk er overmorgen naar!'
- Hulpverleners in Wassenaar vinden dat er iets moet veranderen. Door hoe het nu geregeld is, zit er nog geen goede coördinatie in wie wat oppakt.

Stappen er naar toe

- Ja, ik wil! Met het sociaal team één loket als toegang tot de samenleving gecreëerd. Met alle partijen in het Sociaal Team, en zo mogelijk ook de satellietpartijen, een gezamenlijke inclusieve toekomstvisie maken. Waar gaan we voor? Hoe draagt het sociaal team bij aan een inclusieve samenleving? En wat kan ieders aandeel hierin zijn?
- Welkom Wassenaar. Inventariseren en investeren op de volle breedte van netwerken. Laten zien wat je als organisaties doet. 'Welkom!' Benutten wat er al is. Er zijn relatief veel voorzieningen, clubs en verenigingen maar vaak zijn die er voor een specifieke groep mensen. Dit kunnen we zien als een bron van hulpmiddelen door er breder en beter gebruik van te maken. Dat is goed voor de leden, voor de clubs maar ook voor de nieuwe leden. Dit bevordert een welkome samenleving.
- It takes two (ór 3, or more) to tango. Bruisende buurtplekken creëren, waar iedereen graag komt. Met voor elk talent en interesse iets leuks. Je kunt het niét alleen, het is essentieel co-creatief samen te werken. Bruisende buurtplekken, zoals in Gouda of Mijdrecht (bruispunt.nl).

- Als zorgorganisaties, inwoners en gemeente een platform oprichten om met elkaar te leren, te innoveren en kwesties op te lossen op het gebied van ondersteuning in een inclusieve samenleving.
- Het verspreiden van mooie voorbeelden van een inclusieve wijze van ondersteunen via nieuwsbrieven, en krant.

INCLUSIEVE POLITIEK, COMMUNICATIE EN DIENSTVERLENING

Stip
Wat we willen bereiken? Dat online en offline communicatie aan de telefoon, balies, in brieven en beleidsstukken, op websites en social media van bedrijven, organisaties en de gemeente voor iedereen toegankelijk en begrijpelijk zijn. Als gemeente is onze eerstvolgende stap het toegankelijk maken van de brieven. Dan volgt de rest van de communicatie uitingen. We zetten communicatie in voor verandering naar een inclusieve samenleving. En dragen eraan bij dat de gehele diversiteit aan inwoners, positief in beeld gebracht wordt (positieve beeldvorming). De gemeente neemt hierin een voorbeeldrol. Het online en offline loket van publieke zaken, werk & inkomen, WMO & Jeugd, vergunningen en duurzame energie is voor iedereen bereikbaar, toegankelijk en begrijpelijk.

Inspirerend partnerschap tussen inwoners, organisaties en gemeente
De politiek is inclusief en vormt een afspiegeling van de Wassenaarse samenleving. We onderzoeken hoe we onze directe democratie kunnen versterken. Zodat inwoners, organisaties en gemeente gezamenlijk partnerschap ervaren in het vormgeven aan beleid en de openbare ruimte in Wassenaar. En elkaar inspireren tijdens bewoners- en ontwerpavonden, gesprekken op straat en digitale raadpleging. Door inclusie en toegankelijkheid van het proces, wordt de gehele diversiteit aan inwoners in de gelegenheid gesteld hieraan deel te nemen. Daarnaast spreken we elkaar aan als mens of inwoner. Termen als invalide, mindervalide (zoek valide maar eens op in het woordenboek), gehandicapte of cliënt gebruiken we niet meer. Inwoners, organisaties en gemeente trekken samen op, op basis van vertrouwen. En niet op basis van bijvoorbeeld het idee van de frauderende, veeleisende inwoner of de afstandelijke gemeente, die je als inwoner met grof taalgebruik te woord kunt staan.

Mooie voorbeelden

- ‘Na een kop koffiedrinken gebruikt ieder z’n eigen pinpas. Het gaat erg goed bij Broeders, Zonnehof, de visboer, Lien, Hamburgers en bij de Hema. Daar kun je ontspannen afrekenen. En is er ook begrip als het wat langer duurt.’
- Mensen zijn erg te spreken over de dienstverlening van de professionals en vrijwilligers van vluchtelingenwerk.
- De website van de gemeente is toegankelijk vormgegeven. In twee stappen kun je o.a. een paspoort aanvragen, een afspraak maken of een melding doen.
- De Wassenaarse krant wordt enorm goed gelezen. Bijna de helft van de inwoners leest de krant op regelmatige basis. We willen iedereen in de krant hebben. Wassenaarders moeten zich herkennen in de krant.
- Na het verschijnen van het interview over mijn transitie in de Wassenaarse krant, werd ik aangesproken en kreeg ik ook complimenten over m’n nagels, van vrouwen van alle leeftijden.
- Door beleidsstukken inclusief te schrijven wordt de aandacht van de inwoner meer getrokken. De laatste gemeentebegroting van Wassenaar is zodanig geschreven dat voor het voor bijna iedereen goed te lezen en te begrijpen is (B1 taalgebruik).

- Bij de gemeentelijke dienstverlening van Burgerzaken staan inclusiviteit en toegankelijkheid centraal. Een paspoort aanvragen, trouwen, een geboorte aanmelden, een verhuizing doorgeven, parkeerontheffingen aanvragen, je rijbewijs verlengen. De medewerkers van de gemeente stellen gastvrijheid centraal in hun werkwijze.
- Als je eenmaal door de aanvraagprocedure bent voor bijvoorbeeld een huisaanpassing of mobiliteit dan word je goed geholpen.
- Als je een losliggende stoeptegel meldt, dan wordt er iets mee gedaan. Alleen niet elke inwoner heeft hier zin in.
- ‘Aan de balie bij de supermarkt word ik gelijkwaardig aangesproken. Niet op straat. Op straat praten ze met m’n broer die naast me staat (rolstoelgebruiker).’
- Om je dienstverlening inclusief en toegankelijk te maken, is het van belang dat elke service zowel via een fysiek loket, als digitaal via een toegankelijke website beschikbaar is. Op dit moment maakt de landelijke overheid het voor veel mensen ingewikkeld om hun zaken te regelen. In Wassenaar is daarvoor het digitaal spreekuur opgericht.

Knelpunten

- Ik ben niet invalide, ‘lees ongeldig’. Ik ben mens en heb toevallig een beperking. Ik kan enkele dingen niet die een ander misschien wel kan.
- Ik ben 80% procent van m’n tijd/energie bezig met mijn support regelen. Daardoor kan ik 80% minder meedoen in de samenleving. Je kunt er een boek over schrijven.
- Een statushouder: Ik heb zes maanden gewacht op een reactie van de woningbouw. Toen mijn buurman, een geboren Wassenaarder, belde was het binnen twee dagen geregeld.
- De Wassenaarse Krant probeert expats mee te krijgen, omdat zij één derde van inwoners zijn, maar ze reageren niet.
- Ik krijg regelmatig brieven met als enige mogelijkheid dat ik telefonisch contact op moet nemen. In brieven van het ziekenhuis staat bijvoorbeeld: mocht u niet kunnen komen dan moet u telefonisch contact opnemen. Andere opties staan er niet. Dat is lastig als je doof bent.
- Een klussendienst waar ik voor had betaald, kwam niet opdagen. Telefonisch contact opnemen lukt niet als je doof bent.
- De wethouder was op ‘Samen Zijn 2022’ onverstaanbaar. Thuis heb ik een ringleiding.
- Over de banenmarkt in Wassenaar bij Duinrell is wel gecommuniceerd, maar mensen pakken het niet op.
- De bewegwijzering door het dorp, hoe vind ik winkels, raadhuis en uitvalswegen, etc., is onduidelijk.
- Voelt iedereen uit Wassenaar zich welkom bij raadhuis De Paauw? Een aantal mensen vragen zich dat af.

- De vindbaarheid (voor iedereen) van de loketten o.a. voor werk & inkomen en zorg & welzijn is onvoldoende. 1 loket kan een oplossing zijn.
- Inwoners voelen zich niet vertegenwoordigd door de politiek. Ook niet op landelijk niveau. Het is goed dat iedereen zijn of haar stem kan laten horen. Ook als meningen afwijkend zijn. Dat is voorwaarde voor een democratisch proces.
- De gemeente maakt zaken/projecten/beleid kenbaar in de krant en media en hebben dan het gevoel dat ze klaar zijn met de communicatie. ‘We hebben het erover gehad’. Het komt alleen vaak niet aan. Ze bereiken hiermee niet de mensen waar het om gaat. ‘Mensen registreren het niet eens.’ ‘De gemeente verschuilt zich achter de AVG, maar ze moet de straat op.’
- Er zijn veel inspraak trajecten, de centrumvisie, speeltuinen, etc. Het traject is vaak goed, maar er wordt weinig met de inspraak gedaan. Het plan belandt onderop de stapel of in een la. Dat is een groot probleem in Wassenaar. ‘Ik ga me niet meer bemoeien met het beleid. Ik heb het al te vaak gedaan, zonder resultaat.’ Continuïteit van beleid en vertrouwd partnerschap.

Stappen er naar toe

- Begrijpelijke brieven vanuit de gemeente. Schrijven in begrijpelijke taal, met zo min mogelijk jargon. Bij gebruik van jargon leggen we dit uit. We hanteren B1 taalgebruik, en zo mogelijk A2 taalgebruik. Bij folders, websites en brieven over schuldhulpverlening en communicatie met statushouders hanteren we A1 taalgebruik.
- Inclusieve informatievoorziening. Inclusie: alle inwoners kunnen de informatie begrijpen die zij ontvangen en kunnen zich erin herkennen.
- Andere naam voor gehandicaptenparkeerkaart.
- Aanvullende actiepunten ingebracht door inwoners, organisaties en beleidsadviseurs
- Oplossen knelpunten inwonerparticipatie.
- Kopje inclusie bij raadsstukken.
- Inzetten van inclusieve communicatie in tekst en beeld als veranderstrategie. In onze teksten en beelden (bv. gemeentegids), een diverse en inclusieve samenleving laten zien. Ook communicatie inzetten voor bewustwording.
- Als inwoners, organisaties & gemeente letten op taalgebruik. Bv. geen mindervalide toilet, gehandicaptenparkeerplaats of cliënt meer, maar inwoner, mensen met een beperking of mensen met een ondersteuningsvraag.

Bijlage 3: Routekaart Inclusieve Projecten

Werkgroep Lokale Inclusie Agenda

1. **Hoe vinden initiatieven ons?** Initiatiefnemers van inclusieve projecten uit samenleving en gemeente vinden de werkgroep door mond tot mondreclame, via social media, de flyer, via de website en de krant. Per thema kunnen bijvoorbeeld op de website de contactpersonen van de werkgroep worden aangegeven.

2. **Contact leggen!** Wanneer er een project binnenkomt, nemen de contactpersonen uit de werkgroep van dat thema binnen enkele weken contact op. In de eerste gedachtewisseling proberen zij van alles te weten te komen over het project.

3. **Hoe leveren we onze input?** Zij bepalen, in overleg met de andere leden, of zij de initiatiefnemers uitnodigen tijdens een van de volgende werkgroep bijeenkomsten. Of dat er een aparte bijeenkomst wordt georganiseerd met een kleine afvaardiging van de werkgroep. De werkgroep kan ook per mail haar input leveren.

4. Hoe gaan we te werk? Vervolgens verzinnen we een leuke werkvorm om op mooie inclusieve ideeën te komen. Is het een initiatief in de fysieke omgeving, bijvoorbeeld een nieuwe inrichting van een gezamenlijke tuin, plein of park? Dan printen we bijvoorbeeld een grote kaart uit. We kunnen persona's en omdenkkaarten gebruiken om te zorgen dat we iedereen in de samenleving in beeld hebben. En om onze creativiteit aan te spreken. Soms heeft iemand een mooie vraag over inclusief beleid rond onderwijs, arbeidsmarkt, zorg & welzijn. Of wil iemand aan de slag met inclusief werkgeverschap op het eigen bedrijf. Dan houden we bijvoorbeeld een gewone brainstorm, een Durf te Vragen sessie https://www.nilsroemen.com/durftevragen/ , of we pakken de werkvorm 'Je eigen beleid inclusief omdenken' erbij.

5. De bijeenkomst plannen & voorbereiden
De themaleiders bereiden de bijeenkomst, eventueel samen met anderen voor en reserveren de benodigde tijd op de bijeenkomst van de werkgroep. Welke materialen zijn nodig? En wie leidt het in? Nemen we mooie voorbeelden mee ter inspiratie? Hoe zorgen we dat de ideeën zo worden geregistreerd, dat de initiatiefnemer ze mee kan nemen?

6. De initiatiefnemer gaat met mooie ideeën naar huis!
De werkgroep kan na verloop van tijd nog eens bellen of mailen om te vragen hoe het gaat!

Losse initiatieven

Soms ontstaan er ook losse initiatieven bij inwoners, organisaties of werkgroepleden. In een gemeente is er bijvoorbeeld een werkgroeplid aan de slag gegaan met het SamenSpeelAkkoord. Op grond hiervan is een evaluatie geweest om te inventariseren hoe het nú staat met inclusieve speeltuinen, zoals ook de SGW voor Inclusie in Wassenaar heeft gedaan.

Hoe gaan we te werk?

Stel je wilt aan de slag met het inclusief maken van een evenement, het initiatief van 'uitgestelde koffie' https://www.uitgesteldekoffie.nl, het toegankelijk maken van een stoep of het organiseren van een bijeenkomst over inclusief werkgeverschap. Wat ga je dan als eerste doen?

Soms weet je wat er moet gebeuren

Dan kun je gelijk actie ondernemen. Zoals in het geval van het 'SamenSpeelAkkoord'. Toen heeft het werkgroeplid gelijk contact gelegd met de beleidsadviseur en de wethouder. Het doel was ook duidelijk. Kunnen wij dit akkoord als gemeente ondertekenen?

Soms wil je het idee eerst met anderen bespreken

Dan kun je het in de werkgroep inbrengen. Of een klein groepje opstarten om aan het initiatief te werken. Hieronder staan eventuele stappen die je dan kunt zetten.

1. Wat is het doel? En hoe kunnen we dat het beste aanpakken?

- **Wat willen we bereiken?** Door middel van vragen helpen we de inbrenger het doel te bepalen. Soms zijn er meerdere mensen bij het initiatief betrokken. Dan moet het een doel zijn waar iedereen zich in kan vinden. Je criterium voor het juiste doel is de vraag of je echt iets moois gaat bereiken (maatschappelijke impact). En of de initiatiefnemer energie krijgt/enthousiast wordt van het idee.
- **Vervolgens maken we een ruw plan over hoe we dit het beste aan kunnen pakken**. (Zie stap 3). Hier kun je als werkgroep een gewone brainstorm, of een 'Durf te Vragen sessie' voor houden. Welke ingrediënten heb je nodig om dit plan tot een succes te maken? Onderdeel van dit plan is hoe je juiste mensen bij elkaar vindt. Wie heb je nodig? En welke informatie heb je nodig om je doel te bereiken? Misschien moet je bijvoorbeeld iets weten over welk beleid er nu is over inclusieve evenementen. Op basis van deze informatie maak je het plan in stap 3 verder af.

2. Wie hebben we hierbij nodig?

- Bepaal met elkaar wie je nodig hebt om je doel te bereiken. Gaat het om het toegankelijk maken van de stoep? Wie maken de stoepen in de gemeente? Wie maakt het beleid? Gaat het om het introduceren van de 'uitgestelde koffie'? Wie hebben we hierbij nodig? De horecaondernemers, de winkeliers misschien? Hoe kunnen we die het beste bereiken? Van wie heb je nog informatie nodig?
- Plan een gedachtewisseling**.** Plan oriënterende gesprekken met bovenstaande mensen om je plan nog verder scherp te stellen.

3. Plan maken

- Bepaal op basis van het bovenstaande de stappen die je nodig hebt om je doel te bereiken.
- Binnen welke tijd willen jullie dat doen?

Maak het plan dat je gemaakt hebt in stap 1 verder af. En leg het eventueel voor aan de mensen die betrokken zijn. Bepaal ook wanneer je gaat starten.

4. Plan uitvoeren

- Maak een lijstje met taken en spreek met iedereen af wanneer de taken af zijn.
- Zijn alle taken klaar? En is het doel bereikt? Dan kun je door naar de volgende stap.
- Is het doel nog niet bereikt? Bepaal dan wat er moet gebeuren, en maak een nieuw takenlijstje.

5. Evalueren en vieren

- Je hebt iets moois bereikt! Vind een mooi moment om samen met anderen je successen te vieren.
- En bepaal met elkaar wat je ervan geleerd hebt. Wat ging echt goed? En wat zou je volgende keer anders doen?

Bijlage 4: Lijst van afkortingen en begrippen

ABCD methode: Wijkontwikkeling op basis van talenten en interesses van alle inwoners.
BOA: Buitengewoon Opsporingsambtenaar
CJG: Centrum voor Jeugd en Gezin
Co-designers: Mede-ontwerpers
Commons: Dingen die mensen samen delen.
Community: Gemeenschap
Expat: Iemand die tijdelijk of permanent in het buitenland verblijft.
Dog sitter: Hondenoppas
Dog food: hondenvoer
FTE: fulltime-equivalent: 1FTE is de waarde waarmee we de uren van een hele werkweek weergeven.
GSA: Gender and Sexuality Alliance, verbond tussen allerlei seksuele oriëntaties, sekses, gender identiteiten en gender expressies op middelbare scholen.
Global Goals: Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling
HAVO: Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
HBO: Hoger Beroeps Onderwijs
HR adviseur: Iemand die advies geeft op het gebied van personeelsbeleid binnen een organisatie.
ICT-er: Iemand die werkt in de Informatie en Communicatie Techologie (met computers).
Inclusief DNA: spreekwoordelijk, inclusie is normaal in de organisatie of groep.
IHP: Integraal HuisvestingsPlan voor scholenbouw.
Interscholaire: Tussen scholen onderling
IPS: Een aanpak van arbeidstoeleiding en coaching bij de carrière, een IPS traject duurt meestal 3 jaar.
ISK: Internationale Schakel Klas om de Nederlandse taal te leren.
IVN: Instituut voor Natuureducatie
JOP: Jongeren Ontmoetings Plek
Keti Koti: De viering van de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863.
LHBTIQ+: Lesbisch, Homoseksueel, Biseksueel, Transgender, Intersekse, Queer
Matching event: Ontmoetingsbijeenkomst tussen werkgevers en werknemers.
NJi: Nederlands Jeugd Instituut, nationaal kenniscentrum
O.a.: Onder andere
Outreachend communiceren: zonder vraag rechtstreeks aanspreken.
PO school: Primair Onderwijs
PR-campagne: Mensen informeren op allerlei manieren zoals social media, of krant.
Prematuur: nog niet voldragen.
Pride maand: Maand met speciale aandacht voor positie, emancipatie, acceptatie van mensen met een LHBTIQ+ achtergrond.
Qi Gong: Bewegingsleer gericht op persoonlijke energie, geestelijke en fysieke gezondheid.
Quickscan: Metinginstrument om te kijken hoe je ervoor staat.
Quick Wins: Zaken die eenvoudig en goedkoop doorgevoerd kunnen worden en snel rendement zullen opleveren.
RIVM: RijksInstituut voor Volksgezondheid en Milieu

RVS: Roest Vrij Staal
SAD: School Advies Dienst
SMOW: Stichting Maatschappelijke Ondersteuning Wassenaar
Suïcidepoging: poging tot zelfdoding
UNESCO: De Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Participatie: meedoen
UWV: Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
Vertier: ontspanning, vermaak
VE: Voorschoolse Educatie
VN-verdrag: Verdrag van de Verenigde Naties: zoals het mensenrechten verdrag, het vrouwenverdrag, kinderrechten verdrag, vluchtelingenverdrag of het verdrag voor de rechten van mensen met een beperking.
VMBO-t: Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs Theoretische leerweg
VO school: Voortgezet Onderwijs
VWO: Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
WMO: Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WSP: Werkgever Service Punt
WSP ZHC: Werkgever Service Punt Zuid-Holland Centraal
XL toilet: Groot toegankelijk toilet voor o.a. mensen die zich rollend voortbewegen en/of het verschonen van een baby.